

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**‘ZAMONAVİY TÜRK SHE’RİYATI’ ADLI ESERDEN HAREKETLE
LEHÇELER ARASI AKTARIMLARDA GÖRÜLEN İFADE
FARKLILIKLARI VE BUNLARIN ÖĞRETİLMESİNE YÖNELİK
YÖNTEMLER**

Sümeyye ÖZDEMİR
ORCID: 0000-0001-8681-2947

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK
ORCID: 0000-0003-4085-0010

Konya – 2023

ÖN SÖZ

Türk dili art zamanlı incelendiğinde, bugün olduğu gibi pek çok lehçeye, kola ayrılmış olarak görülmez. Ancak özellikle 19-20. yüzyıllarda tabii sebeplerden ziyade siyasi ve zorlayıcı sebepler yüzünden yirmiden fazla şive ve lehçenin yazı dili haline geldiği bilinmektedir. Özellikle farklılıkların derinleştirildiği bu yazı dilleri, yaklaşık bir yüzyıl boyunca belli ölçüde resmiyet kazanmış ve eğitim dili olarak işlenip öğretilmiştir.

Çağdaş Türk lehçelerinin iki kolu olan Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi de coğrafi ve siyasi sebeplerle zaman içerisinde birbirlerinden uzaklaşmak durumunda kalan Türk lehçeleridir. İki lehçe arasındaki bu uzaklık ilk olarak her iki lehçenin gramerlerinin yazılmasıyla ve özellikle yapılan lehçeler arası aktarmalarla giderilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmamıza konu olan Zamonaviy Turk She'riyati adlı eser bir lehçeler arası aktarım örneğidir. İncelemiş olduğumuz eserde lehçeler arası aktarımlardaki temel farklılıklar üzerinde durulmuştur. Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarılan eser, bir şiir antolojisidir ve bu antolojide son dönem Türk edebiyatının on şairinin seçilmiş şiirleri bulunmaktadır.

Çalışmamızın Alanyazın bölümünde, ilk olarak Zamonaviy Turk She'riyati adlı eser hakkında bilgi verilmiş ve ardından Özbek Türkçesine şiirleri aktarılmış olan şairlerin hayatı ve eserleri hakkında özet mahiyetinde bilgiler sunulmuştur. Devamında Aktarım ve Çeviri ifadeleri açıklanmıştır ve farkları ortaya konulmuştur. Aktarım ve Çeviri kavramlarının ardından lehçeler arası aktarımlar ve aktarım problemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bulgular bölümünde şiirler Türkiye Türkçesi sol tarafta Özbek Türkçesi sağ tarafta olacak şekilde şiirler karşılıklı olarak verilmiş ve eklenen ifadeler, çıkartılan ifadeler metin üzerinde gösterilmiştir. Daha sonra metin üç ana başlık altında değerlendirilmiştir. Ardından sonuç ve tartışma bölümlerinde eser hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Beni Çağdaş Türk lehçeleri üzerinde çalışmaya yönlendiren, çalışmam süresince bana olan desteğini hep yanımda hissettiğim ve her konuda yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK'e; hayatımın her safhasında yanımda olan, maddi ve manevi destekleriyle bana her zaman güvenen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Sümeyye ÖZDEMİR

Mart 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sayıtlar	2
1.5. Sınırlılıklar.....	2
1.6. Tanımlar	2
2. ALAN YAZIN.....	4
2.1. “Zamonaviy Turk She’riyatı” Hakkında	4
2.1.2. “Zamonaviy Turk She’riyatı” Adlı Eserde Aktarılan Şairler ve Bu Şairlerin Ele Alındığı Dönemler.....	5
2.1.2.1. Nazım Hikmet (1901-1963)	5
2.1.2.2. Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983)	7
2.1.2.3. Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956).....	8
2.1.2.4. Orhan Veli Kanık (1914-1950)	9
2.1.2.5. Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008)	10
2.1.2.6. Atilla İlhan (1925-2005).....	11
2.1.2.7. Cemal Süreya (1931-1990)	13
2.1.2.8. Sezai Karakoç (1933-2021).....	14
2.1.2.9. Cahit Zarifoğlu (1940-1987)	15
2.1.2.10. İsmet Özel (1944-...).....	17
2.3. Lehçeler Arası Aktarma	18
2.3.1. Aktarma Kavramı Üzerine	18
2.3.2. Lehçeler Arası Aktarma Çalışmaları	19
3. YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	25
3.3. Verilerin Toplanması.....	25
3.5. Verilerin Analizi.....	25

4. BULGULAR	27
4.1. Metin	27
4.2. Kelime Yerine Başka Bir Kelimenin Kullanılması	148
4.2.1. Eş Değer Kelimenin Kullanılması.....	148
4.2.2. Yanlış Kelime Kullanılması	150
4.2.3. Aktarımda Kullanılan Özbek Türkçesindeki Kelimelerin Türkiye Türkçesinde Çağrıştırdığı Farklı Anlamdaki Sesteş Karşılıkları	153
4.3. Yalancı Eş Değer Kelimelerin Kullanımı	159
4.4. Dil içi Aktarımda İfade Farklılıklarının Kullanılışı	163
4.4.1. Eklenmiş İfade Kalıpları	164
4.4.2. Çıkarılmış İfade Kalıpları.....	165
4.4.3. Yeniden Kurgulanmış İfadeler	167
4.4.4. Bağlamından Kopmamış İfadeler.....	168
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	170
5.1. Tartışma.....	170
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	171
KAYNAKLAR.....	175

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

“Zamonaviy Turk She’riyatı” Adlı Eserden Hareketle Lehçeler Arası Aktarmalarda Görülen İfade Farklılıkları ve Bunların Öğretilmesine Yönelik Yöntemler başlıklı tez çalışmamın toplam **187** sayfalık kısmına ilişkin, 20/03/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%22** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

20/03/2023

Sümeyye ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

20/03/2023

Sümeyye ÖZDEMİR

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Aİ: Atilla İlhan

CS: Cemal Süreya

CST: Cahit Sıtkı Tarancı

CZ: Cahit Zarifoğlu

FHD: Fazıl Hüsnü Dağlarca

İÖ: İsmet Özel

NFK: Necip Fazıl Kısakürek

NH: Nazım Hikmet

OVK: Orhan Veli Kanık

ÖT: Özbek Türkçesi

ÖTS: Özbekçe-Türkçe Sözlük

SK: Sezai Karakoç

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TT: Türkiye Türkçesi

vb: ve benzeri

Özbek Latin Alfabeti	Özbek Kiril Alfabeti	Türkiye Türkçesi Alfabeti
A a	А а	A a /E e
B b	Б б	B b
D d	Д д	D d
E e	Е е/Ә ә	E e
F f	Ф ф	F f
G g	Г г	G g
H h	Ҳ ҳ	H h
İ i	И и	İ i/I ı
J j	Ж ж	C c/J j
K k	К к	K k
L l	Л л	L l
M m	М м	M m
N n	Н н	N n
O o	О о	A a
P p	П п	P p
Q q	Қ қ	K k
R r	Р р	R r
S s	С с	S s
T t	Т т	T t
U u	У у	U u /Ü ü
V v	В в	V v
X x	Х х	H h
Y y	Й й	Y y
Z z	З з	Z z
O' o'	Ў ў	O o/Ö ö
G' g'	Ғ ғ	G g/ğ
Sh sh	Ш ш	Ş ş
Ch ch	Ч ч	Ç ç
Yu yu	Ю ю	Yu yu /Yü yü
Ya ya	Я я	Ya ya / Ye ye
Ts ts	Ц ц	Ts ts
Yo yo	Ё ё	Ya ya

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

‘‘ZAMONAVİY TÜRK SHE’RİYATİ’’ ADLI ESERDEN HAREKETLE LEHÇELER ARASI AKTARMALARDA GÖRÜLEN İFADE FARKLILIKLARI VE BUNLARIN ÖĞRETİLMESİNE YÖNELİK YÖNTEMLER

Sümeyye ÖZDEMİR

Türk dili, geçmişten günümüze kadar geçirdiği süreçte kimi zaman siyasi kimi zaman tarihi sebeplerle farklı kollara ayrılmıştır. Bu kollar günümüzde ‘‘Çağdaş Türk Lehçeleri’’ olarak adlandırılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri her ne kadar ortak bir kaynaktan gelmiş olsalar da zaman içerisinde birtakım farklılıklar ortaya çıkmıştır...

Çağdaş Türk lehçeleri üzerine yapılan çalışmalar arasında aktarma çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Aktarma, kısaca bir lehçenin başka bir lehçeye çevrilmesidir. Lehçeler arası aktarmalar, Türk dünyasının birlik ve bütünlüğünün sağlanabilmesi ve karşılıklı olarak birbirlerini anlayabilmesi için yapılmış çalışmalardır ancak kimi zaman aktarmalarda birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Her ne kadar lehçeler arasında belli oranlarda karşılıklı anlaşılabilirlik olsa da her lehçenin kendi söz varlığı ve gramer yapısında farklılıklar olduğundan aktarımlarda zorluk yaşanabilmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışmada Türkçenin iki lehçesi olan Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine yapılmış bir aktarım incelenmiştir

Çalışmamıza konu olan kaynak Abdulatif Abdullayev’in 2006 yılında Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarmış olduğu ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eseridir. Bu eserden hareketle Özbek Türkçesinin ses ve gramer özellikleri incelenmiş, aynı zamanda metindeki farklılıklar dört ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar: ‘‘Kelime Yerine Başka Bir Kelimenin Kullanılması’’, ‘‘Yalancı Eş Değer Kelimeler’’ ve ‘‘Dil İçi Aktarımda İfade Farklılıkları’’ olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda lehçeler arası ifade farklılıklarının öğretilmesine yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özbek Türkçesi, Lehçeler Arası Aktarım, Yalancı Eş Değerlik, Aktarım Meseleleri, İfade Farklılıkları

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Language and Literature Education Program
Master Thesis

BASED ON THE WORK TITLED ‘ZAMONAVİY TURK SHE’RİYATI’ DIFFERENCES IN EXPRESSION IN INTER-DIALECTIC TRANSFERS AND METHODS FOR TEACHING THESE

Sümeyye ÖZDEMİR

The Turkish language has been divided into different branches, sometimes for political and sometimes historical reasons, in the process from past to present. These branches are called "Contemporary Turkish Dialects" today. Although contemporary Turkish dialects came from a common source, some differences emerged over time.

Transfer studies have an important place among the studies on contemporary Turkish dialects. Transfer is simply the translation of one dialect into another. Transfers between dialects are studies carried out to ensure the unity and integrity of the Turkish world and to mutually understand each other, but sometimes some problems are encountered in the transfers. Although there is a certain degree of mutual intelligibility between the dialects, there may be difficulties in transferring since each dialect has differences in its vocabulary and grammatical structure. In this study, a transfer from Türkiye Turkish, two dialects of Turkish, to Uzbek Turkish has been examined.

The source of our study is Abdulatif Abdullayev's "Zamonaviy Turk She'riyati", which he transfer from Türkiye Turkish to Uzbek Turkish in 2006. Based on this work, the phonetic and grammatical features of Uzbek Turkish were examined, information was given about the transfers between dialects, the differences in the text were evaluated under four main headings. These were discussed as "Using Another Word Instead of Word", "False Equivalent Words" and "Expression Differences in Intralingual Transfer". At the same time, inferences were made for teaching the differences in expression between dialects.

Keywords: Uzbek Turkish, Transfer Between Dialects, False Equivalence, Transfer Issues, Differences in Expression

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Türkçe, dar anlamda yalnızca Türkiye Türkçesini ifade etmekle birlikte geniş anlamıyla kullanıldığında bütün Türk lehçelerini içine alan bir dildir. Bazı araştırmacılar Türkçenin kollarını ayrı birer dil olarak kabul etseler de aslında bir bütün olarak bakıldığında Türkçenin kolları arasında birçok ortak yönün bulunduğu, ayrı bir dil olarak değerlendirilemeyeceği aşikardır. Günümüzde, Türkçenin bu kolları Çağdaş Türk lehçeleri olarak adlandırılmıştır. Çağdaş Türk lehçeleri ile ilgili araştırmalar, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla büyük bir artış göstermiştir. Aynı zamanda Türkiye'de de Çağdaş Türk lehçeleri alanında büyük gelişmeler yaşanmış olup ilk olarak lehçelerin gramerleri yazılmış ve lehçeler arası aktarımlara başlanmıştır.

Çağdaş Türk lehçeleri günümüzde hâlâ güncelliğini koruyan çalışma alanlarından bir tanesidir. Yapılan çalışmalar her geçen gün artmakta ve lehçelerin birbirleriyle etkileşimi sağlanmaktadır. Lehçelerin birbirleriyle etkileşim sağlayabilmesinin en önemli yolu da lehçeler arası aktarımlardır. Yapılmış olan aktarımlar sayesinde Türk dünyası birbirinden haberdar olmaktadır ve birbirlerinin gerek edebi eserlerini gerekse güncel meselelerini takip edebilmektedir.

Lehçeler arasında adeta birleştirici bir köprü görevi gören aktarımlarda esas olan iki lehçenin doğru ve hatasız aktarılmasıdır ancak zaman zaman lehçeler arası aktarımlarda birtakım ifade farklılıkları ve aktarım sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunların başında ise iki lehçe arasındaki ifade farklılıkları gelmektedir. Üzerinde çalışmış olduğumuz Abdulatif Abdullayev'in Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktardığı "Zamonaviy Turk She'riyati" eserinde görülen ifade farklılıkları incelenmiştir ve bu ifade farklılıklarının öğretimine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Türk dili, üzerinde yapılmış yüzlerce araştırma olmasına karşın günümüzde henüz yeterince tanıtılabilmiş değildir. Çalışmamızın temelinde Türk dilini tanımak ve tanıtmak özelinde ise lehçeler arası aktarımlarda karşılaşılan sorunlar, yalancı eşdeğerlik gibi hususları göz önünde bulundurarak ifade farklılıklarını ortaya koymaktır. Ayrıca Türkiye Türkçesinden çevrilen eserde aktarıncının edebi dile olan hakimiyetini de göstermek çalışmanın temel amaçları arasındadır.

Çalışmamızın esas amacı iki lehçe arasındaki farklılıkların ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eserden hareketle öğrenilmesi ve öğretilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çağdaş Türk lehçeleri arasında yapılan aktarımlar hem Türkçenin zenginliğinin ortaya koyulmasında hem de yapılan aktarmalar sonucunda Türk dünyasının kültür birliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Abdulatif Abdullayev’in Türkiye Türkçesinden aktarmış olduğu ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eser sayesinde şiirlerin Türkiye Türkçesindeki şekilleri ile Özbek Türkçesine aktarılmış formlarını karşılaştırma imkânı bulunmuştur. Karşılaştırma sonucunda da iki lehçe arasındaki ifade farklılıkları belirlenmiştir.

Türk lehçeleri arasındaki aktarmanın yanı sıra aktarmada karşılaşılan sorunlar da üzerinde durulan önemli bir alandır. Bu alanla ilgili çalışmalar devam etmekte ve karşılaşılan sorunlar ortaya konularak daha sonra yapılacak olan aktarımlarda kolaylık sağlama amaçlanmaktadır. Yapmış olduğumuz çalışma da bu amaca hizmet etmektedir. Kendisinden sonraki çalışmalara kolaylık sağlayacak olması çalışmamızın önemini ortaya koymaktadır.

1.4. Sayılılar

Lehçeler arası aktarımla ilgili çalışmalar her geçen gün yaygınlaşmakta, aktarımı yapılan eserlere bir yenisi eklenmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın da lehçeler arası ifade farklılıklarını ortaya koyma ve lehçeler arası aktarmalarda karşılaşılan sorunlar noktasında kendisinden sonra yapılacak olan çalışmalara yol göstermesi düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Lehçeler arası aktarımlarda ifade farklılıkları incelenirken Abdulatif Abdullayev’in Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktardığı ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eserin şiir dili esas alınmıştır. Ayrıca çalışmada kelime düzeyindeki değişimler esas alınmış ek düzeyindeki değişimler incelemeye dahil edilmemiştir.

1.6. Tanımlar

Aktarım: Aynı dilin farklı lehçelerine dayanan yazı dillerinin metinlerini birinden diğerine çevirmektir. (Karadoğan, 2004: 9)

Lehçe: Bir dilin tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel sebeplerle değişik bölgelerde, zamanla ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından önemli farklarla birbirinden ayrılan kolları: Türkçenin Anadolu, Azeri, Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen lehçeleri gibi. (Korkmaz, 1992: 197)

Lehçeler Arası Aktarma: Özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaygınlık kazanan bir lehçenin farklı bir lehçeye aktarılmasıdır. Çağdaş Türk lehçelerinin birbirlerine tanıtılmasında lehçeler arası aktarım rol oynar.

Özbek Türkçesi: Ana hatlarıyla Çağataycanın bir devamı mahiyetindedir. Uygurca ile birlikte Türk yazı dillerinin Güney-doğu grubunda yer alır. (Öztürk, 2016: 9)

Yalancı Eş Değer: ‘‘Kaynak dildeki bir kelimeyle hedef dildeki bir kelimenin köken, yazılış ve söyleniş bakımından aynı, anlamlarının ise farklı olması durumu’’ (Resulov, 1995: 916)

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

2.1. ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ Hakkında

‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarılmış bir şiir antolojisidir. Eser, Özbek Kiril alfabesiyle yayımlanmıştır ve 77 sayfa olup üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ön söz diyebileceğimiz bir giriş yazılmış ve Nurbay Jabbarov, bu aktarımda hangi şairlerin yer aldığını ve neden böyle bir aktarıma ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştır. İkinci bölümde Abdulatif Abdullayev ilk olarak şairlerin hayatları ve eserleri hakkında kısa bilgiler vermiştir, ardından şiirleri aktarmıştır. Üçüncü bölümde Adhambek Alimbekov ‘‘20. Yüzyıl Türk Şiiri’’ hakkında bir açıklama yazısı yazmıştır.

Türkiye Türkçesinden aktarılan bu eserde şiirleri aktarılan şairler; Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atilla İlhan, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu ve İsmet Özel’dir. Aktarmada Cumhuriyet dönemi şairleri kronolojik bir sırayla ele alınmıştır. Şiirleri aktarılan her şairin bir dönemi ve edebi topluluk veya akımı temsil ettiği görülmektedir.

Ele alınan eser, 2006 yılında Özbekistan’ın Taşkent vilayetinde yayımlanmıştır. Tercümesini Abdulatif Abdullayev, editörlüğünü ise Aziz Said yapmıştır. Yayına hazırlayan da Rauf Subhan’dır. Bakıldığı zaman bir iş birliği içerisinde eserin yayımlandığı görülmektedir. Abdulatif Abdullayev ‘‘ Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atilla İlhan, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, İsmet Özel gibi temsilcilerin eserlerinden, özellikle seçkin örnekleri aldığını’’ eserin başında kendi sözleriyle ifade eder.

‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eserde aktarılan şiirler şu şekildedir:

1. Nazım Hikmet: Kerem Gibi, Kız Çocuğu, Fevkalade Memnunum Dünyaya Geldiğime, Dörtlük, Rubailer, Bir Şiir Kitabının Kapak Resmi, Tuna Üstüne Söylenmiştir, Yılbaşı, Ya Ayni Ya Habibi, Don Kişot

2. Necip Fazıl Kısakürek: Çile I, II, III, IV, Sonsuzluk Kervanı, Mimarî, Oyuncak, İn-Çık, Mantık, Hakikat, Var-Yok, İman, Koşu, Kalmadı, Başım, Günah, Gölgeler, Geçer, Su, Aynadaki Hayalime, Nur, Bekleyen, Beklenen, Veda, Aydınlık, Kaldırımlar I, Apartman, Bu Yağmur, Sayıklama, Tam Otuz Yıl, Anneciğim, Kaldırımlar II, Kaldırımlar III

3. Cahit Sıtkı Tarancı: Gün Eksilmesin, Kulak Ver Ki, Korktuğum Şey, Memleket İsterim, Otuz Beş Yaş Şiiri, Şaşırdım Kaldım, Ölümünden Sonra, Öyle Dalmışım Ki, Paydos, Abbas, Anacığım, Garip Kişi, Hayal Ettiğim Şey, Müjde

4. Orhan Veli Kanık: Oaristys, Ebabil, Kitabe-i Sengi Mezar, Sabaha Kadar, Güzel Havalarda, Anlatamıyorum, Tren Sesi, İstanbul’u Dinliyorum, Yolculuk

5. **Fazıl Hüsnü Dağlarca:** Ağır Hasta, Çocuklar Gece Ayakkabılar, Vücudu Yaratmak, Yarı Aydınlıklar Ki Sahipsiz, Emziriyordu, Söyle Sevda İçinde Türkümüzü, Geçen Şey, Sular Bizden Akıllıdır, Savcı'ya, Cahit Sıtkı'ya Ağıt

6. **Atilla İlhan:** Şahane Serseri, Pia, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Üçüncü Şahsın Şiiri, Ben Sana Mecburum, Aysel Git Başımdan, Böyle Bir Sevmek, Ayaküstü İntihar

7. **Cemal Süreya:** Gül, Cigarayı Attım Denize, Sizin Hiç Babanız Öldü mü?, Aslan Heykelleri, Balzamin, Yazmam Daha Aşk Şiiri, Kars, Tabanca

8. **Sezai Karakoç:** Anneler ve Çocuklar, Balkon, Çatı, Akşam, Kar Şiiri, Köşe, Karayılan, Yağmur Duası, Kurtuluş, Özgür Bahar, Doğuş, Ek

9. **Cahit Zarifoğlu:** Orası Neresi Burası Bir Adam, Hızla Akan Mızrak, Kabul, Güzelcin, Zarif Çoban, Menziller, İsteyerek, Kutsal Mavi Çocuk Şiiri, Anılar Defterinde Gül Yapağı, İşaret Çocukları

10. **İsmet Özel:** Sevgilime Bir Kefen, Evet İsyân, Yaşamak Umrumdadır, Sevgilim Hayat, Aynı Adam, Yıkılma Sakın, Kalk Düğüne Gidelim, Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü, Esenlik Bildirisi

2.1.2. “Zamonaviy Türk She’riyatı” Adlı Eserde Aktarılan Şairler ve Bu Şairlerin Ele Alındığı Dönemler

2.1.2.1. Nazım Hikmet (1901-1963)

“Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının dikkat çekici isimlerinden olan ve adı üzerinde çok değişik tartışmalar bulunan şâir, tiyatro yazarı, romancı, gazete yazarı, fıkracı, senaryocu, dublaj sanatçısı ve muhalif siyasetçi Nazım Hikmet, paşazâde bir Osmanlı memuru ile ressam bir annenin oğludur.” (Özarıslan, 2003: 9)

“30 Kasım 1901’de babası Hikmet Bey’in görevli bulunduğu Selânik’te doğdu. Asıl adı Mehmet Nazım olup sonradan Ran soyadını almıştır.” (Kahraman, 2019: 347) Nazım Hikmet’in Osmanlı Devleti sınırları içindeki Selânik’te doğması onun düşünce dünyasını da etkilemiştir.

“İlköğrenimini İstanbul’da tamamladı. Mekteb-i Sultânî’nin hazırlık sınıfından sonra (1914) üç yıl devam ettiği Nişantaşı Sultânîsi’nden Heybeliada Bahriye Mektebi’ne geçti. Burayı bitirip güverte subayı olduysa da sağlık sebebiyle ordudan ayrıldı. İşgal altındaki İstanbul’dan birkaç arkadaşıyla birlikte Ankara’ya giderken İnebolu’da tanıştığı Spartaküsler’in Sovyet yanlısı sosyalist düşüncelerinden etkilendi. Öğretmen olarak tayin edildiği Bolu’dan arkadaşı Vâlâ Nurettin ile beraber Trabzon ve Batum üzerinden Moskova’ya gitti.” (Kahraman, 2019: 347)

Ramazan Korkmaz, Nazım Hikmet’in şiiriyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Moskova’da kaldığı sürece Mayakovski, Klebnikov, Lermantov gibi Rus şairlerini tanıyarak kendisine yeni bir şiir çizgisi bulan Nazım Hikmet, Rusya’dan Türkiye’ye döndükten sonra yayınladığı ilk kitabı 835 Satır’la çağdaşlarından çok farklı bir şiiri dener. Türk şiirinde o

zamana kadar denenmeyen görsel, sessel ve karmaşık biçimli teknikleri kullanarak somut ve nesnel bir şiir anlayışıyla karşımıza çıkar.” (Korkmaz, 2015:267) Nazım Hikmet’in farklı şiir tekniklerini kullanması Rus şair ve yazarlardan etkilendiğinin bir göstergesidir. Rus şiirinde çok sık kullanılan teknikler Nazım Hikmet tarafından Türk şiirine de uyarlanmıştır.

“Nâzım ülkesine döndüğünde vatanın tarihî anlar yaşadığını görür. Mustafa Kemal Atatürk yeni bir Cumhuriyet kurmuştur. Toplumun her bireyine eşitlik ilkesi fikirleriyle beslenmiş olan Nâzım Hikmet, vatanın o dönemki durumundan rahatsızlık duyar çünkü halk hâlâ yoksuldur, sınıflar arası farklar da bir hayli açıktır. Nâzım Hikmet, Rusya’dayken edindiği eşitlik ilkesi yolunda, “Aydınlık” dergisinde şiirler ve yazılar yayınlayarak savaşıma devam eder. Bu dergi Türkiye Sosyalist İşçi-Köylü Partisinin yayın organı olduğundan kısa sürede yasaklanır ve onunla iş birliği yapanlar tutuklanır. O esnada İzmir’de bulunan Nâzım saklanır ve 1925’in sonbaharında Sovyetler Birliğine kaçıp tutuklanmaktan kurtulur.” (Leontiç, 2012: 266)

“1935’te Piraye ile evlenince geçimini sağlamak üzere Orhan Selim imzasıyla Tan ve Akşam gazetelerinde yazılar yazmaya, İpek Film Stüdyosu’nda çalışmaya başladı. Stalin karşıtlığı sebebiyle Türkiye Komünist Partisi’nden çıkarılarak kara listeye alındı. Ardından orduyu ihtilâl teşvik ettiği iddiasıyla yargılandığı iki ayrı davadan toplam yirmi sekiz yıla mahkûm edildi. Cezasını İstanbul Sultanahmet, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde çekerken yurt içi ve yurt dışında hapisten çıkarılması için kampanyalar başlatıldı. Çıkarılan af kanunu ile cezası indirilince on iki yıl yedi ay sonra serbest kaldı.” (Kahraman, 2019, 347) 1951 yılında ise Türk vatandaşlığından çıkartılmıştır. Hayatının geri kalan kısmını yurt dışında geçirmiş ve 1963 yılında Moskova’da kalp krizinden vefat etmiştir.

İnci Enginün, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı adlı eserinde Nazım Hikmet’in şiiri ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Nazım Hikmet’in şiirlerinde modern şiirin çeşitli unsurları yer alır. Türkçe kelimelerin ahenginden yararlanmasını bilen şair, harfleri büyük küçük kullanılmasındaki değişikliklerle, satır uzunluklarının ve dizilişlerinin dalgalanmasıyla, kelimenin etkisini ve yankısını belirtmek ister gibi bazı harfleri birçok defa tekrarlamasıyla bu şiirin şekille ilgili değişikliğini de gösterir.” (Enginün, 2005: 58) Enginün’ün ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Nazım Hikmet’in şiiri daha önce denenmemiş bir şiirdir. Bu bağlamda, şairin Türk şiirine yeni bir şekil getirdiğini söylemek mümkündür..

Toplumcu gerçekçi şiirin öncüsü sayılan Nazım Hikmet, Rus edebiyatından etkilenmiş ve Rus Şair ve yazarları örnek almıştır. Aynı zamanda Rusya’da oldukça etkili olan Fütürizm akımını da benimsediği ve bu akımla paralel şiirler yazdığını söyleyebiliriz. Nazım Hikmet’in 62 yıllık hayatında yazmış olduğu eserler ve ölümünden sonra yayınlanmış olan eserleri aşağıda verilmiştir.

Eserleri:

Şiir: 835 Satır (1929), Jokond ile Sİ-YA-U (1929), Varan 3 (1930), 1+1=İir (1930), Sesini Kaybeden Şehir (1931), Gece Gelen Telgraf (1932), Benerci Kendini Niçin Öldürdü (1931), Taranta Babu 'ya Mektuplar (1935), Portreler (1935), Simavna Kadısı Oğlu Şeyli Bedrettin Destanı (1936), Kurtuluş Savaşı Destanı (1965), Memleketimden İnsan Manzaraları (1966), Saat 21-22 Şiirleri (1965), Rubailer (1966), Dört Hapishaneden (1966), Yeni Şiirler (1966).

Tiyatro: Kafatası (1932), Bir Ölü Evi yahut Merhumenin Hanesi (1932), Unutulan Adam (1935), Ferhat ile Şirin (1965), İnek (1965), Enayi (1965), Sabahat (1966), Ocak Başında, Yolcu (1966), Yusuf ile Menofis (1967), İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu (1985).

Roman: Kan Konuşmaz (1965), Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (1967)

Diğer Eserleri: İt Ürür Kervan Yürür (Fıkralar, 1965), Sevdalı Bulut (Masallar, 1968), Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar (1968), Oğlum, Canım Evlâdım, Memedim (Memet Fuat'a mektuplar (1968), Vâ-Nû-lara Mektuplar (1970).

2.1.2.2. Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983)

‘O ve Ben adlı otobiyografisinde kaydettiğine göre 25 Mayıs 1905'te İstanbul Çemberlitaş'ta cinayet mahkemesi reisliğinden emekli büyük babası Mehmed Hilmi Efendi'nin konağında doğdu. Babası Mekteb-i Hukuk mezunu ve bazı memuriyetlerde bulunmuş Abdülbaki Fâzıl Bey, annesi Mediha Hanım'dır. Asıl adı Ahmed Necip olan Necip Fazıl okuma yazmayı büyük babasından öğrendi. Çeşitli okullarda kesintili ve düzensiz bir öğrenim hayatı geçirdi. ‘ (Okay, 2022:484)

1921 yılında Darülfünun'da Felsefe bölümüne başladı ancak tamamlayamadan Paris'e gitti. Paris'te de tıpkı Türkiye'de olduğu gibi öğrencilik hayatında başarılı olamadı ve Türkiye'ye döndü. Türkiye'de müfettişlik görevi yaptı aynı zamanda çeşitli okullarda dersler verdi.

‘1942'den itibaren memuriyetlerini bırakıp geçimini yazılarından ve yayıncılıktan sağlamaya başladı. Son yıllarına kadar Büyük Doğu dergisinin ve Büyük Doğu yayınlarının sahibi ve yazarı olduğu gibi bazı günlük gazetelerde fıkra ve makaleleri de yayımlanmaktaydı. Hemen tamamı Büyük Doğu'da olmak üzere kullandığı takma adları Ne-Fe-Ka, Hi-Ab-Kö, Ha-A-Ka, Adı Değmez, Neslihan Kısakürek, Ahmed Abdülbaki, Prof. Ş. Ü., Bankacı, Be-De, Ozan, Ozanbaşı'dır.’ (Okay, 2022, 484-485)

1983 yılında Erenköy'deki evinde hayata gözlerini yummuştur.

‘Necip Fazıl bir mizacın şairidir. Tene bürünen ben'le evren arasındaki maddi oran uyumsuzluğı şairin yaşadığı dünyayı sürekli olarak sorgulamasına yol açar. İç ve dış dünya arasında bir uzlaşma kuramadığı için her sorgulamadan büyük bir azapla çıkmıştır. Dış

dünyanın büyüklüğü ve duyarsızlığı karşısında büyük yalnızlıklar ve korkularla beynine çekilir. Bunun için ilk şiirleri içe dönük bireysel nitelikli ve “ben” merkezlidir.” (Korkmaz, 2015: 253)

“1934’ten sonra Abdülhakim Arvasi’yle tanışması onun ben merkezli şiirinin mistik bir eğilim kazanmasına yol açar.” (Korkmaz, 2015: 254) Arvasi ile tanıştıktan sonra Necip Fazıl’ın şiirleri farklı bir boyut kazanır ve Necip Fazıl’ın hayatındaki dönüm noktası kabul edilir.

“Yararlandığı mistik şiir geleneği, onun ruhunu sakinleştirmekten uzaktır. Ancak bu özelliği, Necip Fazıl’ın şiirinin asıl cazibesini yapar. Mustarip, arayan, bekleyen ve hiç tatmin olmayan modern insanın huzursuzluğu onda görülür.” (Enginün, 2005: 59)

“Şiirlerindeki mistisizm, kapalılık, trajik söyleyiş, geleneğe bağlılık, şekil bakımından kusursuzluk, Necip Fazıl’ın şiir tarihimizdeki yerini sağlamıştır.” (Enginün, 2005: 61) Türk edebiyatında bir ekol olarak değerlendirilen Necip Fazıl’ın eserleri aşağıda verilmiştir:

Eserleri:

Şiir: Örümcek Ağı (1925), Kaldırımlar (1928), Ben ve Ötesi (1932), 101 Hadis (1951), Sonsuzluk Kervanı (1955), Çile (1962), Şiirlerim (1969), Esselam (1973)

Tiyatro: Tohum (1935), Bir Adam Yaratmak (1938), Künye (1940), Sabır Taşı (1940), Para (1942), Nam-ı Diğer Parmaksız Salih (1949), Reis Bey (1964), Siyah Pelerinli Adam (1964), Yunus Emre (1969)

Roman: Aynadaki Yalan (1980)

Anı-Otobiyografi: O ve Ben (1965), Babiâli (1975), Kafa Kağıdı (1984)

2.1.2.3. Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956)

“Diyarbakır’da doğdu. Asıl adı Hüseyin Cahit’tir. Diyarbakır’ın eski ve köklü ailelerinden Pirinççizâdeler’e mensup Bekir Sıtkı Bey’in oğludur. İlk ve orta okulu Diyarbakır’da okudu; daha iyi bir öğrenim görmesi için babası tarafından İstanbul’a Saint Joseph Lisesi’ne gönderildi. Daha sonra bu okuldan Galatasaray Lisesi’ne geçti. Burada ölünceye kadar dostlukları devam edecek Ziya Osman (Saba) ile tanıştı.” (Enginün, 2011: 15)

Ardından Mülkiye Mektebi’ne kaydolan Cahit Sıtkı derslerine gereken önemi vermemesinden dolayı bu okuldan diplomayı alamadan ayrılmıştır ve Yüksek Ticaret Mektebi’ne kaydolmuştur. Aynı zamanda da Sümerbank’ta memurluk görevine başlamıştır. Öğrenimine devam etmek amacıyla Paris’e gitmiştir ancak II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle Türkiye’ye geri dönmüştür. 1944 yılında Ankara’ya gitmiş ve Anadolu Ajansı’nda mütercim olarak çalışmaya başlamıştır. İlk olarak Anadolu Ajansı, ardından Toprak

Mahsulleri Ofisi ve son olarak Çalışma Bakanlığı'nda mütercimlik görevlerinde bulunan Cahit Sıtkı 1954 yılında rahatsızlanmış ve 1956 yılında tedavi için gittiği Viyana'da hayatını kaybetmiştir.

Cahit Sıtkı'nın şiir görüşü hakkında Ramazan Korkmaz "Cahit Sıtkı Tarancı, büyük sorunların ve/ya sosyal meselelerin şairi değildir. O, küçük insanın günlük acılarını ve ümitlerini şiir aracılığıyla dile getirir." (Korkmaz, 2015: 297) ifadelerini kullanmıştır.

İnci Enginün, Cahit Sıtkı hakkında "Az kelimeyle çok şey söylemekten yana olan, söylediklerinin ses ve çağrışım bakımından zenginliğine önem veren Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde kuvvetli bir yaşama sevgisi hissedilir. Ölüm korkusu ise, bu güzel dünyayı bırakmak istememektendir. Onun şiirlerinden, okuyucu, yaşama zevkini, saadetini tadar." (Enginün, 2005: 75) ifadeleriyle Cahit Sıtkı'nın şiir anlayışını ifade etmiştir. Saf şiirin edebiyatımızdaki en güzel örneklerini vermiş olan Cahit Sıtkı Tarancı'nın eserleri aşağıdaki gibidir:

Eserleri:

Şiir: Ömrümde Sükût (1933), Otuz Beş Yaş (1946), Düşten Güzel (1952), Sonrası (1957)

Mektup: Ziya'ya Mektuplar (1957), Ziya'ya Mektuplar (1989)

İnceleme: Peyami Safa: Hayatı ve Eserleri (1940)

2.1.2.4. Orhan Veli Kanık (1914-1950)

"13 Nisan 1914 tarihinde İstanbul'da Beykoz Yalıköyü'nde doğdu. Babası Mehmet Veli Bey, İzmir tüccarlarından Fehmi Bey'in oğlu, annesi Nigâr Hanım, Beykoz eşrafından tüccar Hacı Mehmet Bey'in kızıdır." (Daşcıoğlu, 2019: 15)

"Çocukluğu Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir'de geçen Orhan Veli, Galatasaray Lisesi'nin ilkokul kısmına yatılı olarak verildi. İlk dört sınıfı burada okuduktan sonra annesiyle birlikte babasının yanına Ankara'ya gitti. İlkokulu bitirince yine yatılı olarak Ankara Erkek Lisesi'ne kaydoldu. Mezuniyetinin ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdiyse de buradan ayrılıp Ankara'ya döndü ve PTT Umum Müdürlüğü Telgraf İşleri Reislği Milletlerarası Nizamlar Bürosu'nda memurluğa başladı. " (Daşcıoğlu, 2019: 15)

1950 yılında belediyenin açtığı çukura düşen Orhan Veli, beyin kanaması geçirerek 36 yaşında hayatını kaybetmiştir.

Ramazan Korkmaz, Orhan Veli'nin şiiriyle ilgili "Garip hareketinin kurucusudur. Ölümüne kadar hareketin ilkelerine bağlı kalarak edebiyat tarihindeki yerini almıştır. Divan ve Batı şiiri yanında halk edebiyatı formlarını da kullanarak şiirini olgunlaştırır. ... Şiir

sanatına ait klasik biçimlerin dışına çıkarak modern Türk şiirinin imkanlarını genişletir. O güne kadar yapılmayanı gerçekleştirerek geleneğin karşısında direnişe geçer ve geleneksel biçim öğelerini dışlayarak her türlü form endişesinden uzak bir şiir anlayışının esaslarını ortaya koyar. Kendi geleneğini kurmaya yönelir ve klasik biçimlenmeye son vermekle kalmaz; şiirin yolunu arka sokağa yöneltir. Bir bakıma şiir, kendi evine bacadan girerek dikkatimizi çekmeyi başarır.” (Korkmaz, 2015: 280) ifadelerini kullanmıştır.

“Şiirin finalinin ironi, parodi gibi tekniklerle sağlanan bir nokteye bağlanması Orhan Veli’nin başlıca özelliklerindedir. Şairin bu anlayışla yazdıkları önce hece vezni geleneğinden gelen şairler, daha sonra toplumcu gerçekçiler, Attila İlhan ve İkinci Yeni şairleri tarafından eleştirilmiştir. Buna karşılık espri ile duyguyu birleştirip konuşma dili edasıyla yazdığı şiirleriyle kısa zamanda popüler hale geldiği gibi Türk edebiyatında vezinli kafiyeli, şiire özgü kelime ve söyleyişler içeren eski anlayış Garip hareketinden sonra terk edilmiştir. İkinci Yeni ve daha sonraki modern Türk şiiri bu açıdan Orhan Veli’ye çok şey borçludur.” (Daşcıoğlu, 2019: 16)

Orhan Veli’nin en önemli özelliği ise küçük insanı konu edinmesidir. En küçük meselelerin bile şiirine girmiş olmasıdır. Orhan Veli, Süleyman Efendi’nin nasırının şiirini yazan bir şair olarak bilinir. Garip diğer adıyla Birinci Yeni şiirinin en önemli şairi olan Orhan Veli’nin eserleri aşağıda verilmiştir.

Eserleri:

Şiir: Garip (1941), Vazgeçemediğim (1945), Destan Gibi (1946), Yenisi (1949), Karşı (1949)

Nesir: Nesir Yazıları (1953), Edebiyat Dünyamız (1975), Bütün Yazıları II/ Bindüğümüz Dal (1982), Şairin İş-Yazılar, Öyküler, Konuşmalar (İstanbul 2003).

2.1.2.5. Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008)

“İstanbul Ortaköy’de dünyaya geldi, asıl adı Mehmet Fazıl’dır. Subay olan babası Hasan Hüsni Bey’in görevi dolayısıyla ilk ve orta öğrenimini Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde sürdürdü. Babasının isteğiyle girdiği Kuleli Askerî Lisesi’nin ardından Kara Harp Okulu’ndan mezun oldu (1935).” (Kahraman, 2020: 301)

“Çocukluk yılları kültürlü bir aile ortamının da geçen Fazıl Hüsni ilk şiir denemelerinin ardından lise yıllarında kendini bütünüyle şiire ve edebiyata verir. 1930’lu yıllarda Varlık dergisinde yayımlanan şiirleriyle edebiyat çevrelerinde adı duyulmaya başlar. Kara Harp Okulu’ndan mezun olduğu gün yayımlanan Havaya Çizilen Dünya adlı ilk şiir kitabı ile daha geniş bir çevrenin ilgisini çekmeyi başarır. Edebiyat dünyasında adı esas olarak Çocuk ve Allah ile benimsenir (1940). Sonraki yıllarda Yücel, İnkılâpçı Gençlik, Türk Dili, Yeditepe,

Çağrı, Türk Yurdu, Yelken, Edebiyat Dünyası, Papirüs, Sanat Olayı, Dost ve Gösteri gibi dergilerde şiirleri yayımlanır.”

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türk şiirinin en uzun süre şiir yazan şairidir. Ramazan Korkmaz, Fazıl Hüsnü ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: “Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en uzun soluklu şairidir. Bir bulgucu ve deneycidir. Kendi şiir çizgisini yakalayan ve bunu sürekli olarak yenileyen güçlü bir şairdir. Şiir yazma yeteneği bakımından büyük bir zenginliği yaşar.” (Korkmaz, 2015: 299)

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde kullandığı temalar Alim Kahraman tarafından belirtilmiştir: “Dağlarca'nın şiir hayatında şiirlerindeki temaların çeşitliliği dikkati çeker. Bunları lirik ve felsefi konulu şiirler, zaman, kâinat, hayat ve ölüm gibi temaların yoğun olduğu metafizik içerikli şiirler, destanlar, sosyal ve politik muhtevalı şiirlerle çocuk şiirleri şeklinde gruplandırmak mümkündür.” (Kahraman, 2020: 302) Aynı zamanda Fazıl Hüsnü Dağlarca “Destan Şairi” olarak da tanınmaktadır. “Çakır'ın Destanı, Üç Şehitler Destanı, Çanakkale Destanı, Kubilay Destanı, 19 Mayıs Destanı” eserleri “Destan Şairi” sıfatını hak ettiğini ispatlamaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca birçok şiir kitabı yayınlamıştır. Aşağıda yayınlamış olduğu eserlerin bir kısmı verilmiştir.

Eserleri:

Şiir: Havaya Çizilen Dünya (1935), Çocuk ve Allah (1940), Daha (1943), Çakır'ın Destanı (1945), Taş Devri (1945), Üç Şehitler Destanı (1949), Toprak Ana (1950), Samsun'dan Ankara'ya (1951), İstanbul Fetih Destanı (1953), Anıtkabir (1953), Âsu (1955), Batı Acısı (1958), Cezayir Türküsü (1961), Türk Olmak (1961), Yedi Memetler (1964), Çanakkale Destanı (1965), Malazgirt Ululaması (1971), Kınalı Kuzu Ağdı (1972), Yunus Emre'de Bayrağım (1985), Yurdana-Nene Hatun Görüntüsü (1987), İçimdeki Şiir Hayvanı (2007), Arkası Siz (2007), Genç (2007)

2.1.2.6. Atilla İlhan (1925-2005)

Atilla (kimi araştırmacılara göre Attila) İlhan 15 Haziran 1925'te İzmir'in Menemen ilçesinde doğmuştur. “İzmir'de başladığı öğrenimini katıldığı bazı olaylar sebebiyle İstanbul'da Işık Lisesi'nde tamamlayabildi (1946). Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam ettiyse de ikinci sınıfta iken Paris'e gidince tahsili yarıda kaldı, Paris'ten dönünce Türkiye Sosyalist Partisi'nin yayın organı Gerçek'te gazeteciliğe başladı (1950). Ardından birkaç defa daha Paris'e gitti, oradaki sanat ve kültür hayatını yakından tanıma fırsatı buldu. Sonraki yıllarda çeşitli aralıklarla Vatan, Demokrat İzmir, Yeni Ulus, Yeni Ortam, Dünya, Milliyet, Güneş, Meydan ve Cumhuriyet gazetelerinde yazılar yazdı. Yelken,

Sanat Olayı ve Cönk dergilerini yönetti. 1959-1962 yılları arasında senaryo yazarlığı ve rejisörlük yaptı.” (Uçman, 2020: 636)

Şair, 15 Ekim 2005’te hayatını kaybetmiştir.

Abdullah Uçman, Atilla İlhan hakkında şu bilgileri vermiştir: “Yer yer Anadolu halkının hayatını yansıtan, canlı tabiat tasvirleri ve sıcak söyleyişle Dadaloğlu, Pîr Sultan Abdal ve Nazım Hikmet’ten izler taşıyan “Cebbaroğlu Mehemed” adlı şiiri 1946 yılı Cumhuriyet Halk Partisi’nin şiir yarışmasında ikincilik kazanınca adı daha geniş bir çevrede duyulur. 1954-1955’te Mavi dergisi etrafında bir araya getirdiği bir grup gençle birlikte, Nazım Hikmet çizgisinde daha yeni yeni şekillenmekte olan toplumcu şiiri baltaladıkları gerekçesiyle Garipçiler’e savaş açar.” (Uçman, 2020: 636-637)

İnci Enginün, Atilla İlhan’ın şiir dili hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “İmla kurallarını bütünüyle reddetmiş veya kendisine has bir imla tarzı geliştirmiş olan Attila İlhan (Büyük harf kullanmaz ama özel isimleri ek almaları halinde (’) ile ayırır.) dil konusunda çok keyfidir. Günlük dilden kaybolan çok eski kelimeleri, Fransızca veya Almanca kelimelerle beraber kullanır. Bunlar, hem yazarın dikkati çekme çabasını, orijinal olma merakını yansıtır, hem de karmakarışık bir dünyada yaşadığımızı okuyucuya hissettirme amacına bağlıdır. Sinema tekniğini kullanan Attila İlhan adeta kamerasını kalabalıklar üzerinde gezdirir, zaman zaman belirli noktalarda uzunca durur. Renkli, ıslak, ürperiş ve korku dolu bu şiirlerde bazen büyük bir ferahlık bazen de melankoli gizlidir.” (Enginün, 2005: 106-107) Türk edebiyatının birçok dalında eser vermiş olan Atilla İlhan’ın eserleri şunlardır:

Eserleri:

Şiir: Duvar (1948), Sisler Bulvarı (1954), Yağmur Kaçağı (1955), Ben Sana Mecburum (1960), Belâ Çiçeği (1962), Yasak Sevişmek (1968), Tutuklunun Günlüğü (1974), Böyle Bir Sevmek (1977), Elde Var Hüzün (1982), Korkunun Krallığı (1987), Ayrılık Sevdaya Dahil (1993)

Roman: Sokaktaki Adam (1954), Zenciler Birbirine Benzemez (1957), Kurtlar Sofrası (1963), Bıçağın Ucu (1973), Sırtlan Payı (1974), Yaraya Tuz Basmak (1978), Fena Halde Lemana (1980), Dersaadet’te Sabah Ezanları (1981), Hacı Hanım Vay (1984), O Karanlıkta Biz (1988)

Diğer Eserleri: Hangi Sol (1970), Hangi Batı (1972), Faşizmin Ayak Sesleri (1975), Hangi Seks (1976), Gerçekçilik Savaşı (1980), Hangi Sağ (1980), Hangi Atatürk (1981), Batının Deli Gömleği (1981), İkinci Yeni Savaşı (1983), Yanlış Kadınlar Yanlış Erkekler (1985), Sağım Solum Sobe (1985), Ulusal Kültür Savaşı (1986), Aydınlar Savaşı (1991), Sosyalizm Asıl Şimdi (1991), Kadınlar Savaşı (1992), Hangi Edebiyat (1993), Hangi Laiklik (1995), Hangi Küreselleşme (1997), Bir Sap Kırmızı Karanfil (1998), Ufkun Arkasını Görebilmek (1999), Sultan Galiyef: Avrasya'da Dolaşan Hayalet (2000)

2.1.2.7. Cemal Süreya (1931-1990)

1931 yılında Erzincan'da doğan Cemal Süreya'nın gerçek adı Cemalettin Seber'dir. Babası Hüseyin Bey, annesi Güllü Hanım'dır. Güllü Hanım, Cemal Süreya'nın ilk eğitimini aldığı kişidir. Annesinin ardından Cemal Süreya'nın hayatına etki eden isim amcası Memo'dur. Amcasından okuma yazmayı, resim yapmayı öğrenmiştir. Rahatsızlığı sebebiyle ilkokula bir yıl geç kayıt yaptırılan Cemal Süreya, amcasından öğrendikleri sayesinde derslerinde zorluk yaşamaz. Daha sonra Bilecik Ortaokuluna başlamıştır ve orada öğretmenlerinin başarılı bir öğrencisi olmuştur. Ortaokul dönemi onun şairliğe adım attığı dönem olarak kabul edilmektedir. Çünkü yatılı bir okulda okuduğu için bu süreçte kendini tamamen okumaya ve yazmaya vermiştir.

İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde yatılı olarak okul hayatına devam eden Cemal Süreya, özellikle edebiyat derslerinde büyük başarı göstermiştir. Aynı zamanda kendi şiirlerini de yazmaya devam etmiştir. 1950 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Maliye ve İktisat bölümünde üniversite eğitimine başlar. "Ankara'da dört yıl boyunca üniversite yıllarını şiir ve edebiyatla dolu dolu geçiren şair, 1954 yılında mezun olur. Maliye diplomasının yanında altı sene sonra 1960'ta (Ankara'da askerlik yaparken) Hukuk diploması da alır." (Erbay, 2010: 13)

Meslek hayatı ile ilgili Erdoğan Erbay şu sözleri sarf etmiştir: "İnişli çıkışlı, aralıklarla süren meslek hayatına ilk adımını Cemal Süreya, 25 Kasım 1954'te Eskişehir Vergi Dairesi'nde stajyer olarak göreve başlayarak atar. 8 Ağustos 1955 tarihinde yapılan Teftiş Kurulu sınavını kazanarak, 11 Ağustos 1955'te Maliye Müfettiş Yardımcısı olarak İstanbul'a tayini çıkar." (Erbay, 2010: 13) Böylelikle memuriyet hayatı başlayan Cemal Süreya, hiçbir zaman kendini o mesleğe ait görmemiştir. Kendisini hep bir edebiyatçı olarak görmüştür. Aynı zamanda memurluk döneminde şiirleri ve yazıları da yayınlanmıştır. 1964

yılında memuriyetten istifa ederek dergi çıkartmaya karar verir ve Papirüs dergisini çıkartır; ancak dergi masraflarının artmasıyla tekrar memuriyete dönmek zorunda kalır. 1982 yılında bürokrat olarak emekli olur. 1990 yılında hayatını kaybeder.

Ramazan Korkmaz, Cemal Süreya ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: ‘‘İkinci Yeni’nin en güçlü şairlerinden birisidir. Şiirini kelimeye yaslayacak kadar seçicidir. Ancak dizeye kıyamaz. Bunun için onun şiirlerinde kendisini bilinçsiz sayıklama şeklinde gösteren bir otomatizm görülmez. İkinci Yeni hareketinin en özgün imge dünyasına sahiptir.’’ (Korkmaz, 2015: 289) Ramazan Korkmaz’ın da ifade ettiği gibi Cemal Süreya İkinci Yeni şiirinin en özgün yazar şairidir. Onun şiirlerinde daha önce görülmemiş söz sapmaları yoğun bir şekilde görülür.

Cemal Süreya’nın şiir dili ve anlayışı için İnci Enginün ‘‘Cemal Süreya çıkardığı Papirüs dergisiyle İkinci Yeni hareketinin toplayıcısı oldu. Cemal Süreya’nın kendine has bir dil oluşturduğu görülmektedir. Bu dili yaratırken halk deyimlerinden yararlanmıştır. Açık veya kapalı bütün şiirleri anlam yüklüdür. Şiirin belirli kalıplara hapsedilerek yazılamayacağını, geleneğin yeterli olmadığını da çok çarpıcı başlıklar taşıyan yazılarında ortaya koydu: ‘‘Şiir Anayasaya Aykırıdır’’, ‘‘Folklor Şiire Düşman’’ Cemal Süreya’nın şiir anlayışını gösteren yazılar olduğu kadar başkalarını da düşündüren, dikkat çekici görüşlerin ileri sürüldüğü yazılardır.’’ (Enginün, 2005: 113) ifadelerini kullanmıştır. İkinci Yeni şiirinin tüm girift ve kapalı özelliklerini Cemal Süreya’nın şiirinde bulmak mümkündür. Aşağıda Cemal Süreya’nın yazmış olduğu eserler verilmiştir:

Eserleri:

Şiir: Üvercinka (1958), Göçebe (1965), Beni Öp Sonra Doğur Beni (1973), Uçurumda Açan (1984), Sevda Sözleri (1984), Güz Bitiği (1988), Sıcak Nal (1988)

Düşünce: Şapkam Dolu Çiçekle (1976), Folklor Şiire Düşman (1992)

2.1.2.8. Sezai Karakoç (1933-2021)

Sezai Karakoç, 22 Ocak 1933’te Diyarbakır’da dünyaya gelmiştir. Babası Yasin Efendi, annesi Emine Hanım’dır. Sezai Karakoç’un çocukluğu Diyarbakır ve ilçelerinde geçmiştir. İlkokulu Diyarbakır’da Ortaokulu Kahramanmaraş’ta ve Liseyi de Gaziantep’te okumuştur. 1950 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni kazanarak üniversiteye başladı. 1955 yılında mezun oldu.

Üniversiteyi bitirdikten sonra Maliye Bakanlığı'nda göreve başladı. İlerleyen süreçte müfettiş yardımcılığı sınavına girdi ve sınavı kazanıp 1956'da göreve başladı ve görevi dolayısıyla ülkeyi dolaşma imkânı buldu. İlerleyen zamanlarda memurluk görevinden istifa ederek Diriliş Yayınevi'ni kurdu ve eserlerini burada yayınladı. 2021 yılında hayatını kaybetti.

Ramazan Korkmaz, Sezai Karakoç'un şiir görüşü hakkında "İzleksel bakımdan daha çok İslam mitolojisini kucaklayan Sezai Karakoç şiirinin sağlam bir metafizik zemini vardır. O, şiir dilindeki semboller aracılığıyla geleneği güne ve geleceğe taşımaya çalışır. Böylece şiir coğrafyasında geleneği yeniden biçimlendirir ve yorumlar." (Korkmaz, 2015: 292) ifadelerini kullanmıştır. Sezai Karakoç, şiir dili bakımından İkinci Yeni şiirinin içerisinde yer alır ancak İkinci Yeni şairlerinden farklı olarak şiirlerini özellikle İslami bir zemine oturtması bakımından da İkinci Yeni şairlerinden ayrılır. Sezai Karakoç'un şiiri kapalı ve sembollerle dolu bir şiirdir. Aşağıda Sezai Karakoç'un eserleri verilmiştir:

Eserleri:

Şiir: Körfez (1959), Şahdamar (1962), Hızırda Kırk Saat (1967), Sesler (1968), Taha'nın Kitabı (1968), Kıyamet Aşısı (1968), Gül Muştusu (1968), Zamana Adanmış Sözler (1970), Leyla ile Mecnun (1981), Mağara ve Işık (1969)

Deneme: İslam'ın Dirilişi (1967), Mehmet Akif (1968), Mağara ve Işık (1969), Edebiyat Yazıları 1 (1982), Edebiyat Yazıları 2 (1986)

2.1.2.9. Cahit Zarifoğlu (1940-1987)

"1 Temmuz 1940'ta Ankara'da doğdu. Baba tarafından Kafkasya'dan gelip Kahramanmaraş'a yerleşen bir aileye mensuptur. Babası Niyazi Bey hâkimdi. Annesi Şerife Hanım, Maraşlı Evliyazâdeler'dendir. Okuma yazmayı, resim yapmayı, Kur'an okumayı daha okula başlamadan annesi ve anneannesiyle mahalle hocalarından öğrendi. Babasının görevi sebebiyle çocukluğu Silvan, Baykan, Siirt, Siverek, Kızılcahamam ve Ankara'da geçti. Siverek'te başladığı ilk öğreniminin ardından orta öğrenimini 1951'de döndükleri Maraş'ta tamamladı. Lisenin son sınıfında beklemeli olduğu sırada bir ilkokulda vekil öğretmenlik yaptı. Pilotluk hevesiyle bir yaz boyunca Eskişehir'de Türk Hava Kurumu'nun uçuş kurslarına katılarak Millî Model Uçak B Sertifikası aldı (1961)." (Karaçam, 2013: 135-136) Cahit Zarifoğlu'nun okullarda aldığı eğitimin yanında ailesinden aldığı eğitimin de

Zarifoğlu'nun hayatına katkısı yadsınamaz. Babasının mesleği dolayısıyla birçok şehri görmesi aynı zamanda şairin ufkunu da genişletmiştir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü okuyan Zarifoğlu okul bittikten sonra Almanya'ya gitmiş ve oradan Avrupa'yı dolaşmıştır. Ardından Türkiye'ye dönmüş ve çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır.

Zarifoğlu'nun şiire ilgisi Maraş Lisesi'nde okurken başlamıştır. Orada arkadaşlarıyla "Hamle" adlı okul dergisini çıkarmışlardır. Aynı zamanda Maraş'ta bulunan gazetelere de şiirlerini göndermiştir. Zarifoğlu, her geçen gün şiirleriyle dikkat çekerken Yeni Dergi, Soyut, Türk Dili, Papirüs gibi dergilerde de yazıları yayımlanmaya başlanmıştır. Bu sırada ilk şiir kitabı olan İşaret Çocukları'nı çıkartmıştır.

"1976'da arkadaşları Rasim Özdenören, Erdem Beyazıt, Alaeddin Özdenören'le beraber Maveria dergisini kurdu. Bu verimli yeni çalışma döneminde derginin yönetimine katıldı, gençlerle yazışmalar yaptı, şiir ve yazılarını yayımlamayı sürdürdü. Dergiyle birlikte kurdukları Akabe Yayınları arasında şiirleri ve günlükleri kitap haline getirildi. Bunlara ardı ardına çıkan çocuk kitapları eklendi. Yönelişler şiirlerinin yayımlandığı bir başka dergi oldu. 1984'te Türkiye Yazarlar Birliği'nce kendisine çocuk edebiyatı dalında ödül verildi. İslâm coğrafyasının değişik bölgelerinde Müslümanlara uygulanan zulüm ve baskılar, yaşanan acılar, savaş ve ölümler karşısındaki tepkileri şiir ve yazılarına yansıdı. Bir taraftan da Yeni Devir, Millî Gazete ve Zaman gazeteleriyle İslâm ve Gülçocuk dergilerinde Zarifoğlu, Ahmet Sağlam, Vedat Can gibi adlarla yazılar yazdı." (Karaçam, 2013: 136) Cahit Zarifoğlu, kendisine İslam dünyasını da dert edinmiş bir insandır. Onların yaşadıkları sıkıntıları, zorlukları şiirlerinde anlatmıştır. Aynı zamanda İslami söyleyişin temsilcisi kabul edilir.

Ramazan Korkmaz, Cahit Zarifoğlu hakkında "Zarifoğlu'nun hayat karşısında rindane bir duruşu vardır. İçe dönük kişiliği eserlerinin dünyasına da yansımıştır. Kapalı ve kilitli bir şiir diline sahiptir. Bu dil anlayışıyla İslami muhtevayı birleştirerek labirent izlekli şiirler yazar." (Korkmaz, 2015: 323) ifadelerini kullanmıştır. Zarifoğlu'nun şiirlerinde kapalı, anlaşılması güç bir dil kullandığını söylemek mümkündür. Bu durumun sebebi olarak da kendi içe kapanıklığı ve etkilenmiş olduğu şairler gösterilebilir.

Şiirlerinde tema olarak ölüm, kaygı, yalnızlık, Allah'a olan sevgisi gibi konular sıklıkla görülmüştür. Cahit Zarifoğlu'nun gerek yazdığı şiirlerle gerek çocuklar için yazdığı

kitaplarıyla Türk edebiyatına olan katkısı yadsınamaz. Zarifoğlu'nun eserleri aşağıda verilmiştir:

Eserleri:

Şiir: İşaret Çocukları (1967), Yedi Güzel Adam (1973), Menziller (1977), Korku ve Yakarış (1985)

Roman: Savaş Ritimleri (1985)

Deneme: Bir Değirmendir Bu Dünya (1986), Zengin Hayaller Peşinde (1999)

Çocuk Edebiyatı: Serçekuş (1983), Ağaçkakanlar (1983); Katıraslan (1983), Yürek Dede İle Padişah (1987), Motorlukuş (1987), Küçük Şehzade (1987), Gülücük (1989), Kuşların Dili (1989), Ağaç Okul (1990), Çocuklarımızla Atlara Biniyorduk (2006)

2.1.2.10. İsmet Özel (1944-...)

İsmet Özel, 19 Eylül 1944 yılında Kayseri'de doğmuştur. Altı kardeşin en küçüğü olarak doğmuş olan Özel'in annesi Sıdika Hanım, babası Ahmet Bey'dir. İsmet Özel evin en küçük çocuğu olduğundan kendisini bu konuda hep şanslı saymıştır. İsmet Özel, 1955 yılında Abdülhak Hamit İnkokulu'nu bitirmiş ve babasının işi sebebiyle birçok yere gitmiştir.

“Liseden mezun olur olmaz 1962-63 eğitim yılında Siyasal Bilgiler Fakültesine kayıt yaptırır. Çok geçmeden dikkatleri üzerine çekmeyi başaran Özel önce Fikir Kulübüne davet edilir, yönetim kuruluna, ardından genel sekreterliğe getirilir, asbaşkan olur. Sonradan Dev-Genç olarak anılacak olan Devrimci Gençlik Federasyonlarına dönüşen Fikir Kulüpleri Federasyonunun kurulmasında etkin rol oynar.” (Kaya, 2014: 18) İsmet Özel hayatının ilk devresinde Marksist bir dünya görüşü benimsemiştir. Bu bağlamda hayatını şekillendirmiş ve eser vermiştir.

“1976 yılında henüz son sınıf öğrencisiyken Ticaret Bakanlığında çalışmaya başlar. Müsteşarlık Kaleminin basın bürosundaki Fransızca yazışmaları yapmaktadır. Üniversiteye ilk başladığı yıllara nispeten düşünce dünyası hayli değişen İsmet Özel, 1977'de üniversiteden mezun olur olmaz İslami düşünce dünyasına hitap eden Yeni Devir gazetesinde yazı yazmak için Ticaret Bakanlığındaki memuriyetinden istifa eder. 27 Haziran 1979 tarihine kadar yazı yazar. Abdullah Çıdam müstear ismi ile sayfa hazırlar. Yeni Devir'de 21 Ağustos 1981'den 3

Ağustos 1982'ye kadar ikinci bir dönem daha yazar.” (Kaya, 2014: 19) İsmet Özel'in hayatının ikinci devresi İslamcı söylemdir. Birinci devresindeki Marksist söylem yerini yavaş yavaş İslamcı bir söyleme bırakır.

İsmet Özel ve şiiri hakkında doktora çalışması yapan Ahmet Kaya, İsmet Özel hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “İsmet Özel'de ilk tespit edebildiğimiz veya öncelikle dikkatimizi çeken Borderline (uçta) kişiliktir. Bu tip kişiliklerde ara tonlar yoktur. Dünyaya ya ak ya da kara olarak bakarlar. Toleransları çok geniştir. Ancak tepkileri de çok şiddetlidir. İsmet Özel, Marksist düşünce dünyasının en dikkat çeken pozisyonunda bulunuyorken tam zıddı denebilecek İslamcı grubun teorisyenliğine, İslami düşüncenin yükselişe geçtiği, iktidara güçlü bir etkiyle geldikleri sosyal yapıdan, ağır milliyetçilik söylemlerine geçebilmesi “uçta kişiliğin” belirtilerini verir.” (Kaya, 2014: 23) İsmet Özel'i tanımlayan ifade uçta kişilik olarak belirlenmiştir ve bu durum İsmet Özel'in şiirlerinde de göze çarpmaktadır.

Ramazan Korkmaz, İsmet Özel'in şiirini şu şekilde ifade etmiştir: “Modernleşmenin getirdiği yabancılaşmaya başkaldıran şair, İslami değerleri kimliğin en özgün ve işlevsel koruyucusu olarak görür. Şiirlerinin ana izleğini yabancılaşma, başkaldırı, bunaltı ve özgürlük gibi çağımız insanının en temel sorunları oluşturur.” (Korkmaz, 2015: 325) İsmet Özel'in şiiri Garip şiirinden, İkinci Yeni şiirinden çok farklıdır. Her ne kadar şiirlerini İslami bir zemine oturtmuş olsa da şiirlerinde o başkaldırıcı ve isyancı görünümünü görmek mümkündür. Çünkü bu başkaldırı İsmet Özel'in kendi iç dünyasında yaşadığı bir duygudur ve İsmet Özel bu duyguyu şiirlerinde mutlaka hissettirir. İsmet Özel'in yayınlamış olduğu eserleri aşağıda verilmiştir:

Eserleri:

Şiir: Geceleyin Bir Koşu (1966), Evet İsyân (1966), Cinayetler Kitabı (1975), Celladıma Gülümserken (1984), Erbain (1987)

2.3. Lehçeler Arası Aktarma

2.3.1. Aktarma Kavramı Üzerine

“Aktarma, aynı dilin farklı lehçelerine dayanan yazı dillerinin metinlerini birinden diğerine çevirmektir.” (Karadoğan, 2004: 9) Karadoğan'ın yaptığı tanıma göre aktarım, lehçeler arasında yapılan çevirme işidir. Çeviri ise Türkçe Sözlük'te “1. Bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme. 2. Bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap, tercüme” (TDK, 2019: 525) olarak tanımlanmıştır. Kimi araştırmacılar çeviri ve aktarmayı

ayırarak yerine birbirinin yerine kullanmışlardır ancak iki kavramın da kullanım durumları birbirinden farklıdır.

Mehman Musaoğlu aktarma ve çevirinin farkını şu sözlerle ortaya koymuştur: “Yabancı dillerden Türkçeye ve Türkçeden yabancı dillere herhangi sözlü veya yazılı bir metnin aktarımı çeviridir. Türk yazı dillerine ait çeşitli yazılı metinlerin yazı dilleri arası ve dönemler arası aktarımı ise çeviri değildir. Bu, sadece bir aktarmadır.” (Musaoğlu, 2003: 1)

“Aktarma, çeviriye göre kimi yönleriyle daha kolay, kimi yönleriyle de daha zordur. Aynı dilin lehçeleri arasında yapılması en önemli kolaylığıdır. Çünkü, her dil dış dünyayı farklı bir mantıkla yorumlar ve tasnif eder. Diller arasındaki çevirilerde iki farklı dünya söz konusudur. Bir dilin lehçeleri arasında mantık ve dış dünyayı yorumlama bakımından önemli farklar bulunmaz. Bu sebeple, lehçeler arası aktarmalarda, iki farklı dünyanın birbirine aktarılması söz konusu değildir. (Karadoğan, 2004: 9) Bakıldığında çeviri ve aktarmanın farkı net bir şekilde ortaya koyulmuştur.

2.2.2. Lehçeler Arası Aktarma Çalışmaları

Çağdaş Türk lehçeleri arasında aktarma çalışmaları, özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla büyük bir artış göstermiştir. Sovyetler Birliği’nin Türk uluslarına uyguladığı baskılar Türk dünyasının birbiriyle yaklaşmasını büyük ölçüde engellemiştir; ancak Sovyetler’in 1990’lı yıllarda dağılmasından sonra Türk dünyası birbiriyle sağlıklı iletişim kurabilmiştir.

“Türkiye’de, Türk lehçelerinden metin aktarma faaliyetleri yoğunlukla 1990 yılından itibaren başlasa da daha önceki tarihlerde Türk Yurdu, Türk Kültürü, Türk Edebiyatı, Türk Dili ve Kardeş Edebiyatlar gibi ilmî ve edebî dergilerde, Bahtiyar Vahapzâde’nin Şiirleri ve Haydar Baba’ya Selam gibi eserlerde ve lisansüstü çalışmalarda aktarılmış metinleri görmekteyiz.” (Kirişçioğlu, 2006: 22-23) Lehçeler arası aktarmaların ilk olarak dergilerde başladığını, ardından lisansüstü çalışmalara konu olduğunu söylemek mümkündür.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla Türk dünyası yaklaşmış ve ardından 1994’te II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı düzenlenmiştir. Bu kurultayda Ahmet Bican Ercilasun ‘Lehçelerden Türkiye Türkçesine Aktarma’ adlı bildiriyle bu alanın önünü açmıştır. Bu bildirisinde lehçeler arası aktarımın gerekliliğinden ve nelere dikkat edilmesi gerektiğinden söz etmiştir. Ahmet Bican Ercilasun’a göre dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekildedir:

“1. Yakın lehçeler arasında (Türkiye-Azerbaycan, Özbek-Yeni Uygur, Kırgız-Kazak-Karakalpak, Tatar-Başkurt vb.) şiir aktarmaya bence gerek yoktur. Sadece Kiril harflerini Latin harflerine aktarmak ve anlaşılmayan kelimeleri sayfa altlarında vermek yeterlidir.

2. Kaynak lehçenin kelime ve kalıpları hedef lehçede varsa -zaruret olmadıkça- başka kelime ve kalıplar kullanmamalıdır.

3. Kaynak lehçedeki bazı kelime ve deyimlerin hedef lehçede korunması, saklanması; lehçelerimizin yakınlaşması için bence çok faydalı ve yerinde bir metot olur. Bu durumda, parantez içinde veya sayfa altlarında açıklama yapmak gerekir.

4. Şiir, hikâye halk edebiyatı metinlerinin aktarılmasında kaynak metin ile hedef lehçedeki aktarmayı karşılıklı sayfalarda göstermek çok iyi bir metottur. İki lehçeyi karşılıklı olarak görmek, lehçeler arasındaki yakınlık ve farklılıkları mukayeseli olarak anlayabilmemizi sağlar.” (Ercilasun, 1994: 43-45)

Yine aynı II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı’nda Halil Açıkgöz “Türk Edebiyatları Arasında Aktarma ve Karşılıklı Yayın Meseleleri”, Tuncer Gülensoy “Türk Edebiyatları Arasında Aktarma ve Karşılıklı Yayın Sorunları”, Yusuf Gedikli “Türk Lehçelerinden Metin Aktarma Yolları ve Metin Aktarmanın İlke ve Meseleleri” adlı bildirimlerini sunmuşlardır.

“Bu kurultayda sunulan bildirimler, birkaç tanesi hariç, başlığında “aktarma sorunları” geçse bile doğrudan aktarma kavramı ve aktarma sorunları konusuyla ilgili değildir. Daha çok, Türk dünyasındaki kültürel ilişkilerin arttırılması ve Türk topluluklarının birbirlerine yakınlaşması için edebiyat eserlerinin karşılıklı olarak aktarılması gerektiği görüşü ve aktarılacak eserlerin seçilmesi ve yayınlanması aşamasında yapılması gerekenler üzerine yoğunlaşmaktadır.” (Karadoğan, 2004: 14)

Asker Resulov’un 1995’te Türk Dili dergisinde yayınladığı “Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu” yazısı yalancı eş değerlik üzerine yazılmış bir yazı olup Türk lehçelerinde yalancı eş değerlik meselesinden ilk bahseden kişi olarak kabul edilmektedir.

Ardından 1999 yılında gerçekleştirilen 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı’nda Ayşe İlker “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler” adlı bildirisinde aktarma ve tercüme farkını ifade etmiş, lehçeden lehçeye aktarmanın ölçütlerini ele almış ve aktarmalarda görülen ayrılıklara örnek vermiştir. Yine aynı kurultayda Fatma Özkan “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler” adlı bildiriyle yalancı eş değer kelimeler hakkında çalışmasını sunmuştur.

Ayşe İlker'in lehçeden lehçeye aktarmanın ölçütleri şu şekildedir:

a) Her dilin kendine özgü bir dünyayı anlama ve anlatma yolu olduğu gibi, her Türk lehçesinin de kendine özgü bir dünyayı anlama ve anlatma yolu oluşmuştur. Aktarmada, bu anlama ve anlatma yolunu tanımak ve ona yaklaşmak gereği söz konusudur.

b) Girişte sözü edilen ve belâgat veya üslup güzelliği gibi kelimelerle anlamlandırabileceğimiz "retorik" de lehçeden lehçeye aktarmada bir ölçüt olmalıdır.

c) Basitleştirme ve genelleştirme olmaksızın aktarma yapmak

ç) Kolaycılığa kaçmamak

d) Karşı lehçenin beslendiği kültür kaynakları, bu lehçeyi konuşan topluluğun siyasî ve ekonomik yapısı ve tarihi hakkında temel bilgilerle donanmış olmak

e) Varsayımlara dayalı aktarmadan kaçınmak

f) Aktarma yapan, farkında olmadan kendi lehçesine ait özellikleri, karşı lehçe üzerine yerleştirebilir. Yerleştirilen bu özellikler o lehçe üzerinde suniliğe yol açabilir. Böyle yerleştirmeler yapılmamalıdır.

g) Lehçelerin kelime hazineleri, girişte sözü edilen sebeplerle kısmen farklılaşmıştır. Aktaranın hem kendi hem de karşı lehçenin kelime hazinesine vakıf olması gerekir.

h) Aktarma yapanın, bir dilin farklı kolları üzerinde çalıştığı, bunların farklı iki dil olmadığı şuurunda olması gerekir." (İlker, 1999: 555-556) Ayşe İlker'in belirlemiş olduğu ölçütler günümüzde hâlâ geçerli sayılmaktadır ve birçok araştırmacı bu kriterler doğrultusunda aktarma yapmaktadır.

Mustafa Uğurlu da lehçeler arası aktarmalar üzerine yoğunlaşan araştırmacılardan bir tanesidir. Uğurlu, 1999 yılında Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumunda sunduğu "Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerin Önemi" başlıklı bildirisıyla Türk lehçeleri arasındaki farklardan bahsetmiş ve istem meselesini ele almıştır. Aynı şekilde 2000 yılında Bilig dergisinde çıkan "Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve 'Abay Yolu' Romanı" başlıklı yazısıyla Abay Yolu romanındaki aktarma meselelerini incelemiş ve "Biz bu çalışmamızda, iki lehçe arasında aktarma yaparken düşülebilecek hata tiplerini, "Abay Yolu" adlı eserden faydalanarak ortaya koymaya çalışacağız. Bu kısa ve dar çerçeveli çalışma, Türk lehçeleri arasındaki aktarma meselelerini bütünüyle açıklamak için elbette yeterli değildir ve bunu gaye de edinmemektedir." (Uğurlu, 2000: 61-62) sözleriyle çalışmanın gereğini ifade etmiştir. Uğurlu'nun 2004 yılında Bilig dergisinde yayınlanan

‘‘Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği’’ yazısında eş değer kelimelerin durumu incelenmiştir. Uğurlu, eş değer kelimeleri üç başlık altında değerlendirmiştir. Bunlar:

- ‘‘1. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede bir kelime eş değer olabilir
2. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede birden fazla kelime eş değer olabilir
3. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede hiçbir kelime eş değer olmayabilir.’’

(Uğurlu, 2004: 31-34) Uğurlu’nun yapmış olduğu bu tasnif, lehçeler arası aktarmalarda aktarıcılar ve aktarma üzerine çalışan araştırmacılar tarafından esas alınmıştır.

Lehçeler arası aktarım üzerine yapılmış bir çalışma da Ahmet Karadoğan’a ait doktora çalışmasıdır. Ahmet Karadoğan, 2004 yılında ‘‘Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları Türkmen Türkçesi- Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme’’ adlı çalışmasıyla o zamana kadar ki en kapsamlı çalışmayı yapmıştır. Karadoğan, aktarma problemlerini ‘‘Ek Düzeyindeki Hatalar’’, ‘‘Kelime Düzeyindeki Hatalar’’, ‘‘Söz Dizimi Düzeyindeki Hatalar’’, ‘‘Cümle Üstü Birimlerdeki Hatalar’’, ‘‘Deyimlerin Aktarımındaki Hatalar’’ ve ‘‘Şiir Aktarımındaki Hatalar’’ olmak üzere 6 başlık altında incelemiştir. Aktarma çalışmaları ve aktarma meseleleri üzerine yapılmış olan en kapsamlı çalışma Ahmet Karadoğan’ın doktora çalışmasıdır. Ahmet Karadoğan, Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesi arasındaki aktarma meselelerini incelemiş ve her meseleyi ayrı ayrı ele almıştır.

Fatih Kirişçioğlu, 2006 yılında Türkiyat Araştırmaları dergisinde yayınlanan ‘‘Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler’’ yazısıyla Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki aktarma meselelerine değinmiştir. Kirişçioğlu, öğrencilerine vermiş olduğu Türkmen Türkçesi ile yazılmış paragrafları, Türkiye Türkçesine aktarmalarını istemiş ve aktarımlarda ortaya çıkan problemleri incelemiştir.

Rıdvan Öztürk, Ahmet Bican Ercilasun Armağanı kitabı için yazmış olduğu ‘‘Dil, Lehçe ve Karşılıklı Anlaşılabilirlik Denemesi Üzerine’’ başlıklı yazısında Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki anlaşılabilirlik oranları üzerinde durmuştur. Rıdvan Öztürk’ün yapmış olduğu bu çalışmada Kazakistan’dan Türkiye’ye gelmiş olan 20 öğrenciye 100 cümle verilmiş ve bu cümleleri ilk denemede Türkiye Türkçesinden Kazak Türkçesine ikinci denemede ise Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarmaları istenmiştir. Testten elde edilen sonuçlara göre Türk lehçelerinin ayrı birer dil olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

İlerleyen yıllarda aktarımlar arttıkça aktarma meseleleri üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu alanda çalışan Mehmet Kara, 2009 yılında yayınladığı “Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar” başlıklı yazısıyla aktarımlarda karşılaşılan sorunları ele almıştır. Kara’nın bu çalışması aktarma sorunlarını bir bütün olarak ele alması bakımından önemlidir.

M. Fatih Alkayış, 2009 yılında yayınladığı “Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği)” başlıklı yazısında Uygur Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki aktarma sorunlarını üç başlıkta değerlendirmiştir. Bunlar:

“- Fiil Kiplerinde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri

- Sıfat-Fiillerde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri

- Zarf-Fiillerde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri “ (Alkayış, 2009: 62) bağlamında Uygur Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki aktarma sorunlarını incelemiştir.

Ünal Zal, 2009 yılında lehçeler arası aktarımlar üzerine yayınladığı “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘İki Ağaç’ Şiir Kitabı Üzerine” adlı yazısında Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmış “İki Ağaç” adlı şiir kitabından bahsetmiş ve eserdeki aktarma meselelerine değinmiştir. Ünal Zal, şiir aktarmalarıyla ilgili “ Yukarıda da ifade edildiği gibi lehçeler arası aktarmalar, görüldüğü kadar kolay olmayan bir iştir. Hele hele bu aktarma şiir olunca işin içinden çıkmak bir kat daha zorlaşmaktadır.” (Zal, 2009: 435) ifadelerini kullanmıştır.

Lehçeler arası aktarmalar arttıkça, aktarma problemleri de daha yoğun bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Özellikle aktarmalarda yalancı eş değerlik meselesi araştırmacıların üzerinde durduğu önemli bir konu haline gelmiştir. Bu alanla ilgili yapılan ilk çalışmanın Asker Resulov’a ait olduğunu yukarıda belirtmiştik. Ardından araştırmacılar gerek makalelerinde gerekse akademik tezlerinde bu alana ağırlık vermişlerdir.

Yalancı eş değerlik konusu üzerine yapılan çalışmalar arasında Eda Gül’ün 2011 yılında hazırladığı “Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler” adlı yüksek lisans tezi yer almaktadır. Eda Gül, Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değer sözcükleri tespit etmiş ve her iki lehçedeki anlamlarını birlikte vererek yalancı eş değer sözcüklerin anlam farklarının görülmesini sağlamıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli lehçeler arasındaki farklılıkları ortaya koymak için üzerinde çalışılan Abdulatif Abdullayev'in Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarmış olduğu "Zamonaviy Turk She'riyati" adlı eserdir. Eser Özbek Kiril harfleriyle yazılmış bir metindir ve toplamda 77 sayfadan oluşmaktadır. Aktarıcı kısa bir girişten sonra önce şairlerin hayatı hakkında bilgi vermiş ardından şiirleri Özbek Türkçesine aktarmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini lehçeler arası aktarımlarda görülen ifade farklılıkları oluşturmaktadır. Örneklemi de Abdulatif Abdullayev'in Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktardığı 77 sayfadan oluşan "Zamonaviy Turk She'riyati" adlı eserdir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada incelenen metin, <https://www.ziyouz.com> internet sitesinden alınmıştır. Ardından, Özbek Kiril harfleriyle yazılan metin Özbek Latin alfabesinin harf sistemine uygun olarak aktarılmıştır. Bir sonraki aşamada metin, birinci sütunda Türkiye Türkçesi; ikinci sütunda Özbek Türkçesi olacak şekilde iki sütun halinde yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilmesiyle birlikte iki lehçe arasındaki farklılıklar ve benzerlikler ortaya koyulmuştur. Beraberinde yalancı eş değer kelimeler ve dil içi aktarımlardaki ifade farklılıkları tespit edilmiştir. Son olarak da tespit edilen bu ifade farklılıklarının öğretim yöntemlerine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Yapılan bu çalışma, bir lehçeler arası aktarım örneğinin karşılaştırmasıdır. Aynı zamanda Özbek Türkçesinin tarihi gelişimi, Türkiye Türkçesi ile arasındaki ses ve gramer farklılıkları incelenmiştir. Ardından lehçeler arası aktarım çalışmaları ve aktarımlarda karşılaşılan sorunlar üzerine bilgi verilmiştir. Bulgular bölümünde iki metnin hem Türkiye Türkçesi hem de Özbek Türkçesine aktarılmış şekli karşılıklı olarak verilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken birebir kelime değişiklikleri **kalın** yazıyla, hedef lehçeye eklenen ifade kalıpları **kalın-italik** yazıyla yine kaynak lehçeden çıkartılan ifade kalıpları

kalin-italik yazıyla, yeniden kurgulanan ifadeler **kalin** yazıyla ve bağlamından kopmayan ifadeler de **kalin** şekilde gösterilmiştir.

Metin ‘‘Kelime Yerine Başka Kelimenin Kullanılması’’, ‘‘Yalancı Eş Değer Kelimeler’’ ve ‘‘Dil İçi Aktarımda İfade Farklılıklarının Kullanılışı’’ bölümlerinde incelenmiştir.

Son olarak da ifade farklılıklarının öğretim yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

4.1. Metin

1. NAZİM HİKMET (1901-1963)

Türkiye'nin Selanik şehrinde doğdu. Başlangıç eğitimini Göztepe Taş Mektebi, Galatasaray Lisesi ve Nişantaşı Sultani mekteplerinde aldı. Bahriye mektebinde beş yıl okuduktan sonra sağlığının kötüleşmesinden dolayı ayrılmaya mecbur kaldı. Bir müddet Batum'da kaldıktan sonra Rusya'ya geçip Moskova Doğu Emekçileri Üniversitesi'nde ekonomi ve toplum bilimi sahalarında eğitim aldı. Vatanına dönüşünde uzun bir süre boyunca Hara hapishanesinde tutulduktan sonra İstanbul'a yerleşip çeşitli gazete ve dergilerde, aynı zamanda film stüdyolarında çalıştı. Çalışmalarının devamında ilk tiyatrolarını ve şiir kitaplarını yayımlattı. Çeşitli gazetelerde Orhan Selim takma adıyla makaleler yazmaya başladı. Birtakım baskılar sonucunda Türkiye'den ayrılmaya karar verdi. Varşova ve Moskova'da yaşadı. Moskova'da vefat etti.

Şiir kitapları: "835 Satır" (1929), "Jokond ile Si-Ya-U" (1929), "Varan 3" (1930), "1+1=1" (V. Nail ile beraber, 1930), "Sesini Kaybeden Şehir" (1931), "Benerci Kendini Niçin Öldürdü?" (1932), "Gece Gelen Telgraf" (1932), "Taranta

1. NOZİM HİKMAT (1901-1963)

Turkiyaning Selanik vohasida tug'ilgan. Boshlang'ich ta'limini Go'ztepa Toshmaktabi, Galatasaray litseyi va Nishontoshi Namuna maktablarida olgan. Bahriya maktabida besh yil o'qigach, sog'lig'i yomonlashgani tufayli ketishga majbur bo'lgan. Ma'lum muddat Batumda qolgandan so'ng Rossiyaga o'tib, Moskva Sharq Universitetida iqtisod va jamiyatshunoslik sohasida o'qigan. Yurtiga qaytishida ancha payt Hara qamoqxonasida ushlab turilgan. so'ng Istanbulga joylashib, turli gazeta va jurnallarda, kinostudiyalarda ishlagan. Ish faoliyati davomida ilk dramalari, she'riy kitoblarini nashr ettirgan. Turli gazetalarda O'rxon Salim taxallusi bilan bosh maqolalar yoza boshladi. Turli tazyiqlar so'ngida Turkiyadan chiqib ketishga qaror qilgan. Varshava va Moskvada yashagan. Moskvada vafot etgan.

She'r kitoblari: "835 Satr" (1929), "Jakond Bilan Si-Ya-U" (1929), "Borgan 3" (1930), "1+1+1" (V. Noil bilan birga, 1930), "Ovozini Yo'qotgan Shahar" (1931), "Benrid O'zini Nega O'ldirdi" (1932), "Tunda Kelgan Telegraf" (1932), "Taranta Babuya Maktublar" (1935), "Simavna Qozisining O'g'li Shayx

Babu'ya Mektuplar" (1935), "Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı (1936), "Kurtuluş Savaşı Destanı" (1965), "Memleketimden İnsan Manzaraları" (1966-1967), "Saat 21-22 Şiirleri" (1965), "Rubailer" (1966), "Dört Hapishaneden" (1966), "Yeni Şiirler"(1966), "Son Şiirler" (1970), "Bütün Eserleri" (1980, sekiz cilt).

İlk eserlerinde lirik ve epik üslubu tercih eden Nazım Hikmet "Şeyh Bedreddin Destanı" adlı eseriyle birlikte klasik şiiri, halk vezni ve modern şiir unsurlarını kendine has yeni bir üslupla kullandı. Nazım Hikmet'i "Kendi dönemiyle uyumlu bir şair", şiirini ise gerçek anlamda "Tarih kitabı" yahut kendi hayatının tarihi desek yanılmayız.

KEREM GİBİ

- 1 Hava kurşun gibi ağır!!
- 2 Bağır
- 3 bağır
- 4 bağır
- 5 çağırıyorum.
- 6 Koşun
- 7 kurşun
- 8 erit-
- 9 -meğe
- 10 çağırıyorum...
- 11 diyor *ki* bana:
- 12 -Sen kendi sesinle kül olursun ey!
- 13 Kerem,

Badriddin Dostoni "Dostoni" (1936), "Qutulish Jangi Dostoni" (1965), "Mamlakatimdan İnsan Manzaraları" (1966, 1967), "Soat 21-22 She'rlar" (1965), "Ruboiylar" (1966), "To'rt Qamoqxonadan" (1966), "Yangi She'rlar"(1966), "So'nggi She'rlari" (1970), "To'la Asarlari" (1980, sakkiz jild)

İlk asarlarida lirik ve epik janrni omuxta qilgan Nozim Hikmat, "Shayx Badriddin Dostoni" bilan devon (klassik) she'riyati, xalq ohanglari va modern she'r unsurlari asosida o'ziga xos yangi bir uslubni qo'lladi. Nozim Hikmatni "davr bilan hamnafas shoir", she'riyatini esa ma'lum ma'noda "Tarix kitobi" yoxud o'zining hayot tarixi desak yanglishmaymiz.

KARAM KABİ

- Havo **qo'rg'oshinday** og'ir!...
- Baqir
- baqir
- baqir
- baqiryapman...
- Choping**
- qo'rg'oshinni bir-bir,**
- Erit-
- moqqa...
- Chaqiryapman...
- U aytadi** menga:
- ey sen, **o'z ovozingdan yonasan,**
- Karam

14	gibi	kabi,
15	yana	Yonib
16	yana	yonib
17		yonib
18		yonib...
19	“Deeert	“Daaard
20	çok,	ko‘p,
21	hemdert	Hamdard
22	yok”	Yo‘q”
23	Yürek-	Yurak-
24	-lerin	-larning
25	kulak-	qulog‘i
26	-ları	
27	Sağır...	kar,
28	Hava kurşun gibi ağır...	Havo qo‘rg‘oshinday botar...
29	Ben diyorum ki ona:	Men aytaman unga, xo‘p men,
30	-Kül olayım	Kul bo‘layin
31	Kerem	Karam
32	gibi	kabi,
33	yana	Yonib
34	yana.	yonib
35		yonib
36		yonib...
37	Ben yanmasam	Men yonmasam,
38	sen yanmasan	Sen yonmasang,
39	biz yanmasak,	Biz yonmasak...
40	nasıl	Qanday
41	çıkar	ichar
42	karan-	qaro tunlar,
43	-lıklar	
44	Aydin-	Oydinlikdan qonib, qonib?!...
45	-lğa..	
46	Hava toprak gibi gebe.	Havo tuproqday qorindor,

47 Hava kurşun gibi ağır.

48 Bağır

49 Bağır

50 bağır

51 bağırıyorum.

52 koşun

53 kurşun

54 erit-

55 -meğe

56 çağırıyorum.....

(“Sesini Kaybeden Şehir” kitabından, Mayıs, 1930)

KIZ ÇOCUĞU

57 Kapıları çalan benim

58 kapıları *birer birer*.

59 Gözünüze görünemem

60 göze görünmez ölüler

61 Hiroşima’da öleli

62 oluyor bir on yıl kadar.

63 Yedi yaşında bir kızım,

64 büyümez ölü çocuklar.

65 Saçlarım tutuştu önce,

66 gözlerim yandı kavruldu.

67 Bir avuç kül oluverdim,

68 külüm havaya savruldu.

69 Benim sizden kendim için

70 hiçbir *şey* istediğim yok.

71 Şeker *bile* yiyemez *ki*

72 kaat gibi yanan çocuk.

73 Çalışıyorum kapınızı,

Havo **qo‘rg‘oshinday** og‘ir...

Baqir

baqir

baqir

baqiryapman,

Choping,

Qo‘rg‘oshinni *mumday*

Erit-

-moqqa

Chaqiryapman...

(“Ovozini yo‘qotgan shahar” kitobidan, 1930, may)

QIZGINAM

Eshiklarni qoqqan menman,

Eshiklar orti tiriklar...

Ko‘zingizga ko‘rinmasman,

Ko‘zga ko‘rinmas o‘liklar

Xirosimaning o‘limi,

O‘n yilga yo yuz yil borar.

Yetti yoshdagi bir qizim,

Kattarmas o‘lgan bolalar...

Sochlarimning oqlari mo‘l,

Ko‘zimdan yoshlar tomchilar...

Bir **hovuch cho‘g‘** bo‘lib *so‘ndim*,

Kulim havoga **sochilar...**

Mening **axir o‘zim** uchun,

Hech bir *o‘tinch*, istagim yo‘q.

Shakar yemay qoldi *qizim*,

Ko‘zin ochmas, qistagim yo‘q...

Urayapman eshigingiz,

74 teyze, amca bir imza ver.
75 Çocuklar öldürülmesin
76 şeker *de* yiyebilsinler.
(“Yeni Şiirler” kitabından, 1956 yılı)

FEVKALADE MEMNUNUM DÜNYAYA GELDİĞİME

77 Fevkalade memnunum dünyaya
geldiğime,
78 toprağını, aydınlığını, kavgasını ve
ekmeğini seviyorum.
79 Kutrunun ölçüsünü santimine *kadar*
bilmeme rağmen
80 *ve meçhulüm değilken güneşin yanında*
oyuncaklığı
81 dünya, inanılmayacak kadar büyüktür
benim için.
82 Dünyayı dolaşmak,
83 görmediğim balıkları, yemişleri,
84 yıldızları görmek isterdim.
85 Halbuki ben
86 *yalnız* yazılarda *ve* resimlerde yaptım
Avrupa yolculuğumu.
87 *Mavi pulu* Asya’da damgalanmış bir tek
mektup *bile* almadım.
88 Ben ve bizim *mahalle* bakkalı
89 ikimiz *de kuvvetle* meçhulüz Amerika’da
90 Fakat *ne zarar*,
91 Çin’den İspanya’ya, Ümit Burnu’ndan
Alaska’ya kadar
92 *her milli bahride*, her kilometrede
dostum *ve* düşmanım var.
93 Dostlar *ki bir kerre bile* selamlaşmadık
94 aynı eklemek, aynı hürriyet, aynı hasret

Buvi, bobo, so‘rang izn.
Bolalar o‘ldirilmasin,
Shakarini yesin *qizim!*...
(“Yangi She‘rlar” kitobidan, 1956 yil)

FAVQULODDA

Favqulodda mamnunman dunyoga
kelganimga,
Tuproq‘ini, **nurlarini**, g‘avg‘osini va
nonini sevaman.
To‘rt burchining o‘lchovini, **qarich-**
qarich bilaman-u,
Bu dunyoning buyukligi, sirlaridan lol
bo‘laman.
Unda kezib,
ko‘rmaganim-baliqlarni **oziqlarni,**
yulduzlarni ko‘rmoq istardim...
Holbuki men...
Rasmlarda, yozuvlarda Ovro‘poga borar
yo‘lni, *o‘z-o‘zimcha chizardim*...
Osiyoda **markalangan**, bir **dona** maktub
olmadim...
Men va bizning baqqol
ikkimiz majhulmiz Amerikada.
Lekin
Xitoydan İspaniyagacha, Umidburnidan
Alyaskagacha,
Netay do‘stlar, har qadamda ming do‘stu
ming dushmanim bor.
Do‘stlarim-la ko‘rishmadik,
Garchi ayni nonu hurriyat deb,

için ölebiliriz.
95 Ve düşmanlar *ki* kanıma susamışlar
96 kanlarına susamışım.
97 Benim kuvvetim:
98 bu **büyük** dünyada yalnız
olmamaklığımdır.
99 Dünya ve insanları yüreğimde sır

100 *ilmimde muamma değildirler.*

101 Ben kurtarıp kellemi nida ve sual
işaretlerinden,
102 büyük kavgada
103 açık ve endişesiz
104 girdim safıma
105

106 Ve dışında bu safın
107 Toprak ve sen
108 bana kafi gelmiyorsunuz.
109 Halbuki sen harikulade güzelsin
110 toprak *ve* sıcak güzeldir.
111
("Bütün Eserleri")

DÖRTLÜK

112 Yeryüzüne tohum gibi saçmışım
ölülerimi,
113 kimi Odesa'da yatar, kimi İstanbul'da,
Pırağ'da kimi.
114 En sevdiğim memleket yeryüzüdür.
115 Sıram gelince yeryüzüyle örtün üzerimi.

hurriyatning hasratidan dog' o'lurmiz.
Va dushmanlar qonimizga **juda tashna**
bo'lib qoldi,
biz ham ular kabi oxir, qoniga tashna
bo'lurmiz.
Mening **kuchim,**
bu dunyoda, yalg'iz **qolmaganligimdir,**
Miyamda charx urar dunyo, inson
yuragimda yashar.

Men **qutqarib miyamni ishora** va
savollardan,
Buyuk g'avg'o ila
ochiq va **andishasiz**
safga kirdim.
G'avg'olardan andishasiz, balki tili
rostligimdir.

Va **tashqaridasan** bu safdan,
sen va tuproq
Holbuki sen **favqulodda** go'zalsan,
Tuproq **ham** issiq go'zaldir...
Menga kifoya bo'lolmaysizlar...
("To'la asarlari")

TO'RTLİK

Yer yuziga **urug'day** sochganman
o'liklarimni,
Biri Odessada yotar, **biri** İstanbulda,
Pragada kimi.
Yer yuzidir Nozimning eng sevimli
mamlakati
O'lganda yerga o'rab, yer-la yoping

RUBAİLER

116 Öptü beni: “-Bunlar, kainat gibi gerçek dudaklardır,” dedi.

117 “Bu ıtır senin icadın değil, saçlarımdan uçan bahardır,” dedi.

118 “İster gökyüzünde seyret, ister gözlerimde:

119 “körler onları görmese de, yıldızlar vardır,” dedi.

120 “Şarapla doldur tasını, *tasın* toprakla dolmadan,” dedi Hayyam.

121 Baktı ona gül bahçesinin yanında geçen uzun burunlu, yırtık pabuçlu adam:

122 “-Ben, *bu* nimetleri yıldızlarından çok *olan* dünyada açım,” dedi,

123 “şaraba değil, ekmek almaya bile yetmiyor param...”

124 Ölümü, ömrün kısalığını tatlı bir kederle düşünerek

125 şarap içmek lale bahçesinde, ayın altında...

126 Bu tatlı keder doğduk doğalı nasibolmadı bize:

127 bir kenar mahallede, simsiyah bir evde, zemin katında...

128 Ömür gelip geçiyor, vakti ganimet bil uyanılmaz uykulara varmadan:

129 yakut şarabı billur kadehe doldur, seher vaktidir *ey delikanlı uyan...*

uning ustini

RUBOİYLAR

O’pdi meni: “Bular koinot **kabi haqiqiy** dudoqlardir” dedi,

“Bu **atir** sening ijoding emas, sochlarimdan uchgan bahordir” dedi.

“İsta, **samolarni** sayr et, ista ko’zlarimga boq,

Ko’rlar ularni ko’rmasa **ham**, yulduzlar bordir” dedi.

“Sharob-la to’ldir **qadahni**, tuproqdan to’lmay turib”- dedi Hayyom.

Boqdi unga hayron, chaman qoshidan o’tgan yirtiq kiyimlik odam.

Dedi: “Men ne’matlari yulduzlardan ko’p *bu* dunyoda ochman,

Sharobga emas **hatto, non** olishga ham yetmaski **tangam**” ...

O’limni qisqa, umringni shirin qismat deb o’ylab,

Sharob ich, lola **gulshanida ishqdan kuylab.**

“**Bu shirin qismat nasib etmishki bizga-**

O’tirmay qora uyda, kezaylik shaharlar, dunyo bo’ylab...”

Umr kelib-**ketar**, vaqtini g’animat bil, **g’ofil bo’lmasdan,**

Yoqut sharobni billur qadahga to’ldir **soqiy, quyosh kulmasdan.**

130 Perdesiz, buz gibi odasında uyandı
delikanlı,
131 gecikmeyi affetmeyen fabrikanın
canavar düdüğüdü uğuldayan
(Bütün Eserleri”, 5 Temmuz)

BİR ŞİİR KİTABININ KAPAK RESMİ

132 Çöl gelir, kumda giden iziyle;
133 kutup gelir, dilsiz, beyaz buzuyla;
134 deniz gelir tuzuyla;
135 gelir *dümdüz* ovalar
136 ince belli taziyla,
137 yarışır gökyüzüyle.
138 *kaleden çıkar gelir*,
139 geceleyin Diyarbakir,
140 Dicle boyu geceleyin
141 *çıtırdayan karpuzuyla*.
142 *Civil civil* kuşlarıyla *gelir* çınar.
143 Balık *gelir* deniziyle,
144 *pul pul* gümüş yıldızıyla;
145 gemi *gelir* yıldızıyla,
146 *kemani başında denizkıziyla*.
147 Gül gelir, ceylan nazıyla;
148 yılan gelir, kıpkırmızı gözüyle;
149 *insan gelir, ayağının tozuyla*,
150 insan gelir, bir çift sevda sözüyle.
151 Nazım der ki: Gelir Eyyub’un oğlu
Bedri,
152 *boynu uzun, boynu eğri*,
153 *yeşille, kırmızıyla*,
154 *sırma sırma çiziyle*,
155 bir acayip yazıyla...

**Sharmu-hayosiz g’aflat uyqusida yotma
mudom sen,**
**İshq sharobidan ichgil hamon, kofir
bo’lmasdan...**
(“To’la asarlari”, 5 Tom)

BİR SHE’R KİTOBİNİNG MUQOVASİGA QARA’ YOZILGAN SHE’R

Cho’l keladi, qumda ketgan izi bilan,
Qutb kelar, tilsiz, **oppoq bo’zi** bilan,
Dengiz kelar, *dengiz kelar* tuzi bilan,
Vodiy kelar,
ingichka bel tozi bilan.
Tiniq ko’llar bellashar ko’k yuzi bilan,

Diyorbakir tunda chiqar qizi bilan,
Dajla suvi oqib kelar muzi bilan,

Chinor qushi,
baliqlar dengizi bilan.
Kumush **yulduz**
kemalar yulduzi bilan,

Bulbul kelar, oldinda gul nozi bilan
İlon kelar qip-qirmizi ko’zi bilan,

İnson kelar: “*Ey marhabo*” so’zi bilan
Nozim derki: “*Chunki* Ayyub o’g’li Badri,

Kelayotir qalamiyu sozi bilan...”

(1947, “Bütün Eserleri”, 7...)

TUNA ÜSTÜNE SÖYLENMIŞTİR

- 156 Gökte bulut yok
157 söğütler yağmurlu
158 Tuna'ya rastladım
159 *akıyor* çamurlu çamurlu
160 hey Hikmet'in oğlu, Hikmet'in oğlu
161 Tuna'nın suyu olaydın
162 Karaorman'dan geleydin
163 Karadeniz'e döküleydin
164 mavileşeydin mavileşeydin mavileşeydin
165
166
167 geçeydin Boğaziçi'nden
168 başında İstanbul havası
169 çarpaydın *Kadıköy iskelesine*
170 çarpaydın *çırpınaydın*
171 vapura binerken Memet'le anası.

(1958, “Yeni Şiirler” kitabı)

YILBAŞI

- 172 Yağdı, bütün gece yağdı kar
173 yıldızlarla aydınlanarak.
174 Bir şehir, bir sokak, bir ev var,
175 ahşap *bir* ev, uzak mı uzak.

176 Yatıyor minderde bir çocuk,
177 benim oğlan, sarışın, tombul.
178 Misafir yoktu, kimseler yok.
179 Pencerede fakir İstanbul.

180 Öttü acı acı düdükler.
181 Hapislik gibidir yalnızlık.

(1947, To‘la asarlari”, 7-Gom)

TUNA USTIDA YOZILGAN SHE’R

- Ko‘kda bulut yo‘q,
yomg‘irlar savdoli,
Tunaga **qaradim**
-loyqali-loyqali.
Hey Hikmatning o‘g‘li, Hikmatning o‘g‘li,
Sen Tunaning suvi bo‘lsayding,
Qora o‘rmonlardan kelsayding,
Qora dengizga to‘kilsayding,
Moviylasharding,
Moviylasharding,
Moviylashar eding.
O‘tar eding Bo‘g‘ozichidan,
Tepangda İstanbul havosi.
Urilarding,
Urilar eding.
Qayig‘iga minarken (*o‘g‘ling*) Mamat
bilan onasi...

(1958, “Yangi She’rlar” kitobi)

YILBOSHI

- Yog‘di, butun kecha yog‘di qor,
Yulduzlar ham **nur sochdi porloq...**
Bir **ko‘cha**, bir shahar, bir **uy** bor-
Taxtalik uy, uzoqdan uzoq...

Mindarda **yastanar** bir **bola**,
Kimning o‘g‘li sariq, **semiriq.**
Mehmoni yo‘q uy qilar nola-
İstanbul yo‘l qarar, deraza ochiq...

...Achchiq-achchiq **sayraydi qushlar,**
Mahbuslik **kabidir** yolg‘izlik.

182 Kapadı kitabı Münevver,
183 ağlayıverdi yumuşacık.

184 Bir şəhir, bir sokak, bir ev var,
185 ahşap **bir** ev, uzak mı uzak.
186 Yağdı, bütün gece yağdı kar
187 yıldızlarla aydınlanarak.
(1956 yılı, 23 Mart, Moskova. “Bütün Eserler”)

YA AYNİ, YA HABİBİ!..

188 Port-Saidli Mansur’um on üç, on dörd yaşında.
189 Yalnayak, başıkabak, oturur boya boyar

190 aynalı, çingiraklı sandığının başında.
191 **iskarpınler, papuçlar, postallar, kunduralar,**
192 tozlu, çamurlu, umutsuz,

193 **yorgun argın, ihtiyar,**
194 **çıkar aynalı sandığa.**
195 Fırçalar kanatlanır, parlar kızıl kadife.
196 İskarpınler, pabuçlar, postallar, kunduralar,
197
198 **sevinçli, dipdiri, genç,**
199 umutlu, pırıl,
200 iner aynalı sandıktan.
201 Mansur’um kara kuru,
202 hurma çekirdeği gibi.
203 **Mansur’um tatlı.**
204 Mansur’um hep aynı şarkıyı söyler:
205 Ya ayni, ya habibi!....

Kitobini **yopar** Munavvar,
Yig’layverar yumshoq **va siniq**...

Bir **ko’cha**, bir shahar, bir **uy** bor,
Taxtalik uy, uzoqdan uzoq.
Yog’di, butun kecha yog’di qor,
Yulduzlar ham **nur sochdi porloq**...
(1956 yil, 23 Mart, Moskva. “To’la asarlari”, 7-tom)

YO AYNİ, YO HABİBİ

Port Saidlik Mansurim, o’n uch, o’n to’rt yoshida,
Yalang oyoq, **yalang bosh**, o’tirib bo’yoq bo’yar.
Oynali, **qo’ng’iroqli** sandig’ining boshida,

Umidsiz, **chang**, loylanib tuflicha boqib turar.

Sollanar, qanotlanar, porlar qizil hadafa,
Kichik botinkachalar, umidlanar bu safar.

Birini kiysa Mansur, biri bo’ladi xafa,
Ammo bari sevinib,

Sondiq ustidan tushar...

Mansurim qora, quruq
xurmo **urug’i kabi,**

Mansurim **shirin kuylar:**

“Yo ayni, yo Habibi”.

206 Port-Said'i yaktılar, öldürdüler Port-Saidni yoqdilar, o'ldirdilar Mansurni,
Mansur'u.
207 **Bu** sabah gazetede fotoğrafını gördüm: **Tonggi** gazetalarda ko'rib qoldim **rasmini**.
208 ölülerin arasında bir küçük ölü. **Yotar o'liklar ichra, xurmo urug'i kabi,**
209 **Dudog'i qimirlaydi:**
210 Ya ayni, ya habibi! Yo ayni, yo Habibi!!!
211 **Hurma çekirdeği gibi...**
(25.11.1956, Prag) (25.11.1956, Praga)

DON KİŞOT

212 Ölümsüz gençliğin şövalyesi
213 ellisinde uydu yüreğinde çarpan aklına,
214 Bir temmuz sabahı fethine çıktı
215 güzelin, doğrunun **ve** haklının:
216 önünde, şirret, aptal devleriyle dünya,
217 altında mahzun, **fakat kahraman**
Rosinant'ı
218
219 Bilirim,
220 hele bir düşmeyegör hasretin halisine,
221 **hele bir de tam okka dört yüz dirhemse**
yürek,
222
223
224 yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu
yok,
225 yeldeğirmenleriyle dövüşülecek.
226 Haklısın,
227 **elbette senin** Dulsinya'ndır en güzel
kadını yeryüzünün,
228 sen, elbette bezirganların suratına

DON KİXOT

O'limsiz yoshlikning **ritsarligi,**
Ellikkacha jimib, so'ng keldi aqliga
bir **iyul tongida** fath **uchun** chiqdi,
Yon bosib, go'zalga, to'g'ri, haqliga...
Qarshisida mag'rur dunyo turardi, **Don**
Kixotcha: "Ahmoq devlari" bilan.
Ostida Rosinant mahzun borardi.
Don Kixotcha: "Sirli yollari" bilan...,
Bilaman,
jang qilib, bu ko'r hasratning, uchar
gilamini olganing.
Hayratin oshirib hayratning,
Dunyoga qutqular solganing.
Yo'li yo'q, mening Don Kixotim, yo'li yo'q
dunyodan qochmoqning.
Zarracha o'zgarish bo'lishi gumon,
shamol tegirmonin yanchmoqdin...
Sen haqsan,
Dulsiniyang **dunyoning,** eng go'zal **ayoli,**
bilaman,
Uni himoyalab, sen hayqirasan,

- haykıracaksın bunu,
229 alaşağı edecekler seni **Odamlar, siz uni masxaralamang.**
230 *bir temiz pataklayacaklar.*
231 *Fakat, sen,* yenilmez şövalyesi **Sukutning** yengilmas **ritsari,**
susuzluğumuzun,
232 sen, bir alev gibi yanmakta devam **Sen o'chmas olovday yonasan.**
edeceksin
233 ağır, demir kabuğunun içinde **Og'ir temirlaring qizigan sari,**
234 **Sen Ritsarligingcha qolasan.**
235 *ve* Dulsinya *bir kat* daha güzelleşecek... **Dulsiniya yana-da go'zallashadi...**

2.NECİP FAZİL KISAKÜREK (1905-1983)

26 Mayıs 1905 yılında İstanbul'da doğru. Babası Abdalbaki Fazıl Bey hukukçuydu. Annesinin ismi de Mediha Hanım'dır.

17 yaşında o dönemdeki "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe Bölümü"ne okumak için girdi. Maarif Vekâleti'nin göndermesiyle bir yıl Paris'te okudu. Paris'ten döndükten sonra bankalarda memur, denetçi, üniversite ve enstitülerde okutman olarak çalıştı.

Fikir ve sanat yönelişindeki "Büyük Doğu" (1943-1945) dergisini yayımlamaya başladıktan sonra resmi dairelerde çalışmadı. 1934 yılının bir akşamında onun hayatında bir değişim yaşandı: Şeyh Abdülhakîm Arvâsî ile yaptığı sohbetten sonra onun yanından ayrılmadı.

Sonraki hayatının büyük bir kısmı siyasi suçlamalarla geçti.

1973 yılında hac ziyaretini yaptı.

Şiir kitapları: "Örümcek Ağı" (1925), "Kaldırımlar" (1928), "Ben ve Ötesi" (1932), "Sonsuzluk Kervanı" (1955), "Şiirlerim" (1969), "Çile" (1945).

2.NAJİB FOZİL QİSAKURAK (1905-1983)

1905 Yil 26 Mayda İstanbulda tug'ilgan. Otasi Abdulboqi Fazilbey huquqshunos bo'lgan. Onasining ismi Madiha Xonim.

17 yoshida o'sha davrdagi "İstanbul dorilfununi Adabiyot madrasasi, Falsafa bo'limi"ga o'qishga qirgan. Milliy Ta'lim Vazirligi yo'llanmasi bilan bir yıl Parijda ham o'qigan. Qaytgach, banklarda xodim, nazoratchi, universitet va institutlarda o'qituvchi bo'lib ishlagan.

Tafakkur va san'at yo'nalishidagi "Buyuk Sharq" (1943-1945) to'plamini nashr qildira boshlagandan so'ng rasmiy doiralarda ishlamagan. 1934 yilning bir oqshomi uning hayotida burilish yasagan: Shayx Abdulkhakim Arvosiy bilan qilgan suhbatidan keyin uning etagini mahkam tutgan.

Keyingi hayotining ko'p qismi siyosiy ayblovlar bilan o'tgan.

1973 yil haj ziyoratiga borgan.

She'r kitoblari: "O'rgimchak to'ri" (1925), "Pillapoyalar" (1928), "Men va narigi tomon" (1932), "So'ngsizlik karvoni" (1955), "She'rlarim" (1969), "Azob" (1945).

Şairin ‘‘Yunus Emre’’, ‘‘İbrahim Ethem’’ gibi tiyatro eserleri de vardır. ‘‘Sabırtaşı’’ tiyatrosu 1947 yılındaki ‘‘Tiyatrolar Müsabakası’’nda birinciliğe layık görülmüştür. Şair kendi devrindeki ve kendinden sonraki şairlere ciddi şekilde etki etmiştir, demek mümkündür.

Şiirlerinde tefekküre çağırıp ölüm ve yalnızlık temalarını kendine has bir üslup ve sanatsal bakış açısıyla mükemmel bir şekilde işlemiştir.

Şiirlerinde halka ait bir üslupla birlikte Fransız şiirinin de tesiri görülmektedir.

ÇİLE I

- 1 Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
- 2 Gezdiresin boşluğu ense kökünde!
- 3 Ve uçtu tepemden **birdenbire** dam;
- 4 Gök devrildi, künde üstüne künde...

- 5 Pencereye koştum: Kızıl kıyamet!
- 6 Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!
- 7 Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,
- 8 Ok çekti yukardan, üstüme avcı.

- 9 Ateşten zehrini tattım bu okun.
- 10 Bir anda kül etti can elmasımı.
- 11 Sanki burnum, değdi burnuna
(yok)un,
- 12 Kustum, **öz** ağzımdan kafatasımı.

- 13 Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
- 14 Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.

Shoir ‘‘Yunus Emro’’, ‘‘İbrohim Adham’’ kabi dramalar muallifi hamdir. ‘‘Sabrtoshi’’ dramasi 1947 yilgi ‘‘Dramalar musobaqasi’’da birinchi mukofotga loyiq deb topilgan. Shoir ijodi o‘z davri va keyingi nasl shoirlariga jiddiy ta’sir ko‘rsatdi, deyish mumkin.

She’rlarida chuqur tafakkurga chorlov, o‘lim va yolg‘izlik mavzulari o‘ziga xos uslub va badiiy jihatdan mukammal bir tarzda tarannum etiladi.

She’rlarida xalqona ohang bilan birgalikda Frantsuz she’riyatining ta’siri ko‘rinadi.

AZOB I

- G‘oyiblardan bir sas keldi: bu odam;
- Kezdiresin bo‘shlikni **olib bo‘yniga**.
- Va uchdi tepamdan **bir nafas, bir dam**;
- Osmon ag‘darildi, kishan o‘ynida**.

- Derazaga chopdim**: Qizil qiyomat!
- Aytganlarning keldi, qari egachi!**
- So‘ngsizlik, **qo‘lida** bir moviy **namat**,
- O‘q **otdi samodan** ustimga ovchi!...

- Olovli** zahrini totdim bu o‘qning,
- Bir **zumda** kul **qildi** jon olmosimni.
- Go‘yo** burnim tegdi, burniga (yo‘q)ning,
- Og‘zimdan **tushirib qo‘ydim boshimni**...

- Bir **finjon** suv **kabi chayqaldi** dunyo,
- So‘ndi istiqomat, yiqildi bo‘shliq.

15 Al sana hakikat, al sana rüya!
16 İşte akıllılık, işte sarhoşluk!

17 Ensemün örsünde bir demir balyoz,
18 Kapandım yatağa son çare diye.
19 Bir kanlı şafakta, **bana çil** horoz,
20 Yepyeni bir dünya etti hediye.

21 Bu nasıl **bir** dünya hikayesi zor;
22 Mekânı bir satıh, zamanı vehim.
23 Bütün bir kâinat muşamba dekor,
24 Bütün **bir** insanlık yalana teslim.

25 Nesin sen, hakikat olsan da çekil!
26 Yetiş körlük, **yetiş**, takma gözde cam!
27 Otursun yerine bende her şekil;
28 Vatanım, sevgilim, dostum ve hocam!
(1939)

ÇİLE II

29 Aylarca gezindim, yıkık **ve** şaşkın,
30 Benliğim bir kazan ve aklım kepeç.
31 Deliler köyünden bir menzil aşkın,
32 Her fikir içimde bir çift kelepçe.

33 Niçin küçülüyor eşya uzakta?
34 Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
35 Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?
36 Sonum varmış, onu öğrensem asıl?

37 Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap,
38 Bir fikir ki, beyin zarında **sülük**.

Ol senga haqiqat, ol senga ro‘yo,
Mana aqllilik, **mana** sarxushlik...

Bo‘ynimga qadaldi temirday ovoz,
Bekindim yotoqqa so‘ng chora deya...
Bir qonli shafaqdan **qichqirdi** xo‘roz,
Yap-yangi bir dunyo etganday hadya...

Bu **qanday** dunyoki, **bayoni qiyin.**
Makoni bir **qarich**, zamoni vahm...
Butun bir koinot boshlaydi o‘yin...
Butun **insoniyat** yolg‘onga taslim.

Sen **kimsan?!** Haqiqat bo‘lsang ham
chekin,
Kel ko‘rlik. **Bu ko‘zga tutmanglar**
oyna...
Shu nurni qidirib ketardim, lekin...
Vatanim... Sevgilim... **Ko‘zimni boylar!**
(1939)

AZOB II

Oylarcha, kezindim **vayronu-hayron,**
Menligim yashirin, benim qidirar.
Devona qishloqdan bir qadam u yon,
İchimda har fikr har yon yugurar.

Nechun **kichrayadi** ashyo uzoqda,
Ko‘zsiz ko‘rayapman ro‘yoni **nechun?**
Zamona raqs tushar sariq yonoqda,
So‘nggi bor men uni **o‘ylamoq uchun.**

Bir qaynoq fikrki, qilib qo‘yar sob,
Bir fikrki, **miya qobig‘idadir.**

39 Selam, selam sana haşmetli azap;
40 Yandıkça gelişen **tulsımlı** kütük.

41 Yalvardım: Gösterin bilmeceye yol!
42 Ey yedinci **kat** gök, esrarını aç!
43 Annemin duası, düş **de** perde ol!
44 Bir asâ kes bana, ihtiyar ağaç!

45 Uyku, kaatillerin bile çeşmesi;
46 Yorgan, Allahsızâ kadar sığınak.
47 Teselli pınarı, sabır memesi;
48 Size şerbet, bana kum dolu çanak.

49 Bu mu, rüyalarda içtiğim cinnet,
50 Sırrını ararken patlayan gülle?
51 Yeşil asmalarda depreniş, şehvet;
52 Karınca sarayı, kupkuru kelle...

53 Akrep, **nokta nokta** ruhumu sokmuş,
54 Mevsimden mevsime girdim böylece.

55 Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
56 Fikir çilesinden büyük işkence.

ÇİLE III

57 Evet, her şey bende **bir** gizli düğüm;
58 Ne ölüm terleri döktüm, nelerden!
59 Dibi yok göklerden yeter ürktüğüm,
60 Yetişir çektiğim mesafelerden!

61 Ufuk bir tilkidir, kaçak **ve** kurnaz;
62 Yollar bir yumaktır, uzun, dolaşık.
63 Her gece rüyamı **yazan** sihirbaz,
64 Tutuyor önümde bir mavi ışık.

65 Büyücü, büyücü ne bana hıncın?

Salom, salom senga **viqorli** azob,
Vujudim kuyukli o'sgan g'o'ladir.

Yolvoray, ko'rsating **bilmog'imga** yo'l,
Ey yettinchi **osmon**, sirlaringni ayt.
Onamning duosi, **kelib** parda bo'l,
Otamning duosi, mador bo'lib qayt.

Uyqu, qotillarning tutgan qo'lini,
Ko'rpa, xudosizlar uchun ham **panoh.**
Tasalli **bulog'i**, sabr **yelini,**
Sizga sharbat, menga qum **to'la** chanoq.

Shumi ro'yolardan **kelgan halovat,**
Sirini **qidirib portlagan bardosh,**
Yashil osmalarda **tebrantar** shahvat,
Qumursqa uyasi kabi gavjum bosh.

Chayon nishlarini ruhimga sanchar,
Mavsumdan mavsumga **o'tdim men**
qancha
Ko'rdimki, **olovning taftida** yo'qdir,
Fikr **azobiday** buyuk iskanja...

AZOB III

Ha, har **narsa** menda **yashirin tugun,**
Ne o'lim terlarin to'qdim **qaylarga?!**
Toqi yo'q **osmondan** yetar **qo'rqqanim,**
Yetadi **azobim yerdan oylarga.**

Ufq bir tulkidir, qochiq, **lo'ttiboz,**
Yo'llar bir **kalava,** uzun **qorishiq...**
Har kecha ro'yomda **bitta ishqiboz,**
Ko'zimga nur tutar oldimga tushib...

Sehrboz, sehrboz nima **istaysan?**

66 Bu kükürtlü duman, nedir inimde?
67 **Camdan** keskin, kıldan ince kılıcın,
68 **Bir** zehirli kıymık gibi, beynimde.

69 Lûgat, bir isim ver bana halimden;
70 Herkesin bildiği dilden bir isim!
71 Eski esvaplarım, tutun elimden;
72 Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?

73 Söyleyin, söyleyin, ben miyim yoksa,
74 Arzı **boynuzunda** taşıyan öküz?
75 Bela mimarının seçtiği arsa;
76 Hayattan muhacir, eşyadan öksüz?

77 Ben **ki**, toz kanatlı bir kelebeğim,
78 Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
79 Bir zerreciğim ki Arş'a gebeyim,
80 Dev sancılarımın budur kaynağı!

81 Ne yalanlarda var, ne hakikatta,
82 Gözümü yumdukça gördüğüm nakış.
83 Boşuna gezmişim, yok tabiatta,
84 İçimdeki kadar iniş ve çıkış.

ÇİLE IV

85 Gece bir hendeğe düşercesine,
86 Birden kucağına düştüm gerçeğin.
87 Sanki erdim çetin bilmeccesine,
88 Hem geçmiş zamanın hem geleceğin.

89 Açıl susam açıl! Açıldı kapı;
90 Atlas sedirinde mâverâ dede.
91 Yandı sırça saray, ilâhî yapı,
92 Binbir âvizeyle uçsuz maddede.

93 Atomlarda cümbüş, donanma, şenlik;

Bu **olovli** tuman nega **qo'ynimda**?
Qildan inja, **o'tkir** qilichning **har on**,
Zahru tig'i botib turar **bo'ynimda**!

Lug'at, bir ism ber mening holimga,
O'sha ism qolar agar men **o'lsam**...
Eski **savoblarim**, **keling yonimga**
Oynalar, **aytinglar** kimdir bu kimsa?!

Aytinglar, **aytinglar**, menmanmi yo'qsa,
Orzuni **orqalab yurgan so'laqmon**?!
Balolar me'mori tanlagan **kimsa**,
Hayotdan muhojir, **ayrilgan Haqdan**.

Men **yengil** qanotli bir **kapalakman**,
Shu ojiz vujudga og'ir bosh taqqan.
Kichik zarramanu, **fikrlar botmon**,
Sanchiqlar boshimni talashib chaqqan...

Na yolg'onlarda bor, na haqiqatda,
Ko'zimni yumganda ko'ringan naqsh.
Bekorga kezibman, yo'q tabiatda,
İchimda qo'pyotgan **tushish** va chiqish

AZOB IV

Tunda yiqilganday makr chohiga,
Birdan quchog'iga **tushdim** garchakning
Javob topgandayman **topishmog'iga**,
Ham **o'tgan** zamonning, ham kelajakning

Ochil **Simsim**, ochil! Ochildi **yoriq**,
Atlas chakmonida turar **qariya**...
Yondi **butun** saroy, ilohiy **yoziq**;
Ming bitta qandillar, **ming bir joriya**...

Atomlarday jumbush, **yasangan** shonlik

- 94 Ve çevre çevre nur, çevre çevre nur. Va **xalqa-xalqa** nur, **xalqa-xalqa** nur...
95 İççe mimari, iççe benlik; İçimde **bir** me'mor-**yashirin** menlik,
96 Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur! Bildim seni yo Rab, bilinmas mashhur!
- 97 Nizam köpürüyor, med vakti deniz; Nizom ko'piradi, **mavjlanar** dengiz,
98 Nizam köpürüyor, ta çenemde su. Nizom ko'piradi, **miyam chayqalar**.
99 Suda **bir** gizli yol, pırlıtlı iz; Suvda ham **sirli** yo'l, **yaltiragan** iz;
100 Suda ezel fikri, ebed duygusu. **Unda** azal fikri, **karvon** tuyg'ular
- 101 Kaçır beni âhenk, al beni birlik; Qochir meni, ohang, ol meni, Birlik;
102 Artık barınamam gölge varlıkta. Ortiq **yukinmayman soya** borliqqa.
103 Ver cüceye, onun olsun şairlik, **Qiynoqlarga bo'lsin soxta shoirlik**,
104 **Şimdi** gözüm, büyük sanatkârlıkta. **Mening** ko'zim buyuk san'atkorlikda.
- 105 Öteler, öteler; gayemin malı; **Narilar berilar-** g'oya **qullari**,
106 Mesafe ekinim, zaman madenim. Masofa-ekinim, zamon-ma'denim.
107 **Gökte** samanyolu benim olmalı; **Endi** menikidir somon yo'llari,
108 Dipsizlik gölünde, inciler benim. **Tubsizlik** ko'lida **ranjigay tanim...**
- 109 Diz çok ey zorlu nefis, önümde diz Tiz cho'k, ey **olchoq** nafis, **oldimda** tiz
çok! cho'k!
110 Heybem hayat dolu, deste ve yumak. **Butun boring bilan bir xumchaga tush**
111 Sen, bütün dalların birleştiği kök; **Jamiki shoxlarning ildizi buyuk-**
112 Biricik meselem, Sonsuza varmak... **So'ngsizlik, maqsadim senga erishish...**
(1939) (1939)

SONSUZLUK KERVANI

- 113 Sonsuzluk Kervanı, "peşinizde ben,
114 Üç ayakla seken topal köpeğim!"
115 Bastığınız **yeri** taş taş öpeyim.
116 Bir kırıntı yeter, kereminizden!
117 Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...
118 Gidiyor, **gidiyor**, nurdan heykeller...
119 Ufuk, önlerinde bayrak kulesi.

SO'NGSİZLİK KARVONI

- So'ngsizlik karvoni, **ortingizdaman**,
Uch oyoqla **qolgan cho'loq** ko'ppakman.
Sizlar bosgan **har bir** toshni o'pyapman...
Bir **ranjida** yetar karamingizdan,
So'ngsizlik karvoni, **ortingizdaman**.
Ketib borayotir nurli haykallar,
Ufq **atrofida** bayroqdor **qullar**.

- 120 Bu gidenler, Altun Kol Silsilesi;
121 Ölçüden, ahenkten daha güzeller.
122 Gidiyor, *gidiyor*, nurdan heykeller...

- 123 Sonsuzluk Kervanı, istemem azat!
124 Köleniz olmakmış gerçek hürriyet.
125 Ölmezi bulmaksa biricik niyet;
126 Bastığımız yerde ebedî hasat.
127 Sonsuzluk Kervanı, istemem azat.
128

(1957)

HİKMETLİ BEYİTLER

MİMARÎ

- 129 Fikret nasıl kurulmuş, içiçe bu iklimler?
130 Nasıl kaynaştırılmış, sesler, renkler, hacimler?

OYUNCAK

- 131 Kırıldı oyuncağım, artık *bir* daha gülmem;
132 Toz *olur*, toprak olur, *duman olurum* ölmem!

İN-ÇIK

- 133 Çıktım, çıktım, inilmez dağlar elimden tuttu;
134 İndim, indim, çıkılmaz çukurlar *beni* yuttu.

MANTIK

- 135 Dağı tanıyan, nasıl tanımaz uçurumu?
136 Mademki yükseliş var, iniş olmaz

Tilsimlarga to‘la ne oltin qo‘llar.
O‘lchovdan, ohangdan tashqari yo‘llar.
Ketib borayotir nurli haykallar.

So‘ngsizlik karvoni, **qilmangiz** ozod,
Qulingiz bo‘lmoqlik **buyuk** hurriyat.
O‘limga yetaklar boshqa har niyat,
Bosgan **qadamingiz** abadiy hasad
So‘ngsizlik karvoni, qilmangiz ozod.
Ortingizdadirman, buyuk karvonim!...

(1957)

HİKMATLİ BAYTLAR

ME‘MOR

Hilqat qanday qurilgan, **yashirin** bu iqlimlar?
Qanday payvand qilingan, ovoz, ranglar, hajmlar?

O‘YINCHOQ

Sindi-ku o‘yinchog‘im, endi hecham kulmayman,
Changib tuproq bo‘lsam-*da*, **ammo** hecham o‘lmayman.

CHIQISH VA TUSHISH

Chiqdim, chiqdim **tusholmay**, tog‘lar **qo‘limdan** tutdi,
Tushdim, tushdim chiqolmay, **chohlar qa‘riga** yutdi.

MANTIQ

Tog‘ni tanigan **kishi**, **chohni** nega **bilmasin**,
Madomiki, **chiqish** bor, **tushish** nega

olur mu?

HAKİKAT

137 Allah'a hakikatten yola çıkmak, meşakkat;

138 Allah'tan yola çıkıp varılan şey, hakikat...

VAR-YOK

139 "Var"ın altında *bir* boşluk, yokun altında varlık;

140 Başımı kaldır *da* bak, boşluk bile mezarlık...

İMAN

141 Yum gözünü, kalbine her ân yokluğu üfür!

142 "Kendinden geçmek iman, kendinde olmak küfür."

KOŞU

143 Hakikat değişiyor daha bitmeden cümle;

144 Koşuyorum yetişmek *için* bütün gücümle...

KALMADI

145 Yıkılan sarayımdan *tek* bir nakış kalmadı;

146 Dışa mihlandı gözler, içe bakış kalmadı.

BAŞIM

147 Zonklayan başım benim, an pıhtısı, cerahat;

148 Ona yastıkla değil, secde yerinde

bo'lmasin.

HAQİQAT

Allohga haqiqatdan, yo'lga chiqmoq mashaqqat

Allohdan yo'lga chiqib, borilgan yer haqiqat

BOR-YO'Q

"Bor"ning **ostida yo'qlik**, yo'qlik **ostida** borlik,

Boshingni **ko'tarib** boq, hatto bo'shliq mozorlik.

İYMON

Yum ko'zingni, qalbingga har on yo'qlikni ufur,

O'zingdan ketmoq iymon, **o'zingga kelmoq** kufur.

CHOPISH

Haqiqat **almashadi**, **so'ngiga yetmay** jumla,

Yuguraman yetishga, **vujudda bor** kuchim-la.

QOLMADI

Buzilgan saroyimdan, birar naqsh qolmadi,

Sirtga mixlandi ko'zlar, ichga boqish qolmadi.

BOSHİM

Zanglagan boshim mening, **miyam** to'la jarohat,

Unga yostiqa emas, sajda **joyida** rohat.

rahat...

GÜNAH

- 149 Sanırım, insanların her suçunda ben varım;
150 Günah uzun bir kervan, tâ ucunda ben varım!

GÖLGELER

- 151 Gönlüm uçmak dilerken semavî ülkelere;
152 Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere...

GEÇER

- 153 Hasret bir rüzgâr, kapı *kapı* aralar geçer;
154 Gördüğüm *her* güzel *şey*, beni yaralar geçer...

SU

- 155 Bu dünya insanlığa manevî hamam olsa;
156 Her rengiyle insanlık tek renkte tamam olsa...
157 Su bir şekil üstü ruh, kalıplarda gizlenen;
158 Yerde kire battı *mi*, bulutta temizlenen...
159 Kâinatta ne varsa suda yaşadı önce;
160 Üstümüzden su geçer doğunca ve ölünce.

AYNADAKİ HAYALİME

- 161 Akmayan yaşlarla sıcacık yüzün;
162 Yavrum, bugün seni pek ölgün

GUNOH

- O'ylayman *har* odamning, har *aybida* men borman,
Gunoh uzun bir karvon, **boshdin-oyoq** men borman.

KO'LANKALAR

- Ko'nglimni **chorlashadi**, **samodagi o'lkalar**,
Oyog'imdan tutadi, **yerdagi ko'lankalar**.

O'TAR

- Hasrat *go'yo* bir **shamol**, **eshik** oralab **o'tar**,
Ko'rganim **go'zalliklar**, **qalbim** yaralab **o'tar**.

SUV HAQIDA

- Bu dunyo insonlarga ma'naviy hammom bo'lsa,
Har rangi bilan inson, **bir** rangda tamom bo'lsa.
Suv bir shakl, **asli** ruh, **yurakday panohlangan**,
Yerda kirlarga botib, bulutlarda **poklangan**.
Koinotda ne **bo'lsa**, suvda yashagan **oldin**,
Ustimizdan oqar-u, sen tug'ilding to o'lding

OYNADAGI XAYOLIMGA

- Oqmagan yoshlardan **qizargan** yuzing
Bolam, bugün seni **ko'p so'lg'in** ko'rdim.

gördüm.

163 Gözünde bir küçük noktadır hüznün,
164 Neş'eni ne bugün, ne de dün gördüm.
165 Eğri dallar gibi halsiz, yorgunsun,
166 Birikmiş sulardan daha durgunsun,
167 Görünmez bıçakla içten vurgunsun,
168 Seni öz yurdunda bir sürgün gördüm.
169 Geçti bir cenaze peşinde ömrün;
170 Bilemem, vardıgın neresi, bugün?
171 Her gün yürüdüğün kadar yürüdün,

172 Arkasından kendi ölünün; gördüm...

NUR

173 Sen ol dersin ve olur!

174 Pırıltı *dolu* billür,
175 Çılgılık içinde fağfur.
176 Bir renk bize öteden
177 Ve bir ses, o besteden;
178 Nur bize, Allahım, nur!

179 Büyük divan ve huzur...
180 Bekliyor mezarı Sûr.
181 Sonsuzluk, ölümsüzlük,
182 Bitmez, tükenmez düzlük;
183 Nur bize, Allah'ım nur!

184 Güneşi tuttu çamur;
185 Elmas mahcup, zift mağrur.
186 Yakın kandili, yakın;
187 Ne donanma, ne yangın;
188 Nur bize, Allah'ım nur!

189 Sen ol dersin ve olur!

Ko'zingda **kichkina** bir nuqta huzun,
Quvonchni na **kunduz va** na **tun** ko'rdim.
Egilgan **shoxlarday** holsiz, **horg'insan**,
Suv kelmas **ko'lmakday** hanuz turg'unsan,
İchi tilingansan, ichi qirg'insan,
Seni o'z yurtinda **ham** surgun ko'rdim.
O'tdi bir janoza **ortidan** umring,
Bilmayman **manziling qaylarda** bugun,
Har kun yugurding-a, har kun
yugurding,
Ortingdan o'zimning o'limim ko'rdim.

NUR

Sen bo'l deysan va bo'lur!

Yaltirab turgan billur,
Faryod sukutga do'nur,
Bir rang bizga, *yolg'iz rang*
Va bir **ovoz**, bir **ohang**;
Nur bergin Allohim, nur!

Buyuk devon va huzur...
Kutmoqda mozorni Sur.
So'ngsizlik, o'limsizlik,
Ko'rinmas ko'rimsizlik;
Nur bergin Allohim, nur!

Loylarda quyosh qolur,
Olmos **kamtar, tun** mag'ur.
Yaqin, **yorug'lik** yaqin;
Sarob emas nur tag'in-
Nur bergin Allohim, nur!

Sen bo'l deysan va bo'lur!

(1947)

BEKLEYEN

- 190 Sen, kaçan **bir ürkek** ceylansın
dağda,
191 Ben, peşine düşmüş **bir** canavarım!
192 İstersen dünyayı çağır imdada;
193 Sen varsın dünyada, bir de ben
varım!
- 194 Seni korkutacak geçtiğin yollar,
195 Arkandan gelecek **hep** ayak sesim.
196 Sarıp vücudunu belirsiz kollar,
197 Enseni yakacak ateş nefesim.
- 198 Kimsesiz odanda kış geceleri,
199 İçin ürperdiği demler beni an!
200 De ki: Odur sarsan pencereleri,
201 De ki: Rüzgâr değil, odur haykıran!
- 202 Göğsümden havaya kattığım zehir,
203 Solduracak bir gül gibi ömrünü,
204 Kaçıp dolaşsan da sen, şehir şehir,
205 Bana kalacaksın **yine** son günü.
- 206 Ölürsün... Kapanır yollar geriye;
207 Ben mezarla sırdaş olur, beklerim.
208 Varılmaz hayale işaret diye,
209 Toprağında bir taş olur, beklerim...

BEKLENEN

- 210 Ne hasta bekler sabahı,
211 Ne taze ölüyü mezar.
212 Ne de şeytan bir günahı,
213 Seni beklediğim kadar.

(1947)

KUTGAN

- Sen tog'dagi qochoq **jayronsan**,
Men **izingga** tushgan **ishqiboz**.
Dunyoni **yordamga** chaqirib sarson-
Bo'zlama, olamda bor ikki ovoz...
- Senga **vahm solar bu ovloq** yo'llar,
Ortingdan yetadi oyog'im sasi.
Kuchib vujudingni **noma'lum qo'llar**,
Ko'ksingni yandirar otash nafasi...
- Kimsasiz **xonangda** qish kechalari,
Vahima **qurshasa** meni **eslagin**.
Bilki, qurshayotgan mening qo'llarim,
Bilki, **shamol** emas **hujum boshlagan...**
- Ko'ksimdan havoga **ufurdim** zahar...
So'ndiradi bir gul **kabi** umringni.
Qochib **yursang** da sen **shaharma-shahar**,
Menga **topshirasan** so'nggi kuningni.
- O'lasan... **Qoladi** yo'llar **beega**;
Men mozor-la sirdosh bo'lib **kutaman**.
Kelasan... Bir kuni sen uchrashuvga,
Tuprog'ingga bir tosh bo'lib **kutaman!...**

KUTILGAN

- Na xasta **kutar** sabohni,
Na toza o'likni mozor...
Na-da shayton bir gunohni,
Men seni **kutanim** qadar.

214 Geçti istemem gelmeni,
215 Yokluğunda buldum seni;
216 Bırak vehmimde gölgeni,
217 Gelme, artık neye yarar?
(1937)

VEDA

218 Elimde, sükutun nabzını dinle,
219 Dinle de gönlümü aliver gitsin!
220 Saçlarımдан tutup, kor gözlerinle,
221 Yaşlı gözlerime dalıver gitsin!

222 Yürü, gölgen *seni* uğurlamakta,
223 Küçülüp küçülüp kaybol ırakta,
224 Yolu tam dönerken arkana bak da,
225 Köşede bir lahza kalıver gitsin!

226 Ümidim yılların seline düştü,
227 Saçının en titrek teline düştü,
228 Kuru yaprak gibi eline düştü,
229 İstersen rüzgâra salıver gitsin!
(1923)

AYDINLIK

230 Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar,
231 Gün, karşı tepeden doğmak üzredir.
232 Her sabah güneşi seyreden kızlar,
233 Mahmur gözlerini oğmak üzredir.

234 Uyan yârim, sesler geldi derinden,
235 Karanlık oynadı, koptu yerinden;
236 İlk ışık, kapının eşiklerinden,
237 *Şimdi bir* gölgeyi koğmak üzredir.

238 Sevgilim, kapımı çaldı aydınlık,

Bo'ldi, istamayman kelmog'ing,
Yo'qligingga **chopib kelyapman...**
Balki kerak shuni bilmog'ing;
Men seni qidirib o'lyapman...
(1937)

VİDO

Qo'limda, sukutning **zorini** tingla,
Tingla-da, ko'nglimni **qo'yaver yitsin**,
Sochlarimdan tutib, **ko'r** ko'zlaring-la,
Yoshli ko'zlarimni **o'yaver, yitsin...**

Boraver, kuzatib borar qaroqlar,
Ko'lankang kichrayar, sekin yiroklar.
Ortingdan poylagan **qaroqqa** boq-da,
Bir lahza tikilib turaver, yitsin.

Umidim sen ketgan yo'lingga tushdi,
Sochingning taqimi belingga tushdi,
Qurigan yaproqday **qo'lingga** tushdi,
İstasang... **Shamolga beraver**, yitsin.
(1923)

OYDİNLİK

Uyg'on yorim, uyg'on, so'ndi yulduzlar,
Kun qarshi tepadan tug'moq uzradir.
Har tongda quyoshni ko'rgan yulduzlar,
Maxmur ko'zlarini **yummoq** uzradir.

Uyg'on yorim! Saslar keldi **g'oyibdan...**
Qorong'u **qo'zg'aldi, ko'chdi joyidan.**
Nurlarning avvali eshik poyidan,
Qora ko'lankani quvmoq uzradir.

Sevgilim, **eshikni** chaldi oydinlik,

- 239 Baygın gözlerimi aldı aydınlık,
240 İçimde tıkanı, kaldı aydınlık,
241 Bu aydınlık beni boğmak üzredir.

KALDIRIMLARI

- 242 Sokaktayım, kimsesiz **bir** sokak ortasında;
243 Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
244 Yolumun karanlığa saplanan noktasında
245 **Sanki beni** bekleyen **bir** hayâl görüyorum.
246 Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
247 Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
248 İn cin uykuda, **yalnız** iki yoldaş uyanık;
249 Biri benim, biri de **serseri** kaldırımlar.
250 İçimde damla damla bir korku birikiyor;
251 Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
252 Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyor;
253 Gözüne mil çekilmiş **bir** âmâ gibi evler.
254 Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
255 Kaldırımlar, içimde yaşamış bir

- Ko'zlarim qamashdi, keldi oydinlik,**
İçimde **butunlay** qoldi oydinlik;
Shu oydinlik meni bo'g'moq uzradir.

TOSHYO'LLAR

- Ko'chadaman!** Kimsasiz **ko'chaning** o'rtasida;
Ketayapman, **ortimga** boqmasdan yuryapman.
Yo'limning **zulmatlarga tutashgan** nuqtasida,
Yo'limni **poylagan** xayolni-da ko'ryapman.
Qora **osmon** kulrang bulutlar bilan **qoplangan;**
Uylarning mo'risiga dalda berar **yashinlar.**
Jinlar, **inlar** uyquda, ikki yo'ldosh **otlangan;**
Biri menman **birisi...** biri esa **tosh yo'llar...**
Tomchi-tomchi ichimda, bir qo'rquv **yig'ilmoqda;**
O'ylayman har **ko'chaning,** boshini kesgan devlar.
Menga qop-qora oyna ko'zlar-la tikilmoqda;
Ko'zlariga mil **tortgan g'animi** kabi **uylar...**
Toshyo'lkalar, **ozob chekkan** yolg'izlarning onasi;
Toshyo'lkalar, ichimda yashayotgan u

- insandır.
- 256 Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
- 257 Kaldırımlar, içimde kıvrılan *bir* lisandır.
- 258 Bana düşmez can vermek, yumuşak *bir* kucakta;
- 259 Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
- 260 **Aman**, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
- 261 Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!
- 262 Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
- 263 İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
- 264 Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
- 265 Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.
- 266 Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
- 267 Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
- 268 Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
- 269 Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.
- 270 Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
- kimdir...**
- Toshyo'lkalar, ovoz tinsa eshitiladi** sasi;
- Toshyo'lkalar, og'zimda burishayotgan tildir...**
- Menga emas jon berish, yumshoqqina **go'shada**;
- Men **shu toshyo'lkalarning** emizgan **bolasiman!**
- Qaniydi **tong** bo'lmasa, bu qorong'u **ko'-chada**;
- Yo'limda davom etsam, to'yib tun havosidan.**
- Men ketayin, yo'l ketsin, men ketayin yo'l ketsin;
- Ikki yonimdan oqsin, bir sel **kabi fonuslar.**
- “Taq-taq” oyoq sasimni, och ko'ppaklar eshitsin;
- Yo'llar yashkrib ketar, ular behuda izlar...**
- Men** na **tongni** ko'rayin, na **unga** ko'rinayin;
- Kunduzlar sizga qolsin, bering qorong'ularni.
- Sovqotgan kabi tunga, ko'rpa deb o'ranayin;**
- Yoping,** ustimga **yopib, qo'ying** qorong'ularni.
- Uzanaversa gavdam, **yo'llar qolsa orqada**;

271 Alsa buz gibi taşlar alnımdan **bu**
ateşi.

272 Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir
uykuya,

273 Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi..

(1927)

APARTMAN

274 Sır vermeye alışkan

275 Pencereler aydınlık.

276 Duvara şüphe çakan

277 Gölgelelerde şaşkınlık

278 Üst üste insan türü,

279 Bu ne hayat, götürü!

280 Yakınlıktan ötürü

281 Kaçıp gitmiş yakınlık...

(1973)

BU YAĞMUR

282 Bu yağmur, bu yağmur, bu kıldan
ince,

283 Nefesten yumuşak, yağın bu yağmur.

284 Bu yağmur, bu yağmur, bir gün
dinince,

285 Aynalar yüzümü tanımaz olur.

286 Bu yağmur kanımı boğan bir iplik

287 Tenimde acısız yatan **bir** bıçak.

288 Bu yağmur, yerde taş ve bende
kemik,

289 Dayandıkça çisil çisil yağacak.

290 Bu yağmur, delilik vehminden üstün,

Olar **muz kabi** toshlar, **peşonamdagi**
o'tni.

Kipriklar sekin-sekin, quchoqlashib
borsa-da;

O'lsa... **Toshyo'lkalarning,** qora savdoli
do'sti...

(1927)

BİNOLAR SİRİ

Sir tutishga **moslashgan,**

Pardalarda oydinlik.

Devor shubhalar **osgan**

Soyalarda g'amginlik

Ustma-ust inson turi,

Bu **qanday** hayot **siri.**

Yaqinlashganing **sari,**

Qochib **borar** yaqinlik...

(1973)

BU YOMG'İR

Bu yomg'ir, bu yomg'ir, bu qilday **nozik,**

Nafasdan **nafisroq** yoqqan bu yomg'ir.

Tinib qolmasin deb olarman **hadik-**

Oynalar yuzimni tanimay **qolur.**

Bu yomg'ir **tanamni qiygan** bir **arqon,**

Bo'g'zimga og'riqsiz qadalgan pichoq...

Suyagim tosh botar, etim **chalaJon,**

Shig'alab, sanchilib, mayin yog'ajak...

Bu yomg'ir **telbalik** vahmidan ustun,

291 Karanlık, kovulmaz düşüncelerden.
292 Cinlerin beynimde yaptığı düğün,
293 Sulardan, seslerden ve gecelerden...
(1934)

SAYIKLAMA

294 Kedim, ayak ucuma büzülmüş,
uyumakta;
295 İplik iplik sarıyor sükütu bir
yumakta,
296 Hırıl hırıl,
297 Hırıl hırıl...
298 **Bir** göz gibi süzüyor **beni** camlardan
gece,
299 Dönüyor etrafımda **bir sürü** kambur
cüce,
300 Fırıl fırıl,
301 Fırıl fırıl...
302 Söndürün lambaları, **uzaklara**
gideyim;
303 Nurdan bir şehir gibi seyredeyim,

304 Pırıl pırıl,
305 Pırıl pırıl...
306 Sussun, sussun, uzakta ölümüne
ağlayan;
307 **Gencim**, ölmem, arzular kanımda bir
çağlayan,
308 Şırıl şırıl,
309 Şırıl şırıl...
310 Ne olurdu, bir kadın, elleri
avucumda,
311 Bahsetse yaşamanın tadından
başucumda,

Qorong'u, quvilmas tushunchalardan.
Jinlarning **miyamga solgani tugun-**
Suvlardan, saslardan va kechalardan...
(1934)

ALAHSİRASH

Oyog'im uchida **mushugim, uxlaydi**
yungiga o'ranib,
Go'yoki kalava o'raydi, tuklari turadi
tebranib,
Hurr, hurr,
Hurr, hurr.
Deraza ko'zidan ko'z kabi, **kuzatar**
qorong'u kechalar
Atrofim **aylanar bukrilar, bilmayman**
nechalar,
Gurr-gurr,
Gurr-gurr.
O'chiring, so'ndiring **chiroqni,** ketayin
o'zimni qoldirib,
Nurlardan yasalgan bu ruhim porlasin,
ko'zimni toldirib.
Nur-nur,
Nur-nur.
Jimisin, jimisin uzoqda, **mening**
o'limimga **yig'lagan,**
O'lmayman, orzular qonimda, **shunday** bir
g'alayon boshlagan.
Tur-tur,
Tur-tur.
Qaniydi bir **go'zal, bir go'zal** qo'llari
qo'limda,
Anglatsa yashashning totini, **o'ngimda-**
so'limda

312 Mırıl mırıl,
313 Mırıl mırıl...
(1927)

TAM OTUZ YIL

314 **Tam** otuz yıl saatim işlemiş ben
durmuşum;
315 Gökyüzünden habersiz, uçurtma
uçurmuşum...
(1934)

ANNECİĞİM

316 Ak saçlı başımı alıp eline,
317 Kara hülyalara dal anneciğim!
318 titrek kalbini bahtın yeline,
319 Bir ince tüy gibi sal anneciğim!

320 Sanma **bir gün** geçer bu karanlıklar,
321 Gecenin ardında yine gece var;
322 Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
323 Yaşlı gözlerinle kal anneciğim!

324 Gözlerinde aksi bir derin hiçin,
325 Kanadın yayılmış, çırpınmak için;
326 Bu kış yolculuk var, diyorsa için,
327 Beni de **beraber** al anneciğim!..
(1926)

KALDIRIMLAR II

328 Bir esmer kadındır **ki**, kaldırımlarda
gece,
329 Vecd içinde başı dik, hayalini
sürükler.
330 Simsiyah gözlerine, **bir** ân, gözüm
değince,

Bir-bir,
Bir-bir.
(1927)

ROSA O‘TTİZ YİL

O‘ttiz yilki soatim, ishladi men turibman,
Ko‘k yuzidan xabarsiz, **uchirma** uchirib-
man.
(1934)

ONAJONİM

Oq sochli boshingni **siqib qo‘ling-la**,
Alif qadding bo‘ldi dol, onajonim.
Bu titroq qalbingni baxtning **yo‘lida**,
O‘kinchi yellarga sol, onajonim.

O‘ylama, ketar deb bu qorong‘ular,
Kechaning **ortida** yana kecha bor.
Bolalar baqirar, onalar **yig‘lar**,
Yoshli ko‘zlaring-la qol, onajonim.

Ko‘zlaringda aksi bir **teran** hechning,
Qanotning yoyilgan **parvozing** uchun.
Abadiy yo‘lingda hamrohing uchun,
Meni ham **o‘zing-la** ol, onajonim.
(1926)

TOSHYO‘LLAR II

Bug‘doyrang bir **ayol**, **toshyo‘lkalar**
bo‘ylab tun,
Shahd ichida boshi tik, xayollarini **zo‘rlar**.

Qop-qora ko‘zlariga, ko‘zlarim **qadalgan**
zum,

- 331 Yolumu bekleyen genç, haydi düş
peşime der. “Yo‘limni poyladingmi, kel” deb o‘ziga
chorlar.
- 332 Ondan bir temas gibi rüzgâr beni
bürür de, Undan meni ayirib, shamol ko‘ksimdan
surar,
- 333 Tutmak, tutmak isterim, *onu*
göğsüme alıp. *Men-chi yetmoq* istayman, quchay
bag‘rimga olib.
- 334 Bir türlü yetişemem, fecre kadar
yürür de, Ammo hech yetolmayman, tong ham
uyqudan turar,
- 335 Heyhat, o bir ince ruh, bense etten *bir*
kalıp. Hayhot! U bir *porloq* ruh, men esa *ruhsiz*
qolip...
- 336 Arkamdan bir kahkaha duysam
yaranırım; Ortimdan bir qahqaha, kelar,
yaranaman,
- 337 Onu bir başkasına râm oluyor sanırım
Uni boshqa birovgga, rom bo‘ldi *deb yona-*
man,
- 338 Görsem pencerelerde soyunan *bir*
karaltı. Ko‘rsam *derazasidan* *yechingan*
ko‘lankani.
- 339 Varsın, bugün bir acı duymasın
gözyaşımndan; Borsin, bugun qatra g‘am ko‘rmasin ko‘z
yoshimdan,
- 340 Bana rahat bir döşek serince yerin
altı, Menga oppoq bir poklik- o‘ralganda
kafanim,
- 341 Bilirim, kalkmayacak, bir yâr gibi
başımndan... Bilaman, men qabrda, u ketmaydi
boshimdan...
- (1927) (1927)

KALDIRIMLAR III

- 342 Başını bir gayeye satmış kahraman
gibi,
- 343 Etille, kemiğinle, sokakların malısın!
- 344 Kurulup şiltesine bir tahtaravan gibi,
- 345 Sonsuz mesafelerin üstünden
aşmalısın!

TOSHYO‘LLAR III

- Boshini bir g‘oyaga, sotgan qahramon
kabi,
- Etingu *suyaging-la ko‘chalarga bolasan.*
- O‘ralib *matolarga*, bir taxti ravon *kabi,*
- So‘ngsiz masofalarning ustidan
osholasan...

- 346 Fahişe yataklardan kaçtığıın günden beri,
347 Erimiş ruhlarınız **bir** derdin potasında.
348 Senin gölgeni içmiş, onun gözbebekleri;
349 Onun taşı erimiş, senin kafatasında.
- 350 İkinizin de ne eş, ne arkadaşınız var;
351 Sükût gibi münzevî, çığlık gibi hürsünüz
352 Dünyada taşınacak **bir kuru** başınız var;
353 Onu da, hangi diyar olsa götürürsünüz.
- 354 Yağız atlı süvari, koştur, atını, koştur!
355 Sonunda kabre çıkar bu yolun **kıvrımları**.
356 Ne kaldırımlar kadar seni anlayan olur,
357 Ne senin anladığın kadar, kaldırımları...
- Fohisha yotoqlardan, qochgan kuningdan beri,
Erigan ruhlariniz dardning **quyushqonida**.
Sening **soyangni** ichgan uning **qorachiqlari**,
U ham sening qoningda, sen ham uning qonida.
- İkkingni ham na **bir yor**, na **oshna sirdoshing** bor,
Sukut kabi hursizlar, chinqirib turasizlar.
Dunyoda bor yuqingiz, yolg'izgina boshingiz,
Uni **ham** har **o'lkaga** olib **yugurasizlar...**
- Uchqur** otli suvoriy, **choptir**, otingni **choptir**
So'ngi qabrga **borib taqalgan** bu **toshyo'llar**.
Seningdek toshyo'llarni, chuqur anglagan yo'qdir.
Va sen anglagan kabi, seni ham anglar ular.

3. CAHİT SITKI TARANCI (1910-1956)

Şair Cahit Sıtkı Tarancı 4 Ekim 1910 yılında Türkiye'nin Diyarbakır şehrinde doğdu. İlk öğrenimini Diyarbakır'da, orta öğrenimini İstanbul'da Saint- Joseph ve Galatasaray liselerinde aldı. Yüksek öğrenim için Paris'e gitti; ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle Türkiye'ye geri dönmek zorunda kalmıştır (1940). Belli zamanlarda İstanbul'a taşınan ailesinin yanında ticaretle meşgul olmuştur. Daha sonra Ankara'ya giderek Anadolu Ajansı (Haber merkezi), Toprak Mahsulleri Ofisi ve Çalışma Bakanlığı'nda tercüman olarak çalışmıştır. Ciddi rahatsızlıklarla mücadele edip 1954 yılında konuşma yetisini kaybetmiştir. Türkiye'deki tedavi sonuç vermediği için 6 Eylül 1956'da Avusturya'nın Viyana hastanesine götürüldü; fakat Viyana'da yaklaşık bir ay kadar yaşadktan sonra vefat etti ve Ankara'ya defnedildi.

“Otuz Beş Yaş” şiiri 1946 yılındaki Şiir müsabakasında birinci olunca, Şairin adı daha da tanınmaya başladı. Şair o vakte dek şiir tercümeleri ile de meşgul oldu. Cahit Sıtkı Tarancı aynı zamanda iyi bir hikayeciydi. 33 şiiri 1972 yılında Necdet Adabağ tarafından İtalyancaya tercüme edildi, Milan'da yayımlandı. Hikayeleri esasen “Cumhuriyet” gazetesinde çıkmış ve

3. JOHİD SİTQİ TARANJİ (1910-1956)

Shoir Johid Sitqi Taranji 1910 yil 4 oktyabrda Turkiyaning Diyorbakir viloyatida tug'ilgan. Boshlang'ich ta'limni Diyorbakirda, o'rta ma'lumotni Istanbuldagi Sain Joseph va Galatasaroy litseylarida olgan. Oliy ma'lumot olish uchun Parisga bordi. Biroq Ikkinchi Jahon urushi boshlanishi munosabati bilan qaytishga majbur bo'lgan (1940). Ma'lum vaqtgacha Istanbulga ko'chib o'tgan otasining yonida tijorat bilan shug'ullangan. Shundan so'ng Anqaraga o'tib, Onado'li Ajansi (Xabar markazi), Tuproq mahsullari idorasi va Mehnat Vazirligida terjimon bo'lib ishlagan. Og'ir kasallikla uchrab, gapirish qobiliyatini yo'qotgan (1954). Turkiyada davolanish natija bermagach, 1956 yil 6 sentyabrda Avstriyaning Viyana kasalxonasiga olib borildi. Biroq Viyanada chamasi bir oycha umr ko'rgach, vafot etgan. Anqaraga ko'milgan.

“O'ttiz besh yosh” she'ri 1946 yilgi She'r musobaqasida birinchi o'rinni olgach, shoirning nomi yanada mashhur bo'lgan. Shoir shuningdek, she'r tarjimalari bilan ham shug'ullangan. Johid Sitqi Taranji ayni paytda yaxshi hikoyanavis ham edi. 33 she'ri 1972 yilda Nejdet Adabag' tomonidan Ital'yan tiliga tarjima qilinib, Milanda nashr etilgan.

hikayelerinde Cevat Sadık ve İrfan Kudret takma adlarını kullanmıştır.

Şiir kitapları: “Ömrümde Sükût” (1933), “Otuz Beş Yaş” (1946), “Düşten Güzel” (1952), Ölümünden sonra şiirleri “Seçmeler” (1971) ve “Bütün Şiirler” (1983) adıyla kitap halinde yayımlanmıştır.

Ayrıca ölümünden sonra “Ziya’ya Mektuplar” adlı eseri de yayımlanmıştır. Bu kitapta Cahit Sıtkı’nın Galatasaray Lisesi’nde beraber okuduğu dostu Ziya Osman Saba’ya 1930-1946 yıllarında gönderdiği mektupları bir araya getirilmiştir.

GÜN EKSİLMESİN

- 1 Ne doğan güne hükmüm geçer;
- 2 Ne halden anlayan bulunur;
- 3 Ah aklımdan ölümüm geçer;
- 4 Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

- 5 Ve gönül Tanrısına der ki:
- 6 -Pervam yok verdiğin elemden;
- 7 Her mihnet kabulüm, yeter ki
- 8 Gün eksilmesin penceremden!

KULAK VER Kİ...

- 9 Kulak ver ki havasında bahçemizin
- 10 Gök maviliğinden, dal yeşilliğinden
- 11 Bir türkü söylenmede kendiliğinden;

- 12 Nasıl dinlersen öyle, şen veya hazin.

Hikoyaları asosan Cumhuriyat” gazetasida chiqqan va hikoyalarida Jevad Sodiq va İrfon Quدرات tahalluslarini qo‘llagan.

She’riy to‘plamlari: “Umrimda sukut” (1933), “O‘ttiz besh yosh” (1946), “Yiqilgan go‘zal” (1952). She’rlaridan namunalar o‘limidan so‘ng “Sochmalar” (1971) va “Barcha she’rlari” (1983) nomi bilan kitob holida nashr etilgan.

Shuningdek, o‘limidan keyin “Ziyoga maktublar” nomli to‘plami ham e’lon qilingan. Bu kitobda Johid Sitqining Galatasaroy litseyida birga o‘qigan do‘sti Ziyosmon Saboga 1930-1946 yillarda yuborgan xatlari jamlangan

KUN EKSILMASİN

Na tuqqan kunga hükmim **o‘tar!**
Na holimni anglagan **bordir.**
Oh, aqlimdan o‘limim **o‘tar,**
So‘ngra **bir** qush, **bir bog‘ va bir** nur...

Va ko‘ngil Tangrisiga derki:
-Parvom yo‘q **sen** bergan alamdan.
Har mehnatga **shayman,** yetarki,
Kun eksilmasin **derazamdan!**

QULOQ BER

Quloq berki havosida **bog‘chamizning,**
Ko‘k moviyligidan, **shox** yashilligidan,
Bir **qo‘shiq** aytilmoqda **o‘z**
menligingdan,
Qanday eshitsang shu: **sho‘x yoki** hazin...

- 13 Kulak ver, dolaşan ruhumuzu tel tel;
14 Dallardaki tomurcukları ürperen
15 Bir türkü söylenmede kendiliğinden;
16 Dinledikçe ömrün artar, *öyle güzel!*

KORKTUĞUM ŞEY

- 17 Gün çekildi pencerelerden;
18 Aynalar *baştan başa* tenha.
19 Ses gelmez oldu bahçelerden;
20 Gök kubbesi döndü siyaha.
21 Sular kesildi çeşmelerden;
22 Nerden dolacak *bu* tas nerden,
23 Nergislerin açtığı yerden
24 Ey kuş uçurtmayan ejderha?
25 Ne yardan geçilir, ne serden;
26 Korkuyorum bu gecelerden.
27 Bel bağladığım tepelerden
28 Gün doğmayabilir bir daha.

MEMLEKET İSTERİM

- 29 Memleket isterim
30 Gök mavi, dal yeşil, tarla *sarı* olsun;
31 Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.
32 Memleket isterim
33 Ne başta dert ne gönülde hasret
olsun;
34 Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.
35 Memleket isterim
36 Ne zengin fakir ne sen ben farkı
olsun;

- Quloq ber*ki*, ruhimizni **dir-dir**,
Barglardagi tomirchalarni ham
tiratgan..
Bir **qo‘shiq aytilmoqda o‘z menligimdan**,
Eshitganim sari umrim ortadir...

QO‘RQQAN NARSAM

- Kun **chekindi derazalardan**,
Oynalar *ham* qolishdi **yakka**,
Ovoz kelmas bo‘ldi **bog‘lardan**,
Ko‘k **gumbazi** do‘ndi **qora bo‘yoqqa**.
Suvlar **uzildilar bu** chashmalardan,
Qayerdan to‘ladi, **hovuz qayerdan?**
Axir Nargis **gullar** ochilgan yerdan,
Biron qush uchirmay qo‘ydi ajdarho!
Na yordan kechilar *va* na **sirlardan**,
Qo‘rqib borayapman bu kechalardan.
Bel bog‘lab *chiqsamu shu* tepalardan,
Shu tong quyosh chiqmay qolsa-ya?...

MAMLAKAT İSTAYMAN!

- Mamlakat istayman,
Ko‘k moviy, yashil **barg, dalalari** bo‘lsin;
Qushlarning, **gullarning** diyori bo‘lsin.
Mamlakat istayman,
Na boshida dard, na **dilida** hasrat bo‘lsin;
Aka-uka g‘avg‘osiga **unda** nihoyat
bo‘lsin.
Mamlakat istayman,
Na **boy**, na faqir, senu mendan **ayri** bo‘lsin;

37 Kış günü herkesin evi barkı olsun.

38 Memleket isterim

39 Yaşamak, sevmek gibi gönülden
olsun;

40 Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

41 Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.

42 Dante gibi ortasındayız ömrün.

43 Delikanlı çağımızdaki cevher,

44 Yalvarmak, yakarmak nafîle bugün,

45 Gözünün yaşına bakmadan gider.

46 Şakaklarıma kar mı yağdı *ne var*,

47 Benim mi Allahım bu çizgili yüz?

48 Ya gözler altındaki *mor* halkalar?

49 Neden böyle düşman görünürsünüz;

50 Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

51 Zamanla nasıl değişiyor insan!

52 Hangi resmime baksam ben değilim.

53 Nerde o günler, *o şevk*, o heyecan?

54 Bu güler yüzlü adam ben değilim;

55 Yalandır kaygısız olduğum yalan.

56 Hayal *meyal şeylerden* ilk aşkımız;

57 Hatırası bile yabancı gelir.

58 Hayata beraber başladığımız

59 Dostlarla *da* yollar ayrıldı *bir bir*;

60 Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

61 Gökyüzünün başka rengi *de* varmış!

62 Geç fark ettim taşın sert olduğunu.

**Qishning uzun tunlari, har uyning xayri
bo'lsin.**

Mamlakat istayman,

Yashamoq, sevmok **qadar dilingdan**
bo'lsin

Bir shikoyat bo'lsa, **faqat** o'limdan bo'lsin.

O'TTIZ BESH YOSH SHE'RI

O'ttiz besh yosh! Yo'lni yarim etar!

Dante **kabi** umr o'rtasidamiz,

O'spirinlik chog'imizdagi **gavhar**,

Yalinish, yolvorish bugun **foydasiz**,

Ko'zingning yoshiga **qaramay** ketar.

Chakkalarimga qor yog'dimi **qor**,

Menmanmi, Allohim bu **ajinli** yuz?

Shu ko'zlar **ostida turgan** halqalar?

Nega **bunday** dushman ko'rinayapsiz?

Yillar **bo'yi** do'st bilganim oynalar?

Vaqt bilan qandayin almashar inson?

Qaysi suratimga boqsam men emas...

Qayerda u kunlar, **o'sha** hayajon?

Bu **kulib turgan yosh** odam men emas,

Yolg'ondir, qayg'usiz bo'lganim yolg'on!

Xayollardan **barpo** ilk **muhabbatim**,

Xotirasi **hatto begona** kelar.

Hayotni barobar boshlagan **do'stim**-

Do'stlarim yo'llarda ayrilib qolar.

Yolg'izlik ustimga bosib kelar jim...

Ko'k yuzining boshqa rangi bor ekan!

Kech **bildim tog'larning** sart bo'lishini.

63 Su insani boğar, ateş yakarmış!
64 Her doğan günün bir dert olduğunu,
65 İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

66 Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
67 Her yıl biraz daha benimsediğim.
68 Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
69 Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
70 Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar?

71 Neylersin ölüm herkesin başında.
72 Uyudun uyanmadın olacak.
73 Kim bilir nerde, *nasıl*, kaç yaşında?
74 Bir namazlık saltanatın olacak.
75 Taht misali o musalla taşında.

ŞAŞIRDIM KALDIM

76 Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;
77 Gün kasvet gece kasvet.
78 Bulutlar, sisler içinde bunaldım;
79 Gök mavisine hasret.
80 Olmuyor seni düşünmemek Tanrım,
81 Ummamak senden medet.
82 Suyun dibine vardı ayaklarım;
83 Suyun dibinde zulmet.
84 Kalmadı ümidin soluk ve cılız
85 Işığında bereket.
86 Ve *ölüm*, kapımda kişner, sabırsız
87 Bir at oldu nihayet.

ÖLÜMDEN SONRA

Suv insonni boğar, **olov** yoqarkan!
Har tuqqan kunning bir dard bo'lishini,
Inson **ushbu** yoshga kelib **toparkan!**

Behi sariq, **anor qizil kuzakda!**
Har yil **oz-oz o'zlashtirib topganim-**
Nega tund uchadi qushlar uzoqda?...
Bu qanday janoza, bu qanday o'lim?
Nechanchi bog' ko'rdim, jim
kechilmoqda!...

Netarsan, *ey* o'lim, har kim boshida?
Bir bora uxlagan boshqa uyg'onmas.
Kim bilar **qayerda, necha** yoshida?
Bir namozlik saltanating **yo'qolmas,**
Taxt misoli u musallo toshida.

HAYRATDA QOLDIM

Hayratda qoldim, **qanday** odim o'tay **deb**
shoshdim,
Kun **siqadi,** kecha **siqadi.**
Bulutlar, **tumanlar** ichida **adashdim;**
Ko'k moviyiligiga **yetti** hasratim...
Seni **o'ylamasdan** bo'lmaydi, Tanrim;
Kutmaslik sendan madad!
Suvning **tubiga qadar** bordi oyoqlarim;
Suvning **tubiga ham hasrat!...**
Qolmadi umidning so'lg'in va **jonsiz**
Nurida harorat.
Va keldi **eshikka** kishnab, sabrsiz,
O'lim nihoyat!...

O'LIMDAN SO'NG

88 Öldük, ölümden bir şey umarak.
89 Bir büyük boşlukta bozuldu büyü.
90 Nasıl hatırlamazsın *o* türküyü,
91 Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü,
92 Alıştığımız şeydi yaşamak.
93 Şimdi *o* dünyadan hiçbir haber yok;
94 Yok bizi arayan, soran kimsemiz.
95 Öylesine karanlık ki gecemiz,
96 Ha olmuş ha olmamış penceremiz;
97 Akar suda aksimizden eser yok.

ÖYLE DALMIŞIM Kİ

98 Öyle dalmışım ki bu akşam üstü,
99 Komşu arsadır *gözümde* gökyüzü,
100 Ben dünyadan bihaber bir çocuğum;
101 Kayıp zıpzıplarımı arıyorum.
102 Koşun çocuklar, koşun komşu kızlar,
103 Avuçlarıma sığmıyor yıldızlar.

PAYDOS

104 Paydos bundan böyle çılgınlıklara;
105 Sert konuşmaya başladı aynalar.
106 Yetişir koştum aşkın peşi sıra;
107 Bitirdi meni bu içki, *bu* kumar.
108 Ne saklayayım gaflet ettiğimi?
109 Elimle batırmışım gençliğimi;
110 Binip bineceğim en güzel gemi!
111 Aldığımı geri vermez dalgalar.
112 Meyhaneler, sabahçı kahveleri
113 Cümle *eş* dost, şair, ressam, serseri,
114 Artık cümbüşte yoksam geceleri,

O'ldik, o'limdan bir **narsa kutib**,
Buyuk bir bo'shliqqa **yiqildi hayratim**;
Qanday eslolmaysan musiqiy hasratni,
Ko'k parchasi, **cho'p to'pi**, qush **pati**...
Yashashga o'rgandik o'limni unutib
Endi-chi, dunyodan hech bir xabar yo'q;
Yo'q bizni **izlagan**, so'ragan kimsalar.
Chunonam qorong'u, **zulmatki** kechalar,
Farqsiz, bormi yo yo'q derazalar;
Oqqan suvda **ham** aksimizdan asar yo'q...

SHUNDAY SHO'NG'IDIMKI

Shunday **sho'ng'idimki** bu oqshom usti,
Qo'shni **hovli kabi keldi** ko'k yuzi...
Men dunyodan bexabar bir **bolaman**,
Yitgan g'ildiragim izlab boraman...
Choping bolalar, chopping qo'shni qizlar,
Hovuchimga sig'mayotir yulduzlar...

PAYDOS

Paydos, bundan **so'ng telbaliklarga**,
Qattiq gapirmoqqa boshladi oynalar.
Yetishga yugurdim "Ishq baliqlar"ga,
Meni **yengib qo'ydi** bu ichki qimor...
Nega **pinhon tutay**, g'ofil, **osiyman!**
O'zim yo'qotibman yoshligimni ham.
Minib **borajagim** eng go'zal kemam...
Olganini **qaytib bermas to'lqinlar**...
Mayxonalar **va tonggi** qahvalari,
Jumla do'st, shoir, rassomu sarsari.
Ortiq junbushda **bo'lmasam tunlari**,

- 115 Sanmayin tarafimda ihanet var.
116 Yash ilerliyor... *Artik* geçti bizden;
117 Kişi ev bark edinmeli vakitken,
118 Gün gelince biz değil miyiz ölen?
119 Cenazemiz yerde kalmasın dostlar!

ABBAS

- 120 Haydi Abbas, vakit tamam;
121 Akşam diyordun *işte* oldu akşam,
122 Kur *bakalım çilingir* soframızı,
123 Dinsin artık *bu* kalp ağrısı.
124 Şu ağacın gölgesinde olsun;
125 Tam kenarında havuzun.
126 Aya haber sal çıksın bu gece;
127 Görünsün *şöyle* gönlümce.
128 *Bas kurbacı sihirli seccadeye.*
129 Göster hükmettiğini mesafeye
130 *Ve* zamana.
131 Katıp tozu dumana,
132 Var git,
133 Böyle ferman etti Cahit,
134 Al getir *ilk* sevgiliyi Beşiktaş'tan;
135 *Yaşamak* istiyorum gençliğimi yeni
baştan.

ANACIĞIM

- 136 Bir gün sılaya geldiğimde,
137 Bir şeyler sezersen hâlimde,
138 Hiç şaşmayasın anacığım.
139 Başımı koyup dizlerine,
140 Uzun uzun ağlayacağım
141 Bütün insanların yerine.

GARİP KİŞİ

O'ylamangki "U bizga xiyonatkor..."

Yosh ketmoqda... quvvat qolmadi bizda,
Kishi **uy, oila qilsin yoshlikda.**
Vaqtı yetib bir kun o'lganimizda,
Janozamiz yerda qolmasin do'stlar...

ABBOS

Qani Abbos, vaqt tamom,
Oqshom deding, **keldi** oqshom,
Yoz o'rtaga suframizni,
Tinsin **endi** qalb og'rig'i.
Shu **daraxt tagida** bo'lsin,
Ariqcha jildirab tursin.
Oyga **ayt** chiqsin bu kecha,
Ko'rinsin **u istagimcha.**

Ko'rsat hukming masofaga,
Vaqtga, zamonga, **havoga...**
Tuproq changitib,
Chopib ket,
Shunday farmon **qildi** Johid.
Olib kelgin sevgilimni Beshiktoshdan!
Qo'msayapman yoshligimni qayta
boshdan!...

ONAJONİM

Bir kuni **yoningga** kelganimda,
Bir **narsa** sezasan holimdan-
Hech **hayron bo'lmaysan,** onajon!...
Boshimni qo'yaman tizzalaringga,
O'ksib-o'ksib yig'lay boshlayman,
Butun insonlarning **o'rniga...**

G'ARİB KİŞİ

142 Bu akşam ilk olarak ağladım,
143 Bekar odamın penceresinde.
144 Hani ev bark? Hani çoluk çocuk?
145 Ne geçti *elime* bu hayatın
146 Meyhanesinde, kerhanesinde?
147 Yatağın her gece böyle soğuk.
148 Saadet *bu* ömrün neresinde?

HAYAL ETTİĞİM ŞEY

149
150 Gök mavi mavi gülümsüyordu,
151 Yeşil *yeşil* dallar arasından.
152 Altın sesi birdenbire sordu:
153 “Ne haber *eski* aşk yarasından!”

154 “Kapandı”, dedim, bitti karanlık;
155 Vuslatla sona erdi o çile;
156 Bu huzur şelalesi aydınlık
157 Yeni *bir* çağdır başlar seninle.

158 Mevsim bahar devamlı bir yazdı;
159 Okşamak devresindeydi rüzgâr;
160 Yukarıda bulutlar bembeyaz,
161 Gelinlik elbisesi bulutlar.

162 Nihayet bahtiyar başımızı
163 Bir yastığa attığımız *günden*.
164 Aşkın hayata verdiği hazzı
165 Neden sonra tattığımız günden

166 Bir ömür sürüyoruz, bihaber,
167 Günün beyhude dağdağasından,
168 Gök hâlâ mavi *ve* gülümser,
169 Yeşil *yeşil* dallar arasından.

Bu oqshom ilk **bora yig‘ladim**,
Huvillagan xonam derazasida;
Qani *bir oilam*, qani **avlodim**?
Nima **topdim** ushbu hayotning
Mayxonasida-yu, korxonasida?
Yotog‘im har kecha **shunchalar** sovuq,
Saodat umrning **qay nuqtasida**?...

XAYOL QILGAN NARSAM

(*Beshiktoshli uchun*)

Ko‘k moviy, moviy kulimsardi,
Yashil **barglarning** orasidan.
Uning oltin sasi **bir narsa** so‘rardi:
“Ne xabar *deb* ishq yarasidan?”

Bitdi dedim, bitdi qorong‘ulik,
Visol bilan **bitdi** u **azoblar**.
Bu huzurli, shaloliy oydinlik,
Yangi, *nurli* chog‘ni sen bilan boshlar.

Bahor mavsumi bu yashil movutlar,
Erkalik qilardi shamollar...
Yonida kezardi oppoq xayollar...
Kelinlik **libosi oppoq** bulutlar,

Nihoyat baxtiyorlik boshimizni,
Bir yostiqa **qo‘yganimizda**...
Ishqning hayotga bergan **totini**,
O‘sha damlar tuyganimizda...

...Bir umr **yashadik** bexabar, *keyin*,
Kunning behudali dag‘dag‘asidan...
Ko‘k **hanuz** moviy, *moviy* kulimsirar,
Yashil **barglarning** orasidan!...

MÜJDE

- 170 Kuşlar haber verdi bana kuşlar
171 Gelecekte bir şeyler olacak,
172 Gün dilediğimiz gibi doğar
173 İnsan yüzümüz güler olacak
- 174 Neden sonra nehir yatağında
175 Kurt ininde kuzu otlağında
176 Dünya dirlik düzenlik çağında
177 Düşle gerçek beraber olacak...

MUJDA

- Qushlar xabar berdi, menga qushlar,
Kelajakda **nimadir** bo'ladi.
Biz istagan kabi chiqar quyosh ham,
Inson yuzi *samimiy* kuladi...
- O'shandan so'ng dengiz qirg'og'ida,**
Bo'ri ini, qo'zi o'tlag'ida,
Dunyo jonli, jilvali chog'ida,
Tush *va o'ng ham* barobar bo'ladi...

4. ORHAN VELİ KANİK (1914-1950)

İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe bölümünde okudu. PTT Umum Müdürlüğü'nde bir müddet de Milli Eğitim Bakanlığı'nın tercüme bürosunda çalıştı. Ölümünden hemen önce on beş günde bir yayımlanan "Yaprak" dergisini çıkarttı.

Şiir kitapları: "Garip" (Oktyay Rifat ve Melih Cevdet ile birlikte, 1941), "Vazgeçemediğim" (1945), "Destan Gibi" (1946), "Yenisi" (1947), "Nasrettin Hoca Hikayeleri" (1948), "Karşı" (1949). Ölümünden sonra bu kitaplara girmeyen şiirleriyle birlikte diğer şiirleri yayımlanmıştır (1951-1982). Tercüme şiir kitapları: "La Fontaine'in Masalları" (iki kitap, 1948), "Fransız Şiir Antolojisi" (1982).

Orhan Veli teşbih ve istiare gibi sanatsal tasvir araçları hakkında şu fikirdedir: "... teşbihle istiareden kaçan, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan adamı bugünün münevveri tuhaf kabul edilmektedir".

Orhan Veli'ye göre "Şiiri şiir yapan sadece edasındaki hususiyettir, o da mânaya aittir. Şiir bütün faziletlerinin toplamı olan söz sanatıdır. Yani tamamen mânadan ibarettir. Mana insanın beş duyusuna değil,

4. O'RHON VELİ QONİQ (1914-1950)

İstanbulda tug'ilgan. İstanbul universiteti Adabiyot Fakul'teti, Falsafa bo'limida o'qigan. Axborot-aloqa idorasida (PTT), bir muddat Milliy Ta'lim Vazirligining tarjima byurosida ishlagan. O'limidan oldinroq o'n besh kunlik "Yaproq" jurnalini tashkil qilgan.

She'r kitoblari: "G'arib" (Oktoy Rifat va Melih Javdot bilan birga, 1941), "Voz kecholmaganim" (1945), "Doston kabi" (1946), "Yangisi" (1947), "Nasriddin xo'ja hikoyalari" (1948), "Qarshi" (1949). O'limidan so'ng bu kitoblarga kirmagan she'rlari bilan bu kitobdagi she'rlar nashr qilingan (1951-1982). Tarjima she'r kitoblari: "La Fontening ertaklari" (ikki kitob, 1948), "Frantsuz she'riyati antologiyasi" (1982).

O'rhon Veli tashbeh va istiora kabi badiiy tasvir vositalari haqida shunday fikrda: "... tashbeh bilan istioradan qochgan, ko'rganini hamma qo'llayotgan kalimalar bilan tushuntirgan odamni bugunning munavvari (olimlari) g'alati qabul qilishmoqda".

O'rhon Veliga ko'ra "She'rmi she'r qilgan faqat adosi (yakuni)daği xususiyat bo'lib, bu ma'noga oiddir. She'r barcha fazilatlarini yakunida jam bo'lgan bir so'z san'atidir. Ya'ni, tamoman ma'nodan

aklına hitap eder. Bu nedenle doğrudan doğruya insan ruhuna hitap eden ve bütün kıymeti manasında olan gerçek şiir unsurunun varlığını da unutmamalıyız”.

Orhan Veli'nin şiirinde kullandığı Türkçenin kendine haslığı, doğallığı ile diğerlerinden ayrılmaktadır.

Orhan Veli'nin tercümelemleri de Türk tercüme kültürünün müstesna örneklerindedir, desek, abartı olmaz.

OARISTYS

- 1 Ey hâtırası içimde yemin kadar büyük,
- 2 Ey bahçesinin hoş günlere açık kapısı
- 3 Hâlâ rüyalarımın giren ilk göz ağrısı,
- 4 Çocuk alınlarda duyulan sıcak öpücük.
- 5 Ey sevgi dalımda ilk çiçek açan tomurcuk,
- 6 Kanımın akışını yenileştiren damar,
- 7 Gül rengi ışıkları sevda dolu akşamlar,
- 8 İçime yeni bir fecir gibi doğan çocuk.
- 9 Tahta havalenin *üzerinden* aşan hatmi
- 10 Ve havaları seslerimizle dolu bahar,

iboratdir. Ma'no insonning besh tuyg'usiga emas, aqliga xitob qiladi. Binobarin, to'g'ridan-to'g'ri inson ruhiyatiga xitob etuvchi va butun qiymati ma'nosida bo'lgan haqiqiy she'r unsuri borligini ham unutmaylik”.

O'rhon Veli she'riyatda qo'llagan turkcha o'ziga xasligi, tabiiyligi bilan ajralib turadi.

O'rhon Velining tarjimalari ham zamonaviy turk tarjimashunosligining mumtoz namunalaridir, desak, mubolag'a bo'lmaydi.

AORİST

- Ey, xotirasi ichimda **qasam** qadar buyuk,
- Ey, **bog'chasing** xush kunlarga ochiq **eshigi**,
- Hanuz** ro'yolarimga kirgan **eng suyuq**,
- Bola peshonasidagi kabi** issiq bo'sa hadigi.
- Ey, sevgi **shoximda** ilk chechak ochgan **g'uncham**,
- Qonim oqishini yengillatgan **tomir**...
- Gul rangi **nurlari**, savdo **to'la** oqshom,
- Ichimda yangi bir **shafaqday qolur**...
- Ey, taxta to'siqdan oshib o'tgan gul**
- Va havolari sasimizga **to'la** bahor...

- 11 Koşuştüğumuz yollar, oynadığımız sular, O‘ynaganimiz suvlar, **yugurganimiz** yo‘l,
- 12 Kâğıttan teknesinde sevinç taşıyan gemi. **Qog‘oz bir kemayu, quvonch yuklari bor...**
- 13 Duyup qarşı minarede okunan yatsıyı **Eshitib** qarshi minoradan **xuftonga chorlov-**
- 14 Yatağıma sıcaklığını getiren rüya, Yotog‘imga **issiqligin** keltirgan ro‘yo...
- 15 Denizlerinde onunla yaşadığım dünya **Dengizlarda yashaganim kuydirmas olov,**
- 16 Ve ey ufku beyaz cennetlere giden kıyı. **Va qirg‘oq eng katta beg‘ubor dunyo...**
- 17 Ah! Birçok şeyler hatırlatan erik ağacı Oh, **ko‘p narsa bergan o‘rik daraxti,**
- 18 **Ve o** ilk yolculukla başlıyan hasret, İlk yo‘lchilikda boshlangan hasrat...
- 19 Atları çingiraklı arabanın ardından **Qong‘iroqli faytun taqqan ot shaxti...**
- 20 Beyaz, keten mendilimde sallanan ilk acı. **Kichik ro‘molchamda yumalagan dard...**

EBABİL

- 21 Alıp içinde sesler uçuşan bu akşamdan
- 22 Hâfızamı **bir** deniz kıyısına çeken yol,
- 23 Aydınlık rüyaların peşine düşen gondol
- 24 Mavi **bir** denizde yüzer gibi yanan şamdan.
- 25 Tuşların üstünde karanlığın heyulâsı
- 26 Ve birden kalbe çırpınışlar veren hâtıra.

ABOBİL

- Saqlab** ichiga saslar, uchgan bu oqshomdan,
- Hofizamni dengiz **qirg‘og‘iga tortgan** yo‘l...
- Oydinlik, ro‘yolar **iziga tushgan kongul,**
- Moviy dengizda **suzar kabi** yongan shamdon...
- Suratlar ustida zulmatning qo‘rqinchi**
- Va birdan qalblarga **urilgan** xotira.

- 27 Çekmede beni saadet **dolu dünyalara** Meni **cheksiz** saodatga tortib botirar,
 28 Mine parmaklarında sadalaşan **Kichik** barmoqlaringda **ro'yolar ilinji...**
 hülyası.
- 29 Sıyrılmada gözlerimden yıllarca **Ayrilmoqda** ko'zlarimdan yıllarcha
 geceler kechalar
 30 Ve yalnız kalmada **bir** yaza râm **olan** Va yolg'iz qolmoqda yozga rom sohil...
 sahil,
 31 Uçuşmada gökyüzünde bir sürü Uchishadi ko'k yuzida bir **gala** abobil;
 eabil:
 32 Sevgimi ve hasretimi ebedi kılan **yer.** Sevgim va hasratim abadiy **qolar...**
- 33 Açık pancurlarından seslerin Ochiq **pardalardan** saslarning to'kilishi;
 dökülüşi..
 34 Bir göl mü ürpermede ruhun **Bir sardoba yanglig' ruhning cho'kishi...**
 uzaklarında?
 35 En yakın sevgiyi duymayan Eng yaqin sevgining **sezilmagan o'pichi...**
 dudaklarında
 36 **Her** yaşayıştan **daha** güzel olan Yashamoqdan go'zal bo'lgan **uning**
 gülüşü. kulishi...
- 37 Ilık gölgelerde uyutup düşünceleri İliq **soyalarda uxlatib o'ylaring,**
 38 Beyaz etekleriyle bana görüdüğü **an** **Oq** etaklaring bilan menga ko'ringaning...
 39 Ve kapıları yeşil sabahlara açılan **Va nafasingni yashil tonglarga**
ilinganing,
- 40 Sıcak tahayyüllerle **dolu** yaz geceleri. **Mening yoz tunidagi issiq o'ylarim...**
- 41 Renkli fanusların altına doğan Rangli fonuslarning **tagiga tushgan**
 dünyası, **sevinchi,**
- 42 Omuzlarında ay ışığından örgülerle **Yelkalarinda oy nuridan jamalak.**
 43 Eklenmede içime hasret kaldığım **Hasratni quvolmay fitratim halak,**
 yerle
 44 Mine parmaklarında sadalaşan **Kichik** barmoqlaringda esa, **ro'yolaring**
 hülyası. **ilinji...**

KITABE-İ SENĞİ MEZAR

I

- 45 Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
46 Nasırdan çektiği kadar;
47 Hattâ çirkin yaratıldığından bile
48 kadar müteessir değildi.
49 Kundurası vurmadiği *zamanlarda*
50 Anmazdı ama Allahın *adını*,
51 Günahkâr *da* sayılmazdı.
52 Yazık oldu Süleyman Efendi'ye

II

- 53 Mesele falan değildi öyle,
54 To be or not to be kendisi için;
55 Bir akşam uyudu;
56 Uyanmayıverdi.
57 Aldılar, götürdüler.
58 Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
59 Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
60 Haklarını helâl ederler elbet.
61 Alacağına gelince...
62 Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

III

- 63 Tüfeğini deppoya koydular,
64 Esvabını başkasına verdiler.
65 Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
66 Ne matarasında dudaklarının izi;
67 Öyle bir rûzigâr ki,
68 Kendi gitti,
69 İsmi bile kalmadı yadigâr.
70 Yalnız şu beyit kaldı,
71 Kahve ocağında, el yazısıyle:
72 "Ölüm Allahın emri,

KİTOBAİ SANGİ MOZOR

I

- Hech **narsadan azob ko'rmadi** dunyoda,
Nosirdan **ko'rgani** qadar.
Hatto *xor*, chirkin yaratilganidan ham
Bu qadar **qayg'uli** emasdi.
Tufflisi oyog'in qismaganda,
Eslamasdi ammo Allohni.
O'zini gunohkor **hisoblamasdi**,
Yoziq bo'ldi Sulaymon afandiga...

II

- Masala u qadar shov-shuv emasdi**,
Na boshqalar, na o'zi uchun;
Bir oqshom **uxladi**,
Uyg'ona olmadi.
Olib **ketdilar**,
Yuvildi, namozi **o'qildi**, ko'mildi.
Eshitsalar o'lganin oladiganlar,
Haqqini halol **qiladilar** albatta.
Oladiganiga kelganda...
Zotan, oladigani yo'q edi rahmatlining...

III

- To'fangini **omborga** qo'ydilar,
Savobini boshqasiga berdilar.
Ortiq na **to'rvasida non bo'lagi**,
Na **yostig'ida** dudoqlarining izi;
Shunday bir **shamol kabi**
O'zi ketdi,
Hatto ismi **ham** yodgor qolmadi.
Yolg'iz shu bayt qoldi,
Qahva o'chog'ida **qo'l** yozuvi bilan:
"O'lim Allohning amri,

73 Ayrılık olmasaydı.”

Ayrilik bo‘lmasa edi”...

SABAHA KADAR

74 Şu şairler sevgililerden beter;
75 Nedir bu adamlardan çektiğim?
76 Olur mu böyle, bütün bir geceyi
77 Bir mısran mahremiyetinde
geçirmek?

78 Dinle bakalım, işitebilir misin
79 Türküsünü damların, bacaların
80 Yahut da karıncaların buğday
taşıdıklarını
81 Yuvalarına?

82 Beklesem olmaz mı güneşin
doğmasını
83 Kullanılmış kafiyeleri yollamak için,
84 Kapıma gelecek çöpçülerle,
85 Deniz kenarına?

86 Şeytan diyor ki: “Aç pencereyi;
87 Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar.”

GÜZEL HAVALAR

88 Beni bu güzel havalar mahvetti,
89 Böyle havada istifa ettim
90 Evkaftaki memuriyetimden.
91 Tütüne böyle havada alıştım,
92 Böyle havada âşık oldum;
93 Eve ekmek ve tuz götürmeyi
94 Böyle havalarda unuttum;
95 Şiir yazma hastalığım
96 Hep böyle havalarda nüksetti;
97 Beni bu güzel havalar mahvetti.

TONGGA QADAR

Shu shoirlar **ma’shuqalardan** battar,
Nimadir bu odamlardan chekkan **azobim**...
Shunday bo‘ladimi tongga qadar,
Bir misra deb uchsa yonog‘im...

Tingla, **tingla**, eshitasanmi,
Qo‘shig‘ini tom mo‘risining.
Yohud bug‘doy tashiganini, **chumolining**
Uyalariga.

Kutmasam na bo‘lar **quyosh** tug‘ishin,
Qo‘llangan qofiyalarni **qo‘llash** uchun.
Tongda kelgan qog‘oz oluvchilarga,,
Buklangan qog‘ozni yo‘llash uchun.

Shayton deyaptiki: “Och **derazangni,**
Baqir, baqir, baqir, **tongga qadar...**”

GO‘ZAL HAVOLAR

Meni bu go‘zal havolar mahv etdi,
Shunday havolarda iste’fo **qildim,**
Vaqfdagi ma’muriyatimdan.
Tamakiga ham shu havoda **o‘rgandim,**
Shunday havoda oshiq bo‘ldim;
Uyga non va tuz **olib kelishni,**
Shunday havolarda unutdim.
She’r yozish xastaligim,
Doim shunday havolarda nuqs etdi,
Meni bu go‘zal havolar mahv etdi...

ANLATAMIYORUM

- 98 Ağlasam sesimi duyar mısınız,
99 Mısralarımda;
100 Dokunabilir misiniz,
101 Gözyaşlarıma, ellerinizle?

102 Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
103 Kelimelerinse kifayetsiz *olduğunu*
104 Bu derde düşmeden önce.

105 Bir yer var, *biliyorum*;
106 Her şeyi söylemek mümkün;
107 Epice yaklaşmışım, duyuyorum;
108 Anlatamıyorum.

TREN SESİ

- 109 Garîbim;
110 Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
111 Bu şehirde,
112 Ne *de* bir tanıdık çehre;
113 Bir tren sesi duymaya göreyim,
114 İki gözüm,
115 İki çeşme.

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

- 116 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
117 *Önce* hafiften *bir* rüzgâr esiyor;
118 Yavaş yavaş sallanıyor
119 Yapraklar, ağaçlarda;
120 Uzaklarda, çok uzaklarda,
121 Sucuların hiç durmıyan çingirakları;
122 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim

ANGLATOLMAYAPMAN

- Yig'lasam**, sasimni **anglolasizmi**,
Mısralarımda.
Uchrata olasizmi,
Ko'z yoshlarimni **qo'lingiz** bilan?

Bilmasdim **qo'shiqlarning** bu kadar
go'zal,
Kalimalarning esa **tansiqligini**.
Bu dardga **chalinmay turib**.

Bir yer borligi bilan...
Hammasini aytish mumkin *bo'lgan*
Xiyla yaqinlashibman, **deyapman**,
Ammo, anglatolmayapman...

POYEZD OVOZI

- G'aribman;
Na bir ko'ngil ovutar go'zal bor
Bu shaharda,
Na bir tanish chehra.
Bir poyezd ovozin eshitishga tashna,
İkki ko'zim,
İkki chashma...

İSTANBULNİ TİNGLAYAPMAN

- İstanbulni tinglayapman, ko'zlarim **yumil-**
gan,
Yengilgina shamol esmoqda.
Sekin, sekin sollanmoqda,
Yaproqlar **daraxtlarda**,
Uzoq, **joda** uzoqlarda
Meshkopchilarning saslari shamolga
ilingan...
İstanbulni tinglayapman, ko'zlarim

	kapalı.		yumilgan.
123	İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan,
124	Kuşlar geçiyor, derken;		Gala-gala qushlar uchadi.
125	Yükseklerden, <i>sürü sürü</i> , çığlık		Yuksaklarda chug‘ur-chug‘ur ovozlari
126	Ağlar çekiliyor dalyanlarda;		To‘rlar tortilarkan qirg‘oqqa,
127	Bir kadının suya değiyor ayakları;		Bir ayol o‘tirar oyog‘i suvda, xayolga ko‘milgan
128	İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan...
129	İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan,
130	Serin serin Kapalı Çarşı;		Salqin, salqin yopiq bozorlar.
131	Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;		Jonli, jonli Mahmud posho...
132	Güvercin dolu avlular.		Kabutar to‘la hovlilar...
133	Çekiş sesleri geliyor doklardan,		Bolg‘a saslari kelar portlardan.
134	Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları	Go‘zalim bahor shamolida turar, yuzlari kulgan,	
135	İstanbul’u dinliyorum gözlerim kapalı.	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan...
136	İstanbul’u dinliyorum gözlerim kapalı;	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan
137	Başında eski alemlerin sarhoşluğu,		Boshimda eski zamonlar sarxushliklari,
138	Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;		Eski qayıqlari bilan bir qirg‘oq.
139	Dinmiş lodosların uğultusu içinde		Bo‘ronlarining shovqini, dengiz tinchligi brilgan,
140	İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan...
141	İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;	İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim	yumilgan,

- 142 Bir yosma geçiyor kaldırımdan;
143 Küfürler, şarkılar, türküler, laf atmalar.
144 Bir şey düşüyor yere;
145 Bir gül olmalı;
146 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
147 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
148 Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;
149 Alnın sıcak mı *değil mi*, biliyorum;
150 Dudakların ıslak mı değil mi, biliyorum;
151 *Beyaz bir* ay doğuyor fıstıkların arkasından
152 Kalbinin vuruşundan anlıyorum;
153 İstanbul'u dinliyorum.
(“Karşı” kitabından)
- Bir **go‘zal o‘tmoqda tosh yo‘ldan**,
Kufr **gaplar**, **qo‘shiq**, **gap** otishlar...
Bir **narsa** tushar **qo‘lidan**,
Sochilgan gullari ortidan termulgan...
İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim **yumilgan...**
İstanbulni tinglayapman, ko‘zlarim **yumilgan**,
Bir qush **potirleydi** etaklarida;
Peshonasi sovuqmi, issiqmi bilaman;
Dudoqlari **ho‘lmi**, **quruqmi** bilaman;
To‘lin oy **chiqmoqda kungaboqar ortidan**,
Qalbimning urishini **anglaganday** anlayapman,
İstanbulni tinglayapman!...
(“Qarshi” kitobidan)

PİRELİ ŞİİR

- 154 Bu ne acaip bilmece!
155 Ne gündüz biter, ne gece.
156 Kime söyleriz derdimizi;
157 Ne hekim anlar, ne hoca.
158 Kimi işinde gücünde,
159 Kiminin donu yok kışında.
160 Ağız var, burun var, kulak var;
161 Ama hepsi başka biçimde.
162 Kimi peygambere inanır;
163 Kimi saat köstek donanır;
164 Kimi kâtip olur, yazı yazar;

BURGA SHE’Rİ

- Bu ne ajoyib bilmacha,
Na kunduz bitar, na kecha.
Kimga **aytamiz** dardimiz,
Na hakim anglar, na xo‘ja
U kimdir ishida, kuchinda,
U kimdir **sasi** yo‘q **ichinda**?
Og‘iz bor, quloq bor, burun bor.
Ammo **bari** ayri bichimda.
U kimdir payg‘ambar deb yonar?
U kimdir soat kabi aylanar?
U kimdir kotib yozuvin yozsa?

165 Kimi sokaklarda dilenir.

166 Kimi kılıç takar böğrüne;

167 Kimi uyar dünya seyrine:

168 Karı hesabına geceleri,

169 Gündüzleri baba hayrına.

170 Bu düzen böyle mi gidecek?

171 Pireler filleri yutacak;

172 Yedi nüfuslu haneye

173 Üç buçuk tayın yetecek?

174 Karışık **bir** iş vesselam.

175 Deli **dolu** yazar kalem.

176 Yazdığı da ne? Bir sürü

177 İpe sapa gelmez kelâm.

YOLCULUK

178 Ne var **ki** yolculukta

179 Her sefer ağılatır beni,

180 Ben ki yalnızım bu dünyada?

181 **Bir** sabah kızılığında

182 Yola çıkarım Uzunköprü'den.

183 Yaylının atları şingir mingir,

184 Arabacım on dört yaşında,

185 Dizi dizime değer bir tazenin,

186 **Çarşafı, ama hafifmeşrep;**

187 Gönlüm şen olmalı değil mi?

188 Nerdee!

189 Söyleyin, ne var **bu** yolculukta?

190

(“Vazgeçemediğim” kitabından)

U kimdir **ko‘chalarda** tilanar?

U kimdir **qamchi** taqar **beliga**?

U kimdir **sho‘ng‘ir** dunyo **yeliga**?

Ayol hisobida **tunlari**,

Kunduzlari **ota qo‘lida**?

Bu **nizom shunday** ketar mi?

Burgalar filni yutar mi?

Yetti nufuzli **yotar joyda**,

Uch betayin yotsa yotar mi?

Qorishiq ishlar **bu** vassalom,

Telbalikni yozadi qalam.

Yozganingni tongda o‘qisang,

Hech qiymatga arzimas qalom...

YO‘LCHILIK

Ne **sir** bor **bu** yo‘lchilikda,

Har safar **yig‘lata** meni,

Menki yolg‘izman bu dunyoda!

Yo‘lga chiqaman **tonggi** qizillikda...

Uzun ko‘pridan **qir bo‘ylab**,

Yaylovning otlari **dupur, dupur**...

Haydovchim o‘n to‘rt yoshida,

Yuzimni yosh bilan qo‘yaman siylab...

Ko‘nglim **shod** bo‘lishi kerak-ku axir,

Qayerda **men izlagan shodlik**.

Aytinglar ne **sir** bor yo‘lchilikda,

Ko‘zimdanda ne uchun yosh oqayotir?...

(“Voz kechmaganman” kitobidan)

5. FAZİL HÜSNÜ DAĞLARCA (1914-2008)

1914 yılından doğmuştur. Kuleli Askeri Lisesi'ni (1933) ve Harp Okulu'nu bitirmiştir. Ondan sonra İstanbul'da Çalışma Bakanlığı'nda İş Müfettişi olarak çalıştı (1952-60). Emekli olduktan sonra İstanbul'da "Kitap" adlı kitabevini açtı (Aralık 1959). "Türkçe" adlı aylık dergiyi çıkarttı (43 sayı, Ocak 1960- Temmuz 1964), 1970 yılından itibaren yayınevini kapatıp, kalan ömrünü şiir yazmaya bağışladı.

İlk şiiri "İstanbul" gazetesinde çıktı. ("Yavaşlayan Ömür", 1933). 1933 yılından itibaren şiirlerini daha çok "İstanbul", "Varlık", "Kültür Haftası", "Yücel", "Aile", "İnkılapçı Gençlik", "Yedi Vatan", "Türk Dili", "Yenilik", "Vatan", "Kültür Dünyası", "Ataç", "Çağrı", "Türk Yurdu", "Devrim", "Yön", "Edebiyat Dünyası", "Yelken", "Papiros" gibi dergilerde yayımladı. İlk şiir kitabı Harp okulunu bitirdiği gün (30 Ağustos 1935) yayınevinden çıkmıştır. İkinci ve en çok rağbet gösterilen "Çocuk ve Allah" (1940) adlı eserinden sonra tanınmıştır. Şekil ve içerik yönünden uygun bu eseri Cumhuriyet devri şiirinin en güzel örneklerinden biri kabul edilir.

5. FOZİL HUSNİ DOĞ'LARJA (1914-2008)

1914 yılda tug'ılğan. Kuleli Harbiy litseyini (1933) va harbiy maktabni (1935) bitirgan. Shundan so'ng Matbuot va Turizm Boshqarmasida, Mehnat Vazirligi İş Nazoratchisi bo'lib İstanbulda ishlagan (1952-60). Nafaqaga chiqqandan keyin İstanbulda "Kitob" nomli nashriyot tashkil qilgan (1959 dekabr), "Turkcha" nomli oynoma chiqargan (43 son, 1960 yil, yanvar- 1964 yil, iyul), 1970 yildan e'tiboran nashriyotni yopib, qolgan umrini she'r yozishga bag'ishlagan.

İlk she'ri "İstanbul" gazetasida chiqqan. ("Sekinlashgan Umr", 1933). 1933 yildan e'tiboran she'rlarini ko'proq "İstanbul", "Borliq", "Madaniyat haftasi", "Yuksal", "Oila", "İnqilobchi yoshlar", "Yetti tepa", "Turk tili", "Yangilik", "Vatan", "Madaniyat dunyosi", "Atach", "Chag'ri", "Turk yurti", "Davrim", "Yo'l", "Adabiyot dunyosi", "Yelkan", "Papiros" kabi jurnallarda chiqartirman. Birinchi she'riy kitobi Harbiy maktabni bitirgan kuni (1935 yil, 30 avgust) nashrdan chiqqan. İkkinchi va eng ko'p rag'batga sazobar bo'lgan "Bola va Alloh" (1940) nomli kitobidan so'ng nomi mashhur bo'ldi. Shaki va mazmun jihatidan mutanosib bu asari Jumhuriyat davri she'riyatining eng yaxshi namunalaridan

İlerleyen yıllarda daha çok çocuklara yönelik şiirler yazdı. “Çakır’ın Destanı” adlı kitabıyla 1946 yılında CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) şiir yarışmasında üçüncülük ödülü, 1956, 1966 yıllarında da çeşitli ödüllere layık görüldü. 1967 yılında Amerika’daki International Poetry Forum tarafından “Yaşayan En İyi Türk Şairi” olarak kabul edildi.

Eserleri: “Havaya Çizilen Dünya” (1935), “Çocuk ve Allah” (1940), “Daha” (1943), “Taşdevri” (1945), “Toprak Ana” (1950), “Batı Acısı” (1958), “Mevlana’da Olmak” (1958), “Cezayir Türküsü” (Fransızca, İngilizce, Arapça tercümelere ile) “Çanakkale Destanı” (1965), “Dört Kanatlı Kuş” (Şiirlerinden seçmeler), “Dildeki Bilgisayar” (1992), “Kıvalı Kuzu Ağdı” (1972), “Yeryüzü Çocukları” (1974), “Yazıları Seven Ayı” (1980), “Cinoğlan” (Nasrettin Hoca’nın çocukluğu, 1981), “Hin ve Hincik” (1981), “Güneş Doğduran” (1981), “Kaçan Ayılar Ülkesi” gibi.

AĞIR HASTA

- 1 Üfleme bana anneciğim korkuyorum,
- 2 Dua edip edip, geceleri.
- 3 Hastayım ama ne kadar güzel
- 4 Gidiyor yüzer **gibi**, vücudumun bir

biri hisoblanadi.

İjodining so‘nggi yillarida asosan bolalarga atalgan she’rlar yozdi. “Cakrin dostoni” nomli kitobi bilan 1946 yilda JXP (Jumhuriyat Xalq Partiyasi) she’r musobaqasida uchinchi darajali sovrinni, 1956, 1966 yillarda ham turli mukofotlarni qo‘lga kiritdi. 1967 yili Ameridagi International Poetry Forum tomonidan “Hayotdagi eng yaxshi turk shoiri” deya e’tirof etildi.

Asarlari: “Havoga chizilgan dunyo” (1935), “Bola va Alloh” (1940), “Yana” (1943), “Tosh davri” (1945), “Ona tuproq” (1950), “G‘arb davri” (1958), “Mavlonoda bo‘lish” (1958), “Jazoir qo‘shiqdari” (Frantsuzca, inglizcha, arabcha tarjimalari bilan), “Chanoqqal’a dostoni” (1965), “To‘rt qanotli qush” (she’rlaridan namunalar), “Tildagi komp’yuter” (1992), “Mahzun qo‘zi yig‘isi” (1972), “Yer yuzi bolalari” (1974), “Yozuvlarni sevgan ayiq” (1980), “Jin o‘g‘lon” (Nasriddin Afandining bolaligi, 1981), “Hind va hindcha” (1981), “Quyosh chiqarguvchi” (1981), “Qochgan ayiqar o‘lkasida” kabilar.

OG‘IR XASTA

Uflama menga onajonim, qo‘rqayman,
Duo **qilib, qilib** kechalari.
Xastaman, ammo **shunchalar** go‘zal,
Suzib borar vujudimning bir yeri.

yeri.

- 5 Niçin böyle örtmüşler üstümü
6 **Çok** muntazam, ki bana hüznü verir.
7 Ağarırken uzak rüzgarlar içinde
8 Oyuncaklar gibi şehir.

9 Gözlerim örtük **fakat** yüzümle
görüyorum

- 10 Ağlıyorsun, nur **gibi**
11 Beraber duyuyoruz yavaş **ve** tenha
12 Duvardaki resimlerle, nasibi.

13 Anneciğim, büyüyorum ben şimdi,
14 Büyüyor göllerde kamış.

15 **Fakat değnekten atım nerde**

16 Kardeşim su versin **ona**, susamış.

ÇOCUKLAR, GECE, AYAKKABILAR

- 17 Gece olunca herkesten gizli,
18 Bir işimiz vardı **çok** garip.
19 Ayakkabıları dizerdik kardeşimle
20 Hırsızlar gibi taşlığa inip.

21 Babaminkiler bir yanda benimkiler
bir yanda

22 Biz iki erkek.

23 Gecenin **ve** mesafenin karanlığına
karşı

24 Kimbilir neler düşünerek.

VÜCUDU YARATMAK

- 25 Toplansın baş **ucuma bütün**
dilenciler

Nega bunday **yopdilar** ustimni,
Muntazamki, menga mahzunlik berar.
Oqararkan, uzoq **shamollar** ichida,
O'yinchoqlar kabi **bir** shahar..

Ko'zlarim **yumik**, yuzim-la ko'ryapman,

Yig'layapsan, eslayapsan nurni.

Barobar tuymoqdamiz **sekin**, tanho,
Devordagi rasmlar-la **taqdirmi**...

Onajonim, **kattaryapman** men endi,
Kattarmoqda ko'lda qamish **ham**.

Ukam tezroq suv bersin **ayting, tashna**
qoldi tayoq otginam...

BOLA, KECHA, OYOQ KIYIMLAR

Kecha bo'lganda **hammadan yashirin**,
Bir ishimiz bor edi **ajoyibgina**.

Oyoq kiyimlarni tizardik **ukam bilan**,
O'g'rilar kabi zinadan enibgina.

Otamniki bir **tomon**, meniki bir **tomon**,

Biz esa- ikki **bolakay**...

Tunning, vaqtning zulmatiga qarshi,

Kurash boshlagandik o'ylamay...

VUJUD YARATISH

To'plansin boshimga tilanchilar,

- 26 Bir dilim ekmek lezzetinden bahsedelim. Bir **bo'lak non** lazzatin bahslashaylik.
- 27 Mevsimle vaktin arasında Mavsum *va* vaqtning orasida.
- 28 Körler gibi karanlıktan emin Ko'rlar **kabi** qorong'udan **qo'rqmay...**
- 29 O kadar تنها, herkes hatirasında. **Shu** qadar tanho, **hamma** xotirasida...
- 30 Şükür ateşleri yanar karşı dağlardan Shukr otashlari yonar qarshi tog'lardan,
- 31 Doymuş çobanların âdeti. To'ygan cho'ponlarning odati.
- 32 Kuşların konduğu yalnızlık, Qushlarning qo'ngani (esa) yolg'izlik...
- 33 Anacak kaybolmuş saadeti, **Yo'qolibdi eslanadigan** saodati...
- 34 Kalbimiz daha sadık Qalbimiz-chi yanada **siniq...**
- 35 Sıhhat dolu hayvanlar emniyet verir Sihat **to'la** hayvonlar **xavfsizlik** berar,
- 36 Abdal *ve* saygısız, obur *ve* serbest. **Darveshu**, abdol **hurmat**siz, **ochko'zlar** sarbast.
- 37 Hülyamızda şehzadeler uyurken, Hulyolarimizda shahzodalar **uxlarkan...**
- 38 Hicap duymaksızın bahsetsin herkes **Xijolat bo'lmasdan** bahs etsin har kim,
- 39 Vücudunu yaratmak zevkinden. Vujudini yaratish zavqidan...

YARI AYDINLIKLAR Kİ SAHİPSİZ

- 40 Yarı aydınlıklar ki sahipsiz
- 41 Ve mavi serçeler sabahtan erken.
- 42 Çocuğum şarkı söyle sokaklarda
- 43 Sesin güzelliğini kaybetmeden.
- 44 Kapılar açılır ardına kadar
- 45 Kuşlar uçar hatıralar içinden.
- 46 Çocuğum bol bol masal dinle
- 47 Henüz inanırken.
- 48 En uzak gemileri korsanların
- 49 Seyretmek yıldızların silinmesini.
- 50 Çocuğum sor neden akşam oluyor

YORİM OYDİNLİKLARKİ SOHİBSİZ...

- Yorim oydinliklarki sohibsiz,
- Va moviy **qushlar tongda tin olmasdan...**
- Bolam, qo'shiqlar aytgin ko'chalarda,**
- Ovozing go'zalligi yo'qolmasdan.**
- Eshiklar** ochilar **so'ngiga** qadar,
- Qushlar uchar xotiralar ichidan.
- Bolam ko'p-ko'p ertak eshitgin,**
- Hanuz ishonganing **uchun ham...**
- Kemalarning eng uzoq **qaroqchilari-**
- Tomosha qil** yulduzlar **ko'rinishini...**
- Bolam,** so'ra nega oqshom bo'lyapti...

- 51 Ayıplamaz kimse seni.
52 Bazı sahillerin serinliği
53 Ve unutulmayan ilk demet.
54 Çocuğum sana yalvarıyorum
55 Ellerin çirkinleşmeden dua et.

EMZİRİYORDU

- 56 Emziriyordu karanlıkta, tenhada,
57 Yavrularını, cesur hayvan.
58 Sevgiyle, lezzetle, arzuyla parlıyordu,
59 Aramızda kalan.
60 Verdiği devam eder, kendiliğinden,
61 Taşlar kadar kıymetli, toprak kadar rahat.
62 Yıldızın ve ormanın altında habersiz;
63 Büyüyen nebat.
64 Emziriyordu, bir saadet ağarmasında,
65 Sular vakti, ağaçlar serçeleri.
66 Hazla susmuş dağlar üstünden,
67 Gök, yeri.

SÖYLE SEVDA İÇİNDE TÜRKÜMÜZÜ

- 68 Söyle sevda içinde türkümüzü,
69 Aç bembeyaz bir yelken.
70 Neden herkes güzel olmaz,
71 Yaşamak bu kadar güzelken?
72 İnsan, dallarla, bulutlarla **bir**,
73 Hep O maviliklerden geçmiştir
74 İnsan nasıl ölebilir,
75 Yaşamak bu kadar güzelken?

Ayblolmas **hech** kimsa seni...

Ba'zi sohillarning **salqinligi**,
Va unitilmagan **bir dasta gul**...
Bolam, senga yolvoryapman.
Qo'ling kirlanmasdan duo **qil!**...

EMİZAR EDİ...

Emizar edi, qorong'ulikda, tanholikda,
Bolalarini jasur hayvon.
Sevgi, lazzat, orzu bilan porlardi,
U oramizda(gi) qolgan...
Bergani davom etadi **o'z-o'zidan**...
Toshlar qadar qiymatli, tuproq qadar rohat,
Yulduzlarning va o'rmonning **ostida**
xabarsiz,
O'sayotgan nabotot...
Emizar edi bir saodat **oydinligida**,
Suvlar vaqtni, **daraxt qushlarni**...
Jon deb jimgan tog'lar ustidan,
Osmon esa... Yerni...

DUNYO İCHRA

Dunyo ichra turkimizni **ayt**,
Och **o'zingga oppoq** bir yelkan...
Nega **hammo** go'zal bo'lolmas,
Yashamoq buncha go'zal ekan...
İnson **shoxlaru** bulutlar-la,
Oydin moviylikdan o'tar ekan.
Qanday o'la oladi **axir**,
Yashamoq **shuncha** go'zal ekan...

GEÇEN ŞEY

- 76 Kocaman yıldızlar altında ufacık
dünyamız,
77 Ve minnacık bir “hane”:
78 Kokar kır çiçekleri gün ağarmadan,
79 Anısız, uykusuz,
80 Kokar nane.
- 81 Ta öncelerden beri mest olmuş
herkes,
82 Bir bakıma her şey “mestane”
83 Hayal edilir nazlı yâr yönlerden,
84 Aşk *ile* kuşlar süzülür,
85 Değişir gökler şahane.
- 86 Farkında değil gönül,
87 Sanki hepten divane;
88 İçimizden, dışımızdan
89 Geçer vakit
90 Zalim, zalimane!

SULAR BİZDEN AKILLIDIR

- 91 Sular bizden akıllıdır, *daha* evvel
görür akşamı,
92 İner havadan önce, karanlığa,
93 Büyük *bir* balık gibi ortadan silinir,
94 Kaçışırken hayvanlar dağa.
- 95 Sular bizden akıllıdır, memnun olur,
96 Sadece ağaçlardan.
97 Başka insanlardan değil,
98 Bizi yalnız bırakan.
- 99 Sular bizden akıllıdır, uyumaz,
100 Açar maviliğe, iri gözlerini.

O‘TGAN NARSA

- Katta yalduzlar ostida mayda** dunyomiz,
U **kichkinagina** bir “xona”.
İfor sochar qir **gullari tong** oqarmasdan,
Onsiz, uyqusiz,
İfor sochaverar rayhona...
- Qadimda ham shunday mast bo‘lgan
hamma,
Bir **qarashda hamma** “mastona”
Xayol **kelar** nozli yor **tomondan**,
İshqdan *mast* qushlar suzilar,
Qushlar **o‘zgaradi** shohona...
- Aslida-chi, sezmaydi ko‘ngil,
Go‘yo **doim shunday** devona.
İchimizdanu, **tashimizdan**,
O‘tib borar vaqt,
Zolim, zolimona!..

SUVLAR BİZDAN AQLLI

- Suvlar bizdan aqlli, **oldin** ko‘rar oqshomni,
Tushar havodan **oldin** zulmat sari.
Buyuk **ilon** kabi o‘rtadan suzar,
Toqqa qochar ekan, **tog‘** hayvonlari..
- Suvlar bizdan aqlli, mamnun bo‘ladi,
Faqat **daraxtlardan**.
Boshqa insonlardan emas,
İnsonlarni olmaydi tan...
- Suvlar bizdan aqllidir, **uxlamaydi hech**,
Ochar moviylikka **yirik** ko‘zlarini

- 101 Ve bekler **bir** ölüm sırrı içinde,
102 Kendi hayatının yerini.

SAVCI'YA

- 103 Savcı, nedir düşündün mü?
104 Dağları sorguçlu kılan?
105 Onlar susmaz, gece gündüz, **onlar**
haykırır yüceden.
106 Gelmiş dağlardan yalnayak, durmuş
kapına bir işsiz,
107 Seni bile içli kılan.

108 Savcı, nedir düşündün mü,
109 Bıçakları uçlu kılan?
110 Bir eski hak alınmamış, **bir dere kan**
sorulmamış,
111 Şunun bunun alın teri,
112 Alınları taçlı kılan.

113 Savcı, nedir düşündün mü?
114 Yazıları suçlu kılan?
115 Usula, yürekle büyümüş, gündüzler
geceye karşı,
116 Ama nedir çağlar üzre,
117 Beni senden güçlü kılan?

CAHİT SITKI'YA AĞIT

- 118 Cahit Sıtkı ben seni nasıl ağıt edeyim
119 Binbir anı yaşarken binbir yıldızda
120 Bilsin yeni kuşaklar yalnızlıktan
küçük bir şişe gelir
121 İkinci üstleri ıssız karanlık
122 Kim yavaş yavaş içiyorsa Cahit'tir

123 Sever yoldan geçenleri bulutu **uçan**

- Va **kutarlar** o'lim siri ichida,
O'z hayotlarining **mahsharlarini...**

PROKUROR

- Prokuror** nadir o'yladingmi?
Tog'larni **tojdor** qilgan?
Ular **sukut bilmas** kecha kunduz,

O'tab tog'lardan yalangoyoq, bir ishsiz
tursa **eshigingda,**
İchingni ezib... yoqib...

Prokuror nadir o'yladingmi?
Pichoqni uchli qilgan, (**lekin**)
Bir eski intiqom olinmagan-

Kimlarningdir peshona teri,
Kimlar boshiga toj bo'lmagan...

Prokuror nadir o'yladingmi?
Yozuvlarni suchli qilgani?
Aqlu yurak bilan buyugan, kunduzlar
kechaga qarshi,
Ammo nedir **toshmoq** uzradir,
Meni sendan kuchli qilgan!.

JOHİD SİDQİ MARSİYASI

- Johid Sidqi, men seni **qanday xotirlay,**
Ming bir on, ming bir yulduz-la yasharkan.
Bilsin yangi **avlod,** yolg'izlik **bir shisha**
maydir.
Oqshom oldi haroratsiz zulmat...
Kimdir **sekin-sekin** icharkan, Johiddir.

Sevsa yo'ldan **o'tganni,** bulutni, qushlarni,

- kuşu
- 124 Kadınlar erkekler **çalışırken** güzel **Ayol va** erkaklar go‘zal o‘pisharkan...
öpüşürken **güzel bir yerde**
- 125 Gökyüzü yeryüzü mavilikle bir Ko‘k yuzi, yer yuzi moviylik-la bir.
- 126 İyimserdir ama durunuz **Nekbinlikdir**, ammo **shoshmangiz**,
- 127 Kim canı sıkılıyorsa Cahit’tir Kimning joni siqilarkan, Johiddir.
- 128 Orası, bağırsan **bağırsan** sesin **U yer-** baqirsang **tovushing** chiqmas
çıkamaz dışarı, tashqari,
- 129 Orası soluğun kocaman bir devin **U yer- jilovingni devlar tishlab**
ağzında **ushlarkan.**
- 130 Duvarlar taş kapılar demir Devorlar tosh, **eshiklar** temir,
- 131 Alıştığı şeydi yaşamak **O‘rgangan narsasi edi** yashamoq...
- 132 Kim ölümden korkuyorsa Cahit’tir. Kim o‘limdan qo‘rqib, **unga qocharkan**,
Johiddir.
- 133 **Kim o‘limdan qo‘rqib, uni qucharkan,**
Johiddir...

6. ATILLA İLHAN (1925-2005)

Şair ve yazar olan Atilla İlhan 15 Haziran 1925'te İzmir'in Menemen kasabasında doğmuştur.

“Hakikat”, “Demokrat-İzmir” gazetelerinde baş yazarlık yapmış ve makaleler yazmıştır. 1973 yılında Ankara'ya yerleşip “Bilgi” yayınevinde müşavir olarak faaliyet göstermiştir. 1980 yılından sonra İstanbul'a gelip “Sanat Olayı” dergisinde baş yazarlık yapmıştır.

“Cebbaroğlu Mehemed” şiiri 1946 yılındaki şiir yarışmasında ikincilik elemesinden sonra şairin adı sıklıkla duyulmaya başlandı. “Tutuklunun Günlüğü” kitabı ise 1974 yılında “Yunus Nadi” ödülüne layık görüldü. Şiir ve eleştiri makaleleri “Gün”, “Yeni Nesil”, “Kaynak”, “Ufuklar”, “Varlık”, “Aile”, “Yirminci Asır”, “Seçilmiş Hikayeler”, “Yedi Tepe”, “Dost”, “Yelken”, “Cumhuriyet”, “Milliyet Sanat” gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı.

Atilla İlhan birkaç tane film senaryosu da yazmıştır: “Sekiz Sütuna Manşet” (1982), “Kartallar Yüksek Uçar” (1984), “Yarın Artık Bugündür” (1986), “Yıldızlar Gece Büyür” (1992), “Tele-flaş” (1993).

6. ATILLA İLHAN (1925-2005)

Shoir va yozuvchi Atilla İlhan 1925 yil 15 iyunda İzmir viloyatning Menemen qasabasida tug'ilgan.

“Haqiqat”, “Demokrat-İzmir” gazetalarida muharrirlik va bosh maqolalar yozib turgan. 1973 yilda Anqaraga joylashgach, “Bilgi” nashriyotida maslahatchi bo'lib faoliyat ko'rsatgan. 1980 yildan keyin İstanbulga kelib, “San'at voqeasi” jurnalida mas'ul muharrirlik qilgan.

“Jabbor o'g'li Muhammad” she'ri 1946 yilgi she'r musobaqasida 2-o'rinni egallagandan so'ng shoir nomi qo'pchilikka ma'lum bo'ldi. “Mahbusning kundaliga” kitobi esa 1974 yilda “Yunus Nodiy” mukofotiga loyiq deb topildi. She'r va tanqidiy maqolalari “Kun”, “Yosh nasl”, “Kdtsam-baqadam”, “Fikrlar”, “Borliq”, “Oila”, “Yigirmanchi Asr”, “Tanlangan hikoyalar”, “Yetti tepa”, “Do'st”, “Yelkan”, “Jumhuriyat”, “Millat san'at voqeasi” kabi jurnal va gazetalarda e'lon qilindi.

Atilla İlhan bir necha fil'mlar stsenariysi muallifi hamdir: “Sakkiz ustunga shior” (1982), “Burgutlar baland uchar” (1984), “Ertaga endi bugundir” (1986), “Yulduzlar kechasi kattadir” (1992),

Şiir kitaplari: “Duvar” (1948), “Sisler Bulvarı” (1954), “Yağmur Kaçağı” (1955), “Ben Sana Mecburum” (1960), “Bela Çiçeği” (1962), “Yasak Sevişmek” (1968), “Tutuklunun Günlüğü” (1973) “Böyle Bir Sevmek” (1977), “Elde Var Hüzün” (1982), “Korkunun Krallığı” (1987), “Ayrılık Sevdaya Dahil” (Bütün şiirleri, 2001).

Atilla İlhan birçok romanın da yazarıdır: “Sokaktaki Adam” (1953), “Zenciler Birbirine Benzemez” (1957), “Kurtlar Sofrası” (2 cilt, 1963-1964), “Bıçağın Ucu” (1973), “Sırtlan Payı” (1974), “Yaraya Tuz Basmak” (1978), “Fena Halde Leman” (1980), “Dersaadet’te Sabah Ezanları” (1984), “O Karanlıkta Biz” (1987) gibileri.

ŞAHANE SERSERİ

- 1 yolumdan çekil yavrum
- 2 bağlasalar duramam
- 3 demir âsâ demir çarık dedim
- 4 neyleyim!
- 5 yolculuk dedim
- 6 ağaçlara tünedi yine akşam kargalarla
bir
- 7 rüzgâr kendini yerden yere vuruyor
- 8 kırık dökük yıldızlar belirdi uzaktan
- 9 telsiz mevceleri ardını sıra koşturuyor
- 10 anamdan yolcu doğmuşum

“Teleflash” (1993).

She’r to’plamlari: “Devor” (1948), “Tumanlar xiyoboni” (1954), “Yomg’ir qochqini” (1955), “Men senga majburman” (1960), “Balo chechagi” (1962), “Ta’qiqlangan sevgi” (1968), “Mahbusning kundaligi” (1973), “Shunday bir sevga” (1977), “Qo’lda bor huzun” (1982), “Qo’rquvning qirolligi” (1987), “Ayrilik ishqaqqa tegishli” (Barcha she’rlari, 2001).

Atilla İlhan bir necha romanlar muallifi ham: “Ko’chadagi odam” (1953), “Zanjilar birbiriga o’xshamas” (1957), “Bo’rilar dasturxonı” (2 jild, 1963-1964), “Pichoqning uchi” (1973), “Sirtlonning o’lishi” (1974), “Yaraga tuz bosmoq” “Yomon holda leman” (1980), “Dorussaodatda voy” (1984), “U qorong’ulikda biz” (1987) kabilar...

SHOHONA SARSARI

Yo’limdan chekin, **bolam**,
Bog’lasalar *ham* tursadmam.
Temir aso, temir choriq dedim,
Naylayin,
Yo’lchilik dedim.
Daraxtlarda tunadi yana oqshom qarg’alar bilan
Shamol o’zini yerdan-yerga urmoqda,
Siniq, to’qilgan yulduzlar **ko’rinadi** uzoqdan.
Ustunsiz mavjlar yugurtirar meni
Onamdan yo’lchi *bo’lib* tug’ilganman,

11 yedi dağın yolları kalbimden geçer
12 salkım salkım mısralar gelir içimden
13 dudaklarımda yağmur damlaları
14 **alır beni** yollar beni alır gider
15 anamdan yolcu doğmuşum

16 nehirlerle birlikte denizlere kavuştum

17 akşam dedim
18 şu koca dünya **dedim**
19 ağlasam dedim
20 yola bir düşüldü mü ömür boyunca
gidilir
21 ekmeğin **ve** şarabın **peşinden**
22 turnaların peşinden
23 büyük şehirler büyük aşklar
24 **çığlık çığlığa** terkedilir
25 ben
26 çocuklar gibi sevdim devler gibi
ıstırab çektim
27 damarlarımda dünyanın **bütün**
rüzgârları
28 harblere açlıklara yalnızlığıma
rağmen
29 anamdan yolcu doğmuşum

30 neyleyim
31 gurbet dedim
32 vatan dedim
33 hürriyet dedim

PİA

34 ne olur kim olduğunu bilsen pia'nın
35 ellerini bir tutsam ölsam

Yetti tog'ning yo'llari qalbimdan **o'tgan**.
Salqin, salqin misralar kelar ichimdan,
Dudoqlarimda yomg'ir **tomchilari**...
Yo'llar meni olib ketadi.
Onamdan yo'lchi **bo'lib** tug'ilganman
(**axir**)
Daryolar-la birlikda dengizlarga
qovushdim,
oqshom dedim
Bu **katta** dunyoni
Yig'lagim keldi...
Yo'lga bir tushildimi, umr bo'yi ketilur,

Non, sharob,
turnalar **ortidan**.
Buyuk shaharlar, buyuk ishq
tark etilur.
Men,
Bolalar kabi sevdim devlar **kabi** iztirob
chekdim.
Tomirlarimda dunyoning **shamollari**.
Harbiylik **va achchiq** yolg'izlikka
qaramayman
Men onamdan (**axir**) yo'lchi **bo'lib**
tug'ildim,
Naylayin,
G'urbat dedim,
Vatan dedim,
Hurriyat dedim...

PİA

Qaniydi kimligini bilsam PİAning,
Qo'llarini bir tutib o'lsam.

36 böyle uzak **uzak** seslenmese
37 ben bir şehre geldiğim vakit
38 başka şehre gitmese
39 otelleri bomboş bulmasam
40 içlenip buzlu bir kadeh gibi
41 buğulanıp buğulanıp durmasam
42 ne olur sabaha karşı rıhtımda
43 çocuklar pia'yı görseler
44 bana haber salsalar bilsem
45 içimi büsbütün yıldız basar
46 bir hançer gibi çıkıp giderdim

47 ben bir şehre geldiğim vakit
48 başka **bir** şehre gitmese
49 singapur yoluna demeseler
50 bana bunu yapmasalar yorgunum
51 üstelik parasızım pasaportsuzum
52 ne olur sabaha karşı rıhtımda
53 seslendiğini duysam pia'nın
54 sırtında yoksul bir yağmurluk
55 çocuk gözleri **büyük büyük**
56 üşümüş ürpermiş soluk
57 ellerini tutabilsem pia'nın
58 ölsem eksiksiz ölürdüm

SİSLER BULVARI

59 elinin arkasında güneş duruyordu
60 aylardan kasımdı üşüyorduk
61 ağacın biri bulvarda ölüyordu
62 şehrin camları kaygısız gülüyordu
63 her köşe başında öpüşüyorduk

64 sisler bulvarı'na akşam çökmüştü

Buncha uzoqlardan o'tmasa,
Men bir shaharga kelgan vaqt
U boshqa shaharga ketmasa.
Otellarni bo'm-bo'sh **ko'rmasam**,
Ichlarini muzli bir qadah **kabi**.
Bug'lanib, bug'lanib turmasam,
Na bo'lg'ay, **tonggacha qirg'oqda**.
Bolalar PIA'ni ko'rsalar,
Menga xabar **bersalar**, bilsam.
Ichimni bus-butun yulduz bosar,
Bir xanjar-la ko'ksimni tilsam.

Men bir shaharga kelgan **chog'**,
U boshqa shaharga ketmasa.
Singapur yo'lida demasalar,
Horg'inman aytmasa, aytmasa...
Buning ustiga pulsiz, hujjatsizman.
Na bo'lg'ay **tongga** qadar **qirg'oqda**,
Ovozini eshitsam PIA'ning.
Yo'qsillik yomg'iri ostida,
Boladay ko'zlari
Sovqotgan, qo'rqqan, so'lg'in...
Qo'llarini tuta olsam PIA'ning (**so'ng**),
O'lsam, **armonsiz** o'lardim...

TUMANLAR XIYOBONI

Yuzini yashirsa quyosh tutilardi,
Oy ham **oktyabr** edi, **junjikardik**.
Daraxtlardan biri **ko'chada** o'lardi,
Shaharning **oyalari** qayg'usiz kulardi,
Har **ko'cha** boshida o'pishar edik...

Tumanlar **xiyobonida** oqshom
cho'kkandi,

65 omuzlarımıza çoktan **çökmüştü**
66 kesik **birer** kol gibi yalnızdık
67 dağlarda ateşler yanmıyordu
68 deniz fenerleri sönmüştü
69 birbirimizin gözlerini arıyorduk

70 sisler bulvarı'nda seni kaybettim
71 sokak lambaları öksürüyordu
72 yukarda bulutlar yürüyordu
73 terkedilmiş **bir** çocuk gibiydim
74 dokunsanız ağlayacaktım
75 yenikapı'da bir tren vardı

76 sisler bulvarı'nda öleceğim
77 sol kasığımdan vuracaklar
78 bulvar durağında düşeceğim
79 gözlüklerim kırılacaklar
80 sen rüyasını göreceksin
81 çığlık çığığa uyanacaksın
82 sabah kapını çalacaklar
83 **elinden tutup** getirecekler
84 beni görünce taş kesileceksin
85 ağlamayacaksın! ağlamayacaksın!

86 sisler bulvarı'ndan geçtim sırsıklamdı
87 ıslak kaldırımlar parlıyordu
88 durup dururken gözlerim dalıyordu
89 bir bardak şarabda kayboluyordum
90 gece bekçilerine saati soruyordum
91 evime gitmekten korkuyordum
92 sisler boğazıma sarılmışlardı
93 bir gemi beni afrika'ya götürecektir

Yelkalarımızga undan oldinroq.
Kesilgan qo'l **kabi** yolg'iz edik,
Tog'larda otashlar yonmasdi...
Dengiz **fonuslari** so'ngandi,
Bir-birimizning ko'zimizni **qidirardik.**

Tumanlar xiyobonida seni yo'qotdim,
Ko'cha chiroqlari nur sochar edi...
Yuqorida bulutlar yurar edi.
Tark etilgan **bola kabi edim,**
Teginsangiz yig'lardim,
Yangi eshik tomonda bir **poyezd** bor edi.

Tumanlar xiyobonida o'lgayman,
Chap biqinimdan uradilar,
Ko'cha bekatida yiqilaman,
Ko'zoynagim sinadi...
Sen ro'yo ko'rasan,
baqirib uyg'onasan,
Tongda eshiging uradilar,
Keltiradilar,
Meni ko'rib **tong qotasana,**
Yig'lay olmasan, yig'lay olmasan...

Tumanlar xiyobonidan o'tdim, shalabbo edi.
İvigan ko'chalar yaltirar,
Turib, turib ko'zlarim tolardi,
Bir **finjon** sharobda yo'qolar edim.
Tungi posbonlardan soat so'rardim, **lekin**
Uyga ketishga qo'rqardim
Tumanlar bo'g'zimga o'ralgan edi...
Bir kema meni Afrikaga **olib ketadi,**

94 ismi bilmiyorum ne olacak
95 kazablanka'da bir gün kalacağım
96 sisler bulvarı'nı hatırlayacağım
97 kırmızı melek şarkısından bir satır
98 Iodos'tan bir *satır* yağmur'dan iki
99 senin kirpiklerinden bir satır
100 simsiyah bir satır hatırlayacağım
101 seni hatırlatanın çenesini kıracağım
102 limanda vapurlar uğuldayacak

103 sisler bulvarı bir gece haykırmıştı
104 ağaçları yatıyordu yoksuldu
105 bütün yaprakları sararmıştı
106 bütün bir sonbahar ağlamıştı
107 ağlayan sanki istanbul'du
108 *öl desen belki ölecektim*
109 içimde biber gibi bir kahr
110 bütün şiirlerimi yakacaktım
111 yalnızlık bana dokunuyordu

112 eğer sisler bulvarı olmasa
113 eğer bu şehirde bu bulvar olmasa
114 sabah ezanında yağmur yağmasa
115 şüphesiz bir delilik yapardım
116 hiç kimse beni anlayamazdı
117 on beş sene hüküm giyerdim
118 dördüncü yılında kaçardım
119 belki kaçarken vururlardı

120 sisler bulvarı'ndan geçmediğim gün
121 sisler bulvarı öksüz ben öksüzüm
122 yağmurun altında yalnızım
123 ağızım elim yüzüm ıslanıyor
124 tren düdükları iç içe giriyorlar

İsmimi bilmeyman, nima bo'libti...
Kasablankada bir kun qolaman,
Tumanlar xiyobonini esga olaman...
Qizil malak qo'shig'idan bir satr...
Bo'rondan bir, yomg'irdan ikki
Sening kipriklingdan bir satr...
Qop-qora bir misrani esga olaman...
Seni **eslatganning boshini** yoraman,
Bandargoh kemalari uvillab turganda...

Tumanlar xiyoboni bir **tun** hayqirgandi,
Daraxtlari yotar edi, yo'qsil edi.
Butun yaproqlari sarg'aygan,
Kuz yig'lar edi ular holiga.
Yig'lagan **balki-da** Istanbul edi,
Ichimda **qalampir** kabi bir qahr-
Butun she'rlarimni yoqardim,
Yolg'izlik tinimsiz hujum qilardi...

Agar **tumanlar xiyoboni** bo'lmasa,
Agar bu shaharda **shu xiyobon** bo'lmasa,
Tonggi azon **chog'i** yomg'ir yog'masa,
Shubhasiz bir **telbalik qilardim,**
Hech kimsa meni anlay olmasdi,
O'n besh **vilga** hukm bo'lardim,
To'rtinchi yilda qochardim,
Balki qochayotib **otilar edim.**

Tumanlar xiyobonidan o'tmagan kunim,
U o'ksik, men **o'ksik...**
Yomg'irlar **ostida** yolg'izman,
Og'zim, **qo'lim,** yuzim **iviydi.**
Poyezd signallari bir-bir chalinib,

125 aklımı fikrimi çelıyorlar
126 aksaray'da ışıklar yanıyor
127 sisler bulvarı ayaklanıyor
128
129
130 artık kalbimi susturamıyorum
131

YAĞMUR KAÇAĞI

132 elimden tut yoksa düşeceğim
133 yoksa bir bir yıldızlar düşecek
134 eğer şairsem beni tanırsın
135 yağmurdan korktuğumu bilirsən
136 gözlerim aklına gelirse
137 elimden tut yoksa düşeceğim
138 yağmur beni götürecektir yoksa beni

139 geceleri bir çarpıntı duyarsan
140 telâş telâş yağmurdan kaçıyorum
141 sarayburnu'ndan geçiyorum
142 akşamsa eylül'se ıslanmışsam
143 beni görsen belki anlayamazsın
144 içlenir gizli gizli ağlarsın
145 *eğer ben yalnızsam yanılmışsam*
146 *elimden* tut yoksa düşeceğim
147 yağmur *beni* götürecektir yoksa beni
148

ÜÇÜNCÜ ŞAHSIN ŞİİRİ

149 gözlerin gözlerime değince
150 felâketim olurdu ağlardım
151 beni sevmiyordun bilirdim
152 bir sevdiğin vardı duyardım
153 çöp gibi bir *oğlan* ipince

Aqlimni, fikrimni **bo'ladi**.
Oqsaroyda **nurlar porlaydi**,
Tumanlar xiyoboni oyoqqa turadi.
(*Men bu xiyobonda sen va shular haqida*
Barchasi haqida tushuniksiz o'yladim)
Ortiq qalbimni **ovutolmayapman**.
(*Uning yelkalari uchmoqda...*)

YOMG'İR QOCHOĞ'I

Qo'limdan tut, yo'qsa **yiqilaman**,
Yo'qsa bir-bir yulduzlar tushadi.
Agar shoir bo'lsam-u, meni tanisang,
Yomg'irdan qo'rqishimni bilsang,
Ko'zlarim **xotiringga** kelsa,
Qo'limdan tut, yo'qsa **yiqilaman**,
Yo'qsa, yomg'ir **olib ketadi** meni...

Kechalari biron **shovqin eshitsang**,
Bilganki yomg'irdan **bezovta** qochyapman.
Saroy burni **kechuvidan** o'tayapman,
Sentyabr oqshomi bo'lsa, **ivigan bo'lsam**,
Meni ko'rib, balki anglay olmayasan...
Ichingda **yashirin, mungli yig'laysan**,

Ammo tut *meni*, yo'qsa yiqilaman,
Yo'qsa yomg'ir **olib ketadi** meni,
(*O'zim qo'rqan xotira tomon...*)

UCHINCHI SHAXS SHE'Rİ

Ko'zlaring ko'zlarimga **qadalsa**,
Falokatim edi **bu, yig'lardim**,
Meni sevmasliging bilardim.
Bir sevgiling borligini **eshitgandim**,
Cho'p kabi ozg'in birisi edi, **nimjon**,

154 hayırsızın *biriydi* fikrimce
155 ne vakit qarşımda görsem
156 öldüreceğimden korkardım
157 felâketim olurdu ağlardım

158 ne vakit maçka'dan geçsem
159 limanda hep gemiler olurdu
160 ağaçlar kuş gibi gülerdi
161 bir rüzgâr aklımı alırdı
162 sessizce *bir* cigara yakardın
163 parmaklarımın *ucunu* yakardın
164 kirpiklerini eğerdin bakardın
165 üşürdüm içim ürperirdi
166 felâketim olurdu ağlardım

167 akşamlar bir roman gibi biterdi
168 jezabel kan içinde yatardı
169 limandan bir gemi giderdi
170 sen kalkıp ona giderdin
171 sabaha kadar kalırdın
172 hayırsızın biriydi fikrimce
173 güldü *mü* cenazeye benzerdi
174 *hele* seni kollarına aldı mı
175 felâketim olurdu ağlardım
176

BEN SANA MECBURUM

177 ben sana mecburum bilemezsin
178 adını mih gibi aklımda tutuyorum
179 büyüdükçe büyüyor gözlerin
180 ben sana mecburum bilemezsin
181 içimi seninle ısıtıyorum

182 ağaçlar sonbahara hazırlanıyor
183 bu şehir o eski İstanbul mudur

Xosiyatsiz edi fikrimcha.
Qachon oldimdan chiqsa,
O'ldirishimdan qo'rqardim,
Falokatim edi *bu, yig'lardim*...

Qachonki sohildan o'tsam,
Portda kemalar va yana bir kema bor edi
Daraxtlar qush **kabi** kulardi,
Bir **shamol** oqlimni olardi.
(*Kemada*) **sekingina** sigara yoqarding,
Mening barmoqlarimni yoqarding.
Kiprikaringni egib boqarding...
İchim **titrab ketar, muzlardi,**
Falokatim edi *bu, yig'lardim*...

Oqshomlar bir roman kabi **tugardi,**
Jazobil qon ichida yotardi.
Porttan bir kema **jilar edi,**
Sen unga minar eding va...
Tongga qadar qolar eding.
Xosiyatsiz biri edi fikrimcha...
Kulishi janozaga **o'xshardi.**
U seni **qo'llariga** oldimi,,,
Falokatim edi *bu, yig'lardim*...
Yig'lay boshlardim...

MEN SENG MAJBURMAN

Men senga majburman, bilmaysan,
İsmingni mix **kabi** aqlimda tutaman...
Kattargandan kattarardi ko'zlaring,
Men senga majburman, bilmaysan,
İchimni sen bilan isitayapman.

Daraxtlar kuzga hozirlanmoqda,
Bu shahar u eski İstanbulmidi?

- 184 karanlıkta bulutlar parçalanıyor
185 sokak lambaları birden yanıyor
186 kaldırımlarda yağmur kokusu
187 ben sana mecburum sen yoksun
- 188 sevmek kimi zaman rezilce
korkuludur
- 189 insan bir akşam *üstü* ansızın yorulur
190 tutsak ustura ağzında yaşamaktan
191 kimi zaman ellerini kırar tutkusu
192 bir kaç hayat çıkarır yaşamasından
193 hangi kapıyı çalsa kimi zaman
194 arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu
- 195 fâtilh'te yoksul bir gramofon çalıyor
196 eski zamanlardan bir cuma çalıyor
197 durup köşe başında deliksiz dinlesem
198 sana kullanılmamış bir gök getirsem
199 haftalar ellerimde ufalanıyor
200 ne yapsam ne tutsam nereye gitsem
201 ben sana mecburum sen yoksun
- 202 belki haziran'da mavi benekli
çocuksun
- 203 ah seni bilmiyor kimseler bilmiyor
204 bir şileb sızıyor **issız** gözlerinden
205 belki yeşilköy'de uçağa biniyorsun
- 206 bütün ıslanmışsın *tüylerin ürperiyor*
207 belki körsün *kırılmışsın* telâş
içindesin
- 208 kötü rüzgâr saçlarını götürüyor
- 209 ne vakit *bir* yaşamak düşünsem
- Qorong'uda bulutlar parchalanmoqda,
Ko'cha chiroqlari birdan yonmoqda,
Toshli ko'chalarda yomg'irlar isi...
Men senga majburman, sen yo'qsan.
- Sevish **qay** zamonda razilday qo'rqinchli,
Inson bir oqshomda **bexosdan horiydi.**
Tanlasak ustara **tig'ida** yashash **yo'lini**
Qachondir qo'llarimizni kesadi tig'i.
Bir **necha** hayot chiqaradi yashashdan,
Qaysi eshikni ursa qay zamon,
Ortida yolg'izlikning **munqli ulishi...**
- Shoh ham, gado ham bir cholg'u chalsa,**
Eski zamonlardan bir **kun**-Juma bo'lsa,
Ko'cha boshida turib **tinch eshitsam,**
Senga **ko'rilmagan** bir ko'k keltirsam,
Haftalar **qo'limda** uvalib bormoqda,
Qayerga ketsam, ne **qilsam,** ne tutsam,
Men senga majburman, sen yo'qsan.
- Yoz chog'i, qo'llari bo'yoqqa bo'yalgan**
bola
Oh, seni bilmaydi, kimsalar bilmaydi.
Bir **zilol** sizmoqda ko'zlaringdan,
Balki yashil **qishloqda samolyotga**
chiqyapsan
Butunlay **ivigansan...**
- Balki ko'rsan, **bezovtalik** ichidasan,
Yomon shamol esa sochlaringni
o'ynaydi...
- Qachonki** yashamoqni **o'ylasam,**

210 bu kurdlar sofrasında belki zor
211 ayıpsız *fakat* ellerimizi kirletmeden
212 ne vakit *bir* yaşamak düşünsem
213 sus deyip adınla başlıyorum
214 içimsıra kımıldıyor gizli denizlerin
215 hayır başka *türlü* olmayacak
216 ben sana mecburum bilemezsin
217

AYSEL GİT BAŞIMDAN

218 aysel git başımdan ben sana *göre*
değilim
219 ölümüm birden olacak seziyorum
220 hem kötüyüm *karanlığım* biraz
çirkinim
221 aysel git başımdan istemiyorum
222 benim yağmurumda gezinemezsin
üşürsün
223 dağıtır gecelerim sarışınlığını
224 uyularımı uyusan nasıl korkarsın
225 hiçbir dakikamı yaşayamazsın
226 aysel git başımdan ben sana *göre*
değilim
227 benim için kirletme aydınlığını
228 hem kötüyüm *karanlığım* biraz
çirkinim
229 ıslığımı denesen hemen düşürürsün
230 gözlerim hızlandırır tenhalığını
231 yanlış şehirlere götürür trenlerim
232 ya ölmek ustalığımı kazanırsın
233 ya korku biriktirmek yetisini
234 acılarım iyice bol gelir sana

Bu **bo‘rilar** ichida **qiyindir** balki
Aybsiz, **gunohga suqmay qo‘llarimizni,**
Shunday yashamoqni **o‘ylasam...**
Jim deya **ising** bilan boshlayman,
İchimda **to‘lqinlanar yashirin** dengizing,
Yo‘q, boshqacha bo‘lmaydi (*chunki*)
Men senga majburman, *sen esa,*
Bilmaysan, bila olmaysan...

AYSEL, KET BOSHIMDAN

Aysel, ket boshimdan, men senga
emasman,
O‘limim **oniydir,** sezyapman *buni.*
Ham **yomonman,** chirkinligim ham *bor,*
Aysel, ket boshimdan, istamayman *seni...*
Mening yomg‘irimda keza olmaysan,
sovuq yeysan,
Tarqatar kechalarim **sarxushligingni.**
Uyqularimni **uxlasang, qattiq** qo‘rqasan,
Hech bir daqiqamni yashay olmaysan...
Aysel, ket boshimdan, men senga
emasman.
Men uchun kirlatma oydingingni,
Ham **yomonman,** chirkinligim ham *bor...*
Hushtagimni chalsam, darhol yiqilasan,
Ko‘zlarim **tezlashtirar** tanholigingni.
Begona shaharga **olib ketadi poyezdlar,**
Yo (*sen ham*) o‘lish yo‘lini **topasan,**
Yo qo‘rquv senga birikib ketadi...
Qismatim senga **bol** bo‘lib ham qolar...

- 235 sevincim **bir türlü** tutmaz sevincini Sevinchim sevinchingni tutolmay **ham qolar.**
- 236 aysel git başımdan ben sana **göre** değilim Aysel, ket boshimdan, men senga emasman.
- 237 ümitsizliğimi olsun anlasana (Umidsizligimni bo'lsa **ham** anglasang edi)
- 238 hem kötüyüm **karanlığım** biraz çirkinim Ham **yomonman**, chirkinligim ham **bor...**
- 239 sevindiğim anda **sen** üzülürsün Sevgan **damlarımdan (balki)** xafa ham bo'larsan,
- 240 sonbahar uğultusu duymamışsın ki. **Kuz qo'shig'ining uvillashini eshitmading-ku...**
- 241 içinden bir gemi kalkıp gitmemiş İçidan bir kema qalqib ketmagan,
- 242 uzak yalnızlık limanlarına Uzoqqa, yolg'izlik **sohillariga...**
- 243 aykırı bir yolcu yüm dünya geniş Dunyoga **teskari** bir yo'lovchiman...
- 244 **büyük bir** kulak çınlıyor içimdeki (İchimdagi quloq **qizib boradi**)
- 245 çetrefil yolculuğum kesinleşmiş **Qorishiqli** yo'lovchiligim **qat'iy lashadi,**
- 246 **sakin** başka **bir** şey getirme aklına (Sen boshqa **narsani o'ylama,** ammo)
- 247 aysel git başımdan ben sana **göre** değilim Aysel, ket boshimdan, men senga emasman,
- 248 ölümüm birden olacak seziyorum O'limim **oniydir,** sezyapman **buni,**
- 249 hem kötüyüm **karanlığım** biraz çirkinim Ham **yomonman**, chirkinligim ham bor...
- 250 aysel git başımdan seni seviyorum Aysel, ket boshimdan, **men senga emasman,**
- 251 **Axir men seni...**
- 252 **Aysel!!!...**

BÖYLE BİR SEVMEK

- 253 ne kadınlar sevdim zaten yoktular
- 254 yağmur giyerlerdi sonbaharla bir
- 255 azıcık okşasam sanki çocuktular
- 256 bıraksam korkudan gözleri sislenir
- 257 ne kadınlar sevdim zaten yoktular

SHUNDAY BİR SEVGİ

- Qancha ayollar** sevdim, zotan yo'q edilar,
- Yomg'ir kiyar edi, **kuz bilan birga...**
- Ozgina **erkalab qo'ysam,** go'yo **bolalar,**
- Tashlab qo'ysam, qo'rquvga belandilar.**
- Qancha ayollar** sevdim, zotan yo'q edilar,

258 böyle bir sevmek görülmemiştir
259 hayır sanmayın ki beni unuttular
260 hala ara sıra mektupları gelir
261 gerçek değildiler birer umuttular
262 eski *bir* şarkı belki *bir* şiir
263 ne kadınlar sevdim zaten yoktular
264 böyle bir sevmek görülmemiştir

265 yalnızlıklarımnda elimden tuttular
266 uzak fısıltıları içimi ürpertir
267 sanki gözyüzünde bir buluttular
268 nereye kayboldular şimdi kimbilir
269 ne kadınlar sevdim zaten yoktular
270 böyle bir sevmek görülmemiştir

AYAKÜSTÜ İNTİHAR

271 korkunun bıraktığı yerdeki kız
272 ölümünü o dakika tanıyor
273 bir muamma intihar nedeni
274 oysa genç az bulunur bir ağız
275 teni hiç kullanılmamış elleri yeni

276 korkunun bıraktığı yerdeki kız
277 yasaklarını mı aşamıyor
278 bir başkası olmak mı isteği
279
280 yoksa kendine mi ulaşamıyor
281 yok mu *bir* yürekten seveni

282 korkunun bıraktığı yerdeki kız
283 hızla karanlığa azalıyor
284 çizgilerinden çıktı bedeni
285 ortada kan kokusu kalıyor
286 ne geleni var ne gideni

Shunday bir sevgini ko'rmagandilar.

Yo'q, o'ylamangki, meni unutadi *deb*,
Hali **hanuz men tomon** maktublar kelardi.
Haqiqat emasdi ular, bir umid edi...
Eski **qo'shiq** yoki she'rday *so'ylandilar*,
Qancha ayollar sevdim, zotan yo'q edilar,
Shunday bir sevgini ko'rmagandilar.

Yolg'iz onlarimda qo'llarimdan tutdilar,
Uzoq **pichirlari** ichimga **o't yoqqandi**.
Go'yo ko'k yuzida bir bulut edilar,
So'ng qayga ketdilar, *buni* kim bilar,
Qancha ayollar sevdim, zotan yo'q edilar,
Shunday bir sevgini *siz* ko'rganmisiz?

OYOQ USTI O'ZINI O'LDIRISH

Qo'rquvni **tark etgan** qiz *bola*,
O'limni taniydi **shu lahza**.
Bu qasdning sababi bir fojea,
Holbuki u yosh edi, bundaylar oz edi...
Vujudi bokira, qo'lin ushlagan hali
bir kimsa...
Qo'rquvni **tark etgan** qiz *bola*,
Ta'qiqlar to'ridan o'tolmadimi?
Va yoki evrilmoq istadi
O'zga bir qizga.
Va yo o'z-o'ziga yetolmadimi,
Yo'qsa yo'qmidi yurakdan sevgani?...

Qo'rquvni **tark etgan** qiz *bola*,
Shu lahza zulmatga sho'ng'iydi.
Hurlikka erishar vujudi...
O'rtada qon **isi anqiydi...**
Bu qanday kelmog'-u,

7. CEMAL SÜREYA (1931-1990)

Şair ve yazar olan Cemal Süreya 1931 yılında Erzincan'da doğdu. 1990 yılında İstanbul'da vefat etti. Resmî belgelerdeki adı Cemalettin Seber'dir ancak eserlerinde bu adı kullanmamıştır. Haydarpaşa Lisesi (1950) ve Ankara Üniversitesi Maliye Fakültesi'ni bitirmiştir (1950). Maliye Bakanlığı'nda denetçi olarak çalışmıştır. 1982 yılında vazifesinden emekli oldu. Bu arada 1975-1976 yıllarında Maliye Tetkik Kurulu üyeliği yapar, İstanbul'da Darphane müdürü, 1978 yılında Kültür Bakanlığı yayınları Maslahat konseyi üyesi olarak faaliyet göstermiştir. Emekli olunca yayınevlerinde müşavir ve ansiklopedilerde editör olarak çalışıp tercümanlık yapmıştır.

İkinci yeni akımı, Türk şiirinin öncü şairlerinden olan Cemal Süreya'nın "Şarkısı Beyaz" adlı ilk şiiri 1953 yılının Ocak ayında "Mülkiye" dergisinde yayımlanmıştır. Sonraki şiirleri, eleştiri makaleleri "Yedi Tepe", "Şairler Yaprağı", "Evrım", "Pazar Postası", "Papiro", "Yenilik", "Türkiye Yazıları" (Bu dergide kısa bir süre başyazarlık yapmıştır), "Hürriyet Gösteri", "2000'e Doğru", dergilerinde yazılarını yazmıştır.

İlk kitabı "Üvercinka" (1958)

7. JAMOL SURAYO (1931-1990)

Shoir va yozuvchi Jamol Surayo 1931 yilda Erzincanda tug'ilgan. 1990 yilda İstanbulda vafot etgan. Rasmiy hujjatlardagi ism-sharifi Jaloliddin Sabar, biroq asarlarida bu ism-sharifini ishlatmagan. Haydar Posho litseyi (1950), Anqara universiteti Moliya Fakul'tetini bitirgan (1954). Moliya Vazirligida nazoratchi bo'lib ishlagan. 1982 yilda shu vazifasidan nafaqaga chiqqan. Bu orada 1975-1976 yillari Moliya Tadqiqot Tashkiloti a'zosi, İstanbulda Zarbxona mudiri, 1978 yilda Madaniyat Vazirligi nashrlari Maslahat kengashi a'zosi sifatida faoliyat ko'rsatgan. Nafaqaga chiqqach, nashriyotlarda maslahatchi va ensiklopediyalarda muharrir bo'lib ishladi, tarjimonlik qildi.

İkkinchi yangi oqim turk she'riyatining peshqadam shoirlaridan bo'lgan Jamol Surayyoning "Qo'shig'i oq" nomli ilk she'ri "Mulkiya" jurnalida bosilib chiqqan (1953 yil, yanvar). Keyingi she'rlari, tanqidiy maqolalari "Yetti tepa", "Shoirlar yaprog'i", "Evrım", "Yakshanba pochtasi", "Papiro", "Yangi jurnal", "Turkiya yozuvlari" (bu jurnalda qisqa muddat bosh muharrirlik qilgan), "Hurriyat namoyishi", "2000 yilga qarab" jurnallarida e'lon qilingan.

Birinchi kitobi – "Uverjinka" (1958)

Yeditepe şiir yarışması ödülüne, ikinci kitabı “Göçebe” (1965) Türk Dili Teşkilatı 1966 yılı şiir ödülüne, 1988 yılında ise “Güz Bitigi” ve “Sıcak Nal” adlı kitapları Behçet Necatigil şiir ödülüne layık görülmüştür. Bazı kitapları ölümünden sonra yayımlanmıştır.

Eserleri: “Üvercinka” (1958), “Göçebe” (1988), “Beniöp...” (1973), “Sevda Sözleri” (1984), “Güz Bitigi” (1988), “Sıcak Nal” (1988) gibi eserleri vardır.

GÜL

- 1 Gülün tam ortasında ağlıyorum
- 2 Her akşam sokak ortasında öldükçe
- 3 Önümü arkamı bilmiyorum
- 4 Azaldığını duyup duyup karanlıkta
- 5 Beni ayakta tutan gözlerinin

- 6 Ellerini alıyorum sabaha kadar seviyorum
- 7 Ellerin beyaz *tekrar* beyaz *tekrar beyaz*
- 8 Ellerinin bu kadar beyaz olmasından korkuyorum
- 9 İstasyonda tiren oluyor biraz
- 10 *Ben bazan* istasyonu bulamayan *bir* adamım

- 11 Gülü alıyorum yüzüme sürüyorum
- 12 Her nasılsa sokağa düşmüş
- 13 Kolumu kanadımı kırıyorum

Yettiteps she’r musobaqasi armug’oniga, ikkinchi kitobi “Ko’chmanchilik” (1965) Turk Tili Tashkiloti 1966 yilgi she’r mukofotiga, 1988 yilda esa “Kuz yakuni” va “İssiq nahal” nomli kitoblari Bahchat Najotigil she’r mukofotiga sazobor bo’lgan. Ba’zi kitoblari o’limidan so’ng nashr ettirilgan.

Asarlari: “Uverjinka” (1958), “Ko’chmanchi” (1965), “Meniöp...” (1973), “Savdo (ishq) so’zlari” (1984), “Kuz oxiri” (1988), “İssiq nahal” (1988) kabilar.

GUL

- Gulning **naq** o’rtasida **yig’layapman**,
Har oqshom **ko’cha** o’rtasida o’lguncha.
Oldimni-yu ortimni bilmayapman,
Yiroqlashib borganini qorong’ulikda,
Meni oyoqda tutgan ko’zlarining
- Qo’llaringni** olib, **tongga** qadar **silayman**,
Qo’llaring oppoq, oppoq edi.
Bu oppoq **qo’llarga** qo’rqib **qarayman**,
Go’yo poyezdlar bekatida adashgan,
Yo’lini yo’qotgan odam **kabiman**.
- Gulni olib yuzimga suraman,
Bilmam, **qanday ko’chaga** tushibdi.
Qo’limni qanotimni **sindiraman**.

- 14 Bir kan *oluyor* bir kıyamet *bir* çalgı
15 Ve zurnanın ucunda yepyeni bir
çingene

CIGARAYI ATTIM DENİZE

- 16 Şimdi bir güvercinin uçuşunu
bölüşüyoruz
17 Gökyüzünün o meşhur maviliğinde
18 Uzun saçlı iri memeli kadınlarıyla
19 Bir Akdeniz *şehri* çıkabilir içinden
20 Şimdi bir güvercinin

21 Şimdi sen tam çağındasın yanma
varılacak
22 Önünde durulacak tam elinden
tutulacak
23 Hangi bir elinden güzelim hangi *bir*

24 Bir elinde kızlığın duruyor garip
huysuz
25 Öbür elinde yetişkin bir günüşiği
26 Daha öbür elinde *de* kilometrelerce
hürlük
27 Çalışan insanlar için *akşamlara*
kadar
28 *Toz duman içinde*
29 Bir elinle *de boyuna* ekmek
kesiyorsun

30 Biz eskiden *de en aşağı* böyleydik
senlen
31 Bir bulut geçiyorsa onu görürdük
32 Bir minarenin keyfine diyecek yoksa

- Bir *halqa* qon, bir qiyomat cholg'u...
Va surnay chalayotgan ilon o'ynatuvchi.

SİGARANI DENGİZGA OTDİM

- Hozir** bir **kabutarning parvozini**
bo'lishyapmiz,
O'sha mashhur **ko'kning** moviyiligida...
Uzun sochli **va ko'krakdor xotinlari** bilan,
Bir Oq deniz chiqishi *mumkin* ichidan,
Olib yorsak agar yuragini bu
kabutarning

Hozir sening yuraging kabutarnikidir,
Qo'llaringni tutib, yoningda yuriladigan
chog'dasan...
Qaysi bir qo'lingdan tutay go'zalim,
qaysi?
Bir **qo'lingda bokiralik va sofliging turar,**

Bir qo'lingda porlagan quyosh nuri...
Yana **bir qo'lingda esa ming farsah**
hurlik...
İshlayotgan odamlar uchun esa,

Non kesasan yana bir **qo'ling** bilan...

Biz **avvaldan shunday edik** sen bilan,
Bir bulut **o'tsa,** uni **kuzatardik,**
Bir minora go'zal bo'lsa, uni,

onu

33 Bir adam boyuna yoksulluk ediyorsa
onu

34 Ne zaman hürlüğün barışın sevginin
aşkına

35 Bir cigara atmışsak denize

36 Sabaha kadar yandı durdu

SİZİN HIÇ BABANIZ ÖLDÜ MÜ?

37 Sizin hiç babanız öldü mü?

38 Benim bir kere öldü kör oldum

39 Yıkadılar aldılar götürdüler

40 Babamdan ummazdım bunu kör
oldum

41 Siz hiç hamama gittiniz mi?

42 Ben gittim lambanın biri söndü

43 Gözümün biri söndü kör oldum

44 Tepede bir gökyüzü vardı *yuvarlak*

45 Şöylelemesine maviydi kör oldum

46 Taşlara gelince hamam taşlarına

47 Taşlar pırıl *pirıldı* ayna gibiydi

48 Taşlarda yüzümün yarısını gördüm

49 Bir şey gibiydi bir şey gibi kötü

50 Yüzümden ummazdım bunu kör
oldum

51 Siz hiç sabunluyken ağladınız mı?

ASLAN HEYKELLERİ

52 Çoğaltan ellerini seviyorum kaç kişi

53 Dokundukça dokundukça aslanlara

54 Parklarda yakışıklı aslan heykelleri

55 Birdenbire önümüze çıkıyorlar buysa

(Shu yerdagi) yo'qsil odamni...

Qachonki hurlikning, **yarashning**,
sevgining,

İshqning dengiziga bir sigara otsak,

Tongga qadar yonib turdi...

SİZNING HECH OTANGİZ O'LDİMİ?

Sizning hech **otangiz** o'ldimi?

Meniki bir **marta** o'ldi, ko'r bo'ldim.

Yuvdilar, olib ketdilar,

Otamdan kutmagan edim buni, ko'r
bo'ldim

Siz hech hammomga **bordingizmi**?

Men **bordim**, lampaning biri so'ndi,

Ko'zimning biri so'ndi, ko'r bo'ldim.

Tepada bir **parcha samo** bor edi,

Shunchahalar moviy edi, ko'r bo'ldim.

Toshlarga kelsam, hammom toshlariga,

Toshlar **yaltiragan** oyna **kabi edi**...

Toshlarda yuzimning yarmini ko'rdim,

Bir **narsaga o'xshardi**, **yomon** bir
narsaga,

Yuzimdan **kutmasdim** buni, ko'r bo'ldim.

Siz hech **yuzingiz** sovun holda
yig'ladingizmi?...

ARSLON HAYKALLARI

Uzangan qo'llarni sevaman, **qancha** kishi,

Silayversa, **silayversa** arslonlarni.

Parklardagi **yoqimtoy bu** arslon haykallari,

Birdaniga **qarshilashgan**, bu esa go'zal

- çok* güzel
- 56 **Bizim** bu aşkımızın aslan heykelleri
- 57 Şahane değişik hüznün heykelleri **yani**
- 58 Ben bütün hüznüleri denemişim
kendimde
- 59 Bir bir denemişim bütün kelimeleri
- 60 Yeni sözler buldum **bir** nice seni gör-
meyeli
- 61 Daha **geniş bir** gökyüzünde soluk
aldıracak şiire
- 62 Hadi bir **de bunlarla** çağır **gelsin**
aslan heykelleri
- 63 Oldurmanın yıkmanın yeniden
yapmanın aslan heykelleri
- 64 **Olduran yıkan yeniden yapan**
gözlerini seviyorum kaç kişi
- 65 Bir senin gözlerin var **zaten** daha yok
- 66 Ya bu başını alıp gidiş boynundaki
- 67 Modigliani oğlu Modigliani
- 68 Az şey değil seninle olmak
düşünüyorum **da**
- 69 İçimde **bir** sevinç dallanıyor kaç kişi
- 70 Bir geyik kendini çiziyor karanlığa
sonra kayboluyor
- 71 Karanlık maranlık ama iyi seçiliyor
- 72 **Yorgan toplanmış bacakların**
seçiliyor
- 73 Bir uçtan bir uca bacaklarının aslan
heykelleri
- edi.
- Bular ishqimizning arslon haykallari.
- Shohona **o'zgargan** huzun haykallari.
- Men butun huzunlarni **boshdan**
kechirdim,
- Bir-bir **sinadim** butun **so'zlarni.**
- Yangi so'zlar **topdim** seni ko'rman cho-
g'im,
- Yana ko'k yuzida so'lib ketajak she'rga.**
- Qani** endi bir chaqir arslon haykallarini,
- Tozalangan, yuvilgan, g'uborsiz arslon**
haykallari.
- Bir sening ko'zlaring bor ularda, **boshqalar**
yo'q.
- Yo sening ko'zlaring boshingni olib**
ketishingga mas'ulmi,
- Modigliani o'g'li, modigliani.
- Oz **narsa emas yoningda** bo'lish,
o'ylayapman,
- İchimda **to'lg'anayotgan** sevinch **necha**
kishiniki
- Bir kiyik **o'zini** qorong'ulikka **chizib ketdi.**
- Qorong'u **qorong'u-da,** lekin **yaxshi**
tanlangan.
- Vujuding bo'ylab kezayotgan bu arslon**
haykallari,

- 74 Onları ne denli sevdiğimin aslan heykelleri **Ularning yollari yuksak sevgimning yollari.**
- 75 Ayık gecemizi dolduruyorlar **bir uyg‘oq** kechamizni to‘ldirmoqda **arslon haykallari...**
- 76 En olmayacak günde geldin tazeledin ortaliği Eng **so‘nggi** kunda kelding, tozalading o‘rtalikni,
- 77 Alıp kaldırdın bu kutsal ekmeği **Ko‘tarding** bu **muqaddas rizqni** tushgan **joyidan;**
- 78 Bunlar hep iyi **seyler** ya öte yanda Bularning **bari yaxshi,** lekin **boshqa** yonda,
- 79 **Olsa** yüreğim yanmayacak aslan heykelleri Yuragim yonmayapti, **chunki** arslon haykallari,
- 80 **Ama yok aslan heykelleri var köpek**
- 81 Delikanlı bir köpeği var onunla yatıyor Yonida esa **tentakqon** bir **it** yotar edi.
- 82 Adalet Hanım iki kişilik karyolasında **(Xuddi)** adolatxonim ikki kishilik **karovatida,**
- 83 Bozulmuş burjuva ahlakına örnek Buzilgan burjua axloqiga o‘rnak **bo‘lgani kabi...**

BALZAMİN

- 84 Sen el kadar bir kadınsındır
- 85 Sabahlara **kadar** beyaz **ve** kirpikli
- 86 Bazı ağaçlara **kapi** komşu
- 87 Bazı çiçeklerin andırdığı
- 88 **İş** bu kadarla bitse iyi
- 89 Bir insan edinmişsindir **kendine**
- 90 Bir şarkı edinmişsindir, bir umut
- 91 Güzelsindir de oldukça, çocuksundur da
- 92 Saçlarınla beraber penceredeyken
- 93 Besbelli arandığından haberli
- 94 Gemiler **eskirken,** deniz eskirken

BOL ZAMİN

- Sen el **qatori** bir **ayolsan,**
- Tongday oppoq,** kiprikli...
- Ba’zi **daraxtlar** bilan qo’shni,
- Ba’zi **gullar kabi** sevikli...
- Faqat shulargina bo‘lsa qaniydi...**
- Bir insonga **sohib bo‘libsan.**
- Bir **qo‘shiq qilibsan,** bir umid...
- Bola qadar go‘zal, tiniqsan...**
- Sochlaring-la barobar **derazada,**
- Seni izlayotganim xabarli.**
- Kemalar, dengiz eskirarkan **portda,**

limanda

95 Sevgili

YAZMAM DAHA AŞK ŞİİRİ

96 Oydu bir bakışta tanıdım onu
97 Kuşlar bakımından uçarı
98 Çocuk tutumuyla beklenmedik
99 Uzatmış ay aydın karanlığıma
100 Nerden uzatmışsa *tenha* boynunu

101 Dünyanın en güzel kadını *bu* oydu
102 Saçlarını tarasa baştan başa rumeli
103 Otursa ama hiç oturmazdı ki
104 Kan kadını rüzgârı atların
105 Hep andım ne yaşanır olduğunu

106 En çok neresi mi ağzıydı *elbet*
107 Bütün duyarlıklara ayarlı
108 Öpüşlerin türlüşünden elhamra
109 Sınırsız denizinde çarşafların
110 Bir gider bir gelirdi *işlek* ağzı

111 Ah şimdi benim gözlerim
112 Bir ağlamaktır tutturmuş gidiyor
113 Bir kadın gömleği üstümde
114 Günün maviliği ondan
115 Gecenin horozu ondan

KARS

116 Öyle güzel ki ölürüm *artık*
117 Beyaz uykusuz uzakta
118 Kars çocukların da Kars'ı
119 Ölülere yağın karda

Sevgim, yosharishning xatarli...

BOSHQA İSHQ SHE'RI

YOZMASMAN

U edi, bir boqishda tanidim uni,
Qushlar tutumiga o'xshardi,
Bola tutumiga o'xshardik...
Uzatdi oy, oydin qorong'uligimga,
Qayerdan uzatgan bo'lsa, bo'yini.

Dunyoning eng go'zal **ayoli** edi u,
Sochlarini tarasa, boshdan boshga (Rumeli)
O'tirsa, ammo hech o'tirmasdiki...
Otning qoni oqar edi tomirida,
Ko'p esladim qanday yashaganini.

Eng **ko'p nimasini, dudoqlarini,**
Butun **eshitganlarga baxshish.**
O'pichlarning turlisidan **zavq bilan,**
Chegarasiz dengizida **choyshabning,**
Bir kelib, bir ketar edi **dudoqlari.**

Oh, endi mening ko'zlarim,
Bir **yig'iga o'rganib qolgan.**
Bir **ayol ko'ylagi** ustimda,
Kunning moviyligi undan,
Tunning xo'rozi undan...

QARS

Shunchalar go'zalki, o'laman edi...
Oppoq, uyqusiz uzoqlikda.
Qars **bolalarning** ham Qarsi,
O'liklarni yog'ayotgan qorda,

- 120 Donmuş gözlerimin arası
121 Sen küçüğüm sımsıcak
122 Ne derler ona- bu kızakta
123 Boyuna türküler yakıyorsun *ya*
124 Sanki *her* türküden sonra
125 Hohlasan gök buğulanacak

126 Anla ki her durakta
127 Yok sınırları aşkın
128 iyi yüzlü Tanrı
129 Beklesin dursun bizi
130 Kurduğumuz *rahat* tuzakta
131 *Nasıl olsa yine bir gün*
132 *Döneriz bu yollardan geri*
133 *Senin bir elinde bir mendil*
134 *Öbüründe kuş sesleri*

TABANCA

- 135 Sigara içenlere ateş etmeyiniz
136 Evli *bir* kadınla rakı içerken
137 Rozet gibi göğsüne takmış cesaretini
138 Ben Mitridat'tan sözettim siz
etmeyiniz

139 Eski bir Osmanlı paşası gibi
140 Feodaliteyi süpüren bıyıklarıyla
141 İstanbul İstanbul uzakta
142 İstanbul'a ateş etmeyiniz

143 Tatalım yanılıp ateş ettiniz
144 Şeker Ahmet Paşa'nın resimlerini
145 Eski hececilerin şiirlerini *bir* de
146 Ben çok seviyorum siz de seviniz

Qotgan ko'zlarimning qorasi.

Sen, **mittiginam**, yoqimli,
Nima derler unga bu o'rtalikda.
Bo'yiga turkular o'raysan,
Go'yo turkulardan so'ng ,
Xohlasang ko'k **bo'g'iladiganday**...

Anglaki, har **bekatda**,
Yo'q **chegarasi** ishqning.
O, buyukdan buyuk **Rabbim**, o'tinaman,
İshqimiz kutsin bizni,
O'zimiz qurgan tuzoqda...

TO'PPONCHA

Sigara **chekkanlarga** o't ochmangiz,
Oilali xotin-la aroq icharkan...
Rozet **kabi** ko'ksiga taqib jasoratini.
Men Mitridatdan so'z **ochdim**, siz
ochmangiz.

Eski bir usmonli podshosi **kabi**,
Feodalizmni supurgan **mo'ylovi bilan**.
İstanbul, İstanbul uzoqda,
İstanbulga **o't ochmangiz**...

Tutaylik, **adashib o't ochdingiz**,
Shakar Ahmad podshoning rasmlarini.
Eski **aruzchilar** she'rlarini ham,
Men **juda** sevaman, siz **ham** sevingiz...

8. SEZAI KARAKOÇ (1933-2021)

Şair ve yazar olan Sezai Karakoç 22 Ocak 1933 yılında Diyarbakır Ergani'de doğdu. Tam ismi Ahmet Sezai Karakoç'tur. İlköğrenimini Ergani'de, ortaöğrenimini Maraş Ortaokulu ve Gaziantep Lisesi'nde almıştır. 1954'te Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi'ni bitirdi. Ardından Maliye Bakanlığı, Maliye Müfettiş yardımcılığı (1956-1959), Gelir İdaresi'nde müdür (1959-1965) görevlerinde çalıştı. 1965 yılında Babiali'deki "Sabah" gazetesinde (1967-1968) fıkra yazmaya ve edebi faaliyetlere yönelmeye başladı.

İkinci Yeni akımı şairleri ile şekil ve benzerlikler olsa da kendine has bir üsluba sahiptir. Sezai Karakoç, Türk edebiyatının usta şairlerindedir.

Araştırmacı İlhan Geçer şairin eserine şu şekilde bir değer vermiştir: "Karakoç, şiir üslubu yönünden az çok "İkinci Yeni üslubu"na yakın olarak bilirse de şiirlerinde işlediği konuları, inandığı değerleri anlatması bakımında şiirimizde yeni ve kendine has bir kişidir..."

Şair, şiirlerinde eski Türk kültürüne ait nadir değerleri günümüze uygulayıp onun ışığında her yönden mükemmel bir şahsiyet

8. SEZAI KARAKOCH (1933-2021)

Shoir va yozuvchi Sezai Karakoch 1933 yil, 22 yanvarda Erganida (Diyorbakir viloyati) tug'ilgan. To'liq ism-sharifi Ahmad Sezai Karakoch. Boshlang'ich ta'limini Erganida, o'rta ma'lumotini Marash o'rta maktabi va G'oziantep litseyida olgan. Anqara universiteti Siyosiy Bilimlar Fakultetini tugatgan (1954). So'ng Moliya Vazirligi, Mulkiya Taftish muovinligi (1956-1959), Daromadlar Bosh Boshqarmasi ish boshqaruvchisi (1959-1965) vazifalarida ishlagan. 1965 yildan Boboliadagi "Saboh" gazetasida (1967-1968) fıkra (xanda, latifa)lar yoza boshladi, adabiy faoliyatga yo'naldi.

İkkinchi yangi oqim shoirlari bilan shakl va o'xshashliklar bo'lsa-da, o'ziga xos bir uslubga ega. Sezai karakoch turk adabiyotining mahoratli shoirlaridandir.

Tadqiqotchi İlhan Gecher shoir ijodiga bunday baho beradi: "Karakoch she'r uslubi jihatidan ozmi-ko'pmi "İkkinchi yangi uslub"ga yaqin hisoblansa hamki, she'rlarida qo'llagan mavzulari, ishongan qadriyatlari nuqtai nazaridan she'riyatimizda yangi va o'ziga xos bir ovozdur..."

Shoir she'rlarida qadimgi turk madaniyatiga oid noyob qadriyatlarni hozir-

meydana getirmesine, sonunda uyanış çağrılarının üstünlük kurmasına çabalamıştır.

Edip, 1982 yılında şahsi ödüle, 1988 yılında Türkiye Yazarlar Birliği'nin "Üstün Hizmet" ödülüne, 1991 yılında düzenlenen 12. Dünya Şairler Kongresi'nde World Academy of Art and Culture ödülüne layık görüldü.

Sezai Karakoç'un "Körfez", "Şahdamar", "Hızırla Kırk Saat", "Sesler", "Taha'nın Kitabı", "Alinyazısı Saati", "Gün Doğmadan" gibi şiir kitapları, "Üç Kaside", "Batı Şiirlerinden" adı tercüme kitapları, iki ciltten oluşan "Hikayeler" kitabı, ayrıca "Piyesler" adlı kitabı, "Yunus Emre" ve "Mehmet Akif" adlı iki inceleme kitabı vardır.

ANNELER VE ÇOCUKLAR

- 1 Anne öldü mü çocuk
- 2 Bahçenin *en yalnız* köşesinde
- 3 Elinde siyah bir çubuk
- 4 Ağzında küçük *bir* leke

- 5 Çocuk öldü mü güneş
- 6 Simsiyah görünür gözüne
- 7 Elinde *bir* ip nereye
- 8 Bilmez bağlıyağını *anne*

gi kunga tadbiiq etib, uning yorug'ligida har jihatdan mukammal bir shaxsiyat yuzaga kelishiga, pirovardida uyg'onishiga chaqiriq ohanglari ustunlik qilishiga intilgan

Adib 1982 yilda maxsus mukofotga, 1988 yilda Turkiya Yozarlar Birligi (Yozuvchilar uyushmasi)ning "Ustun Xizmat" mukofotiga, 1991 yilda o'tkazilgan XII Dunyo shoirlari kongresida World Academy of Art and Culture mukofotiga sazobar bo'ldi.

Sezai Karakochning "Ko'rfaz", "Shoxtomir", "Xizr bilan qirq soat", "Ovozlar", "Tohaning kitobi", "Taqdir soati", "Tong otmay" kabi she'riy to'plamlari, "Uch qasida", "G'arb she'rlaridan" nomli tarjima kitoblari, ikki jilddan iborat "Hikoyalar" to'plami, shuningdek, "P'yesalar"(1982) nomli kitobi, "Yunus Emro" (1985) va "Mehmet Akif" nomli ikki tadqiqoti e'lon qilingan.

ONALAR VA BOLALAR

Onasi o'lgan **bola**,
Bog'chalarning burchida.
Qo'lida qora bir cho'p,
Dog'labining uchida.

Bolasi o'lgan ona,
Quyosh qora ko'rinar.
Qo'lida arqon, qayga
Bog'lashni bilmay turar...

- 9 Kaçar herkesten
10 Durmaz bir yerde
11 Anne ölünce çocuk
12 Çocuk ölünce anne
(1958 yılı, yaz)

BALKON

- 13 Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
14 Ölümün cesur körfezidir evlerde
15 Yüzünde *son* gülümseme
kaybolurken çocukların
16 Anneler anneler elleri balkonların
demirinde
17 İçimde ve evlerde balkon
18 Bir tabut kadar yer tutar
19 Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen
20 Şezlongunuza uzanın ölü
21 Gelecek zamanlarda
22 Ölülerini *balkonlara* gömecekler
23 İnsan rahat etmiyecek
24 Öldükten sonra da
25 Bana sormayın böyle nereye
26 Koşa koşa gidiyorum
27 Alnından öpmeğe gidiyorum
28 Evleri balkonsuz yapan mimarların
(1957 yılı, yaz)

ÇATI

- 29 Kaç aç varsa hepsi ben
30 Kaç hasta varsa hepsi *ben*
31 Kaç liman önlerinden dönen
32 İşsiz hamal hepsi *ben*

- Qochadilar **hammadan**,
Xilvatlarga ravona.
Bir-birisiz bir joyda
Turolmas ona-bola.
(1958 yil, yoz)

BALKON

- Bola** tushsa o‘ladi, chunki balkon
Uylarda o‘limning **metin** ko‘rfazi.
Bolaning yuzidan **kulgu yo‘qolarkan**,
Balkonni tutadi onalar ovozi...
Uylarda-yu, ichimda balkon,
Bir tobutcha yerni **egallar.**
Kirlarni osganingda bir kafan-
O‘rniga uzangan o‘liklar **qadar.**
Kelajakda balkonlarga ham,
O‘liklarni ko‘ma boshlarlar.
Inson *o‘lib ham* rohatlanolmas,
Rohatni yo‘latmay toshlarlar.
“**Chopib borayapsan, bunday qayerga?**”
Deya hech so‘ramang, qistamang.
Peshonasin o‘pishga ketayapman,
Balkonsiz **uy qurgan ustaning...**
(1957 yil, yoz)

USTUN

- Qancha** ochlar bo‘lsa **hammasi** menman,
Qancha bemorlarning **hammasi...**
Qancha bandargohlar yonida **kezgan**,
İshsiz hammollarning **hammasi**

33 Kaç aşktan ters yüz edilmiş
34 Aşık varsa hepsi ben
35 Bütün çiçeklerle donanıp
36 Bütün insanlarla ölen
37 Atılmış kömür toplar
38 Annelerinin zoruyla çocuklar
39 -Başka çaresi ne annenin-
40 Çocuklarıyla yere çarpılan

41 Ben *o* çocuklarla *yere* çarpılan
42 Sevgili deyip yere çarpılan
43 Sedye taşımaktan kolu tutulan
44 Bu sessiz çılgın çalkantıda
45

46
(1961)

AKŞAM

47 Ah sessiz sessiz gelişen akşam
48 Erkek ağacında büyüyen çocuk
49 İnsan gözleriyle ağlayan sergi
50 Ateşi armağan getiren yolcu

51 Bizi yakan ateşi getiren yolcu
52 Gül kırmızısı bir rüzgâr gibi
53 Evi sevgiliye saran çiçekçi
54 Yirmi dört saatte güz deneyicisi

55 Lamba ışığına uygun kitapçı
56 Okutup okutup eski kitapları
57 Onulmaz aşklara yandıran avcı
58 Külümüzü havaya savuran ocak
(1974)

Qancha ishqdan yuz **o'giranlar-**
Oshiqclarman **paymoni to'lgan.**
Butun chechaklarga **o'ranib,**
Butun insonlar bilan o'lgan.
İsinmoqqa ko'mir to'playdi,
Onalar **qahridan bolalar.**
Bolasin sakdashni o'ylaydi,
Qahrli ko'ringan onalar.

Men ham **bolalarga qo'shilib,**
Sevgilim deb yerga **yopishdim.**
Zambillar ko'tardim ezilib,
Ovozsiz telbalik, senga yetishdim.
Qancha Majnun bo'lsa, hammasi
menman,
Suyaning, men sizga kelgan ustunman...
(1961)

OQSHOM

Oh, sassiz, **sadosiz** kelyotgan oqshom,
Har bir daraxt kabi ulg'aygan bola...
Inson ko'zi bilan **yig'layotgan jom,**
Otashni keltirib qilar havola...

Biz yongan **olovni tashigan** yo'lchi,
Gulning qizg'ishiday qizg'ish olovi
Uyni sevgilimday bezagan gul-chi,
Yigirma to'rt soatning **kuzgi sinovi...**

Chiroq nurlariga uyg'un kitobchi,
O'qitar, o'qitar eski kitobni.
O'nnglanmas, ishlarda yondirgan ovchi,
Havoga sovurar kulimiz **xokni...**
(1974)

KAR ŞİİRİ

- 59 Karın yağdığını görünce
60 Kar tutan toprağı anlıyacaksın
61 Toprakta bir karış kan görünce
62 Kar içinde yanan kan anlayacaksın

- 63 Allah kar gibi gökten yağınca
64 Karlar sıcak sıcak saçlarına değince
65 Başımı önüne eğince
66 Benim bu şiirimi anlayacaksın

- 67 Bu adam o adam gelip gider
68 Senin ellerinde rüyam gelip gider
69 Her affin içinde bir intikam gelip
gider
70 **Bu** şiirimi anlayınca beni
anlayacaksın

- 71 Ben bu şiiri yazdım aşık çeşidi
72 Öyle kar yağdı ki elim üşüdü
73 Ruhum seni düşününce ışdı
74 Her şeyi beni anlayınca anlayacaksın

(1953 yılı, Ocak)

KÖŞE

- 75 Sen geldin benim deli köşemde
durdun
76 Bulutlar geldi üstünde durdu
77 Merhametin **ta** kendisiydi gözlerin
78 Merhamet saçlarını ıslatan **sessiz bir**
yağmurdu

QOR SHE'Rİ

Qor yog' boshlasa **birma-bir**,
Qoplangan tuproqni **tushunsang**.
Oqlikka belansa qir-adir,
Qor ichida bir qorni ko'rsang anglay
boshlaysan

Allohning hikmati qor kabi yog'sa,
Qorlar suvi erib boshingdan oqsa,
Boshingni **oldingga** egishing bilan,
Mening **ushbu** she'rim **qarshingga chiqsa**
anglay boshlaysan...

Kelib ketaversa odamlar butun,
Qo'lingda ro'yolar almashsa sekin,
Har avfda bir qasos sachratsa uchqun,
She'rimni anglasang meni **ham bir kun**
anglay boshlaysan...

Men bu she'rni yozdim **musaffo ishqdan**,
Qo'llarim qaltirab borar sovuqdan.
Ruhim sening **xayolingda nurlandi**,
Hammasini meni anglashing bilan, **anglay**
boshlaysan...

(1953 yil, Yanvar)

GO'SHA

Sen kelding, mening **telba** go'shamda
turding,
Ustingda soyabon-bulutlar yurardi.
Marhamatning **o'zi edi** ko'zlaring...
Marhamat sochingay **ivitgan** yomg'ir edi,

- 79 Bulutlar geldi altında durduk Kelgan bulutlarning **ostida** turdik...
- 80 Konuştun güneşi hatırlıyordum **So‘zlading, quyoshni** xotirlar edim,
81 Gariptin yepyeni bir sesin vardı G‘arib **va beqiyos** bir **ovoz eding.**
82 Bu ses öyle benim öyle yabancı **Shunchalar begona, shunchalar tanish,**
83 Bu ses saçlarımı ıslatan **sessiz bir** Bu **ovoz** sochimga **yoqqan** qor edi...
kardı
- 84 Dişlerin öpülen çocuk yüzleri Tishlaring o‘pilgan **bola** yuziday,
85 Güneşe açılan küçük aynalar **Quyoshga tutilgan** kichik oynalar.
86 Sert içkiler keskin kokular dişlerin **Muzlab qolgan buloq suviday,**
87 İçinden geçilen küçük aynalar **Tovlanar, ochilgan** kichik oynalar...
- 88 Ve güldün rengarenk yağmurlar Va kuldung, rango-rang yomg‘irlar yog‘di,
yağdı
- 89 İnsanı ağlatan yağmurlar yağdı İnsonni **yig‘latgan** yomg‘irlar edi...
90 Yaralı **bir** ceylan gözleri kadar sıcak Yarador **jayronning** ko‘ziday issiq,
91 Yaralı **bir** ceylan **kalbi** gibi **içli bir** Yarador **jayronday** sasing bor edi.
sesin vardı
- 92 Sen geldin benim deli köşemde Sen kelding, mening **telba** go‘shamda
durdun turding,
93 Bulutlar geldi üstünde durdu Bulutlar keldi, ustringda turdi.
94 Merhametin **ta** kendisiydi gözlerin Marhamatning **o‘zi edi** ko‘zlaring...
(1954 yılı, Mayıs) (1954 yil, may)

KARA YILAN

- 95 Güneşin yeni doğduğunu sana haber veriyorum
96 Yağmurun hafifliğini toprağın ağırlığını
97 **Ve bütün** varlığımla kara yılan seni çağırıyorum
98 **Seni çağırıyorum** parmaklarımdan süt içmeğe
99 Pamuşun ağırlığını yapan dağın

QORA İLON

- Quyoshning** yangi **chiqqanidan** senga xabar beryapman,
Yomg‘irning **yengil,** tuproqning og‘irligidan...
Vujudim-la qora ilon, seni chaqiryapman.
Barmoqlarimdan sut ichishing uchun...
Paxtaning og‘irligidan, tog‘ning

- hafifligini
- 100 Sana haber veriyorum yeni doğduğunu güneşin
- 101 Ben güneyli çocuk arkadaşım ben güneyli
- 102 Günahlarım kadar ömrüm vardır
- 103 Ağarmıyan saçımı güneşe tutuyorum
- 104 Saçlarımı acının elinde unutuyorum
- 105 Parmaklarımdan süt içmeğe çağırıyorum seni
- 106 Ben güneyli *çocuk arkadaşım ben güneyli çocuk*
- 107 Ben çiçek gibi taşıyıyorum göğsümde aşkı
- 108 *Ben aşkı* göğsümde kurşun gibi taşıyorum
- 109 Gelmiş dayanmışım demir kapısına sevdanın
- 110 Ben yaşamıyor gibi yaşamıyor gibi yaşıyorum
- 111 *Ben* aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum
- 112 Seni süt içmeğe çağırıyorum parmaklarımdan
- 113 Kara yılan kara yılan kara yılan kara yılan
- (1953 yılı, Mart)
- YAGMUR DUASI**
- 114 Ben geldim *geleli* açmadı gökler:
- 115 Ya ben bulutlan anlamıyorum,
- yengilligidan,**
- Senga xabar beryapman yangi **chiqqan quyoshdan...**
- Men **janublik bola, do'stim,** men **janublik çocukman,**
- Umrim qadar gunohim* bor, gunohim qadar umrim.
- Oqarmagan sochini **quyosh tig'iga** tutgan, Sochlarini **azobning qo'llarida** unutgan.
- Barmoqlarimdan sut ichishga **chorlayapman** seni,
- Ey qora ilon:* Men janublikman...
- Men ishqni ko'ksimda **gulday olib yurmayman,**
- Qo'rg'oshinday** olib yuraman, **qo'rg'oshinday.**
- Kelib **suyanganman** temir **eshigiga** savdoning...
- Men yashamayotganday, yashamayotganday yashayapman,
- Ishqni esa... Ko'ksimda **qo'rg'oshinday** tashiyapman.
- Seni sut ichishga **chorlayapman** barmoqlarimdan,
- Qora ilon, qora ilon, qora ilon, qora ilon!...
- (1953 yil, mart)

YOMG'IR DUOSI

- Men keldim, **bag'rini** ochmadi ko'klar,
- Yo men **tushunmadim** bulutlar **rayin.**

- 116 Ya bulutlar benden bir şeyler bekler. Yo bulutlar mendan bir **narsa yo'qlar**,
117 Hayat bir ölümdür, aşk **bir** uçurum... Hayot bir o'limdir, ishq **chohi tayin**...
118 Ben geldim **geleli** açmadı gökler. Men keldim, **bag'rini** ochmadi ko'klar...
- 119 Bir yağmur bilirim, bir **de** kaldırım: Bir yomg'ir bilaman, **bilaman** bir yo'l;
120 Biri damla damla alnıma düşer: **Peshonamga bir-bir** tushar **tomchilar**.
121 Diğerinde durur göğe bakarım. **Yo'lakchada** ko'kka boqaman **nuqul**,
122 Ne şehir, ne deniz kokan gemiler: Na shahar, na dengiz, **muqim** kemalar...
123 Bir yağmur bilirim, bir **de** kaldırım. Bir yomg'ir bilaman, bilaman bir yo'l...
- 124 Nedense aldanmış ilk gece annem, Negadir aldangan ilk kecha onam,
125 Afsunlu bir gömlek giydirmiş bana. Afsunli bir **ko'ylak** kiydirgan menga,
126 İşte vuramadı gökler **bana** gem, Shundan **urolmadi** ko'klar bir **kishan**,
127 Dinmedi içimde kopan fırtına. Tinmadi ichimda qo'pgan **po'rtana**,
128 Nedense aldanmış ilk gece annem. Negadir aldangan ilk kecha onam...
- 129 Biri çıkmış gibi boş bir mezardan, Biri chiqqan **kabi** bo'sh bir mozordan,
130 Ortalıkta olum sessizliği var. O'rtada o'limning sassizligi bor.
131 Bana ne geldiyse geldi yukardan, Menga nima kelsa keldi yuqor(i)dan,
132 **Bana** ne yaptıysa yaptı bulutlar, Nima **qilsa qildi mayus** bulutlar.
133 Biri çıkmış gibi boş bir mezardan. Biri chiqqan **kabi** bo'sh bir mozordan.
- 134 İyi ki bilmiyor kalabalıklar **Yaxshiki** bilmaydi **butun olomon**,
135 Yağmura bakmayı cam arkasından, Yomg'irga boqadi **oyna ortidan**.
136 İnsandan insana şükür ki fark var; **Shukrki, ayridir yaxshidan yomon**,
137 Birine cennetse, birine zindan Biri jannatidir, biri **kofirtan**.
138 İyi ki bilmiyor kalabalıklar. Yaxshiki bilmaydi **butun olomon**...
- 139 Yağmur duasına çıksaydık dostlar, Yomg'ir duosiga chiqsaydik do'stlar,
140 Bulutlar yarılr, hava açardı. Bulutlar yorilib, havo **bo'zlardi**.
141 Şimdi ne ihtimal, ne **de** imkan var. **Endi** ne ehtimol, ne imkon **qoldi**,
142 Göğe hükmetmekten kolay ne vardı, Ko'kka hukm etmoqdan qulay ne bor edi?..
143 Yağmur duasına çıksaydık dostlar! Yomg'ir duosiga chiqsaydik do'stlar...
- 144 Ben geldim **geleli** açmadı gökler; Men keldim, **bag'rini** ochmadi ko'klar,

145 Ya ben bulutlan anlamıyorum,
146 Ya bulutlar benden bir şeyler bekler.
147 Hayat bir ölümdür, aşk bir uçurum;
148 Ben geldim *geleli* açmadı gökler.
(1951)

KURTARIŞ

149 Mini bir akşam geldi bana
150 Unuttun beni dedi hayalin
151 *Ağır* dağlardan ağır çöktü omzuma
152 Zalim anıların azap sesleri

153 Kanlı *bir* geçmişi onara onara
154 Kaydı gözlerin öz benliğime
155 Ağladım seni içimde bulmanın düğün
sevinciyle
156 Yeniden seni bulmanın *sevinciyle*

157 Zaptetmek istedim gözyaşlarımı
158 En derin zengin denizler gibi
159 Zebercet *ve* mercan şefkatini
160 Avuç avuç saçtı ellerin üzerime

161 Aydınlığını gördüm kuşatmış yine
162 Müthiş bir ışık gibi gönül evimi

ÖZGÜR BAHAR

163 Dün bir gül düştü *bir* taraçadan
164 Bahar gelmiş dedim başımı
kaldırmadan
165 Andım o gençlik günlerimi güneş
kızıl bir duman
166 *Sense* yüzünden göğsünden
ellerinden gül akan

Yo men **tushunmadim** bulutlar *rayin*.
Yo bulutlar mendan bir **narsa yo‘qlar**,
Hayot bir o‘limdir, ishq chohi **ko‘klar**...
Men keldim, *bag‘rini* ochmadi kovklar...
(1951)

QUTQARIŞ

Kichik bir oqshom keldi menga:
“Unutdingmi meni?” dedi xayolingi
Tog‘lardan ham og‘ir **botdi yelkamga**,
Zolim **xotiraning achchiq savoli**.

Qonli **o‘tmishlarni o‘nglay, o‘nglay**,
Qaytdi ko‘zlaring *ham* o‘z menligimga.
Yig‘ladim seni ichimda **tinglay, tinglay**,
Qaytadan men seni **topganligimga**...

Zabt etmoq istadim ko‘z yoshlarimni,
Eng **teran, boy** dengizlar **kabi**.
Zabarjat, marjonli shafqatlaringni,
Qo‘llaring ustimdan sochdi **zar kabi**...

Oydingingni ko‘rdim, **qamrabdi yana**,
Mudhish bir **nur kabi** ko‘ngil **uyimni**...

HUR BAHOR

Kecha bir gul tushdi **tomdan**,
“Bahor kelibdi” dedim boshim **ko‘tarmay**.

Esladim durkunliging, quyoshni
qizartgan kunlaringni,
Yuzing, ko‘ksing **qo‘ling** gul, **gul bo‘lib**
oqqan.

- 167 Eğilirdin zamana menekşeler gibi sen Egilarding zamonga binafshalar **kabi** sen,
 168 Korkardım altında durduğun Qo‘rqardim **tepangdagi laylakka** boqib.
 leylaklara bakarken
- 169 Leylakların aydınlığında belirirdi **Laylaklar oqligidan oydinlardi** marmar
 mermer ülken, o‘lkang,
 170 Kalbimizi serin özlemleriyle yakan Qalbimizni **saffof sog‘inchi** bilan
 yoqqan...
- 171 ...Alın yazımı vurdu sular dağlara **Taqdirimga** urdi suvlar, tog‘larga,
 yıldızlara yulduzlarga,
 172 Geceye gömdü beni gün **ve** lambam Kechaga ko‘mdi meni **tun, intildim nurga**,
 karara karara
- 173 Bulutlar gölge saldı o ışıklı bahara Bulutlar **soya** soldi u **nurli** bahorga,
 174 Çiçek tozlarının sarhoşlukları **Gullar changning** sarxushligi orasidan
 arasından bakan boqqan...
- 175 Bir rüzgâr çarptı yüzüme bahar diye Bir **shamol urdi** yuzimga “bahor” deb
 bağırarak baqirib,
 176 **Bir** köleyi özgürlüklere çeker gibi **Qulni hurlikka chorlaganday** meni senga
 beni sana çağırarak caqirib,
- 177 Ta Babil'den üstüme yıkılan zincirleri To Bobildan ustimga yiqilgan zanjirni
 kırarak **sindirib**,
 178 Sana doğru koşmak istedim **hemen** o Senga **yetmoq, chopmoq** istadim, **shu** soat,
 saat o an **shu** on...
- 179 Sonra birden bir sükûnet indi üstüme So‘ngra birdaniga bir sukunat **tushdi**
 ustimga,
 180 **Sen** geldin gözlerimin önüne yüzünde Ko‘z **oldimga** kelding o‘sha **tabassum-la**.
bir gülümseme
- 181 Çevrende çocuklar mutluluklar gül **Atrofigda bolalar, baxt**, gul **dastalari**,
 demetlerinden **bir küme**
- 182 Gönlüme salkım salkım düşlerini Ko‘nglimga salqim-salqim **ro‘yolarini**
 bırakan **taqqan...**
- 183 Kuvvetle yere bastım yokladım Quvvat-la yerni bosdim, **teranligini**

- derinligini toprağın
 184 Omuzlarımdan kalktı sanki ağırlığı
 bir dağın
 185 Resmini çizdim durdum kutlu
 sayfalarına çağın
 186 İsmi ni fısıldadım yeryüzüne
 gökyüzüne durmadan

DOĞUŞ

- 187 Ay kalktı sen yayıldın ortalığa
 188 Sessiz *bir* çalgınlık içinde elim durdu
bir yerde
 189 Elim bu okyanuslarda yıkanmış
 190 Senin eline değmiş lekesiz *saf eline*
 191 En derin deniz dibi gibi
 192 Vurdum vurdum kendimi heykel
kırıklarına çalkalandım
 193 Kendimi Venüs'e vurdum
 çalkalandım
 194 Senden ıraklarda seni ayda sayarak

195 *Ayda ve bütün çocuklarda*

- 196 Bütün ülkeler ve insanlar küle
 çevriliyor
 197 Kararttığım sevgi geçitlerinde
 198 *Kurtulan bir tek sevgili var ki*
 199 Ay içinde kolu parça parça
 200 Akdeniz kıyılarında

EK

- 201 Ayın çekimine uğradım Dicle'nin
 kuruyan dudağında
 202 Çalkandım durdum *senin* albeninle

- so'rdim* tuproqning,
Yelkalarimdan tushdi go'yo og'irligi bir
 tog'ning.
 Rasmingni **chizaverdim** qutli **sahifasiga**
 chog'ning,
 İsmingni **pichirladim** yeru-ko'klarda
tinmasdan...

TUG'İLİSH

- Oy qolqdi- sen yoyilding o'rtalikka,
Ovozsiz telbalik ichida **qo'lim tindi.**
Qo'lim, bu **ummonlarda yuvilgan**,
 Sening **bo'yoqsiz qo'lingga singdi.**
 Eng teran dengiz **tubi kabi**
 Urdim-Urdim **o'zimni** haykalday
 chayqaldim.
O'zimni del'finga urdim chayqaldim,
 Seni **uzoqlarda**, oylarda **ko'rdim...**

- Butun insonlari, o'lkalar kulga
aylanmoqda,
Qoraytganim-sevgi **kechuvlaridan...**
 Oy ichida **qo'ling** parcha-parcha,
 Oq dengiz **qirg'oqlarida esa mening...**

QUSHMCHA

- Oyning **jozibiga duch bo'ldim**, Dajlaning
 qurigan **labiga.**
 Chayqaldim **ishqingga** tutildim chayqaldim

şiiirin sıcağında
203 Sense yıkandıın durdun heykeller gibi
gönlümün ay ışığında
204 Ellerin yaz demekti
205 Gözlerin yeşerirdi kalbimin baharında
206 Bir vakit **vardı** sen ipek ben
topraktım
207 Çaldılar **bir periyi çalar gibi seni**
208 Beni görünmez zincirine vurdular
günlük acıların büyülerin
209 Seni alıp götürdüler zalim kervanına
katıp batının ve ses vermez kaderin

she'ning **quchog'ida**
Sen esa **yuviniib**, haykallar **kabi**, oy **nurida**
Qo'llarin "yoz" deb eding.
Ko'zlaring **yosharirdi**, qalb bahorimda,
Bir vaqtlar sen ipak men-chi, **yer edim**.
O'g'irlab,
Ko'rinmas zanjir urdilar menga urdilar,
buyuk azoblarga soldilar.
Seni olib ketdi mavhum zolimlar
karvoniga qo'shib g'arb tomon va sassiz
taqdir-chi, hamon odimlar...

9. CAHİT ZARİFOĞLU (1940-1987)

1940 yılında Ankara'da doğan Cahit Zarifoğlu aslen Maraşlıdır. Babasının memuriyeti sebebiyle ortaöğrenimini Siverek, Ankara, Kızılcahamam ve Kahramanmaraş'ta tamamlamıştır. 1972 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiştir. Öğrencilik yıllarında çeşitli işlerde tercüman olarak çalışmıştır. Dil öğrenmek için Avrupa'ya gitmiştir. O sebepten bütün Avrupa'yı gezmiştir. Geri dönünce özel bir lisede ders verdi. Makine ve kimya endüstrisinde, TRT'de tercümanlık, sonrasında İstanbul radyosunda başyazarlık yapmıştır. Edebi hayatına lise zamanlarında Maraş gazetelerinde şiir yayımlayarak başlamıştır. Maraş'ta "Açık" adlı dergiyi çıkartmıştır. Özellikle "Diriliş", "Edebiyat", "Mavera" dergilerinde çokça şiirleri, hikâye ve günlükleri yayımlanmıştır. Kuruluşunda ve yayımlanmasında kendisinin de katkı sağladığı "Mavera" dergisini yönetti. "Yeni Devir", "Milli Gazete" ve "Zaman" gazetelerinde Ahmet Sağlam, Vedat Can, Abdurrahman Cem takma adlarıyla imzalı yazılarıyla tanındı. "İslam", "Kadın", "Aile", "Gül Çocuk" gibi dergilerde iyi bir çıkış yakaladı. Daha sonraki yıllarda bütün hayatını çocuk edebiyatına adadı.

9. JOHİD ZARİFO'G'LI (1940-1987)

1940 yilda Anqarada tug'ilgan Johid Zarifo'g'li asli Marashdan. Otasining xizmati yuzasidan ilk va o'rta ta'limni Sivarak, Anqara, Qizilchahammom va Qahramonmarashda tamomlagan. 1972 yilda İstanbul universiteti Adabiyot Fakulteti, Olmon tili va adabiyoti bo'limini bitirgan. Talabalik yillarida turli tashkilotlarda tarjimon bo'lib ishlagan. Til o'rganish uchun Yevropaga ketdi. Shu sababli butun Yevropani kezdi. Qaytgach, xususiy litseyda dars berdi. Mashina va kimyo industriyasida, TRT (Turkiya telekanali)da tarjimonlik, so'ngra İstanbul radiosida bosh muharrir bo'lib ishladi. Adabiy hayotga litseydalik paytidayoq kirib kelgandi. Marash gazetalarida she'r e'lon qildi. Marashda "Achchiq" nomli jurnal ham chiqargan. Ayniqsa, "Tirilish", "Adabiyot", "Mavera" jurnallarida ko'plab she'rlari, hikoya va kundaliklari bilan tanildi. Ta'sis va nashr qilishda o'zi ham ishtirok etgan "Mavera" (Uchinchi olam) jurnalini boshqardi. "Yangi davr", "Milliy gazeta" va "Zamon" gazetalarida Ahmad Sog'lom, Vedat Jom, Abdurahmon Jom taxalluslari bilan imzolagan dialogli bitikdari bilan shuxrat kozondi. "Islom", "Ayol", "Oila", "Gul bola" kabi qator jurnallarda ham e'tiborli chiqishlar qildi. So'nggi yillarda ijodini to'la bolalar

Yürekdede ile Padişah” eseriyle 1984 yılında Türkiye Yazarlar Birliği’ne kabul edildi. Yaratıcı şiirleri bir yaklaşıma göre karışık, anlaşılmazdır ancak dikkatli okuyan okurlar, onun orijinalliyini hisseder.

1987 yılında İstanbul’da vefat etti.

Eserleri: “İşaret Çocukları” (Şiirler, 1967), “Yedi Güzel Adam” (Şiirler, 1973), “İnsan” (Hikayeler, 1974), “Menziller” (Şiirler, 1977), “Yaşamak” (Günlükler, 1980), “Serçekuş” (Hikayeler, 1983), “Ağaçkakanlar” (Masallar, 1983), “Katıraslan” (Masallar, 1983), “Yürekdede ile Padişah” (Masallar, 1984), “Savaş Ritimleri” (Roman, 1985), “Korku ve Yakarış” (Şiirler, 1986), “Bir Değirmendir Bu Dünya” (Deneme, 1987), “Motorlu Kuş” (Masallar, 1987), “Sütçü İmam” (Tiyatro, 1987), “Ağaç Okul” (Şiirler, 1990).

ORASI NERESİ BURASI BİR ADAM

- 1 Korkuyu kapışır taşlar
- 2 karanlık kendine çekince perdeyi
- 3 göz hüznle odayı kapar
- 4 el uyur ve akvaryumda balık
- 5 resmi çekilmiş nehir

- 6 Böyle bir çiçek vardı
- 7 Rüyadaki geçit büyüyüp *büyüyüp*

adabiyotiga bag‘ishladi.

“Yurak bobo va podshoh” asari bilan 1984 yilda Turkiya yozuvchilar uyushmasiga qabul qilindi. İjodkor she‘rlari bir qarashda murakkab, tushunarsizday, ammo sinchiklab o‘qigan kitobxon ularning originalligini sezadi.

1987 yilda İstanbulda vafot etdi.

Asarlari: “İshora bolalari” (She‘rlar, 1967), “Yetti go‘zal odam” (She‘rlar, 1973), “İns” (Hikoyalar, 1974), “Manzillar” (She‘rlar, 1977), “Yashash” (Kundaliklar, 1980), “Chumchuqqush” (Hikoyalar, 1983), “Daraxt qoqqanlar” (Ertaklar, 1983), “Kotir arslon” (Ertaklar, 1983), “Yurak bobo va podshoh” (Ertaklar, 1984), “Urush ritmlari” (Roman, 1985), “Qo‘rquv va tutish” (She‘rlar, 1986), “Dunyo bir tegirmon” (Tajribalar, 1987), “Motorli qush” (Ertaklar, 1987), “Sutchi imomlar” (P‘yesa, 1987), “Daraxt maktab” (she‘rlar, 1990).

BU YER QAYER, BU YER BİR ODAM

Qo‘rquvni **qamraydi** toshlar,
Qorong‘u **ustiga tortganda** pardani.
Ko‘k huzun-la **qamrar xonani**,
El **uxlaydi**, akvariumdagi baliq,
Rasmi **olingan dengiz**...

Shunday bir chechak bor edi,
Ro‘yodagi kechuv **yuksalib**,

8 Büyüyüp büyüüp büyüüp
9 Espası bir tek gecede
10 Ezip el tutan
11 Alnının bütün bir duvara dayayan
12 **ve** sesleri **bir** orman büyüklüğünde
13 güneşe yol yapan çocuk
14 güreşip bütün gelişleriyle
15 gecikmiş bir deniz feneri

16 Saati yalvarır hızla
17 Şafağı çoğaltır kan akan damar
18 Adım zorlar kapıya çağrılan
19 En korkulan gerçeği
20 Bir boyun eğişle girilen
21 böyle bir çiçek vardı
22 kılcal kökleri
23 çağın sarsıntı duvarlarından
24 burası bir adam
25 bir aşk çapında
26 bir çeşit hapishane tutulan

27 akıp giden su uyanınca adam
28 suyu geçmek isteyen karınca
29 bir taşın alevinden basarak ellerine
30 kaçınca adam
31 bırakmaz eşyasını da uykuda.

HIZLA AKAN MIZRAK

32 Sabahtır
33 Alkışlar gecenin
34 Sıcak damları sükûn *yapılarıyla*
35 Aydınlatır bir ucundan
36 Kahvaltı sofrasında çay tasını

Yuksalib, yuksalib, yuksalib,
Xatcho‘pni bir kechada ezib,
Qo‘lini qo‘llagan.
Peshonasini butun bir devorga tayagan,
Ovozlari esa o‘rmon **kattaligida.**
Quyoshga yo‘l ochgan bola,
Kurashib butun **yurishlari bilan,**
Kechikkan bir dengiz **fonusi...**

Soatlar yolvorar *betinim tez-tez,*
Shafaqni **qizartar** qon oqqan tomir.
Qiynaladi **eshikka** chorlangan odim,
Eng qo‘rqilgan haqiqatni,
Bir bo‘yin egish-la **yengilgan...**
Shunday bir **gul** bor edi,
Qil **ildizlari,**
Chog‘ning **tebrangan** devorlaridan.
Bu yer bir odam,
Bir ishq **ishqida**
Bir **qancha** hibsonada tutilgan,

(So‘ng) oqib ketgan suv, uyg‘ongan odam,
Suvni kechib *o‘tmoqchi* bo‘lgak
chumoli...

Bir toshning olovidan **qo‘riga** bosib,
Qochib *qolan* odam.
Ashyosini **tashlamas hatto** uykuda...

UCHAR NAYZA

Tong
Olqishlar kechani,
Issiq **damlari,** sukunatlari bilan
Oydinlata bir uchidan,
Nonushta dasturxonidagi choy piyolasini.

- 37 Düzgün uysal
 38 Işıklı bir *de* ağız
 39 Gizlice götürür hücreyi bütüne
 40 Ve akla *her* gelen telgraf
 41 Öpüşür iki güvercin
 42 İncelmiş *ve* yumuşamış gagalarıyla
 43 Bu geçen mızrak
 44 Kalın kararlı
 45 Atanın değer biçilmez atıyla
 46 Kuşkusuz yolunda gerek

- 47 Mızrak geçer ışığı
 48 Geçer geceyi dolduran karanlığı da

KABUL

- 49 Eski şairliklerim gitti gözümde
 50 Gayridir *başka* bir hal kuşanıyorum
 51 Azık yoldaş olmaz *haydi* geç toklukları
 52 Az'la doymak yapdeş insan zamanlarını

53 *Davran bre çocuk nice kamçıdan geç*

54 *Var bak silken nice altın döker kanın*

- 55 At al at bin at kuşan da ciğerin koş
 56 Davran *bre* çocuk doyma ilk sulardan

57 Hehey gözüm hehey gözyaş *odsuz* kaldın

58 Nice hançer dürdün sabır balyaladın

- Ravon, qobil,**
Nurli bir og'iz,
Yashirincha hujrani **keltirar** butunicha
 Va aqlga kelgan telegraf *simidagi*
 O'pishayotgan ikki **kabutar,**
Tozargan, yumshagan **tumshug'i bilan.**
 Bu o'tgan **nayza**
Shiddatli qalin
Ajdodlarning qadri baland oti bilan
 (*Bu*) **shubhasiz** yo'lda kerak(**da**),

Nayza o'tar nurdan,
Yorib borar kechani to'ldirgan
 qorong'uni ham...

QABUL

- Eski shoirligim ketdi ko'zimdan,
 G'ayri bir hol ila **yarog'lanyapman.**
 Oziq yo'ldosh bo'lmas, kech to'qliklardan,

Kamga to'y, och inson zamonlarini.

Ot ol, ot min, **yarog'lan jigaringga chop,**
Intil bola to'ymas ilk **bu** suvlarga.

Hey-hey, ko'zim, hey-hey ko'z yoshsiz
 qolding,

Qancha xanjar **urding,** sabrni

59 Göğsümde bir küçücük derya buldum
60 Kabına sığmaz *bir* ceylan yoldaşım

61 Eteğini toplamış bir sevgili düştü
kumsala
62 Ufacık kuru dudaklarında bir hasret
sayhası

63 De Zarif inle. Ta ki huzra vardın
64 Nice yıl isyan durdun gurbet kaldın

GÜZELCİN

65 Koşu koşuver nargözlüm
66 Yuvarlak biçimli ayakların
67 Küheylan kolanı gibi kuşağın
68 Gürbüz kalçalarının üzerinde

69 Koştur azaplardan kaçalım
70 Koruklar üzümlemiş mi bakalım
71 Bir söze iki gülüş bir öpücük
72 İki bedeni birbirine katalım

73 Ruhsatlım sevdamsın berigel
74 Kanın höpürtülü başın dik
75 seven *yuyan* bakışınla
76 İçimi yu mermer döşegel

77 Dorukta yeni ay ince işaret
78 *Geceye bir şey olmaz gayri*
79 Ne kem gözler gizlenir karanlığa
80 Ne evin sevincinden korkan bulunur
81 Asmalarda güneş ve çocuklarımız

qadoqlading.

Ko'ksimda bir kichik daryo **topdim**,
İpingga bog'lanmas jayron yo'ldoshim.

Etagini **ko'targan** bir sevgili tushdi
qumloqqa,
İngichka quruq dudoqlarida bir hasrat **chi-**
rig'i

Zarif, sen ham **ingra** to ki huzurga bording,
Qancha isyon **qilding**, **shuncha** g'urbatda
qolding...

GO'ZALCHİN

Chop, **chopaver**, **anor** ko'zlim,
Do'mboqqina oyoqlaring-la.
Tulpor abzallik bel bog'ing,
Kelishgan beling ustida.

Chopaver, azoblardan qochamiz,
Magizlar uzum bo'ldimi hech?...
Bir so'z, ikki kulish, bir o'pich,
Bir-biriga **qovushgan tanlar**...

Ruxsatlimsan, **ishqimsan** beri kel,
Qoning **ko'pirik**, boshing tik.
U, sevimli boqishing bilan,
İchimni yuv, marmar to'sha, kel...

Yuksakda yangi oy inja ishorat,

Na **so'qir** ko'zlar **kezar zulmatda**.

Na **uyning** sevinchidan qo'rqan **bor**,

Osmonlarda quyosh va **bolalarimiz**.

- 82 Çardakta ıslak ve ekşi uyur
83 Bacın bazlama yağlasın sahana
84 Mutluyuz tüm dünyaya duyur
85

ZARİF, ÇOBAN

- 86 güzeli bana verseler
87 Tombul kuzuların aşkına
88 Yaylalara atlas kilim serseler
89 Tombul kuzuların aşkına

90 Yayılsın topraklar, aşıklar gezecek
91 Feryat, taşlan *sızlatıp* inletecek
92 Başa gülü sümbül örseler
93 Tombul kuzuların aşkına

94 Ayrı kaldım ağlar inlerim
95 Dağ kavi, iklim sarp, çarıklar
delerim.
96 Bağrım yosun tuttu bir görseler
97 Tombul kuzuların aşkına

98 *Kaval derler, dertli yoldaştır*
99 *Bende iki, onda dokuz göz vardır*
100 *Nice sersefil olduk bir bilseler*
101 *Tombul kuzuların aşkına*

102 Geçiyor bulut geçen ömürdür
103 Gece mi, saç mı, hayır kömürdür
104 Zarif çoban oldu görseler
105 Tombul kuzuların aşkına

MENZİLLER

- 106 Sözün ve yolun baş çeşmesi ruhumun

Cherdakda **namlık** va **sirka yotar**.
Enagang shirinlik qilib tarqatsin
Baxtlimiz- butun dunyoga baqir,
Dunyo eshitsin...

ZARİF CHO'PON

U go'zalni menga bersalar,
Do'mboq qo'zichoqlar haqqiga.
Yaylovlarga atlas **gilam** sarsalar,
Do'mboq qo'zichoqlar haqqiga.

Yoyilsin tuproqlar, oshiqilar kezadi,
Faryod, toshlarni ingratadi.
Boshga gulu sumbul ursalar,
Do'mboq qo'zichoqlar haqqiga.

Ayrı qolsam yig'lar, ingrarman,
Tog' suyanchi, tiklik, choriq tilarman.

Bag'rimda **yosunlar** undi ko'rsalar,
Do'mboq qo'zichoqlar haqqiga.

O'tayotgan bulut, **o'tayotgan** umrdir,
Tunmi, sochmi bu, **yo'q**, ko'mirdir.
Zarif cho'pon bo'ldi **bilsalar**,
Do'mboq qo'zichoqlar haqqiga...

MANZİLLAR

So'zing va yo'ling boshchashmasi
ruhimning,

107	Canım içre sevinç verir sözlerin	Jonim ichra sevinch berar so‘zlaring.
108	Baktığın dağların düşüncesi bile ağlatır beni	Hatto , boqqanim-tog‘lar o‘yi ham yig‘latar meni,
109	Hür olurum buyruklarını bir bir donansam sultanım.	Qancha buyrug‘ingga o‘ransam, shuncha hurman sultonim.
110	Aşkın bin gözlü devasa bir baş imiş	İshqning ming ko‘zli devga bir bosh ekan,
111	Yur her birini uykulardan sohbetin	Yum har ko‘zingni uyqularu suhbatdan.
112	Dinlen ey Zarif bilatedbir çok söz açtın	Tin ol ey Zarif, tadbir uchun ko‘p so‘zlad-ing,
113	Bu kırık akilla ne cürettir yaptığın	Bu nuqsonli aql bilan bu qanday jur‘at qilganing?...
İSTEYEREK...		İSTAB
114	Karşı dağdan meleyen canım	Qarshi tog‘dan ma‘ragan jonim,
115	Günler nasıl homurdaniyor başımızda	Kunlar qanday g‘azab qilar boshimizda.
116	Elini uzatıp baktın mı yas var komşular ülkesinde	Qo‘lingni uzatib boqdingmi g‘amli qo‘shni o‘lkaga,
117	Bülbül neden kenetlenmiş Sorman oldu mu hiç	Bulbul nega bog‘langan hech so‘radingmi?
118	İskeleti havlar mi bir insanın. Gördüm	Suyaklari hurigan bir insonni ko‘rdim...
119	Karşı dağdan meleyen canım	Qarshi tog‘dan ma‘ragan jonim...
120	Evin görünmeyen elleri	Uyning ko‘rinmagan qo‘llari,
121	Yağmur yanaklarında gözyaşı taneleri	Yomg‘ir yonoqlarida ko‘z yosh donalari.
122	Ardarda gidenler can pareleri erkek kardeşleri	Uzoqqa ketganlar jon pora erkak og‘alari...
123	Evde kızlar kimsenin görmediği kızlar	Uyda qizlar, tengsiz bu qizlar,
124	Ateş gibi ülfetleri	Olov kabi ulfatlari-
125	Dağlamış serin tasları bakraçları	Dog‘li , salqin piyolalaru, chechaklari...

- 126 Anaları bilinmez bir köşede
127 Bir nağra gibi. Hayatın başında
128 Tozut koyun yünlerini hallaçla
zamani hallaçla
129 Bir kapalı ağzın var. Sanki susar
çağın ünlü marşlarını

130 Yüklükten bana bir yorgan çıkardılar

131 Üstü mavi papatyalar
132 Bir dehlizden geçirip zirveye döşek
attılar
133 Taradılar uykumun saatlerce *uzun*
saçlarını

134 Şimdi sırtım sağlam
135 Karşımda hamle yatakları. Bir elimde
kılınç
136 bir elimde zafer duaları

KUTSAL MAVİ ÇOCUK ŞİİRİ

- 137 Ellerin çıktı ve göğün ortasına geldi

138 Tarlada
139 Bakışı gittikçe yer toprağına
140 Çakılan
141 Bu kadar beklerken habersizdi
142 *Ve* hatta onlar da habersizdiler
143

144 Sular mı anladı
145 Dağlar mı sezdi
146 Yoksa birdenbire bir çiçek mi

147 Bir gün

- Onalari bilinmas bir **burchakda**,
Bir nog'ora **kabi**... Hayotning boshida
Changit ko'y yungini halloch bilan,
hallochlar bilan.
Bir **yopiq** og'zing bor, **go'yo ulug'** marsh
eshitib, **sukut qilganday**...

Taxmondan menga (ham) bir **ko'rpa**
oldilar,
Usti moviy **cheshaklardan**.
Bir dahlizdan **o'tqazib joy soldilar**,

Taradilar uyqumning sochini soatlarcha,

Hozir(cha) ustim sog'lam,
Qarshimda hamla yotoqlari... Bir **qo'limda**
qilinch,
bir **qo'limda** zafar duolari...

MUQADDAS MOVİY BOLA SHE'Rİ

- Qo'llaring** chiqdi va ko'kning o'rtasiga
keldi,
Dalada.
Qarashi borgan sari tuproqqa
qorishgan.
Bu qadar (*nenidir*) **kutarkan**, xabarsiz edi,
Hatto ular **ham** xabarsiz edilar...
(*ilk bor*)

Suvlar angladimi,
Tog'lar sezdimi,
Yoki biror gulmi noxosdan?

Bir kun,

148 Herhangi bir an
149 Ama bir çelik an
150 Her şey
151 Ve hepsi başlarını kaldırdılar
152 *Ve* hemen ellerinin gölgesi düştü
yüzlerine

153 Karmakarışık belirsiz uzun
154 Geçti *ve* geçti gölgesi
155 Zerdüştün ayaklarından bir kartalın

Qand kabi bir lahza,
Metin kabi bir lahza.
Hamma narsa
Va **hammasi** boshin ko‘tardi,
Darhol qo‘lining soyasi tushdi yuzlariga.

Qorishiq, **mavhum**, uzun,
O‘tdi, o‘taverdi soyasi,
Zardo‘shning oyoqlaridan bir
burgutning..

ANILAR DEFTERİNDE GÜL YAPRAĞI

156 Anılar defterinde gül yaprağı
157 Gibi unutuldum kurudum
158 Başıma düşmüş sevda ağı
159 Bir başıma tenhalarda kahroldum
160 Sen kimbilir, rüzgârlı eteklerinle
161 *Kimbilir* hangi iklimdesin, ben
162 Sensiz bu sessizlikle
163 *Deli gibiyim sensiz*
164 *Bu sessizlikle*

165 Ayrılıkla başım belada
166 Gözlerini çevir gözlerime
167 Yoksa sensiz bu sessizlikle
168 Deliler gibiyim
169 *Sensiz* bu sessizlikle

İŞARET ÇOCUKLARI

170 Yasin okunan tütsü tüten çarşılardan
171 Geçerdi babam

XOTİRA DAFTARIDA GUL YAPROG‘İ

Xotiralar daftarida gul yaprog‘i
Kabi unutildim, quridim.
Boshimga savdo **tuzog‘i** tushdi.
Bir boshimga tanxolik qahrini **chekdim**,
Sen, kim bilar **shamolli** etaklaring-la,
Qaysi iqlimdasan, men
Sensiz bu **sukunatda**,

Ayriliq-la boshim baloda,
Ko‘zlaringni **ko‘chir** ko‘zimga...
Yo‘qsa **men** sensiz bu **sukunatda**
Telbalanaman,
Bu **sukunatda...**

İSHORA BOLALARI

Yosin o‘qilgan, **xushbo‘y** tutatilgan
bozorlardan
O‘tib borardi otam,

- 172 Başında yağmur halkaları Boshida yomg'ir xalqalari...
- 173 Anam yeşil hırkalar görürdü düşünde Onam yashil xirqalar ko'rardi tushida,
174 Daha ilk güzelliğinde **Yana** ilk go'zaligida edi...
- 175 Alnını iki dağın arasına germiş **Peshonasini** ikki tog' o'rtasiga **solgan**,
176 Bir devin göğsüne benzer Bir devning ko'ksiga **o'xshagan**,
177 Göğsünden dualar geçermiş Ko'ksidan duolar **o'tarkan**...
- 178 Çarşılar ellerinde ekmek iğneleri **Bozorlar, qo'llarida non tugunlari**,
179 Cami avlularına açılan **Jome' hovlilariga** ochilgan...
- 180 Havuz sularına kapılan çocuklar Hovuz suvlariga **to'plangan bolalar**,
181 Görmeden güneşin bütün renklerini Ko'rmasdan **quyoshning** butun ranglarini,
182 Götürmezlerdi dükkândaki babalarına **Olib kelmasdilar** do'kondagi **otalariga**,
183 Ocaktan akan kaynar yemekleri O'choqda pishgan qaynoq yemaklarini,
184 Nenelerinin koyduğu avuç taslarına Buvilari solib bergan kichik idishlarni...
- 185 Başı ve yüreği şahbaz Boshi va yuragi botir,
186 Kaleleri ağırlayan kadınların Qal'alarini qo'riqlagan ayollarning,
187 **Süslerini kemerlerini**
188 **Başlarını ağırlaştran**
- 189 Ağır siyah şelâle saçlarını Og'ir **qora** shalola sochlarini,
190 Tutunca gençleşirdi erkekler Tutganda **yosharardi** erkaklar.
- 191 Sonra insan o ki denizde So'ngra inson **shundayki**, dengizda,
192 Küçük **ve** büyük nehirde **Katta** kichik daryoda,
193 Bedeni ıslatan afsunlu suda Badanni **yuvgan** afsunli suvda,
194 Önce niyet sonra yıkanırđı **Avval** niyat **qilib**, so'ng yuvinardi.
- 195 Zaman dert getirdi sulara Zamon dard keltirdi suvlarga,
196 İçinde **eski** balıkların yattığı kayalar İçhida baliqlar yotgan qoyalar.
197 Savaşın insanların elinde **Urushgan** insonlar **qo'lida**,
198 İnce yontulup taşındı balta mızrak **Yo'nilib, nayza holiga kelgan**...
şekline
- 199 Anam kanlan kuruyan Onam, qurigan **cho'p qo'lida**,

200	Kavga ayıran bir kargı elinde	G'avg'o qilgan bir jur'at-la
201	Kara ocağın taşlarına	Qora o'choq toshlariga
202	İşaret koydu çocuklarını	İshoralab qo'ydi bolalarini,
203	Belinde gezdiren babamın	Belida bo'lgan otamning...
204	Beyaz yazılarla kazandıği adları	Oq qog'ozga yozgan ismlarini, (İnkor qilib)
205	Yüreği korkuyla kuvvetlendi babamın	Yuragi qo'rquvdan quvvatlandi otamning,
206	Unutup genç <i>gelen</i> günleri	Unutib yoshlik kunlarini...
207	Zamanın sürerken çektiği günleri	Vaqt olib ketgan kunlarni...
208	Çetin bilmecelele	Mustahkam topishmoq bilan,
209	Sürdü atını şehirlere	Otini shaharga burdi yana...
210	Yün ören at güden kadınlar	Yung yigirib, otni kutgan ayollar,
211	Ormanlara tepeden eğilen toprak evlerde	O'rmonlarda tepadan egilgan tuproq uylarda
212	Küçük pencerele karanlık dar odalarda	Kichik derazali qorong'u top xonalarda...
213	Uzaktan <i>uzayip</i> gelen kurt seslerinin	Uzoqdan kelgan bo'ri nolishi...
214	Uzağa çekilip giden	Uzoqqa chekikib ketgan,
215	Ayazda donan gülmeler içinde	Ayozda qotgan kulgular ichida,
216	Ormanlara süt emziren anne	O'rmonlarda sut emizgan ona,
217	Unuttu gittikçe uzayan çocuğunu	Unutdi bora-bora kattargan bolasini...
218	Hep kaçarmış şehirlerin	Mudom qocharmish shaharlarning
219	Demir dağlarına	Temir tog'lariga,
220	Uyuyunca toprak beşiğimde	Uxlanshim bilan tuproq beshigimda,
221	Sahipsiz kalan	Sohibsiz qolgan,
222	Ellerimden kayan aydınlık günlerim	Qo'limdan ketgan edi, oydinlik kunlarim!...

10. İSMET ÖZEL (1944-)

Şair ve yazar olan İsmet Özel 1944 yılında Kayseri’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kastamonu, Çankırı ve Ankara’da aldı. Bir süre Ankara Üniversitesi, Siyasi Bilimler Fakültesi’nde okudu. Ardından Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi (1977). 1970 yılında Ataol Behramoğlu ile birlikte “Halkın Dostları” adlı dergiyi çıkarttı.

Gazetelerde yayımlanmamış makale ve şiirlerini 1960 yılından başlayıp “Devinim LX”, “Papiro”, “Yeni Dergi”, “Şiir Sanatı”, “Halkın Dostları” (1964-1971), “Diriliş”, “Mavera”, “Gösteri” ve diğer dergilerde yayımlamıştır.

“Taşları Yemek Yasak” adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği ödülüne (1985) ve Şilili şair Gabriela Mistreal ödülüne (1995) layık görüldü.

Şiir kitapları: “Geceleyn Bir Koşu” (1966), “Evet, İsyen” (1969), “Cinayetler Kitabı” (1975), “Şiirler” (1962-1974, 1980), “Şiir Kitabı” (1982), “Celladıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” (1984), “Erbain / Kırk Yılın Şiirleri” (1987), “Bir Yusuf Masalı” (2000).

10. İSMAT O‘ZAL (1944-)

Shoir va yozuvchi İsmat O‘zal 1944 yilda Qaysarida tug‘ilgan. Boshlang‘ich va o‘rta maktabni Kastamonu, Chanqiri va Anqarada o‘qigan. Bir muddat Anqara universiteti, siyosiy Fanlar Fakul’tetida o‘qigan. Keyinchalik Hojitenen Universiteti, Frantsuz tili va adabiyoti bo‘limini bitirgan (1977). 1970 yilda Ataol Bahromog‘li bilan hamkorlikda “Xalqning do‘stlari” nomli jurnal chiqargan.

Gazetalarda e‘lon qilinmay qolgan maqola va she‘rlarini 1960 yildan boshlab “Devonim 60”, “Papiros”, “Yangi jurnal”, “She‘r san‘ati”, “Xalqning do‘stlari” (1964-1971), “Tirilish”, “Mavera”, “Namoyish” va boshqa jurnallarda e‘lon qildirgan.

“Toshlarni yeyish taqiqlangan” nomli kitobi bilan Turkiya Yozuvchilar Uyushmasining mukofotiga (1985) va Chililik shoir Gabriyela Mistreal mukofotiga (1995) sazovor bo‘ldi.

She‘riy asarlari: “Kechki bir poyga” (1966), “Ha, isyon” (1969), “Jinoyatlar kitobi” (1975), “She‘rlar” (1962-1974, 1980), “She‘r kitobi” (1982), “Jaloliddinga kulimsirarkanman oldirganim so‘nggi rasmning orqasidagi satrlar” (1984). “Arbain-Qirq yilning she‘rlari” (1987), “Bir Yusuf ertagi” (2000).

Makaleler: “Üç Mesele” (1975), “Şiir Okuma Kılavuzu” (1980), “Zor Zamanda Konuşmak” (1984), “Bakanlar ve Görenler” (1985), “Faydasız Yazılar” (1986), “Surat Asmak Hakkımız” (1987), “Tehdit Değil Teklif” (1987), “Henry Sen Neden Buradasın” (1988), “Cuma Mektupları” (1989-1992), “Neyi Kaybettiğini Hatırla” (1996), “Tavşanın Randevusu” (1999), “Cuma Mektupları, 6-7” (2002), “Cuma Mektupları, 8”, “Cuma Mektupları, 9” (2003)

SEVGİLİME BİR KEFEN

- 1 Alçak sesle uçuyor üzerimden
- 2 saçları kına *yakılmış* bir kadının mihrâbı
- 3 bu gövermiş güz günleri çıldırtır
- 4 çileden ve kitaplardan çıkartır insanı
- 5 urlar, karınca cesetleri
- 6 titreyişlerle örtülür üstüm
- 7 merak
- 8 bir devrimcinin hazırlığıdır
- 9 *ve* alçacık bir sesle uçar üzerimden
- 10 kanser, begonya, ölüm.
- 11 Beyaz tülbentler camın arkasında
- 12 ve çıkarılmış insan gözleri
- 13 kırk batman ağırlığında sahici *insan* gözleri
- 14 bağına taş basan ana
- 15 ananın ölüsünden kalkan toz
- 16 ey acılar gardiyanı, *ey* güz günleri.

Maqolalar: “Uch masala” (1975), “She’r o’qish qo’llanmasi” (1980), “Qiyin paytda gaplashmoq” (1984), “Qaraganlar va ko’rganlar” (1985), “Befoyda yozuvlar” (1986), “Qovoq osish haqqimiz” (1987), “Tahdid emas taklif” (1987), “Valdo, nega sen bu yerda emassan” (1988), “Juma maktublari” (1989-1992), “Nima yo’qotganingni esla” (1996), “Quyoning uchrashuvi” (1999), “Juma xatlari, 6-7” (2002), “Juma xatlari, 8”, “Juma maktublari, 9” (2003).

SEVGİLİMGÄ BİR KAFAN

- Olchoq *bir ovoz* uchmoqda **tepamdan**,
Sochlari xinoli bir **ayol** mehrobi.
- Bu **yoshargan ko’zlar telba qilar** kunni,
Insonni kitobdan, **chilladan** chiqarar *xitobi*,
O’rlab kelaverar chumolilar bir-bir,
Jimir-jimir yopilib boradi ustim.
- Qiziq**,
Bir **isyonkor** hozirligidir
Bir olchoq ovozdda **ustimda o’lim**
(Begonya, Konsor-la yopilar ustim)
- Oq surplar turibdi oyna ortida**
Va *o’rnidan jilgan* inson ko’zlari,
Qirq botmon **yuk bosar o’sha** ko’zlari,
Bag’rida tosh **qotgan** ona *so’zlari*.
Uning **jasadidan tarqayotgan chang...**
Ey, **g’amlar qo’rig’i, go’zal sohiba...**

- 17 Bir isyonkâr çetecinin yağmuru altında
18 kendi kavruk güzelliğini yumrukluyorum
19 kulunç gibi giriyor öğleden sonraları cumartesinin
20 Umudun
21 ki hırçın *bir* hayvandır *durmadan*
22 *kalgıtır banknotları, miting alanlarını.*
23 *Ve* tarçın kokusu ve yorgunluklarla
24 oturduğumuz evleri tıkayan
25 merak
26 bir devrimcinin hazırlığıdır.
- 27 Yıkanır *bazı* bakır dövücüleri çarşılarda
28 şakırtılarla sürüklenir bazlama açan kadınlar
29 dibeklerinde inatlarını döven
30 hınzır umutlarını döven kadınlar şakırtılarla.
- 31 Benim harçım değil bir yar sevmek gizliden
32 her yanım *bin türlü* merakla dalanmakta
33 *loş* buhur kokuları, analarımız
34 aşererken toprak yiyen analarımız
35
36 yüreğimin palamarlarını çözüyor aya karşı
37 gökçe sancım zonkluyor bileklerimde
38 zonkluyor talaşlar, talaşlar
- Bir isyonkor **guruhning** ishi **ortidan**
O'zi ado bo'lgan go'zalligimni g'ijimlab,
Og'riqday kelmoqda tushdan keyinlar,
shanba kunlarida yurak g'ijillar...
Umidlarim
esa **yovvoyi** hayvon **kabi**,
Tarchin hidlarini yetaklab kelar...
O'tirgan uyimni to'ldirgan
Qayg'u,
Tushdan so'ng kelganin qayta eslatar...
Yuvinadi **temirchilar** bozorlarda,
Shovqin-la quvilar shirinlik sotgan xotinlar.
Tayoqlar bilan qaysarlari uriladi,
To'ng'iz, umidlarni **quvar,** xotinlar **tinglar.**
Mening **ishim** emas bir yor sevish **yashirin,**
Har yonim **qiziqishlar** bilan talanmoqda,
U buhur hidlari shunchalar shirin,
Osh berib tuproq yeb yurgan onalarimiz...
Yuragimning zanjiriga aylanmoqda...
Yuragimning **zanjirlarini** **uzgan** oyga qarshi
Samoviy sanchig'im **sanchir** bilaklarimda,
Sanchilmoqda **qirindi,** maydalangan

39 şakağima vuran balyozun talaşları.

40

EVET, İSYAN

41 Demirden sağnaklar altında uyur
sevdiğim

42 göğsünde hazin ayak *izleri* eski
Şubatların

43 onu yaralar kıpırdatıyor

44 ve o sertelmektedir yaralardan

45 kasıklarına boşalmaktadır nal sesleri

46 saçları bukleli *bir* çocuğu öperek
uyandıran

47 içimize güneşler bırakan nal sesleri.

48 Keserle yontulmuş bir ağzı var
sabahın

49 varınca bayrakları, marşları
duyuyorum

50 başım çılgınca sarsılan dallarla
uğraşiyor

51 durup dineliyorum bütün taframla

52 bütün taframla, bütün yumruklarım,
bütün

53 *hantal yüreklerin olduğu orda.*

54 Kesik kolları var aşkın

55 döl ve inat barındıran.

56 Hırpanî bir okşayışla akşam

toshlar,

Qovog‘i osilgan yonoqlarimga...

*Sevgilimga toshdan bir kafan
yo‘nilmoqda...*

UYG‘ONSİN SEVGİLİM

Temir **boshpanalar ostida uxlar**
sevganim,

Ko‘ksida hazin oyoq **o‘sha Fevralning,**

Uni yaralar **qimirlatar, ingratar**

Va u **g‘azablanmoqda** yaralardan,

Ko‘ksiga qadalmoqda ot tuyog‘ining
saslari,

Sochlari **jingalak bolani** o‘pib uyg‘otgan,

İchimizga **quyoshlar solgan o‘sha**
tuyoqlar..

Chopgi bilan chopilgan bir og‘zi bordir
tongning,

Borgan *sari* bayroq ko‘rib, marshlarni
eshityapman.

Boshim **telbatarcha buralgan shohlar-la**
mashg‘ul qolar,

Oyoqqa turmoqdaman butun
tajangligim-la

Mushtlarim buyuk yuraklarga urilar...

Kesilgan **qo‘llari** bor ishqning,

Qaysalligi, tulligi saqlangan hanuz.

Parishon bir erkalash unga bo‘lar
boshpana,

- 57 yanaşınca çocuklara **Bolalarni g'amginroq erkalash bilan,**
- 58 *ben karakavruk yüzümün arkasında*
- 59 kırbaçlayarak büyüttüğüm ağrıyı **Qamchilab ulg'aytganim og'rig'imdan**
bırakıyorum **kechayapman...**
- 60 bana ne çerçilerden, *çerilerden,* **Menga nima jarchilardan, olib sotar**
kullardan **qullardan.**
- 61 halksa kal'am onu kal'a kılan benim **Xalq qal'a bo'lsa uni qal'a qilgan**
mendirman,
- 62 boşanır damarlarıma yılların **Yuguradi qonimda** yıllarning **sho'x**
kahraman gürültüsü **shovqini,**
- 63 çünkü kavganın göbeğidir benim **Chunki g'avg'olar uchun boshpanadir**
yerim. **yuragim.**
- 64 Ay vurunca çatlatır göğsümdeki **Oy urilib porlatar** ko'ksimdagi mahsharni.
- 65 çünkü kavganın göbeğidir benim **Chunki g'avg'olar uchun boshpanadir**
yerim **yuragim.**
- 66 *canlarım, kollarında Parti*
pazubentleri
- 67 dik başlar, erkek haykırışlarla **Tik bosh, tik qarash,** erkakcha hayqirishni,
- 68 göndere, en yukarlara çekiyorlar **Kungayga,** eng yuqoriga **tortilmoqda**
ko'kraklar
- 69 en yukarlara çatlıycak kadar aşkî **Yuqorida chatnaydi ishqdan masrur**
yüreklerini. **yuraklar.**
- 70 Yıllardır çocuk başları akıyor **Yillardir bola** boshi oqadi **yon**
yamacımızdan **bag'rimizdan...**
- 71 yıllardır balçıklı bir hayvan **Yillardir balchiqli bir hayvon chiqindisida.**
çeperlerimizde
- 72 kentlimiz cebinde cinayet **Shaharlik jinoyatning rasmi bor**
fotoğraflarıyla sofraya oturuyor **cho'ntagida.**
- 73 köylü -biraz sessizlik- *ne* tuhaf *bir* **Qishloqlik-biroz sukut- g'alatiroq** kalima.
kelime?
- 74 Asfalt yakıyor genzimi **Asfal't yoqar dimoqni,**

- 75 asfalt adamlarını topluyor aramızdan **inson to‘plar betinim,**
- 76 **yıkılıp omuzdaşlarımın seslerine**
- 77 yıkılıp bir boran **içinde** toplayarak Yiqilib bir bo‘ronda to‘plagan
çiçeklerimi. chechaklarim,
- 78 Ben merd-i meydan Men mardi maydon
- 79 yani toprağın **ve** kanın gürzü gurzi, tuproq qondan **qoraygan.**
- 80 güllerin bin yıllık mezarı bendedir Gullarning ming yillik mozori mendadur.
- 81 yukardan bakarım efendilerin Yuqoridan **qarayman** afandilar **zirhiga,**
pusatlarına
- 82 insanların **bütün** sabahlarını merak Insonlarning **tonglarini qayg‘uraman,**
ederim
- 83 gök hırpalanmaktadır merakımdan **Hatto ko‘k ham orzumand mendagi bu**
qayg‘uga,
- 84 ıtır **kokan** benim yumruklarımdır Mening **mushtim atirdir,**
- 85 benim kavgamdır o, aşk diye tanınan. **ishqqa men tiz cho‘kaman...**
- 86 Alanlara çok bilenmiş yüreğim **Maydonlardan kuchlanar,** yuragim
alanlara **maydonlardan.**
- 87 vurulsun kösleri şu gâvur sevdamızın Urilsin **dovuli** shu **shafqatsiz** ishqimizning,
- 88 vursun isyanın bacısı olan kanım Urilsin **isyon uchun yo‘lak bo‘lgan**
karanlığa **tomirim,**
- 89 **Zülküf de vursun**
- 90 **Men oyni mo‘ljal olib, qilaman tilim-tilim,**
- 91 Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın Oy **sinig‘i** yuziga **tegib,** uyg‘onsin
sevdiğim. sevgilim...

YAŞAMAK UMRUMDADIR

- 92 Sabah şairin **üstüne** saldırıyor
- 93 yaşamaktan bir güneşle kaplanıyor
onun kalbi
- 94 **onun** kalbi topraktan sıyrılıyor
- 95 aşk dahi sıyrılıyor topraktan
- 96 gözlerini tanıyorsunuz: çaylak

YASHASH UMRİMDADİR

- Tong** shoirlarga **qasdlanar,**
- Yashashdan **quyosh to‘smoqda.**
- Qalbi tuproqdan **yulinar,**
- İshq ildizini kesmoqda.**
- Ko‘zlari laylak galasi,**

- sürüleri
- 97 beyni: aç kuşlardan **bir** ambar.
- 98 Bir kıyısına ilişilmiyor dünyanın
- 99
- 100 Allah'ın **ve** devletin dibinde **insanlar**
- 101 onu barutla karıştırıyor
- 102 **ve zerdali çiçekleriyle.**
- 103 Ahali kapısını taşıyor **onun**
- 104 onun için develer kesiyor **halk**
- 105 aşka **ve** kavgaya aydınlık getiren
kalbi
- 106 topraktan sıyrılıyor.
- 107
- 108 Ben
- 109 topraktan sıyrılıyorum
- 110 **buğular**
- 111 **ve** aşiret rüzgârları kanımda.
- 112 Arklardan gece **vakti** sular
- 113 kaç zaman ayaklarım
- 114 **kaç zaman ayaklarım**
- 115 **yash bir selâm gibi dokundu**
- 116 kopartılmış yapraklardan ibaretti
hüzün
- 117 **dedim** rahmet yağar **ben** yürürken
- 118 **gece benim ardımda**
- 119 taşdım kara gençliğimi **dağların**
damarından
- 120
- 121
- 122 hep düşümde yaratkan, patlayıcı bir
kimya
- 123 beynimde hep mânâlı bir uçurum.
- Miyasi** och qushlar to'pi.
- Hayotdan bitta ginasi,**
- Uning joyi dunyo cheti.**
- Allohning, davlatning **oldida,**
- Uni **poroxlarga qo'shishar.**
- Xalq eshigin** toshlamoqda,
- Ham unga **tuyalar so'yishar...**
- İshq isyoniga oydinlik, keltirgan **uning bu**
qalbi.
- Tuproqdan **ayrilar kunlik,**
- Axir u tongdan uyaldi...**
- Men
- tuproqdan **yulinyapman,**
- Samum shamoli** qonimda.
- Ariqdan **tunda oqqan** suvlar,
- Qayg'u solar tovonimdan.**
- Hosilim uzilgan yaproq,**
- Rahmatlar yog'ar ortimdan.
- Yashirdim shum yoshligimni,**
- Tog'larni unga sordimman**
- Tog'larning tomirlaridan,**
- Tushimda yaratilgan kimyo**
- Miyamda doim charx urar,**

124
125 Benim hayranlığımdan inlerdi şehir
126 ben atlara **ve** uzaklara hayrandım
127 kendi ehramlarını bile tanımayan
kadınlar
128 ansızın patlak verirdi baharda.
129 Dudaklarımda çürükler vardı
130 dağ çiçeklerinden ötürü.
131 İrmaklara salardım kendimi
132 ruhumda kaynar adımlarla gezinen
dünya

133 bana hain sevgilimdi.
134 Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve
küheylân
135 beni artık ne sıkıntı ne rahatlık
haylamaz
136 çünkü ben ayaklanmanın domurnuş
haliyim
137 yürüsem rahmet boşanacak
138 **ve** sana bir karşılık vereceğim.

139 **Sana bir karşılık vereceğim**
140 toprağı deşen **boğuk** sesimle
141 sana bir karşılık vereceğim
142 amansız kum fırtınası altında
143 **sana bir karşılık vereceğim**
144 birbiri üstüne yığılırken günler
145 ey taşan suların imkânı
146 ey taşan suların bekareti **sana**
147 bir karşılık vereceğim.
148

SEVGİLİM HAYAT

Mening hayronligim- dunyo...
Mening hayronligimda inglardi shahar,
Men otlarga, uzoqlarga hayron edim.
O'z ehromini ham tanimagani ayollar,
Bexosdan ochilardi bahorda,
Dudoqlarimda **hushtaklar** bor edi.
Tog' **gullari sababli,**
İrmoqlarga **urardim o'zimni,**
Ruhimda qaynoq odimlar bilan kezkanday,

Mening xoin sevgilim edi...
**Yashash, hayot urinardi ichimda bir
tulpor kabi,**
Meni endi biror **g'am** yo **shodlik
boshqarmasdi.**
Chunki men tisanib
yursam rohat ozod bo'lardi,
Senga intila boshlar edim yana,

Tuproqni teshgan **ovozim bilan.**
Senga **intilardim**
ayovsiz qum bo'roni bilan,
Ustma-ust yiqilardi kunlar.
Ey, toshgan suvlarning **makoni,**
Ey, toshgan suvlarning bokirasi...
Men senga intila verardim,
Aslida intilaveraman ham...

SEVGİLİM HAYOT

- 149 Yüzüme bak
150 ve yüzümü hırpala
151 yüzümü değiştir, dağlı bir anlatım
bırak sen
152 her hafta oğlunu leğende yıkayan
hayat
153 *yaban*, diri memelerinden ısırmaq
154 dudaklarındaki tuzu dudaklarıma
almak için
155 *çok oldu* tepelere vurdum kendimi
156 bulutlara karıştım *ve* karanlık
kahvelerde
157 tıraşı uzamış adamlardan
158 huylarını öğrendim senin.
159 Mahmur bir tohumdan *delikanlı*
bağrım.
160 *Ve hatırlıyorum lokavt vardı*
161 *beziin* fabrika düdüklerinin
162 dizlerine yatırılmış olan sabah
163 senin kalbini kakışlardı.
164 Tomarla muştuyu omuzlayarak genç
adamlar
165 polisin sevmediği genç adamlar
sokaklarda
166 *patronları kudurtan gazteler*
satarlardı.
167 *Ey şehre başaklar:*
168 *militan ruhlar ekleyen hayat!*
169 *Gün turuncu bir hayalet gibi*
yükseliyorken
170 *izmarit toplayan çocukların üstüne*
171 *çekleri imzalanyorken devlet*
- Yuzimga boq
va **uni ur**,
almashtir uni, tog'liklarcha tushuncha
qoldir sen.
Har hafta o'glini laganda **yuvgan** hayot.
Sening tiriklik **siynangdan tishlab**,
Dudoqlaring tuzini **so'rish uchun ko'pdan**,
Yuqoriga intildim,
Qorishdim bulutga qorong'u qahvaxonada
soqoli olinmagan odamlar-
Ular o'rgatdi **menga** sening **tabiatingni...**
Maxmur bir tuxumdan chiqib,
fabrika signallari,
Tizzasiga yotqizilgan **tong**,
Sening qalbingni **do'pposlardi**.
Gazeta tarqatgan- seni tarqatgan yosh
bolalar,
Polis yoqtirmagan bu bolalar...

katlarında faşizmin

172 *bacımı koyvermiyorken şizofreni,*

173 yüzüme bak

174 ve rahmini bana doğru tekrarla

175 ben öyle bilirim ki yaşamak

176 *berrak bir gökte çocuklar aşkına
savaşmaktır*

177 çünkü biz savaşmasak

178 anamın *giydiği* pazen

179 sofrada böldüğümüz somun

180 yani ıscacık benekleri çocukluğumun

181 *cilk yaralar halinde*

182 *yayırlar toprağa*

183 etlerimiz *kokar*

184 gökyüzünü kokutur

185 çünkü biz savaşmasak

186

187 *Uzak Asya'dan çekik gözlerimiz*

188 *Küba'dan kıvrık sakallarımızla
savaşmasak*

189 *güm güm vurur mu kömürün kalbi
Kozlu'da*

190 *Ke San'da, Kandehar'da ümüğüne
basılır mı vahşetin*

191 *ve sen boynunu öperken beni sarhoş*

192 *bir okyanusla titreten hayat*

193 sevgilim olur musun.

194 Ben savaşarak senin

195 bulanık saçlarından tutup

196 kibirli güzelliğini çıkartıyorum ortaya

197 dünya

198 kirletilmez bir inatla dönüyor

Yuzimga boq

va **ruhimni** menga **qarab** takrorla

Men **shunday deb** bilamanki yashamoqni.

Chunki biz **urishmasak**

Onamning **jaketini,**

Sufradagi **nonni talashmasak,**

**Bolaligimiz, aynigan yaradan farq
qilmaydi,**

Etlarimiz

ko'klarni **sasitadi,**

Agar biz urishib, kurashmasak...

Hayot!

Sevgilim bo'lasanmi?

Men **kurashay** sening

qorishiq sochlaringdan tutib,

Kibrli go'zalligingni o'rtaga chiqarib.

Dunyo!

Kirlatilmas bir **qaysarlik bilan aylanar,**

199 altımıza yilduzlar seriliyor
200 yuzum suya davraniyor koşaraktan
201 ve inzâl.

AYNI ADAM

202 Tozludur saçlarım, saçlarımdan
203 devrilmiş sarayların dumanları
savrulur
204 yuzum yanıktır
205 yureğime bir karanfil sokuludur
206 ve partizanca darbelerin dünyaya ilen
şavkı
207 benim göğsüme **göğsüme** vurup
durur.
208 Ben dünyaya doğru yürümekle
meşhurum
209 bahar da sürgülenir içime katranlar da
210 hem koşarak yarattığım sevgiler
vardır
211 hem körlenmiş sevgilerin acısıyla
koştururum.
212 Beni sular
213 kocaman taşları parçalayarak
hatırlıyor **dağlarda**
214 ve beni hatırlatıyor çeltik tarlalarında
aynı sular
215 umutlu sakinlikleri
216 **lohusalıklarıyla.**

217 Ben dünyaya doğru yürümekle
meşhurum
218 Kökten dallara yürüyen sular gibi

Poyimizga yulduzlar to‘shalmoqda
Va yuzim suvga **yugurib bormoqda...**
Sevgilim hayot...

AYNI ODAM

Changlidir sochlarim, sochlarimdan,
To‘ntarilgan saroylarning **to‘zonlari**
sovrilar,
Yuzim yonadi,
Yuragimga bir **atirgul qadalgan,**
Va “**duk-duk**” zarbalar dunyoga ilgan
shavq...
Mening ko‘ksimga urib turadi;
Men dunyoga **qarshi** yurishda
mashhurman.
Bahorda surgunlar shu ichimda
qatronlar,
Ham **yugurib tutganim** sevgilar bor.
Ham ko‘rganman bu sevgilarning
qismatlarini,
Suvlar
Katta toshlarni parchalab xotirlar,
Umidli sokinliklarimni.
Men dunyoga **qarshi yurishda**
mashhurman,
İldizlardan shoxlarga qarab yurgan

- 219 Yürürüm kömür ocaklarına,
çapalanan tütüne
- 220 *Yürürüm* hüznün ve ağırlar çarelenir
- 221 *dağların esmer ve yaban telâşından*
kurtula diye
- 222 *torna tezgâhlarında demir.*
- 223 Yürürüm çünkü ölümdür
yürünülme
- 224 yürürüm yürüyüşümdür yeryüzünün
halleri
- 225 kanla dolar pazuları tarladakinin
- 226 hızar gürültüsü içinde türkülenir bir
öteki
- 227 gökleri göğsümden aşirtarak yürürüm
- 228 yağlı kasketimin kıyısında nar
çiçekleri.
- 229 Aynı adam Ekim günlerinden beri
gümbür gümbür gelirim
- 230 teneke damların üstüne safi sinirden
doğan güneş
- 231 portakallar fırlatarak parlıyor *benim*
adımlarımla
- 232 anladım neden yorgunluk
- 233 gülümserlik getiriyor insana
- 234 hayatın *bana başat*
- 235 bana avrat oluşunu öğrendim
- 236 işçiler bunu kurşunlanarak öğrendi
- 237 *on beşinde bir arkadaş*
- 238 *inancımı savunurken yargıca*
- 239 *anladı bulana durula akmakta olan*
- suvlarday.
- Yuraman ko‘mir o‘choqlari, **maydalangan**
tutunga,
- Huzun va og‘riqlar biroz jonlanadi...
- Yuraman chunki o‘limdir yurmaslik,
- Yuraman, yurishim yer yuzining holidir,
- Qon-la to‘lar **ismaloqni dalalar,**
Shovqin ichra qimirlaydi yana
boshqasi...
- Ko‘klarni **ustimdan** oshirib yuraman,
Yog‘li **jaketimning yoqasida anor**
gullar...
- Ayni odamman. **Oktyabr’** kunlaridan
birida, gumbur-gumbur kelaman,
Tunuka tomlar ustidan tongda chiqqan
quyosh esa,
olxo‘rilar otib porlaydi har qadamimda.
- Tushundim qayerdan kelar horg‘inlik,**
Horg‘inlik keltirar **tabassum yuzga.**
Hayotning
Menga avrat bo‘lishini **tushundim,**
- İshchilar buni **o‘q yeb** o‘rgandi.

şeyi.

- 240 Yürüyorum
241 azarlanıyorum fişkıran başaklarla
242 iki bomba gibi *taşıyorum*
koltuğumdaki **bir çift** somunu
243 hurdahaş *bir* sancıyla geçiyorum
badem çiçekleri altından
244 gözlerim nemli değil
245 *gözlerim* namlu.

YIKILMA SAKIN

- 246 Sana durlanmış kelimeler getireceğim
247 pörsümüş **bir** dünyayı kahreden
kelimeler
248 **kelimeler**, bazıları tüyden bazısı
demir
249 seni çünkü dik tutacak bilirim
250 kabzenin, çekicin ve divitin
251 tutulduğu yerden parlayan şiir.

252 Zorlu bir kış geçirdim, seninki gibi
neftî
253 acıktım, *bitlendim*, bir yerlerim
sancıdı
254 sökmedi ama hoyrat kuralları
faşizmin
255 çünkü kalbim aşktan çatlayıp
yarılırdı.
256 Her sabah çarpışarak çekilirdi
karanlık alnacımdan
257 acılar bile duymadım kof yürekler
önünde
258 beynim her sabah devrimcinin

- Yuryapman,
Ozorlanyapman hokimlardan,
İkki bomba **kabi ikki** qo‘ltig‘imda **non**.

Parchalangan sanchiqlar-la o‘tayapman,
o‘tayapman bodom **gullar ostidan,**
Ko‘zlarim *esa* namli emas,
nomli...

YİQILMA ASLO

- Turli-tuman so‘zlar keltiraman,**
Oyoq osti dunyoda qaxrlantiradigan
so‘zlar.
Ba‘zilari **patday**, ba‘zilari temirday,

Ular seni tik tutadi, bilaman.
Qafasning, gul bolg‘aning, momiqning
Tutashgan joyidan she‘rlar to‘qiysan.

Qishda **qiyin yashadim**, seniki **kabi**
siyohrang,
Ochiqdim bir **joylarim** sanchidi.

So‘kmadim ammo qo‘pol xatolarini
fashizmning,
Chunki qalbim ishqdan **chil-chil edi.**

Har **tong to‘qnashib** chekinardi qorong‘u
qismatimdan,
G‘amlarni ham sezmadim quruq yurak
oldida.
Miyam har tong isyonkorlar miyasi edi,

- beyniydi
- 259 ayaklarım donukladı gelgelelim
260 sağlığın yerinde mi?
- 261 Yaralarım kabuğu kolayca kaldırılıyor
262 halkın doğurgan dünyasına dalmakla
- 263 onların güneşe çarpan sesini
anlamayan
- 264 dört duvarım, tel örgünün, meşhur
yasakların sahipleri
- 265 seyir bile edemezken içimizdeki
şenliği
- 266 yıldı yanımıza yanaşamazken
- 267 bizi *kivil kivil* bekliyorken hayat
268 yıkılmak elinde mi?
- 269 Boşuna mı sokuldu bankalara
270 petrol borularına kundak
- 271 kurşun işçinin böğrünü boşuna mı
örseledi
- 272 varsın zıندانların uğultusu vursun
kulaklarımıza
- 273 yaşamak
- 274 bizimçün *dokunaklı bir* şarkı değil
ki.
- 275 Bu yürek gökle barışkın yaşamaya
alışmış *bir kere*
- 276 ve inatla çevrilmiş toprağın çılgarına
- 277 yazık ki uzaktır kuşları, sokaklarıyla
bizim olan şehir
- 278 ama ancak laneti hırsla
tırpanlayamamak koyuyor insana
- Oyoqlarım **qistardi: kel ketamiz,**
sog'san-ku, derdi.
- Yaralarning qobig'i **oson ko'tariladi,**
Xalqning tug'dirgan dunyosiga
sho'ng'isang
- Ularning **quyoshga urilgan ovozi**
anglamagan,
- To'rt devor, **panjaraning** mashhur
sohiblari,
- Tamosha ham qilolmaydi** ichimizdagi
shonlikni.
- Yonimizga yaqin yo'lolmas ekanlar.**
- Bizni hayot **kutar ekan,**
yiqilish **qo'lingdami**
- Bekorga olovli latga suqildimi**
fabrika quvurlariga
- Qo'rg'oshin** ishchilar **bag'rini bekor**
kemirdimi?
- Borsin zindonlar **shovqini** ursin quloqlarga,
- Yashash!...
- Biz uchun **qo'shiq emas-ku?...**
- Bu yurak ko'k-la **kelishib** yashashga
o'rgangan,
- Bir karra **qaytalangan** tuproqning
telbaligi.
- Afsuski** uzoqdir qushlari, **ko'chalari** bu
shaharning.
- Bunda faqat lazzatu hirs bilan sevgini**
xo'rlashar...

279 *öpüşler, yatağa birden yuvarlanışlar*

280 *sevgiyle hatırlansa bile hatta.*

281 Köpüren, köpürtücü bir hayatın
nadasıdır *kardeşim*

282 bütün devrimcilerin çektikleri

283 biliriz dünyadaki yorgunluk habire
mızraklanır

284 dağlarda gürbüz bir ölümdür bizim
arkadaşlarıncı

285 *pusmuş bir şahanz şimdilik, ne
kadar sahan olsak*

286 ama budandıkça fişkırın da bizleriz

287 *ölüyoruz*, demekki yaşanılacak.

288

KALK, DÜĞÜNE GİDELİM

289

290 Sarardım üzüntüden, üç gün ağladım

291 baktım gözlerine sıçramış halkın
gözleri

292 incesin

293 bardakta bir karanfile benzemiyor
inceliğin

294 serçeler sekmiyor *hayır*, dudaklarında

295 ham demirden bir çanakta dövülmüş
otlar olur

296 ısınmış taşlar olur yazları geceleyin

297 *sazlar*

298 kanımda Çiçek Dağı'nı vurur

299 doldurur öylece göz *yerlerimi*
inceliğin.

Ko'pirgan, ko'pirtirgan bir hayot nidosi **bu**,

Butun **isyonchilar** chekkan *hasrat!*

**Eng kuchli horg'inlik tinimsiz
qurollanar,**

**Tog'larda eng shonli o'lim topar
do'stlarimiz.**

Ammo kurashilayotgan ekan,

Demak biz yashayapmiz!...

Yiqilma aslo! Kurashilarkan yashaladi.

YUR, TO'YGA KETAMIZ

*(Onamning uyushgan oyog'ini silab
aytgan so'zlari)*

Sarg'ayding **g'amlardan**, uch kun
yig'lading,

Boqdim ko'zlaringga, **sakragan** xalq
ko'zlari edi.

Nozik eding,

**Finjondagi bir gulob suvga o'xshamaydi
nozikliging,**

Chumchuqlar sayramas dudoqlaringda.

Ham oyog'i taqalangan otlarday yuvosh,

Yoz **tunlari** isigan toshlarday *iliq...*

Qonimda gul **qoni ko'tshradi,**

To'ldiradi **shunday** ko'zimni

	nozikliging...
300 Tenimde iz birkimish kar kokusu	Tanimda iz qoldirgan qorning hidi ,
301 terli, muqlak adamlarin hevesleriyle	Terli, mavhum odamlarning ovozlari .
302 harman edilmish tenim	So'ngra bir-bir payvand qilingan tanim;
303 sevincler artirmishim chçekli	Gulning ochilishiday sevinganim...
304 ve chçeksiz butün daqlardan.	Va chechaksiz butün tog'lardan,
305 Sarhoqlken baqlrma akıtılan yıldızlar	Sarxushligingda baqlringa oqqan
	yulduzlar...
306 özüümü çekip ayırmish avuntulardan.	O'zimni ayirib ba'zan ovunchlardan,
307ql Şimdi sana bakıyorum, kalabalık	Endi senga qarayapman .
gözlerin	
308 aqlamasan bizi utandıracak sanki	Yig'lamasang bizni uyaltirasan ,
dünya	
309 Valentina Tereqlkova	Valentina Tirenishova
310 ve çekik gözlü kadın komandolar	Va gul yuzli butün ayollar,
311 çünkü üç gün beslendiler senin	Uch kun boqildilar ko'z yoshlaring-la...
gözyaqlarınla.	
312 Sen aqlarken azıqlımız çoqlaldı	Sen yig'larkan, ovozimiz ko'paydi,
313 elledik halkın aqlrılarını cesurca	Qo'lladik xalqning og'riqlarini
	mardlarcha.
314 aqlamasan	Yig'lamasang
315 kök inatla kavramıyor topraqlı	Ko'k qaysarlik bilan kamraydi tuproqlni,
316 boş umutlar içinde pervasız büyüyor	Bo'sh umidlar ichida parvosiz ko'payar
kir	kir.
317 aqlıyorsun ihanete karqlı şavkıyor	Yig'layapsan, xiyonatga qarshi yaltirar
pıçak	pichoq,
318 bir pıçak ki sevgilim, Sürmene işidir.	Bir pichoqki sevgilim, bu uning ishidir...
319 Bir qlhrin uzak semtleri gibi gözlerin	Bir shaharning uzoq tumani kabi
	so'zlaring,
320 üzgün, kara, ayaklanmaya hazır	G'amgin qora oyoqlanishga hozir,
321 ben yaralar kuqlanıp katılırım onlara	Men yarayman, yarog'lanib qo'shilaman
	ularga,

- 322 onlara katılırim yedek mermi ve
şarkılar alarak
- 323 seni alırım sonra her bir yanım
çağıldar
- 324 bir oyuna kalkarız sıkılmış
yumruklarla
- 325 yazarız duvarlara fırtınalı yazılar.
- 326 Bir gün burda, bu kalktığımız yerde
- 327 kendini yaşamakla taşiran bir güneş
kabarıcığı
- 328 zonklayan *bir* atardamar olduğu
anlaşılır
- 329 el tutuşmuş çocuklar ki o zaman
- 330 senin gözyaşlarını heyecanla kapışır.
- 331
- ÇÖZÜLMÜŞ BİR SIRRIN ÜZÜNTÜSÜ**
- 332 Yaşamaktan öte özür bulamayınca
aşka
- 333 sonuçları bir bir gözden geçiriyorum
- 334 pulluklarla devrilen toprağın
ıslaklığındaki can
- 335 madenlerin buharından elde edilen
büyü
- 336 bazı yasak kitapların verdiği *dinç*
duygular
- 337 nelerse ki yaşamak sözünü âsi kılan
- 338 *nelerse ki lekesiz, umutlu ve budala.*
- 339 *Denedim.* Soğuk sular dökünüp
firladım sokaklara
- 340 sorular sordum nice kara sıfatları
- Ularga qo‘shilib senga yetaman.**
- Har tomonim chag‘illar xavotir,**
- Bir o‘yin boshlanar qo‘limni musht
tutaman**
- Devorlarga olovlar ismlar yozayotir...**
- Bir kuni bunda o‘zini aldab yashagan,
Jo‘sh tirgan quyoshda qovjirasa ham...**
- Sanchigan o‘qtomir bor, anglashilgan...**
- Bunda qo‘l ushlagan bolalar hozir,
Senish ko‘z yoshlaringni o‘rab olishgan,
Yur, (o‘tmishga) to‘yga ketamiz...**
- YECHILGAN SIRRNING G‘AMI**
- Yashashdan **boshqa** uzr **topilmagach**
ishqqa,
- Oqibatni** bir-bir ko‘zdan kechirayapman.
- Omoch ag‘dargan** tuproq **shomidagi
ham,**
- Ma‘dan tutunlaridan keyin kuchlangan
sehr,**
- Ba‘zan **ta‘qiq** kitoblar bergan tuyg‘ular...
- Nimaga ekan-a?** Yashamoq so‘zini osiy
qilgan *narsa*
- Sovuq suvlar to‘kilgan **ko‘chalarga
sakradim,**
- So‘roqladim qancha** qora sıfatlarni

üstüme alaraktan
341 ipte boynum, ağızım şehvet
yalaklarında
342 çapraştım, and içip ayna kırdım

343 doğadan bir vahiy bekledimse boşuna
344 baktım akşam herkesin kabul ettiği
kadar akşamdı
345 hiç bir meşru yanı kalmamıştı
hayatımın.

346 Sözlerimin anlamı beni ürkütüyor
347 Böylesine hazırlıklı değilim daha.
348 Bilmek. Bu *da* ürkütüyor. Gene de
biliyorum:
349 *Kapanmaz* yağmurun açtığı yaralar
350 çocuklarda.
351
352

ESENLIK BİLDİRİSİ

353 Bir şehrin urgan satılan çarşıları
kenevir
354 kandil geceleri bir şehrin buhur
kokmuyorsa
355 yağmurdan sonra sokaklar ortadan
kalkmıyorsa
356 şehirden öcalmanın vakti gelmiş
demektir.
357 Duygular paketlenmiş, tecime
elverişli
358 gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir
sahtedir

yelkalab,
İpda bo‘ynim *bo‘lsa*, og‘zim shahvat
yalog‘ida.
Qorishib, olishib, ont ichib oynalar
sindirdim.
Tabiatdan bir sado kutdim bekorga...
Qarasam oqshomni, zulmatni hamma
qabul qildi
Va hech bir mashru **tomoni** qolmadi
hayotimning...

So‘zlarimning **ma‘nosi** meni **qo‘rqitadi,**
Bunaqasiga **tayyormasman hali,**
Bilish... Bu **qo‘rqinchli, lekin** bilyapman
yana,
Yomg‘irda yarasi ochilgan
boladay,
Yechilgan sirlarning g‘ami,
Vujudimni qamramoqda bitmas
yaraday!...

ESONLIK BİLDİRİSH NOMASI

Bir shaharning yoyma bozorlari,

Qandil kechalari, bo‘xur tutunlari.
Tutamasa...
Yomg‘irdan so‘ng **ko‘chalari** o‘rtadan
turmasa,
U shahardan o‘ch olish vaqti keldi
demakdir.
Tuyg‘ular **qadoqlansa tijorat uchun,**

Qolipda odamni maqtagan soxta she‘rlar
bo‘lsa,

- 359 gazeteler tutuklamış dünya kelimesini Gazetalar tutsa **faqat** dunyo kalimasini,
360 dünyadan, o şiirden öcalmalı U dunyo, u she'rlardan o'ch olmoq kerak
demektir. demakdir.
- 361 Ölüm gelir, ölüm duygusuna **karşı** O'lim kelar, o'lim tuyg'usiga **bepisand**
saygısız
- 362 ve zekâ babacan tavriyla tiksinti **verir** Va zako **otajon holidaya nafrati.**
- 363 söz yavan, **kardeşlik** şarkıları gayetle So'zlar **yolg'on, qo'shiqlar ravon bo'lsa,**
tıkız
- 364 **Demak bu qo'shiqlardan o'ch olmoq**
fursati yetti...
- 365 öcalınmazsa çocuklar bile birden **Yo'qsa bolalar birdaniga katta bo'lib**
büyüeyebilir. **qoladi...**
- 366 Yargı kesin: Acı duymak ruhun **Yorliq qat'iy- g'am chekish** ruhning **ishi,**
fiyakasıdır
- 367 kin, susturur insanı; adına çıdam **Gina jimdir, bu jimlik ismi chidamdir.**
denir
- 368 susulunca tutulan çetele simsiyahtır Sukutdagi **kemtiklar qop-qoradir,**
369 siyah öcalmakcasına gür ve **U qoraning demakki, jazosi idomdir.**
bereketlidir.
- 370 Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın **Shafqatsiz** yurak! Ko'rinmasang
olqishlanasan,
- 371 ez bütün çiçekleri **kendine canavar** Ez butun **gullarni,**
dedir
- 372 **haksızlık et**, haksız olduğun anlaşılslın **haqsizliging bilinsin,**
- 373 yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak **Agar shunday bo'lmasa, o'ch olmoq**
gerektir kerak,
- 374 **Vassalom!...**

4.2. Kelime Yerine Başka Bir Kelimenin Kullanılması

Lehçeler arası aktarmalarda, aktarıcı her ne kadar kaynak lehçeye bağlı kalsa da zaman zaman hedef lehçeye aktarırken değişiklikler yapabilmektedir. Bu değişikliklerin başında da kelime yerine başka bir kelimenin kullanılması gelmektedir. Aktarıcının aktarım esnasında kelime değişiklikleri yapmasında birtakım sebepler olabilir. Bu sebeplerin başında ise iki lehçe arasındaki farklılıklar gelmektedir. Bu farklılıklar aktarım esnasında ortaya çıkmaktadır ve aktarıcı hedef lehçeye uygun olarak kelime değişiklikleri yapmıştır. Yapmış olduğumuz bu çalışmada aktarıcının kullandığı farklı kelimeler tespit edilmiş ve üç gruba ayrılarak incelenmiştir. Bunlar ‘‘Eş Değer Kelimenin Kullanılması’’, ‘‘Eş Değer Olmayan Kelimenin Kullanılması’’ ve ‘‘Yanlış Kelimenin Kullanılması’’ olarak ifade edilebilir.

4.2.1. Eş Değer Kelimenin Kullanılması

‘‘Kelime eş değeri terimiyle, kaynak anlaşma birliğindeki bir ‘‘kelime’’nin ‘‘kavram alanı’’yla hedef anlaşma birliğindeki bir kelimenin kavram alanının birbirlerine ‘‘eş değeri’’ veya ‘‘denk’’ olma durumu; bir başka deyişle birbiriyle ‘‘örtüşmesi’’ ifade edilmektedir.’’ (Uğurlu, 2004: 31)

Çağdaş Türk lehçeleri arasında kelime eş değeri ve yalancı eş değeri konuları her geçen gün önem kazanmakta ve üzerinde yapılan çalışmalar artmaktadır. Eş değeri ve yalancı eş değeri kavramların tespiti lehçeler arası aktarım yapmayı kolaylaştırması açısından önem taşımaktadır.

İncelemiş olduğumuz çalışmada iki lehçe arasında aktarıcının eş değeri kelimelere sıklıkla başvurduğu görülmektedir. Aşağıda verilen örnekler, metin içerisinden seçilmiştir. Tüm eş değeri kelime değişiklikleri burada örneklendirilmemiş, metin içerisinde gösterilmiştir.

toprağını, aydınlığını, kavgasını ve ekmeğini seviyorum.

Tuprog‘ini, **nurlarini**, g‘avg‘osini va **nonini** sevaman. (NH 78)

Aktarıcının Türkiye Türkçesinde ‘‘aydınlığını’’ kelimesine eş değeri olarak ‘‘nurlarini’’ ve ‘‘ekmeğini’’ kelimesine eş değeri olarak ‘‘nonini’’ kelimesini kullandığı görülmektedir. Bakıldığında aktarıcının anlam alanları ortak kelimeleri kullanma yoluna gittiği görülmektedir.

çocuklar pia‘yı görseler

Bolalar PİAni ko‘rsalar, (Aİ 43)

Kelime değişikliği içerisinde değerlendirebileceğiz bu örnek aynı kavramın iki lehçe arasındaki kullanımını göstermektedir. Türkiye Türkçesinde yaygın olarak ‘‘ocuk’’ kullanılıyor olsa da zbek Türkçesinde ocuk kelimesi yerine ona eş değer olan ‘‘bola’’ kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.

Gece mi, sa mı, hayır kömürdür

Tunmi, sochmi bu, **yo‘q**, ko‘mirdir. (CZ 103)

Yukarıda verilen örnekte Türkiye Türkçesinde ‘‘gece’’ olarak kullanılan kelimeye eş değer zbek Türkçesinde ‘‘tun’’ kelimesinin kullanıldığı aynı zamanda ‘‘hayır’’ kelimesine eş değer olarak da ‘‘yo‘q’’ kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Eş değer kelimeler, aktarılan metnin anlamını deęiőtirmedii için kullanılması önerilmektedir.

ağacın biri bulvarda ölüyordu

Daraxtlardan biri ko‘chada o‘lardi, (Aİ 61)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının ‘‘ağaç’’ sözcüğü yerine zbek Türkçesinde yaygın olarak kullanılan kökeni Farsça olan ‘‘daraxt’’ sözcüğünü tercih ettiği görülmektedir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere zbek Türkçesi, kendisinden önce yazı dili olarak kullanılan ağatay Türkçesinde olduğu gibi Farsçanın etkisi altında kalmıştır.

Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın sevdiğim.

Oy **sinig‘i** yuziga tegib, uyg‘onsin sevgilim... (İÖ 91)

Yukarıda verilmiş olan örnekte ‘‘kırık’’ kelimesine eş değer zbek Türkçesinde ‘‘siniq’’ kelimesi kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da kullanılan ‘‘sınık’’ sözcüğü her iki lehçede de kullanılmaktadır ancak Türkiye Türkçesinde daha çok ‘‘kırık’’ sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir.

Sanırım, insanların her suçunda ben varım;

O‘ylayman har odamning, har **aybida** men borman, (NFK 149)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının ‘‘suç’’ ve ‘‘ayb’’ kelimelerini eş değer olarak düşündüğü ve kullandığı görülmektedir. İki lehçede de ortak anlam dairesine sahip olan bu iki kelime zbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında kullanılan eş değer kelimeler olarak kabul edilmektedir.

Görsem pencerelerde soyunan bir karaltı.

Ko‘rsam **derazasidan** yechingan ko‘lankani. (NFK 338)

Yukarıda verilmiş olan örnekte Türkiye Türkçesindeki ‘pencere’ sözcüğüne eş değer olarak hedef lehçe olan Özbek Türkçesinde ‘deraza’ sözcüğünün kullanıldığı görülmüştür. Lehçeler arası aktarmalarda eş değer kelimelerin bilinmesi iki lehçenin daha kolay anlaşılmasını ve aktarılmasını sağlamaktadır. Kimi zaman kaynak lehçe ve hedef lehçede ortak kelimeler kullanılsa da eş değer kelimelerin kullanılması her iki lehçenin de söz varlığının zenginleşmesi açısından önemli rol oynamaktadır.

4.2.2. Yanlış Kelime Kullanılması

Aktarıcı, her ne kadar metnin aslına bağlı kalmaya çalışsa da aktarım esnasında cümlenin anlamını değiştirebilecek kelime değişiklikleri de yapmıştır. Bu değişiklikler kimi zaman yanlış anlama sebebiyle kimi zaman da bilinçli olarak kelimenin değiştirilmesiyle yapılmıştır. Bu tür kelime değişiklikleri ‘Yanlış Kelime Kullanılması’ bağlamında ele alınmıştır.

Yanlış kelime kullanılması, aktarıcının her iki lehçeye de hâkimiyetini göstermesi açısından bakıldığında aktarılan eserin ve aktarıcının değerini düşüren bir durumdur. Bu sebeple aktarıcılar tarafından tercih edilmeyen ancak nadiren de olsa karşılaşılan bir problemdir. Yanlış kelime kullanımlarını, aktarıcılarının bilinçli olarak yaptıkları kelime değişiklikleri ve yanlış anlamadan kaynaklı kelime değişiklikleri kapsamında ele almak mümkündür.

Ve kapıları yeşil sabahlara açılan

Va **nafasingni** yashil tonglarga ilinganing, (OVK 39)

Burada aktarıcı, metne sadık kalmış olsa da bir kelime değişikliği cümlenin anlamını değiştirmiştir. Bu örnekte aktarıcının bilinçli olarak ‘kapıları’ ifadesi yerine ‘nafasingni’ sözcüğünü kullandığı görülmektedir. Aktarıcının bilinçli olarak yapmış olduğu bu değişiklik, kaynak lehçedeki şiirin yanlış anlaşılmasına sebep olmuştur.

Fakat, sen, yenilmez şövalyesi susuzluğumuzun,

Sukutning yengilmas ritsari, (NH 231)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının yaptığı kelime değişikliği görülmektedir. Yapılan değişiklikte aktarıcının kaynak lehçedeki ‘susuzluğumuzun’ kelimesi yerine hedef lehçede

‘sukutning’ kelimesini kullandığı görülmektedir. Cümlenin geneline bakıldığında aktarıcının cümleyi doğru anladığı ancak kelime değişikliğini bilinçli olarak yaptığı düşünülmektedir.

Her sabah güneşi seyreden kızlar,
Har tongda quyoshni ko‘rgan **yulduzlar**, (NFK 232)

Yukarıda verilen örnekte hem eş değer kelime değişikliği hem de yanlış kelime kullanımı görülmektedir. Eş değer kelime değişikliklerinde cümlenin anlamının değişmediği ancak yanlış kelime kullanımında cümlenin anlamının değiştiği görülmektedir. Aktarıcının ‘kızlar’ ifadesi yerine ‘yulduzlar’ sözcüğünü kullanması, hedef lehçede kullanış açısından doğru olsa da kaynak lehçenin doğru aktarılmasından kaynaklı bir aktarım problemi olarak kabul görmektedir.

sisler bulvarı öksüz ben öksüzüm
U o‘ksik, men **o‘ksik**... (Aİ 121)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının kaynak metindeki ‘öksüz’ kelimesini hedef metne ‘o‘ksik’ olarak aktardığı görülmektedir. Özbek Türkçesinde ‘o‘ksik’ kelimesi ÖTS’de ‘Kederli, hazin, yaşlı’ anlamlarına gelmektedir. Aktarıcı ‘öksüz’ kelimesine karşılık olarak kederli anlamına gelen ‘o‘ksik’ kelimesini kullanmıştır. Aktarıcının bu örnekte ‘öksüz’ kelimesi ile fonetik olarak benzeyen ‘o‘ksik’ sözcüğünü kullanması yanlış anlamadan kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Fonetik benzerlik yanlış anlamaya sebep olmuştur ve bu sebeple aktarıcının yanlış aktarım yapmasına yol açmıştır.

nasıl
Qanday
Çıkar
ichar
karan-
-liklar
qaro tunlar,
Aydin-
-lığa..
Oydinlikdan qonib, qonib?!... (NH 40, 41, 42, 43, 44, 45)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının kaynak metindeki ‘Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa’ dizelerinin Özbek Türkçesine ‘Qanday ichar qaro tunlar oydinlikdan qonib,

qonib” olarak aktardığı görülmektedir. Şiirdeki dizelere bakıldığında “çıkır” sözcüğünün Özbek Türkçesine “ichar” olarak aktarıldığı görülmektedir. Özbek Türkçesinde “ichmoq” fiili “içmek” anlamına gelmektedir. Aktarıcı kaynak lehçedeki “çıkılmak” fiilini hedef lehçeye “içmek” olarak aktarmıştır.

Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Va uchdi tepamdan bir nafas, bir **dam**; (NFK 3)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının “dam” kelimesini yanlış aktardığı görülmektedir. “Dam” kelimesi Türkiye Türkçesinde “Yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm” olarak tanımlanırken Özbek Türkçesinde “Nefes, soluk” anlamında kullanılmaktadır. Bu örnekten anlaşılacağı üzere aktarımda yalancı eş değer kelimelerin bilinmesi ve aktarımda dikkat edilmesi önem arz etmektedir.

salkım salkım mısralar gelir içimden
Salqin, salqin misralar kellar ichimdan, (Aİ 12)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının “salkım salkım” kelimelerinin yerine “salqin, salqin” kelimelerini kullandığı görülmektedir. Özbek Türkçesinde “salqin” sözcüğü “serin” anlamında kullanılmaktadır. Aktarıcının “salkım” sözcüğünün yerine serin anlamına gelen “salqin” sözcüğünün kullanması, yanlış anlamadan kaynaklanmaktadır. Aktarıcının kaynak lehçeye hâkim olmadığı yerlerde hedef lehçede anladığı şekliyle kullanması, yanlış aktarıma yol açmış ve şiirin kaynak lehçedeki anlamı korunamamıştır.

Korkardım altında durduğun leylaklara bakarken
Qo‘rqardim tepangdagi **laylakka** boqib.

Leylakların aydınlığında belirirdi mermer ülken,
Laylaklar oqligidan oydinlardi marmar o‘lkang, (SK 168-169)

Yukarıda verilen aktarım örneğinde aktarıcının “leylak” kelimelerini her iki dizede de yanlış aktardığı görülmektedir. “Leylak” kelimesi yerine Özbek Türkçesine “leylek” anlamına gelen “laylak” kelimesini kullanmıştır. Aktarıcının “leylak” yerine “leylek” kelimesini kullanmasının iki kelimenin de birbirine fonetik olarak çok fazla benzemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir ve bu benzerlik sebebiyle aktarıcının kaynak lehçedeki kelimeyi yanlış anlayıp dolayısıyla hedef lehçeye yanlış aktardığı görülmektedir.

Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum...

Ko‘k yuzidan xabarsiz, **uchirma** uchirib-man. (NFK 315)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının ‘‘uçurtma’’ kelimesini hedef lehçeye yanlış aktardığı görülmektedir. ‘‘uchirma’’ Özbek Türkçesinde ‘‘yavru kuş’’ anlamına gelmektedir. Aktarıcının, kaynak lehçedeki ‘‘uçurtma’’ sözcüğünü hedef lehçedeki anlamıyla düşündüğü ve bu doğrultuda aktardığı düşünülmektedir.

yürüsem rahmet boşanacak

yursam **rohat** ozod bo‘lardi, (İÖ 137)

Bu örnekte aktarıcının ‘‘rahmet’’ sözcüğünü hedef lehçeye ‘‘rohat’’ olarak aktardığı görülmektedir. Özbek Türkçesinde ‘‘rohat’’ sözcüğü ‘‘rahat, sefa’’ anlamlarında kullanılmaktadır. Aktarıcının cümlenin diğer bölümlerini doğru aktarıp yalnızca ‘‘rahmet’’ kelimesini yanlış aktarmasının aktarıcının dikkatinden kaçan bir durum olduğu düşünülmektedir.

kutup gelir, dilsiz, beyaz buzuyla;

Qutb kelar, tilsiz, oppoq **bo‘zi** bilan, (NH 133)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının ‘‘buz’’ sözcüğünü hedef lehçeye ‘‘bo‘z’’ olarak aktardığı görülmektedir. ‘‘bo‘z’’ ise Özbek Türkçesinde ‘‘pamuklu kumaş’’ anlamında kullanılmaktadır. Aktarıcının yanlış anlama ve kelimelerin fonetik benzerliği sebebiyle ‘‘buz’’ sözcüğünü ‘‘pamuklu kumaş’’ olarak aktardığı görülmektedir.

4.2.3. Aktarımda Kullanılan Özbek Türkçesindeki Kelimelerin Türkiye

Türkçesinde Çağrıştırdığı Farklı Anlamdaki Sesteş Karşılıkları

İncelemiş olduğumuz metinde bazı özel kelimeler de dikkati çekmektedir. Bu kelimeler, yazılış ve söyleniş bakımından aynı olup iki lehçe arasında farklı anlamlara sahip olan kelimelerdir. Yalancı eş değer kelimelerden farkı ise aktarıcının bu tür kelimeleri hedef lehçedeki anlamlarıyla kullanmasıdır. Bu tür kelimeler, aktarım sırasında dikkat edilmediği takdirde yalancı eş değerlik statüsüne gireceklerdir. Aşağıda Özbek Türkçesinde kullanılan ve Türkiye Türkçesindeki çağrışım alanları farklı olan kelimeler üzerine örnekler verilmiştir.

Boşuna gezmişim, yok tabiatta

Bekorga kezibman, yo‘q tabiatda, (NFK 83)

Bekor: (ÖT) İşsiz, boş, çalışmayan; aylak, haylaz

Bekâr: (TT) **1.** Evlenmemiş kimse: **2.** Evli olduğu halde ailesinden ayrı, yalnız yaşayan kimse. (TDK, 2019; 295)

Yukarıda verilen örnekte, “bekor” kelimesi Özbek Türkçesinde “işsiz, boş, aylak” anlamlarında kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde ise “bekâr” sözcüğü Özbek Türkçesinden farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Aktarım sırasında “bekâr” sözcüğü dikkat edildiği sürece eş değer, dikkat edilmediği zamanda ise yalancı eş değer kelime olarak karşımıza çıkabilecek bir sözcüktür. Bu durumda aktarıcının doğru olarak aktardığı ve eş değer kelime olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sağır...

kar, (NH 27)

Kar: (ÖT) İşitme engelli, sağır

Kar. (TT) Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı. (TDK, 2019; 1312)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının Türkiye Türkçesinde “sağır” olarak kullanılan sözcüğe karşılık olarak “kar” sözcüğünü kullandığı görülmektedir. “kar” sözcüğü ise Türkiye Türkçesinde Özbek Türkçesinde kullanılan anlamından farklı bir anlam dairesine sahiptir. Bu sebeple aktarıcının “kar” sözcüğünün aktarımına dikkat etmeleri ve lehçelerde kullanılan anlamlarını bilmeleri gerekmektedir.

Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.

Ko‘rpa, xudosizlar uchun ham panoh. (NFK 46)

Ko‘rpa: (ÖT) Yorgan, yorgansı örtü, battaniye

Körpe: (TT) **1.** Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş (bitki) **2.** Çok genç (kimse) (TDK, 2019; 1503)

Yukarıda verilen örnekte “ko‘rpa” sözcüğü Özbek Türkçesinde “yorgan” anlamında kullanılırken Türkiye Türkçesinde “körpe” sözcüğü Özbek Türkçesindeki anlamının dışında farklı bir anlamda kullanılmaktadır. “yorgan” ve “ko‘rpa” sözcükleri eş değer olarak kullanılırken “ko‘rpa” sözcüğü iki lehçe arasında yalancı eş değerlik doğurabilecek kelimelerden bir tanesidir.

kelimeler, bazıları tüyden bazıları demir

Ba’zilari **patday**, ba’zilari temirday, (İÖ 247)

Pat: (ÖT) **1.** Tüy **2.** Kalem

Pat: (TT) **1.** Yassı, basık **2.** Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses (TDK, 2019, 1897)

Yukarıda verilmiş olan örnekte ‘pat’ kelimesi hedef lehçede ‘tüy, kalem’ anlamlarında kullanılırken Türkiye Türkçesinde ise ‘pat’ sözcüğü tamamen farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bakıldığı zaman ‘tüy’ ve ‘pat’ kelimeleri eş değer olarak kullanılmıştır ancak ‘pat’ kelimesi iki lehçe arasında yalancı eş değerlik oluşturabilecek kelimelerden bir tanesidir.

Yukarıda örnekleri verilerek açıklanan durumla ilgili tespit edilen kelimeler aşağıda verilmiştir:

Bahçenin en yalnız köşesinde
Bog‘chalarning **burchida**. (SK 2)

Burch: (ÖT) **1.** Zorunlu görev, yükümlülük **2.** Köşe

Burç: (TT) **1.** Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı. **2.** Zodyak üzerinde yer alan on iki takımyıldıza verilen ortak ad. (TDK, 2019; 414-415)

Uçuşmada gökyüzünde bir sürü ebabil:
Uchishadi ko‘k yuzida bir **gala** abobil; (OVK 31)

Gala: (ÖT) **1.** Sürü, **2.** Çokluk, kalabalık, yığın, topluluk

Gala: (TT) **1.** Resmi bir törenden sonra yapılan büyük ve gösterişli şölen **2.** Ön gösterim (TDK, 2019; 899)

Eteğini toplamış bir sevgili düştü kumsala
Etagini **ko‘targan** bir sevgili tushdi qumloqqa, (NFK 46)

Ko‘tarmoq: (ÖT) Kaldırmak, havalandırmak, yükseltmek

Kotarmak: (TT) **1.** Pişen yemeği başka kaba boşaltmak **2.** Hazırlamak (TDK, 2019; 1489)

üstelik parasızım pasaportsuzum
Buning ustiga **pulsiz**, hujjatsizman. (Aİ 51)

Pul: (ÖT) **1.** Para **2.** Köprü

Pul: (TT) **1.** Posta parası karşılığı mektup zarfı, kartpostallara ve damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası. **2.** Bazı giysilerde süs olarak kullanılan parlak, incecik, genellikle metal levhacık. (TDK, 2019; 1951)

belki yeşilköy’de uçağa biniyorsun

Balki yashil **qishloqda** samolyotga chiqyapsan (Aİ 205)

Qishloq: (ÖT) Köy

Kışlak: (TT) **1.** Kışın barınılan yer. **2.** Kışın orduların, göçebe oymakların hayvanlarıyla birlikte yayladan inip konakladıkları yer. (TDK, 2019; 1427)

elledik halkın ağırlarını cesurca

Qo‘lladik xalqning og‘riqlarini mardlarcha. (İÖ 310)

Qo‘llamoq: (ÖT) **1.** Desteklemek, arka çıkmak, kollamak **2.** Kullanmak, istifade etmek

Kollamak: (TT) **1.** Olmasını, ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek: **2.** Göz önünde tutmak, gözlemek (TDK, 2019; 1463)

Kolumu kanadımı kırıyorum

Qo‘limni qanotimni **sindiraman.** (CS 13)

Sinmoq: (ÖT) Kırılmak

Sinmek: (TT) **1.** Kendini göstermemek için büzülme, saklanma, pusma. **2.** Korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek. (TDK, 2019; 2119)

onun için develer kesiyor halk

Ham unga tuyalar **so‘yishar...** (İÖ 104)

So‘ymoq: (ÖT) Kesmek, öldürmek, katletmek, boğazlamak

Soymak: (TT) **1.** Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak. **2.** Birinin giysilerini çıkarmak. (TDK, 2019; 2147)

Konuştun güneşi hatırlıyordum

So‘zladim, quyoshni xotirlar edim, (SK 80)

So‘zlamoq: (ÖT) Konuşmak, söylemek, dile getirmek, bildirmek

Sözlemek: (TT) Evlendirmek üzere söz kesmek. (TDK, 2019; 2156)

Yeni sözler buldum bir nice seni görmeyeli

Yangi soʻzlar **topdim** seni koʻrmagan chogʻim, (CS 60)

Topmoq: (ÖT) Bulmak; keşfetmek; kazanmak (para vb.); ortaya koymak, çıkarmak, tahmin etmek

Tapmak: (TT) **1.** İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek **2.** Tutku ile sevmek, bağlanmak. (TDK, 2019; 2266)

Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Koʻzlariga mil **tortgan** gʻanimi kabi uylar... (NFK 253)

Tortmoq: (ÖT) Çekmek, sürüklemek

Tartmak: (TT) **1.** Bir şeyin birim cinsinden ağırlığını bulmak. **2.** Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak. (TDK, 2019; 2273)

Sular kesildi çeşmelerden;

Suvarlar **uzildilar** bu chashmalardan, (CST 21)

Uzmoq: (ÖT) Koparmak, ayırmak (CST 21, İÖ 36, 116)

Üzmek: (TT) **1.** Üzüntü vermek **2.** Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak (TDK, 2019; 2460)

Yağız atlı süvari, koştur, atını, koştur!

Uchqur otli suvoriy, choptir, otingni choptir (NFK 354)

Uchqur: (ÖT) Hızlı, süratli; uçan

Uçkur: (TT) Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ. (TDK, 2019; 2407)

Açar maviliğe, iri gözlerini.

Ochar moviylikka **yirik** koʻzlarini (FHD 100)

Yirik: (ÖT) Büyük, iri, ulu, kocaman

Yirik: (TT) **1.** Yarık, yırtık **2.** Üst dudağı yarık olan (kimse) (TDK, 2019; 2596)

kötü rüzgâr saçlarını götürüyor

Yomon shamol esa sochlaringni oʻynaydi... (Aİ 208)

Yomon: (ÖT) Kötü, fena

Yaman: (TT) **1.** Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan (kimse) **2.** Kötü, korkulan (kimse) (TDK, 2019; 2516)

Sıram gelince yeryüzüyle örtün üzerimi.

O'lganda yerga o'rab, yer-la **yoping** uning ustini (NH 115)

Yopmoq: (ÖT) **1.** Kapatmak, kapamak, örtmek **2.** Tandırda pişirmek

Yapmak: (TT) **1.** Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek **2.** Olmasına yol açmak (TDK, 2019; 2529)

Bir anda kül etti can elmasımı.

Bir **zumda** kul qildi jon olmosimni. (NFK 10)

Zum: (ÖT) An

Zum: (TT) Optik kaydırma (TDK, 2019; 2665)

böyle uzak uzak seslenmese

Buncha uzoqlardan **o'tmasa**, (Aİ 36)

O'tmoq: (ÖT) **1.** Geçmek, aşmak, kesişmek. **2.** Yerini değiştirmek, taşınmak

Ötmek: (TT) **1.** Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak **2.** Herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak (TDK, 2019; 1863)

ne vakit bir yaşamak düşünsem

Shunday yashamoqni **o'ylasam**... (Aİ 212)

O'ylamoq: (ÖT) **1.** Düşünmek, aklından geçirmek **2.** Tasavvur etmek, saymak, zannetmek, sanmak

Oylamak: (TT) Oya koymak veya oya sunmak (TDK, 2019; 1828)

Kökten dallara yürüyen sular gibi

İldizlardan **shoxlarga** qarab yurgan suvlarday. (İÖ 218)

Shox: (ÖT) **1.** Dal, kol, branş **2.** Boynuz

Şah: (TT) **1.** İran veya Afgan hükümdarı **2.** Atın ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde ayakta durması (TDK, 2019; 2195)

sol kasığımdan vuracaklar

Chap biqinimdan uradilar, (Aİ 77)

Chap: (ÖT) Sol, sol taraf

Çap: (TT) **1.** Cisimlerin genişliği, kutur **2.** Büyüklük (TDK, 2019; 493)

Yukarıda şiirden hareketle verilmiş olan kelimeler, Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılacak olan aktarımlarda dikkat edilmesi gereken kelimeler içerisinde yer almaktadır. Çünkü dikkat edilmediği takdirde kelimelerin fonetik benzerliği, yanlış anlamaya ve dolayısıyla yanlış aktarmaya sebep olacaktır.

4.3. Yalancı Eş Değer Kelimelerin Kullanımı

Yalancı eş değerlik üzerine birçok tanım ve çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında Mehmet Kara yalancı eş değerliği şu şekilde tanımlamıştır: “İki Türk lehçesinde köken ve yazılış bakımından aynı oldukları halde, anlamları farklı olan kelimelerin aralarında fark yok zannedilerek eşleştirilmesi.” (Kara, 2009: 1062)

Yalancı eş değerlik meselesi araştırmacıların sıklıkla üzerinde durduğu konulardan bir tanesidir. Eş değer sözcüklerin belirlenmesinin yanında yalancı eş değer sözcüklerin de belirlenmesi lehçeler arası aktarımlarda aktarıcıların aktarım hatalarına düşmesinin önüne geçmiş olacaktır.

İncelemiş olduğumuz “Zamonaviy Turk She’riyatı” adlı eserde tespit edilen yalancı eş değer kelimeler verilmiştir:

Açık ve endişesiz
Ochiq va andishasiz (NH 103)

Andishasiz: (ÖT) Utanmaz, hayasız

Endişesiz: (TT) Endişesi olmayan (TDK, 2019; 798)

Sıcak damları sükûn yapılarıyla
İssiq **damlari**, sukunatlari bilan (CZ 34)

Dam: (ÖT) **1.** Nefes, soluk **2.** Lahza, zaman **3.** Körük **4.** Sivri uç. (NFK 3, CST 165, Aİ 239, CZ 34)

Dam: (TT) **1.** Yapıları dış etkilere korumak amacıyla yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm. **2.** Üzeri toprak kaplı ev, köy evi. (TDK, 2019; 588)

İlk ışık, kapının eşiklerinden,
Nurlarning avvali **eshik** poyidan, (NFK 236)

Eshik-gi: (ÖT) Kapı, eşik, giriş (NH 57, 58, 73, NFK 153, 236, 238, CST 86, OVK 2, FHD 44, 106, 130, Aİ 75, 82, 193, SK 109, CZ 18, İÖ 103)

Eşik: (TT) **1.** Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak **2.** Kapı ağzında basamağın konulabileceği yer. (TDK, 2019; 824)

Solduracak bir gül gibi ömrünü,
So‘ndiradi bir **gul** kabi umringni.

Gul: (ÖT) Çiçek (NH 147, NFK 203, CST 23, 31, OVK 7, 9, 145, FHD 53, 78, CS 1, 11, 87, SK 52, 107, 163, 166, 174, 181, CZ 21, 92, 146, 156, İÖ 80, 130, 228, 243, 250, 298, 303, 310, 371)

Gül: (TT) **1.** Gülgillerin örnek bitkisi **2.** Bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği (TDK, 2019; 997)

ben atlara **ve** uzaklara hayrandım
Men otlarga, uzoqlarga **hayron edim.** (İÖ 126)

Hayron: (ÖT) **1.** Şaşkın, hayrete düşmüş **2.** Tereddütlü, kararsız (NH 119, NFK 29, CST 138, İÖ 124, 125, 126)

Hayran: (TT) Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse) (TDK, 2019; 1072)

Yok bizi arayan, soran kimsemiz.
Yo‘q bizni **izlagan**, so‘ragan kimsalar. (CST 94)

İzlamoq: (ÖT) Aramak, araştırmak (NFK 265, CST 94, 101, OVK 188, CS 93)

İzlemek: (TT) **1.** Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek **2.** Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. (TDK, 2019; 1240)

bana ne çerçilerden, çerilerden, kullardan
Menga nima **jarchilardan**, olib sotar qullardan. (İÖ 60)

Jarchi: (ÖT) Müjdecî, haberci, ulak, elçi (İÖ 60)

Çerçi: (TT) **1.** Köy, Pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse (TDK, 2019; 522)

kök inatla kavramıyor toprağı
Ko‘k qaysarlik bilan kamraydi tuproqni, (İÖ 314)

Ko‘k: (ÖT) **1.** Mavi, açık mavi, gök mavisi **2.** Gök, sema (NH 135, 154, NFK 315, CST 10,20,30, 61, 79, 91, 99, 150, 168, OVK 31, FHD 125, Aİ 197, 266, CS 17, 61, 125, SK 114, 118, 121, 126, 142, 144, 147, 186, CZ 3, 137, İÖ 83, 183, 226, 314)

Kök: (TT) **1.** Bitkileri toprağı bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm. **2.** Süsünde olduğu gibi yer üstüne sap çıkaran çok yıllık yer altı gövdesi (TDK, 2019; 1495)

hele seni kollarına aldı mı

U seni **qo‘llariga** oldimi,,, (Aİ 174)

Qo‘l: (ÖT) **1.** El **2.** İmza (NFK 7, 45, 120, 133, 196, 200, 218, 228, 310, 316, OVK 71, 101 144, 169, FHD 55, Aİ 35, 57, 66, 123, 132, 137, 174, 191, 199, 202, 211, 265, 275, CS 6, 7, 8, 13, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 52, SK 3, 7, 68, 72, 104, 160, 166, 188, 189, 190, 199, 204, CZ 10, 116, 120, 135, 136, 137, 152, 178, 197, 199, 222, İÖ 54, 267, 323, 328)

Kol: (TT) **1.** İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. **2.** Giyside vücudun bu bölümünü saran parça (TDK, 2019; 1459)

Geç fark ettim taşın sert olduğunu.

Kech bildim tog‘larning **sart** bo‘lishini. (CST 62)

Sart: (ÖT) Özbeklerin göçebelikten yerleşik düzene geçen, aşiret ve aşiret ilişkilerini bitiren bir kısmına ihtilalden önce verilen isim.

Sert: (TT) **1.** Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı **2.** Esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen **3.** Kolay dayanılmayan, zor katlanılan, etkili (TDK, 2019; 2075)

Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi..

O‘lsa... Toshiyo‘lkalarning, qora **savdoli** do‘sti... (NFK 273)

Savdo: (ÖT) Ticaret (NFK 273, OVK 7, SK 109, CZ 158)

Sevda: (TT) **1.** Güçlü sevgi **2.** Aşırı ve güçlü tutku, istek (TDK, 2019; 2080)

sökmedi ama hoyrat kuralları faşizmin

So‘kmadim ammo qo‘pol xatolarini fashizmning, (İÖ 253)

So‘kmoq: (ÖT) Azarlamak, hakaret etmek; küfretmek, sövmek (İÖ 253)

Sökmek: (TT) **1.** Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak. **2.** Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak. (TDK, 2019; 2148)

En olmayacak günde geldin tazeledin ortalığı

Eng so‘nggi kunda kelding, **tozalading** o‘rtalikni, (CS 76)

Tozala(n)moq: (ÖT) Temizlemek. (CS 63, 76)

Tazelemek: (TT) Yenisiyle veya tazesiyle değiştirmek. (TDK, 2019; 2292)

ağaçlara tünedi yine akşam kargalarla bir

Daraxtlarda **tunadi** yana oqshom qarg‘alar bilan (Aİ 6)

Tunamoq: (ÖT) Uyumak, geceyi geçirmek (Aİ 6)

Tünemek: (TT) **1.** Kuşlar, kanatlı evcil hayvanlar, uyumak için bir dala veya sırığa konmak. **2.** Tabure, yüksekçe iskemle vb. üzerine oturmak (TDK, 2019; 2399)

Yürürüm kömür ocaklarına, çapalanan tütüne

Yuraman ko‘mir o‘choqlari, maydalangan **tutung**a, (İÖ 219)

Tutun: (ÖT) Duman (İÖ 219, 335, 354)

Tütün: (TT) **1.** Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan, otsu bir bitki. **2.** Bu bitkinin kurutulup kıyılarak sigara biçiminde veya pipoyla içilen yaprağı (TDK, 2019; 2403)

Birden kucağıma düştüm gerçeğin.

Birdan quchog‘iga **tushdim** garchakning (NFK 86)

Tushmoq: (ÖT) İnme, binmek (NH 200, NFK 12, 35, 64, 84, 86, 133, 134, 136, 191, 226, 227, 228, OVK 23, 41, 144, FHD 92, Aİ 20, 133, CS 12, 77, SK 13, 120, 163, 179, 184, CZ 61, 152, 158)

Düşmek: (TT) **1.** Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek **2.** Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek (TDK, 2019; 741)

Üfleme bana anneciğim korkuyorum,

Uflama menga onajonim, qo‘rqyapman, (FHD 1)

Uflamoq: (ÖT) Bir şeyden şikâyet etmek (FHD 1)

Üflemek: (TT) **1.** Dudakları büzerek soluğu bir şey üzerine hızla vermek, üfürmek **2.** Yanmakta olan bir şeyi söndürmek veya canlandırmak için soluk vermek

Gözlerin yeşerirdi kalbimin baharında

Ko‘zlaring **yosharirdi**, qalb bahorimda, (SK 205)

Yosharmoq: (ÖT) Genç görünmek, gençleşmek (CS 95, SK 205, CZ 190, İÖ 3)

Yaşarmak: (TT) Islanmak, nemlenmek (TDK, 2019; 2547)

Ah! Birçok şeyler hatırlatan erik ağacı

Oh, ko‘p narsa **bergan** o‘rik **daraxti**, (CST 17)

O‘rik: (ÖT) Kayısı

Erik: (TT) **1.** Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç **2.** Bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi (TDK, 2019; 807-808)

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;

Hayratda qoldim, qanday odim otay deb **shoshdim**, (CST 76)

Shoshmoq: (ÖT) Acele etmek, çabuk olmak; telaşlanmak (CST 76, FHD 126)

Şaşmak: (TT) **1.** Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek. **2.** Yolundan sapmamak, gidişini değiştirmemek veya yanılmamak

Size şerbet, bana kum dolu çanak.

Sizga sharbat, menga qum to‘la **chanoq**.(NFK 48)

Chanoq: (ÖT) Koza, pamuk kozası

Çanak: (TT) **1.** Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap **2.** Göz çukuru **3.** Çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların tümü (TDK, 2019; 492)

çileden ve kitaplardan çıkartır insanı

İnsonni kitobdan, **chilladan** chiqarar xitobi, (İÖ 4)

Chilla: (ÖT) Yılın en sıcak ya da en soğuk kırk günü (İÖ 4)

Çile: (TT) **1.** Zahmet, sıkıntı **2.** Dervişlerin kırk gün süre ile kendilerine uyguladıkları zahmetli ve perhizli dönem. (TDK, 2019; 547)

4.4. Dil İçi Aktarımda İfade Farklılıklarının Kullanılışı

Lehçeler arası aktarımlarda ifade farklılıkları, en sık görülen anlam olaylarından bir tanesidir. İfade farklılıklarının belirlenmesi lehçeler arasındaki anlaşılabilirlik açısından önem taşımaktadır. Her lehçede kullanılan kelimelerin ve kavramların anlam alanlarının birebir örtüşmemesinden dolayı ifade farklılıklarının görülmesi olağan bir durumdur ancak aktarıncının şiirlerin aslına bağlı kalmaması şiirleri yeniden yorumlaması aktarım problemleri içerisinde değerlendirilmektedir.

İfade farklılıklarının aktarıncının kontrolünde olan durumlar olduğunu söylemek mümkündür. Aktarıncı; doğrudan aktaramadığı ya da anlamlandırmakta zorlandığı durumlarda mecburi olarak ifade farklılıklarına başvurmak zorunda kalmıştır. Şiir dilinin aktarımı daha zor olduğu için aktarıncının kendi inisiyatifinde olarak ifade farklılıklarına başvurduğu görülmektedir.

İncelemiş olduğumuz bu çalışmada ifade farklılıkları tespit edilirken ek, ses ve birebir kelime değişiklikleri alınmamış, kelime grubu ve cümleler değerlendirmeye alınmıştır.

4.4.1. Eklenmiş İfade Kalıpları

Aktarım esnasında her kelimenin ya da cümlenin birebir aktarılması mümkün değildir. Çünkü aktarıcı kaynak lehçeden hedef lehçeye aktarırken anlamı sağlayabilmek için yeni kelime ve ifade kalıpları eklemiştir. Ancak metnin orijinal haline sadık kalmak gerektiği için eklenen ifadeler aktarmalarda bir sorun olarak görülebilmektedir. Aşağıda verilen örneklerde eklenmiş ifade kalıpları gösterilmiştir.

dik başlar, erkek haykırışlarla

Tik bosh, *tik qarash*, erkakcha hayqirishni, (İÖ 67)

Yukarıda verilmiş olan örnekte metnin aslında yer almayan ‘*tik qarash*’ ifadesinin hedef lehçeye aktarılırken eklendiği görülmektedir. Burada aktarıcının ekleme yapmasındaki amacı anlamı kuvvetlendirmek istemesidir.

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;

Hayratda qoldim, qanday odim otay *deb shoshdim*, (CST 76)

Bu örnekte de aktarıcının ‘*deb shoshdim*’ ifadesini eklediği görülmektedir ancak burada Türkiye Türkçesinde kullanılan ‘şaş-’ fiili ile Özbek Türkçesinde kullanılan ‘shosh-’ fiili farklı anlamlara gelmektedir. Aktarıcı ‘şaşır-’ fiilinin karşılığı olan ‘hayratda qol-’ kelimesini kullanmış ama aynı zamanda ‘acele et-’ anlamına gelen ‘shosh-’ fiilini de kullanma gereği duymuştur. Aktarıcının yalancı eş değer bir kelime olarak değerlendirebileceğimiz ‘shoshmoq’ fiilini kullanması bir aktarım hatasıdır.

(*Onamning uyushgan oyog‘ini silab aytgan so‘zlari*) (İÖ 288)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcı kaynak metinde olmayan bu ifadeyi şiire başlamadan önce eklemiştir. Şiir hakkında bilgi vermek amacıyla eklediği düşünülmektedir.

Yechilgan sirlarning g‘ami,

Vujudimni qamramoqda bitmas yaraday!... (İÖ 350, 351)

Men oyni mo‘ljal olib, qilaman tilim-tilim, (İÖ 90)

Sevgilimga toshdan bir kafan yo‘nilmoqda... (İÖ 40)

Tog'larni unga sordimman

Tog'larning tomirlaridan, (İÖ 120, 121)

Mening hayronligim- dunyo... (İÖ 124)

Aslida intilaveraman ham (İÖ 148)

Yur, (o'tmishga) to'yg'a ketamiz... (İÖ 331)

Demak bu qo'shiqlardan o'ch olmoq fursati yetti... (İÖ 364)

Eklenen ifade örneklerinden bir tanesi de eklenen dizelerdir. Aktarıcı, kaynak metinde olmayan dize veya dizeleri hedef lehçeye kendi inisiyatifinde eklemiştir. Yukarıda verilen örneklerde, aktarıcı İsmet Özel'in şiirlerini aktarırken birçok yeni dize eklemiştir. Bu durumun İsmet Özel'in şiirlerinin anlaşılmasının güç olmasından kaynaklandığı düşünülmekte ve aktarıcının hedef lehçeye kendi ifadeleriyle yeni dizeler eklediği görülmektedir. Eklenen dizeler, her ne kadar şiirin içeriğine uygun olsa da aktarım açısından değerlendirildiğinde metnin aslına uygun olmadığından aktarımlarda ifade farklılıklarına yol açmaktadır.

4.4.2. Çıkarılmış İfade Kalıpları

İncelemiş olduğumuz çalışmada aktarıcı kimi zaman kaynak lehçedeki kelime grubu ya da dizeleri hedef lehçeye aktarırken çıkarma ihtiyacı hissetmiştir. Aktarmada sorun yaşadığı ve aktaramadığı durumlarda bazı ifade kalıplarını eksilterek aktarmıştır. Ancak bu durum zaman zaman şiirlerde asıl anlatılmak istenenin anlaşılmasına neden olmuştur. Metnin aslına bağlı kalmadığından aktarıcının burada aktarım hatalarından birini yaptığını söylemek mümkündür.

çarpaydın *Kadıköy iskelesine*

Urilarding, (NH 167)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının "Kadıköy iskelesine" ifade kalıbını hedef lehçeye aktarmadığı görülmektedir. "Kadıköy iskelesine" ifadesinin özel isim olmasından dolayı aktarıcının bu ifade kalıbını cümleden çıkarttığı düşünülmektedir. Dolayısıyla cümlenin anlam bütünlüğü bozulmuş ve asıl kastedilen anlam karşılanamamıştır.

ez bütün çiçekleri *kendine canavar dedir*

Ez butun gullarni, (İÖ 371)

Bu örnekte de aktarıcının ‘kendine canavar dedir’ ifadelerini cümleden çıkarttığı, hedef lehçeye aktarmadığı görülmektedir. Aktarıcının, hedef lehçede kaynak lehçedeki anlamı verdiği ve diğer cümleyi eklememeyi tercih ettiği düşünülmektedir.

Hayal *meyal şeylerden* ilk aşkımız;
Xayollardan barpo ilk muhabbatim, (CST 56)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının ‘meyal şeylerden’ ifadesini eksik aktardığı görülmektedir. Aktaran kişinin Türkiye Türkçesinde kullanılan ‘hayal meyal’ ikilemesinin kullanımı konusunda eksigi olduğu ve ‘meyal şeyler’ ifadesini anlamlandırmakta zorlandığı için cümleden çıkarttığı düşünülmektedir.

Toplansın baş *ucuma bütün* dilenciler
To‘plansin boshimga tilanchilar, (FHD 25)

Verilen bu örnekte aktarıcı, ‘ucuma bütün’ ifadesini hedef lehçeye aktarmamıştır. Aktarıcı kimi zaman gereksiz gördüğü ve ortak anlamı sağlayabildiği ölçüde kelime eksiltme yoluna gitmiştir. Hedef lehçeye baktığımız zaman anlamda herhangi bozulma olmamış ve iki lehçe arasında çıkarılan ifadeye rağmen ortak anlam sağlanabilmiştir.

patronları kudurtan gazteler satarlardı.
Ey şehre başaklar:
militan ruhlar ekleyen hayat!

Gün turuncu bir hayalet gibi yükseliyorken
izmarit toplayan çocukların üstüne
çekleri imzalanyorken devlet katlarında faşizmin
bacımı koyvermiyorken şizofreni, (İÖ 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171)

Uzak Asya’dan çekik gözlerimiz
Küba’dan kıvrıcık sakallarımızla savaşımasak
güm güm vurur mu kömürün kalbi Kozlu’da
Ke San’da, Kandehar’da ümüğüne basılır mı vahşetin
ve sen boynunu öperken beni sarhoş
bir okyanusla titreten hayat (İÖ 187, 188, 189, 190, 191, 192)

Yukarıda verilmiş olan örneklerde aktarıcının ilk olarak yedi dizeyi ardından da altı dizeyi birden aktarmayıp hedef lehçeden çıkardığı görülmektedir. Bu noktada aktarıcının kaynak lehçede ifade edileni tam anlayamadığı ve hedef lehçeye çeviremediğini söylemek mümkündür. Aktarım meselelerinin başında kaynak lehçenin doğru anlaşılması ve aktarılması gelir ancak burada aktarıcının kaynak lehçeyi anlayamadığı için hedef lehçeye aktaramadığı görülmektedir.

4.4.3. Yeniden Kurgulanmış İfadeler

Lehçeler arası aktarımlarda en sık görülen anlam olayıdır. Çünkü aktarıcı kaynak lehçedeki metni hedef lehçeye göre yeniden kurgulama yoluna gider. Ancak bu durum aktarımlarda sorun olarak kabul edilmektedir. Aktarıcının kaynak metne sadık kalmaması ve kendine göre yeniden yorumlaması kaynak metnin değerini düşürdüğü düşünülmektedir.

bir kenar mahallede, simsiyah bir evde, zemin katında...

O‘tirmay qora uyda, kezaylik shaharlar, dunyo bo‘ylab... (NH 125)

Yukarıda verilmiş olan örnekte aktarıcının şiiri yeniden yorumladığı ve bağlamından kopmuş olarak aktardığı görülmektedir. Aktarıcının şiiri bu şekilde aktarması, hedef lehçede şiirin farklı anlaşılmasına sebep olacak ve şiirin değerinin düşmesine yol açacaktır. Aşağıda yeniden kurgulanan ifadeler örnekler verilmiştir. Hepsinin ortak yönü şairin şiiri anlamlandırmakta zorlandığı durumlarda kendi yorumunu katıp şiiri yeniden kurgulamasıdır.

Saçlarım tutuştu önce,

Sochlarimning oqlari mo‘l, (NH 65)

Pencerede fakir İstanbul.

İstanbul yo‘l qarar, deraza ochiq... (NH 177)

Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,

Kipriklar sekin-sekin, quchoqlashib borsa-da; (NFK 272)

Şimdi bir güvercinin

Olib yorsak agar yuragini bu kabutarning (CS 20)

Koşa koşa gidiyorum

Deya hech so‘ramang, qistamang. (SK 26)

bir devrimcinin hazırlığıdır.

Tushdan so‘ng kelganin qayta eslatar... (İÖ 26)

Yukarıda verilen örneklerin tamamında aktarıcı kaynak lehçedeki cümleyi anlamlandıramadığından hedef lehçeye aktarırken kendisi yorumlamıştır. Metnin aslına bağlı kalmamasından dolayı da aktarma problemleri içerisinde değerlendirilmektedir.

4.4.4. Bağlamından Kopmamış İfadeler

Lehçe aktarımı yapılırken aktarıcı, metnin aslına bağlı kalmaya çalışsa da zaman zaman metinde değişiklikler yapabilmektedir. Bu değişiklikler bazen cümlenin anlamını değiştirirse de genel olarak kaynak lehçeye bağlı kalmıştır. Bu türden değişimler ‘‘Bağlamından Kopmamış İfadeler’’ olarak adlandırılmaktadır. Bağlamından kopmamış ifadeler kaynak lehçeden hedef lehçeye aktarılırken şekil olarak değişse de semantik olarak yakın kalmıştır.

dünya, inanılmayacak kadar büyüktür benim için.

Bu dunyoning buyukligi, sirlaridan lol bo‘laman. (NH 81)

Yukarıda verilen örnekte ilk dikkati geçen nokta ifade farklılığıdır ancak iki şiirden de çıkarılan anlam dünyanın büyüklüğünden şaşkına dönmedir. Aktarıcı şiiri anladığı biçimde, şiirin anlam çerçevesinden çıkmadan yeniden yorumlamıştır. Bağlamından kopmayan ifadelerin en önemli özelliği anlam çerçevesinden çıkmamaktır. Ortak anlamı yakalayabildiği ölçüde şiirin aktarımını doğru gerçekleştirmiş demektir.

Dünyada taşınacak bir kuru başınız var;

Dunyoda bor yuingiz, yolg‘izgina boshingiz, (NFK 352)

Yukarıda verilen örnekte aktarıcının bu dizeyi ortak anlam bağlamından ayrılmadan aktardığı görülmektedir. Her iki lehçede de kastedilen anlam aynıdır ancak aktarıcı, hedef lehçede kendi ifade gücüyle şiirin anlam dairesinden çıkmadan yeniden yorumlamıştır.

Ha olmuş ha olmamış penceremiz;

Farqsiz, bormi yo yo‘q derazalar; (CST 96)

Yukarıdaki örnekte aktarıcının aynı anlamı farklı şekilde ifade ettiği görülmektedir. Bu tür aktarımlar genellikle bir aktarım problemi olarak görülse de birebir düz bir aktarımdan ziyade iki lehçenin ortak bağlamda aktarılması her iki lehçe için de daha doğrudur.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışmaya konu olan ‘‘Zamonaviy Turk She’riyati’’ adlı eser Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarılmış bir lehçeler arası aktarım örneğidir. Eser, Özbek Türkçesine Abdulatif Abdullayev tarafından aktarılmıştır. Çalışmamız, bu eser bağlamında şekillenmiştir.

Çağdaş Türk lehçelerinin günümüzde en önemli meselelerinden bir tanesi lehçeler arası aktarımlardır. Çünkü Türk dünyasının birbirinin eserlerini okuyup anlayabilmesi için lehçeler arası aktarımlara ihtiyacı vardır. Yapılan çalışmalar artsa da günümüzde hâlâ yeterli seviyede değildir. Yapılmış olan aktarmalar, aktarma sorunlarını da beraberinde getirmiştir ve kimi araştırmacılar çalışmalarında özellikle aktarmalarda karşılaşılan sorunlar üzerinde durmuştur. Çalışmamızın temel amacı da burada ortaya çıkmaktadır. Her geçen gün artan aktarma çalışmalarına bir yol göstermek ve aktarma çalışmalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Çalışmamızın ‘‘Bulgular’’ bölümünde metin, dört ana başlık altında incelenmiştir. Aktarıncının hedef lehçeye ve kaynak lehçeye hâkimiyeti değerlendirilmiştir. Çalışmada aktarıncının büyük oranda kaynak lehçeyi doğru anladığı görülmüştür. Aktarıncının çok az yerde hedef lehçedeki kelime ya da söz öbeğini yanlış anlayıp aktardığı belirlenmiştir.

Yine ‘‘Bulgular’’ bölümünde incelediğimiz ‘‘ifade farklılıkları’’ lehçeler arası aktarımın temel taşı olup en çok dikkat edilmesi gereken husustur. Aktarıncının yer yer asıl metne bağlı kalmayıp yeniden yorumladığı görülmüştür. Bu durum lehçeler arası aktarmalarda sorun olarak kabul edilmektedir ve aktarıncının hatası olarak değerlendirilmektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmada önem arz eden bir diğer nokta da iki lehçe arasındaki ortak kelimelerin varlığıdır. Bu ortak kelimeler hem aktarım yapmayı kolaylaştırmış hem de aktarım yapılan hedef lehçede anlaşılmasını sağlamıştır. Çağdaş Türk lehçelerinde ortak anlaşılır kelimelerin bulunması, lehçelerin iletişimi ve etkileşimi açısından büyük kolaylık sağlamaktadır. Aktarıncı ortak kelimelerin kullanılmadığı durumlarda ise hedef lehçede eş değer kelimeyi seçip kaynak lehçe ile ortak anlam dairesine sahip kelimeleri kullanma yoluna gitmiştir.

Yapılmış olan bu çalışmada her iki lehçeyi görmek amacıyla iki sütun halinde hazırlanmış ve sol sütunda kaynak lehçede Türkiye Türkçesiyle yazılmış olan şiirler, sağ sütunda hedef lehçede Özbek Türkçesine Abdulatif Abdullayev tarafından aktarılan şiirler yer

almıştır. Bu durum, iki lehçe arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmek açısından kolaylık sağlamıştır.

Aktarılan şairlerin hepsinin özenle seçildiği ve her şairin bir edebi dönemi temsil ettiği açıkça görülmektedir. Aktarıcının yalnız şairleri değil aynı zamanda şiirleri de şairin edebi görüşünü en iyi yansıtan şiirlerinden seçtiği net bir şekilde fark edilmektedir.

Çalışmamız, bize göre aktarım sorunlarının ve ifade farklılıklarının ortaya koyulması bakımından önem taşımaktadır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Çağdaş Türk lehçeleri, günümüzde üzerinde en sık çalışılan konular arasında gelmektedir. Lehçelerin aralarındaki benzerlik ve farklılıklar, lehçelerin karşılıklı anlaşma dereceleri, lehçeler arası aktarma gibi çalışmalar Çağdaş Türk lehçeleri üzerine yapılan çalışmalarda önemli yer tutmaktadır.

İncelemiş olduğumuz çalışma da aktarımı yapılan bir metnin karşılıklı olarak değerlendirilmesidir. Aktarıcı Abdulatif Abdullayev, Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine bir şiir aktarımı yapmıştır. Şiirleri aktarılan şairler, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atilla İlhan, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu ve İsmet Özel'dir.

Lehçeden lehçeye aktarım, bir çeviri yapmak kadar zor olmasa da kendine göre birtakım zorlukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu zorlukların başında ise aktarıcının, aktarımı yapılacak olan her iki lehçeye de hâkim olması gelir. Aktarıcı, hedef lehçe kadar kaynak lehçeyi de iyi bilmeli, bu doğrultuda eser aktarımı yapmalıdır. Eser aktarımıyla ilgili olarak da şiir aktarımı yapmanın düzyazı aktarımı yapmaya göre çok daha zor olduğunu söylemek mümkündür. Şiirin soyut dünyasını aktarıcının başka bir lehçeye aktarması ve hedef lehçede de o soyut dünyayı yansıtabilmesi çok büyük bir çaba gerektirmektedir.

Aktarıcımız Abdulatif Abdullayev'in büyük oranda şiirleri hedef lehçeye doğru aktardığı görülmektedir. Yalnızca, kaynak lehçede şairin ne anlatmak istediğini anlamadığı durumlarda hedef lehçede şiiri kendince yeniden yorumlamış ve kendi anladığı şekliyle aktarmıştır. Baktığımız zaman Abdulatif Abdullayev'in yeniden yorumladığı bölümlerin en çok İsmet Özel'in ve Cahit Zarifoğlu'nun şiirleri olduğu görülmektedir. Sebebinin ise bu şairlerin kullandığı mistik, metafizik şiir dilinin olduğu sonucuna varılmıştır. Aktarıcının hatasız diyebileceğimiz en doğru aktardığı şairler ise Cahit Sıtkı Tarancı, Atilla İlhan ve Orhan Veli Kanık'tır. Aktarıcı Abdullayev'in bu şairleri hatasızca yakın bir şekilde aktarmasının altında bu şairlerin oldukça sade bir dille yazmış olmaları ve anlaşılır olmalarıdır.

Yapmış olduğumuz çalışma dört aşamada değerlendirilmiştir. İlk olarak Özbek Kiril harfleriyle yayımlanmış eser, Özbek Latin alfabesine aktarılmış ve şiirlerin Türkiye Türkçesindeki şekilleri solda, Özbek Türkçesindeki şekilleri sağda olmak üzere karşılıklı olarak yazılmıştır. İkinci aşamada kelime değişiklikleri, üçüncü aşamada yalancı eş değer kelimeler ve dördüncü aşamada ise ifade farklılıkları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ilk aşamasında şiirler Türkiye Türkçesindeki şekillere göre yeniden düzenlenmiştir. Türkiye Türkçesindeki şairlerin birden fazla dizede ifade ettikleri şiirleri, aktarıcı bazı noktalarda tek bir dizede aktarmıştır. Dizelerin denk olması ve bütünlüğü sağlayabilmesi açısından aktarımı yapılan şiirler Türkiye Türkçesindeki şekillerine benzetilmiştir.

İkinci bölümde kelime değişiklikleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde kelime değişiklikleri, üç alt başlık altında değerlendirilmiştir. İlk olarak eş değer kelimeler üzerinde durulmuştur. Aktarıcı, iki lehçe arasında ortak anlamı sağlayabilen eş değer kelimeleri tercih etmiştir ancak aktarıcının eş değer kelimeleri kullanırken Özbek Türkçesinde daha çok yabancı dilden Özbek Türkçesine geçmiş sözcükleri tercih etmiştir. ‘‘ağaç’’ sözcüğüne karşılık ‘‘daraxt’’, ‘‘güvercin’’ sözcüğüne karşılık ‘‘kebuter’’, ‘‘ekmek’’ sözcüğüne karşılık ‘‘non’’ sözcüklerini kullanması Özbek Türkçesinde Farsçanın yoğun bir etkisi olduğunun göstergesidir.

İkinci bölümde üzerinde durulan bir başka durum da yanlış kelime kullanımınıdır. Aktarıcının kimi zaman kelimeyi yanlış anlamasından kaynaklı kimi zaman da bilinçli olarak kelimeyi değiştirdiği durumlar yanlış kelime kullanımı başlığında ele alınmıştır. Aktarıcının metinde fonetik olarak birbirine benzeyen bazı kelimeleri yanlış anlamadan kaynaklı yanlış aktardığı görülmüştür. Aynı zamanda aktarıcı bilinçli olarak da kelimeleri değiştirmiştir ve bu durum da yanlış kelime kullanımına sebep olmuştur.

İkinci bölümde son olarak Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarım yapılırken dikkat edilmesi gereken aksi takdirde yalancı eş değerlik oluşturabilecek kelimeler üzerinde durulmuştur. Aktarıcının Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine aktarırken eş değer olarak kullanmış olduğu bu kelimeler, iki lehçe arasında aktarmayı kolaylaştırması açısından tespit edilip aktarma çalışmalarına kolaylık sağlaması amaçlanmıştır.

Üçüncü bölümde metinde geçen yalancı eş değer sözcükler tespit edilmiştir ve şiirden hareketle Özbek Türkçesindeki anlamlarıyla Türkiye Türkçesindeki anlamları karşılaştırılmıştır. Bakıldığı zaman aktarıcının aktarımda yalancı eş değer sözcüklere dikkat ettiği ancak nadiren de olsa yalancı eş değer sözcükleri yanlış aktardığı görülmüştür. Yalancı eş değer sözcüklere dikkat edilmediği noktalarda şiirde asıl söylenmek istenen anlam bozulmuş ve aktarıcının edebi dile hakimiyeti kaybolmuştur. Genel olarak bakıldığında ise aktarıcının yalancı eş değerlik oluşturabilecek kelimeleri doğru aktardığı görülmektedir.

Dördüncü bölümde ise ifade farklılıkları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde metin üzerinden ifade farklılıkları gösterilmiştir ve aktarıcının bu değişiklikleri hangi sebeple yapabileceği hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. İfade farklılıkları, başlığının ilk başlığı eklenen ifadelerdir. Aktarıcı, anlamı kuvvetlendirmek istediği zamanlarda ya da kaynak lehçedeki kastedilen anlamı birebir sağlayamadığı durumlarda kelime ekleme yoluna gitmiştir. Aktarıcının kimi zaman kelime grubu eklediği kimi zaman da bir veya birden fazla dize eklediği görülmüştür. Birden fazla dize eklediği durumlarda aktarıcı kaynak lehçeden uzaklaştığı için aktarım sağlıklı olamamıştır.

Dördüncü bölümde değinilen bir diğer konu çıkartılan ifadelerdir. Tıpkı eklenen ifadelerde olduğu gibi aktarıcı, gerek gördüğü yerlerde kelime grubu veya dize çıkartmıştır. Aktarıcının kelime grubu çıkarttığı noktalarda kaynak lehçedeki anlamı daha kısa yoldan vermesi ve fazla gördüğü noktaları şiirden çıkartması sebebiyle meydana gelmiştir. Aktarıcı kaynak lehçedeki şairin ne demek istediğini anlayamadığı noktalarda ise dize veya dizeler çıkartmıştır. Çıkartılan ifadeler, aktarımı yapılan şairler arasında en çok İsmet Özel'in şiirlerinde görülmüştür. Aktarıcı, şiiri anlayamadığı noktalarda hedef lehçede şiirin bazı bölümlerini çıkartmıştır.

Dördüncü bölümde üzerinde durulan bir başka konu yeniden kurgulanmış ifadelerdir. Bu durum aktarıcının kaynak lehçede asıl kastedilen anlamı anlayamadığı durumlarda gerçekleşmiştir. Aktarıcı kaynak lehçedeki metni anlamadığı noktalarda hedef lehçede yeniden kurgulamış ve şiir aktarıcı tarafından aslından kopmuş olarak hedef lehçede yeniden yazılmıştır.

Dördüncü bölümde son olarak bağlamından kopmamış ifadeler hakkında örnekler verilmiştir. Bağlamından kopmamış ifadeler, kaynak lehçeye anlam olarak bağlı kalan ancak hedef lehçede yeniden kurgulanmış dizeler için kullanılmıştır. Metinde en az örneği bulunan ifade farklılığıdır. Çünkü aktarıcı ya metnin aslına bağlı kalmış ya da hedef lehçede metni yeniden kurgulamıştır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada aktarma meseleleri incelendiğinde en sık görülen anlam olayı kelime değişikliğidir. Çünkü aktarıcı kaynak lehçeden hedef lehçeye aktarırken hedef lehçenin söz varlığına ağırlık vermiştir.

Bu çalışma, lehçeler arası aktarımlarda görülen farklılıklarını ortaya koymak için yapılan bir incelemedir. Farklılıklar tespit edilmiş ve gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmanın kendinden sonraki lehçeler arası aktarma çalışmalarına kolaylık sağlaması düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkan, H. (2012). Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu. *Turkish Studies*, 7/4, s. 671-688
- Alkayış, M. F. (2009). Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi- Türkiye Türkçesi Örneği). *Turkish Studies*, 4/3, s. 60-70
- Bayniyazov, A. (2022). Lehçeler Arası Aktarmalarda Karşılaşılan Sorunlar (Kazak Dürülgöv Destanı Örneğinde). *Belgü Dergisi*, 6, s. 1-20
- Buran, A. – Alkaya, E. (2018). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. (12. Baskı), Akçağ Yayınları
- Coşkun, M. V. (2017). *Özbek Türkçesi Grameri*. (3. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları
- Daşcıoğlu, Y. (2019). Orhan Veli Kanık. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (cilt EK-2), 15-16
- Erbay, E. (2010). *Cemal Süreya (Hayatı, Edebi Fikirleri ve Şiiri)*. [Yayımlanmamış doktora tezi] Atatürk Üniversitesi
- Enginün, İ. (2011). Cahit Sıtkı Tarancı. *TDV İslam Ansiklopedisi* (cilt 40), 15-16
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. (6. Baskı), Dergah Yayınları
- Ercilasun, A. B. (1994). Lehçelerden Türkiye Türkçesine Aktarma. *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı 8-9-10 Aralık 1994*, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, s. 41-45
- Ercilasun, A.B. (1997). Lehçeler Arası Aktarma. *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları, s. 91-100
- Gedik, S.- Uçar, İ. (2015). ‘‘Bâlâ Âlişer’’ İsimli Eser Esasında Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arası ‘‘Yalancı Eş Değerlik’’ Üzerine Bir İnceleme. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), s. 114-126
- Gedikli, Y. (1994). Türk Lehçelerinden Metin Aktarma Yolları ve Metin Aktarmanın İlke ve Meseleleri. *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı 8-9-10 Aralık 1994*, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, s. 58-69
- Gül, E. (2011). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi
- Gülensoy, T. (1994). Türk Edebiyatları Arasında Aktarma ve Karşılıklı Yayın Sorunları. *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı 8-9-10 Aralık 1994*, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, s. 52-55
- İlker, A. (1999). Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler. 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 553-560
- Kahraman, A. (2020). Dağlarca, Fazıl Hüsnü. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (cilt EK-1), 301-302

- Kahraman, A. (2019). Nazım Hikmet. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (cilt EK-2), 347-348
- Kara, M. (2009). Lehçeler Arası Aktarmalarda Teme Sorunlar. *Turkish Studies*, 4/4, s. 1056-1082
- Karaçam, F. (2013). Zarifoğlu, Abdurrahman Cahit. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (cilt 44), 135-137
- Karadoğan, A. (2004). *Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları, Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kırıkkale Üniversitesi
- Kaya, A. (2014). *İsmet Özel Hayatı, Şiiri ve Poetikası*. [Yayımlanmamış doktora tezi], İnönü Üniversitesi
- Kirişcioğlu, F. (2006). Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarımlarda Karşılaşılan Bazı Problemler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz 20, s. 21-35
- Korkmaz, R. (2015). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yayınları (10. Baskı)
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları
- Kurdakul, Ş. (1992). *Çağdaş Türk Edebiyatı 3*. (2. Baskı), Bilgi Yayınevi
- Kurdakul, Ş. (1992). *Çağdaş Türk Edebiyatı 4*. (2. Baskı), Bilgi Yayınevi
- Kurdakul, Ş. (1973). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. (2. Baskı), Bilgi Yayınevi
- Leontic, M. (2012). Nâzım Hikmet'in Hayatı ve Şiirleri. *Bal-Tam Türklük Bilgisi Dergisi*, 17, s. 263-278
- Musaoğlu, M. (2003). Türkçede Çeviri ve Aktarma. *Bilig Dergisi*, 24, s. 1-22
- Okay, M. O. (2022). Necip Fazıl Kısakürek. *TDV İslam Ansiklopedisi* (cilt 25), 484-488
- Özarlan, E. (2003). *Nâzım Hikmet -Hayatı ve Şiiri-*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi
- Özkan, F. (1999). Bugünkü Türk Lehçelerinde İletişimi Zorlaştıran Kelimeler. 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 883-889
- Öztürk, R. (2008). Dil, Lehçe ve Karşılıklı Anlaşılabilirlik Denemesi Üzerine. *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, s. 386-393
- Öztürk, R. (2016). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Palet Yayınları (3. Baskı)
- Resulov, A. (1995). Akraba Diller ve ‘‘Yalancı Eş Değerler’’ Sorunu. *Türk Dili Dergisi*, 524, s. 916-924

- Şenol, A. Ç. (2020). Yalancı Eş Değerlik veya Anlam Değişmesi Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20, s. 409-427
- TDK (Türk Dil Kurumu), (2019). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları
- Uçar, İ. (2015). *Âybek'in Bâlâ Âlişer Kıssası (Transkripsiyonlu Metin, Türkiye Türkçesine Aktarım, Gramer, Dizin)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
- Uçman, A. (2020). İlhan, Attila. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (cilt EK-1), 636-637
- Uğurlu, M. (1999). Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerin Önemi. *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi, s. 197-206
- Uğurlu, M. (2000). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘‘Abay Yolu’’ Romanı. *Bilig Dergisi*, Güz, 15, s. 59-80
- Uğurlu, M. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği. *Bilig Dergisi*, 29, s. 29-40
- Üşenmez, E.- Boltabayev, S.- Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*. Türk Dünyası Vakfı
- Yavuz, E. (2018). Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 61, 215-253
- Yusupova, N. (2018). *Türkçe-Özbekçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları
- Zal, Ü. (2010). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘‘İki Ağaç’’ Şiir Kitabı Üzerine. *Gazi Türkiyat*, Güz, 5, s. 431-455

İnternet Kaynakları

<https://www.ziyouz.com> (Erişim Tarihi 31.05.2021)

Faydalanılan Kaynaklar

- Dağlarca, F. H. (2014). *Bütün Şiirleri 1*. (2. Baskı), Yapı Kredi Yayınları
- Dağlarca, F. H. (2010). *Bütün Şiirleri 2*. (1. Baskı), Yapı Kredi Yayınları
- Hikmet, N. (2008). *Bütün Şiirleri*. (4. Baskı), Yapı Kredi Yayınları
- Hikmet, N. (2017). *Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni*. (12. Baskı), Yapı Kredi Yayınları
- İlhan, A. (1998). *Ben Sana Mecburum*. (11. Baskı), Bilgi Yayınevi
- İlhan, A. (2012). *Böyle Bir Sevmek*. (18. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- İlhan, A. (2019). *Kimi Sevsem Sensin*. (26. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

- İlhan, A. (1993). *Sisler Bulvarı*. (7. Baskı), Bilgi Yayınevi
- İlhan, A. (1993). *Yağmur Kaçağı*. (6. Baskı), Bilgi Yayınevi
- Kanık, O. V. (2016). *Bütün Şiirleri*. Yapı Kredi Yayınları
- Karakoç, S. (1990). *Şiirler III (körfez/ şahdamar/ sesler)*. (5. Baskı), Diriliş Yayınları
- Karakoç, S. (2011). *Şiirler V (Zamana Adanmış Sözler)*. (8. Baskı), Diriliş Yayınları
- Karakoç, S. (1998). *Şiirler IX (monna rosa)*. (2. Baskı), Diriliş Yayınları
- Kısakürek, N. F. (1996). *Çile*. (28. Baskı), Büyük Doğu Yayınları
- Özel, İ. (2021). *Erbain Kırk Yılın Şiirleri*. Tam İstiklâl Yayıncılık Ortaklığı
- Süreya, C. (2013). *Sevda Sözleri (Bütün Yapıtları)*. (51. Baskı), Yapı Kredi Yayınları
- Tarancı, C. S. (1994). *Otuz Beş Yaş (Bütün Şiirleri)*. (9. Baskı), Can Yayınları
- Zarifoglu, C. (2014). *Şiirler*. Beyan Yayınları

